

د قرآن اور حدیث پر رہنمائی

احیاء مسائن

(بشپرا و مدلل)

لیکوال

مولانا محمد رفعت قاسمی

مدرس دارالعلوم دیوبند

ژباړن

عبدالله گل "ریان"

مکتبہ شریعیہ

سرکی روڈ کوئٹہ فون: ۲۶۶۸۲۵۷، ۲۶۶۲۲۶۳

کفایت دینی کتب خانہ

رابطہ نمبر

کفایت اللہ ٹیلی گرام واٹس

ایپ نمبر

+923247442395

واٹس ایپ

+923052488551

شماره	موضوع	انتساب	منح
۱		انتساب	
۲		دليکوال عرض	۱
۳		دشيخ الحديث او صدر المدرسين فقه النفس مولانا مفتي سيد احمد صاحب تقرير	۲
۴		دديوپنسد دارالعلوم دمفتي مولانا محمود حسن بلنډ شهري صاحب تقرير	۳
۵		دمولانا مفتي زين الاسلام قاسمي صاحب تقرير	۴
۶		په ناوړغتيا کې ددرمل او دعا حکم	۵
۷		دمريني دبستري حکم	۶
۸		په اسلام کې دناروغ پوښتنه کول	۷
۹		دناروغ عيادت کول	۸
۱۰		دعيادت آداب	۹
۱۱		داسلام ستر احسان	۱۰
۱۲		دمريني دمهال مسائل	۱۱
۱۳		ايا مرکيدونکي بايد وصيت وکړي	۱۲
۱۴		له ناخاپې مړينې څخه پناه غوښتل	۱۳
۱۵		دمړه کيدونکي دو وصيت حکم	۱۴
۱۶		په رمضان المبارک کې په مړينه دقبر عذاب	۱۵
۱۷		په شريعت کې دمړه دغسل اهميت	۱۶
۱۸		ولي مړي ته غسل ورکول کېږي؟	۱۷
۱۹		دغسل شرعي حيثيت	۱۸
۲۰		مړي ته پر غسل ورکولو باندي مزدوري اخستل	۱۹
۲۱		مړي ته تر غسل ورکولو وړاندي څه وشي؟	۲۰
۲۲		دغسل سامان	۲۱
۲۳		مړي ته دغسل ورکولو شرطونه	۲۲
۳۰			۲۳

د کتاب ځانګړتياوې:

د کتاب نوم: دميت مسائل

ليکوال: مولانا محمدرفعت "قاسمي"

ژباړن: عبدالله گل "ريان"

کمپوز: سواد فرهنگي ټولنه

کمپوزر: بشير احمد "ريان"

تصحيح کوونکی: مولوي سفر محمد "عابد"

د چاپ کال: ۱۳۳۱ هـ ق (۱۳۸۹ المريز)

خپرندوی: رشيديه کتابخانه، کوټه

۲۴	مري ته هر څوک غسل ورکولای شي که مشخص شخص؟	۳۲
۲۵	نجلی ته به څوک غسل ورکوي؟	۳۳
۲۶	که جنب شخص ومري، يو غسل ورته بس دی؟	//
۲۷	دارتيا پر مهال ميره خپلې بنځې ته غسل ورکولای شي کنه؟	۳۴
۲۸	چيرې چې بنځي ته د غسل ورکولو بله بنځه نه وي	۳۶
۲۹	دمخنت د غسل تفصيل	۳۷
۳۰	جذامي ته به څوک غسل ورکوي؟	۳۸
۳۱	شيعه ته د غسل ورکول	۳۹
۳۲	په اوبو کې ډوب شوي ته غسل ورکول	//
۳۳	په سيلاب کې مړ شوي ته غسل ورکول	//
۳۴	که د مسلمانانو او کافرانو جسدونه يوځای وموندل شي غسل يې څه حکم لري؟	۴۰
۳۵	باغي او مرتد ته غسل ورکول	۴۱
۳۶	شهيد ته غسل ورکول	//
۳۷	خان وژونکي ته غسل ورکول	//
۳۸	دهغه ماشوم د غسل حکم چې د پيدا ايست په مهال يې د ژوند اثار ښکاره نشي؟	۴۲
۳۹	دمړه پيدا شوي ماشوم د غسل حکم	//
۴۰	مړه ماشوم ته د نرس په لاس دورکړل شوي غسل حکم	۴۳
۴۱	که د چا غسل زده نه وي او مړي ته غسل ورکړي؟	۴۴
۴۲	د غسل په وخت کې دمړي د جامو پاکول	۴۵
۴۳	د غسل ورکولو په مهال دمړي بنځي د سترحد څومره ده؟	//
۴۴	دمړي د جسم پټي برخي ته کتل او لاس ورسره لگول	//
۴۵	د غسل په مهال مړي ته په لوتو استنجا وروهل	۴۶

۴۶	دنوکانو له رنگ سره مړي ته غسل ورکول	//
۴۷	د حايضي مړي په خوله اوبه وغړول	۴۷
۴۸	دمړي په خوله کې مصنوعي غاښونه	//
۴۹	د غسل په وخت کې دنبي کریم صلی الله عليه وسلم پښي کومي خواته وي؟	۴۸
۵۰	دمړي د غسل لپاره په کور کې په لوبڼو کې اوبه تودول	۴۹
۵۱	دمړي د غسل لپاره اوبه څرنگه وي؟	//
۵۲	تر غسل وړاندي مړي ته اودس ورکول	۵۰
۵۳	دمړي د غسل مستحبات	۵۱
۵۴	تر غسل وړاندي دمړي تر څنگ د تلاوت حکم	۵۳
۵۵	مړي ته د غسل ورکولو مستونه او مستحبه طريقه	//
۵۶	دمړي د غسل په اړه بېلا بيلې مسئلي	۵۶
۵۷	روح غسل او نور څه وينی؟	۶۰
۵۸	مړي ته تر غسل ورکولو وروسته څرنگه کفن ورکړل شي؟	//
۵۹	د کفن رنگ څه ډول وي؟	۶۲
۶۰	کفن د چاپه ذمه دی؟	۶۳
۶۱	دميرمني کفن د چاپه ذمه دی؟	۶۴
۶۲	د غير مسلم دوست تجهيز او تکفين	//
۶۳	په تجهيز او تکفين کې که کومه نيمگړتيا پاته شي	۶۵
۶۴	د کفن لپاره مرسته غوښتل	//
۶۵	د کفن ډولونه	۶۶
۶۶	د کفن د غوتو حکم	۶۶
۶۷	په کفن کې گريبان کوم لور ته شي؟	۶۸
۶۸	په کفن باندې طيبه کلمه ليکل	۶۸
۶۹	پرفکن يا نور څه خوشبويي وهل	۶۹

۹۶	د جنازي دورلو په مهال دمري سرکوم لور ته وي؟	۹۳
۹۷	جنازه به په څرنگه تگ وړل کېږي؟	۹۴
۹۸	له جنازي سره به خلک څرنگه ځي؟	۹۵
۹۹	دمري د درناوي لپاره دريدل	۹۶
۱۰۰	په اوږو او پښو د لو مسنونو طريقه	//
۱۰۱	له جنازي سره د نعت، کلمه طيبي او نور څه ويل	۹۷
۱۰۲	داوږي ورکولو مسائل	۹۸
۱۰۳	د جنازي د لمانځه کولو وصيت	۱۰۲
۱۰۴	په جنازه کې د نه گډون وصيت کول	۱۰۳
۱۰۵	د جنازي د لمانځه د نه کولو وصيت	//
۱۰۶	څوک چې وصيت وکړي چې ما وسوزوئ، دهغه جنازي لمونځ؟	۱۰۴
۱۰۷	د مسلمانانو او غير مسلمانانو د جنازي لمونځ	۱۰۵
۱۰۸	که په سوزيدلو سکاره شي، دهغه د جنازي لمونځ	۱۰۶
۱۰۹	د بې لمانځه سري د جنازي لمونځ ولي کېږي؟	//
۱۱۰	د بې لمانځه سري جنازه که د عبرت لپاره ونشي؟	۱۰۸
۱۱۱	بې لمانځه سري تر لمانځه وړاندې کش کول	۱۰۹
۱۱۲	د کبيره گناه کوونکي او مرتد د جنازي لمونځ	//
۱۱۳	دهغه د جنازي لمونځ چې دوه خويندې په نکاح کې ولري	۱۱۰
۱۱۴	د عيادت منع کوونکي د جنازي لمونځ	//
۱۱۵	د ذليل کسب خاوندانو د جنازي لمونځ	۱۱۱
۱۱۶	د بازاری ميرمني (رنډۍ) د جنازي لمونځ	۱۱۲
۱۱۷	د شيعه د جنازي لمونځ	//
۱۱۸	د بوهره د فرقي د جنازي لمونځ	۱۱۴
۱۱۹	د قاديانو د جنازي لمونځ	//

۷۰	پر کفن گلان اچول	۷۰
۷۱	دميرمني په جنازه سور څادر اچول	//
۷۲	دمري کفن	۷۱
۷۳	دميرمني کفن	//
۷۴	د ماشومانو کفن	۷۳
۷۵	په حج کې د مړه شوي کفن	۷۴
۷۶	د کفن له رخت څخه د نماز (مصلی) بيلول	//
۷۷	کفن کول	۷۵
۷۸	دمري د کفن کولو طريقه	//
۷۹	دميرمني کفن کول	۷۶
۸۰	د کفن مسائل	۷۷
۸۱	د جنازي لپاره به کټ څرنگه وي؟	۸۰
۸۲	دمري په کټ څه شي اچول؟	//
۸۳	تر کفن کولو وروسته مړی څه ډول ځملول کېږي؟	۸۱
۸۴	دمري د کټ د څادر حکم	۸۲
۸۵	تر مړينې وروسته د خپلي ميرمني مخ ته کتل	۸۳
۸۶	دمري د مخ کتلور وړاج	۸۵
۸۷	په هديره کې دمري مخ کتل	۸۶
۸۸	دمره مخ ته د غير مسلم کتل	//
۸۹	له جنازي سره د تللو فضائل	//
۹۰	د جنازي تر اخستلو وړاندې فاتحه ويل	۸۸
۹۱	د جنازي د اخستلو په مهال حيله کول	//
۹۲	له جنازي سره په لور او از د کلمي ويل	۸۹
۹۳	جنازه په سواړي وړل	۹۰
۹۴	جنازه په لري لاره او که په لنډه لاره وړل کېږي؟	۹۱
۹۵	د جنازي دورلو لپاره مزدوري	۹۲

۱۲۰	دغیر مقلد د جنازي په لمانځه کې گډون کول	۱۱۵
۱۲۱	په اسقاط شوي د جنازي لمونځ	//
۱۲۲	په مړه ماشوم د جنازي لمونځ	۱۱۶
۱۲۳	که د زېږيدلو په مهال ژوندي وي بيا ومري	۱۱۷
۱۲۴	که د بدن د ډيري برخي در او تلو په مهال ژوندي وي	//
۱۲۵	دهغه د جنازي لمونځ چې په غوږ کې يې اذان شوی نه وي	۱۱۸
۱۲۶	د جوړه ماشومانو د جنازي لمونځ	//
۱۲۷	د بد کاري ښځې د جنازي لمونځ	۱۱۹
۱۲۸	د مخت د جنازي لمونځ	۱۲۰
۱۲۹	د زاني د جنازي لمونځ	۱۲۱
۱۳۰	د ولد الزنا د جنازي لمونځ	//
۱۳۱	که جسد خراب شوی وي؟	۱۲۳
۱۳۲	هغه چې خپله مسلمانې نه څرگندوي دهغه د جنازي لمونځ	۱۲۴
۱۳۳	تر خاورو لاندي شوي د جنازي لمونځ	//
۱۳۴	که څوک تر ودانۍ لاندي شي يا راو لويږي دهغه د جنازي لمونځ	۱۲۵
۱۳۵	د پوروري د جنازي لمونځ	//
۱۳۶	د مړي د پورا همت	۱۲۶
۱۳۷	د مور او ماشوم يوځای د جنازي لمونځ	۱۲۹
۱۳۸	د ياغي، لارو هونکي او د والدينو دوژونکي د جنازي لمونځ	۱۳۱
۱۳۹	د خان وژونکي د جنازي لمونځ	۱۳۲
۱۴۰	په ترافيکي پېښه کې که ومري دهغه د جنازي لمونځ	۱۳۳
۱۴۱	په بمباري کې د شهيد شويو حکم	//

۱۴۲	د شهيد ډولونه	۱۳۴
۱۴۳	په داسي حال کې چې شهيد ژوندي وي، لمونځ يې ولي کېږي؟	۱۳۷
۱۴۴	د طبي معاينې د مړي د جنازي لمونځ	۱۳۸
۱۴۵	که د جسد څه برخه وموندله شي دهغه د جنازي لمونځ	۱۳۹
۱۴۶	که کوم اندام په ژوند کې ترې بيل شي؟	۱۴۰
۱۴۷	په نيم جسد باندي د جنازي لمونځ	۲۴۱
۱۴۸	که تر خښولو وورسته ځينې اندامونه وموندل شي؟	۱۴۲
۱۴۹	که غير مسلم د مسلمان په جنازه کې گډون وکړي	۱۴۴
۱۵۰	د غير مسلم په جنازه کې گډون کول	۱۴۵
۱۵۱	د جنازي د لمانځه لپاره په هديره کې چوتره جوړول	۱۴۶
۱۵۲	جنازه د مسجد په انگر کې اېښودل	۱۴۷
۱۵۳	په مسجد کې داسي د جنازي لمونځ کول چې مړی بهر وي	۱۴۸
۱۵۴	که په مسجد کې زياتوالی راو لي هلته د جنازي لمونځ	۱۴۹
۱۵۵	په مسجد کې د جنازي لمونځ کول	۱۵۰
۱۵۶	په مسجد کې د جنازي د لمانځه دري صورته او د هغوی احکام	۱۵۱
۱۵۷	په ناپاکه ځمکه د جنازي لمونځ	۱۵۲
۱۵۸	په پايزار باندي پښې اېښودل او د جنازي لمونځ کول	۱۵۳
۱۵۹	پښې پښو کول او د جنازي لمونځ کول	۱۵۴
۱۶۰	په عيد گاه کې د جنازي لمونځ کول	۱۵۵
۱۶۱	د جنازي لمونځ تر جمعې څنډول	۱۵۶
۱۶۲	داختر د لمانځه په مهال د جنازي لمونځ	۱۵۷
۱۶۳	د جنازي لمونځ تر ستو وروسته که وړاندي	//
۱۶۴	د جنازي د لمانځه لپاره نفل پرېښودل	۱۵۸

۱۸۷	د جنازي د لمانځه لپاره شرايط	//
۱۸۹	د جنازي په لمانځه کې د صفونو طريقه	۱۷۹
۱۹۰	د جنازي د لمانځه نيت	۱۸۰
۱۹۱	که څوک وروسته په لمانځه کې شريک شو، څرنگه نيت به کوي؟	۱۸۱
۱۹۲	که څوک وروسته گډون وکړي، لمونځ به څرنگه بشپړ کوي؟	۱۸۲
۱۹۳	د جنازي په لمانځه کې د کمويازياتو تکيرونو حکم	۱۸۳
۱۹۴	د جنازي د لمانځه لپاره تيمم کول	۱۸۴
۱۹۵	له اودس پرته د جنازي لمونځ	//
۱۹۶	د ډيرو جنازو يوځای لمونځ کول	۱۸۵
۱۹۷	د جنازي په ډله ايز لمانځه کې کومې دعا ويله کېږي؟	۱۸۶
۱۹۸	د سړي څو ځلې د جنازي لمونځ	۱۸۷
۱۹۹	ايا د جنازي دوهم ځلي لمونځ کول گناه ده؟	۱۸۸
۲۰۰	د جنازي لمونځ څه وخت مشروع شو؟	۱۸۹
۲۰۱	د جنازي په لمانځه کې امام چېرې دريږي؟	//
۲۰۲	د جنازي د لمانځه طريقه	۱۹۰
۲۰۳	د جنازي د لمانځه سلام ورو او که په زوره؟	۱۹۲
۲۰۴	له سلام سره لاسونه خلاص وي او که بند؟	//
۲۰۵	که د جنازي په لمانځه کې سلام هير سو؟	۱۹۴
۲۰۶	د جنازي تر لمانځه وروسته دعا کول	۱۹۵
۲۰۷	تر لمانځه وروسته د امام په جامه څه نښه وليدل شوه	۱۹۶
۲۰۸	په هيره پيښې اودسه لمونځ وکړ	//
۲۰۹	که د جنازي په لمانځه کې د دعا په ځای سورت وويل شي	۱۹۷
۲۱۰	که يې جنازه سرچپه اېښي وه؟	//

۱۶۵	ايا د جنازي لمونځ په ټولو حاضرينو ضروري ده	//
۱۶۶	که په جنازه کې گډون کوونکي لمونځ ونکړي	۱۵۹
۱۶۷	مسافر او د جنازي لمونځ	//
۱۶۸	د قرآن کریم د زده کړې په مهال د جنازي لمونځ	//
۱۶۹	په مکروه وخت کې د جنازي لمونځ	۱۶۰
۱۷۰	د جنازي د لمانځه امامت د چا حق دی؟	۱۶۲
۱۷۱	که په کوم امام پسي څوک عادي لمونځونه نه کوي، په جنازه کې يې امامت	۱۶۳
۱۷۲	د جنازي لمونځ په مزدوري اخستلو جواز لري او که نه؟	۱۶۴
۱۷۳	په اجرت باندې د لمانځه حکم	۱۶۵
۱۷۴	میرمن د جنازي لمونځ کولای شي؟	//
۱۷۵	که سړی نه و، ايا میرمنې دي جنازه وکړي؟	۱۶۶
۱۷۶	د رسول الله صلی الله علیه وسلم د جنازي لمونځ	//
۱۷۷	په شافعي مذهبه امام پسي د جنازي لمونځ	۱۶۸
۱۷۸	که دشوافعو په مسجد کې د جنازي لمونځ کیده، حنفي به متابعت کوي؟	۱۶۹
۱۷۹	که د جنازي د لمانځه څوک ونه موندل شي نو بيا؟	//
۱۸۰	په ناسته د جنازي لمونځ کول	۱۷۰
۱۸۱	د جنازي د لمانځه تر مخ تيريدل	//
۱۸۲	د جنازي په لمانځه کې به چېرې گوري؟	۱۷۱
۱۸۳	په غياب کې د جنازي لمونځ	//
۱۸۴	ايا له نجاشي پرته د بل چا لمونځ هم په غياب کې شوی دی؟	۱۷۲
۱۸۵	د جنازي د لمانځه د امامت ضروري مسائل	۱۷۴
۱۸۶	د جنازي د لمانځه فرائض او سنتونه	۱۷۶

۲۱۱	د جنازي د لمانځه په اړه مسائل	۱۹۸
۲۱۲	د جنازي له لمانځه پرته که مړی څښ کړای شي؟	۱۹۹
۲۱۳	د بیره تللو لپاره به اجازه اخلي؟	۲۰۰
۲۱۴	دهدیري آداب	۲۰۱
۲۱۵	په هدیره کې په پتو پښو گرځیدل	۲۰۳
۲۱۶	په خپل ژوند کې ځان ته قبر جوړول	//
۲۱۷	د قبر ځمکه به په کوم مال (پیسو) اخستله کېږي؟	۲۰۴
۲۱۸	د مملوکي هدیري حکم	۲۰۵
۲۱۹	د عامي هدیري حکم	۲۰۶
۲۲۰	له اجازي پرته دفن کول	۲۰۷
۲۲۱	په مسجد کې قبر جوړول	۲۰۸
۲۲۲	له هدیري څخه بیل د مړي څښول	۲۰۹
۲۲۳	په ګډه هدیره کې د مړي څښول	//
۲۲۴	په ناپاکه ځمکه قبر جوړول	۲۱۰
۲۲۵	که په ودانۍ کې قبر راوخت	//
۲۲۶	روافض چېرې څښ کړای شي؟	۲۱۱
۲۲۷	د جذامي تدفین	۲۱۲
۲۲۸	د لادرکه څښول	//
۲۲۹	په زاره قبر کې نوی مړی ایښودل	۲۱۳
۲۳۰	د قبر خاوره د تبرک لپاره وړل	۲۱۴
۲۳۱	په قبر کې د تنه پخې څښتې، د بیره یا بل شی لگول	//
۲۳۲	له زاره قبر څخه څښتې را ایستل	۲۱۶
۲۳۳	قبر څرنګه جوړ شي؟	۲۱۷
۲۳۴	د قبر (لحد) کله یی والی به څومره وي؟	۲۱۹
۲۳۵	د قبر د لحد لوری	۲۲۰
۲۳۶	که د قبر کڼدلو په مهال هډوکي راوخیږي؟	//

۲۳۷	که د څښولو په مهال قبر ولویږي؟	۲۲۱
۲۳۸	که زور قبر کښیښي	//
۲۳۹	که په قبر کې سامان پاته سي؟	۲۲۲
۲۴۰	په زاره قبر خاوره اچول	//
۲۴۱	پوخ قبر جوړول	//
۲۴۲	په قبر باندې د دیوال را ګرځول کول	۲۲۴
۲۴۳	په قبر دنوم د بیره ایښودل	۲۲۶
۲۴۴	د دفن مسئلې	۲۲۷
۲۴۵	په قبر کې د مړي په ښي اړخ ایښودل	۲۲۸
۲۴۶	په قبر کې د مړي د ایښودلو مسنونه طریقه	۲۲۹
۲۴۷	تر څښولو وروسته به هر څوک څومره خاوره اچوي؟	۲۳۰
۲۴۸	تر څښولو وروسته د بقره د سورت پیل او پای لوستل	۲۳۱
۲۴۹	تر څښولو وروسته لاسونه او چټول او دعا کول	۲۳۲
۲۵۰	په قبر باندې او به پاشل	۲۳۳
۲۵۱	له قبر سره په اجوره قرآن کریم لوستل	۲۳۴
۲۵۲	په قبر لاس پورته کول او دعا کول	۲۳۵
۲۵۳	پر قبر اذان کول	//
۲۵۴	مړی بل ځای ته نقل کول	۲۳۷
۲۵۵	په امانت دول څښول او بیا نقل کول	۲۳۸
۲۵۶	قبر سپړل او مړي را ایستل	۲۳۹
۲۵۷	د مړي تر څښولو وروسته یې بیا بل ځای ته وړل	//
۲۵۸	که مړی یو وړل شي لګښت یې د چاپه غاړه دی	۲۴۱
۲۵۹	په ترکټور یا بل څه هدیره پاکول	//
۲۶۰	په هدیره کې د کښینا ستلو لپاره چوکۍ جوړول	۲۴۲
۲۶۱	دهدیري د ګټې لپاره ونی ایښودل	۲۴۳
۲۶۲	دهدیري د ونو حکم	۲۴۴

۲۶۳	په قبر د پاسه کړونده جوړول	۲۴۵
۲۶۴	دهدیرې دونو دمصرف ځای کوم دی؟	//
۲۶۵	په هدیره کې څاروي څرول	۲۴۷
۲۶۶	د قبرونو زیارت کول	//
۲۶۷	هدیرې ته د تللو مسنونه طریقه	۲۴۸
۲۶۸	په قبر باندې د سلام ویلو څه گټه ده؟	//
۲۶۹	د قبر د زیارت کولو لوری	۲۴۹
۲۷۰	د ناپاکې په حالت کې د قبرونو زیارت کول	//
۲۷۱	داختر په ورځ کې د قبرونو زیارت	//
۲۷۲	دمزدورانو د نذر حکم	۲۵۰
۲۷۳	مزار ته پیسې ورکول څرنگه دی؟	۲۵۱
۲۷۴	په قبر د څادر غوړول	۲۵۲
۲۷۵	په قبر باندې د څراغ حکم	//
۲۷۶	داولیاو له مزارونو څخه غوښتنه	۲۵۳
۲۷۷	ایا تر مړینې وروسته داولیاو و فیوضات باقی پاته کېږي؟	۲۵۵
۲۷۸	ایا دمړي روح کور ته راځي؟	//
۲۷۹	د روح سرگرداني	۲۵۶
۲۸۰	ایا مړی، خپلوان پیژني؟	۲۵۷
۲۸۱	دمړي دکور غړو ته خواړه استول	//
۲۸۲	دمړي کورنۍ ته تر څو ورځو پوري خواړه واستول شي؟	۲۶۰
۲۸۳	دمړي خواړه بل څوک هم خورلای شي؟	//
۲۸۴	دمړه خواړه ضروري گڼل	۲۶۱
۲۸۵	دمړي دخپلوانو له لوري میلستیا	//
۲۸۶	د خوړو د استولو غلط رواج	۲۶۲

۲۸۷	دمړي په کور کې خواړه خوړل	۲۶۳
۲۸۹	دمړي په کور کې دمیرمنو غونډیدل	۲۶۴
۲۹۰	په مړي باندې ژړا کول	۲۶۵
۲۹۱	د غم موده او کار بندول	۲۶۷
۲۹۲	ثواب بخښل څه شی دی؟	۲۶۸
۲۹۳	د ثواب د بښلو لپاره غونډه	۲۶۹
۲۹۴	ایا ثواب ویشل او بیا بخښل کېږي؟	//
۲۹۵	ایا د ثواب په بخښلو ټول گناهونه معاف کېږي؟	۲۷۱
۲۹۶	دیولک پنځه ویشت زره ځله کلمه ویلو ثواب بخښل	۲۷۲
۲۹۷	په اجرت د ثواب بخښل	//
۲۹۸	د ثواب بخښلو طریقه	۲۷۳
۲۹۹	ثواب بخښونکي ته هم ثواب پیدا کېږي؟	۲۷۴
۳۰۰	د ثواب بخښلو مسائل	//
۳۰۱	ایا په میره صدقه کول ضروري دي؟	۲۷۷
۳۰۲	ناراضه والدینو ته د ثواب بخښل	//
۳۰۳	دمړي له خوا حج بدل کول	۲۷۸
۳۰۴	دمړي له خوا قرباني کول	//
۳۰۵	دمړي لپاره قرباني ښه ده او که صدقه؟	۲۷۹
۳۰۶	د ثواب د بخښلو غوره طریقه	//
۳۰۷	تعزيتي جلسه جوړول	۲۸۰
۳۰۸	د تعزيتي (فاتحې) مسنونه طریقه	۲۸۱
۳۰۹	د تعزيتي موده	۲۸۲
۳۱۰	درسول الله صلی الله علیه وسلم تعزيتي لیک	۲۸۳
۳۱۱	په مړینه باندې د صبر اجرا و ثواب	۲۸۴
۳۱۲	دمیرمه دمړینې عدت	۲۸۵
۳۱۳	دمړینې په مهال دمهر معاف کیدل	۲۸۶

بسم الله الرحمن الرحيم

انتساب

زه دخيلي دي پلټني (مکمل و مدلل مسائل ميت)
 هاييل، د آدم (عليه السلام) وژل شوي زوی ته په
 انتساب نيکمرغي ترلاسه کوم، چاچي د حق په خاطر
 تر ټولو وړاندي، د مړينې جام غړپ کړي.

قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ قَالَ إِنَّمَا يَنْقَبِلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ .

محمدرفعت قاسمي
 د ديوبند د دارالعلوم خادم
 ۱۴ شعبان المعظم ۱۴۲۹ هـ ق
 ۱۶ اگست ۲۰۰۸ د شپې مهال

۲۸۷	د ناروغ په ناسته لمونځ کول	۳۱۴
۲۸۸	که تر مړينې وړاندي قضاء شوی لمونځ اداء نکړای شي؟	۳۱۵
۲۸۹	که د لمونځ نه کوونکي له لوري فديه ورکړل شي	۳۱۶
۲۹۰	دمري له لوري د لمانځه او روژي اداء کول	۳۱۷
//	که ناروغ په ژوند کې د لمونځونو فديه ورکړي دا څرنگه ده؟	۳۱۸
۲۹۲	په مرض الموت کې په خپله فديه ورکول	۳۱۹
//	د قضا شويو لمونځونو فديه څه وخت ورکړل شي؟	۳۲۰
۲۹۳	د لمونځونو فديه څومره ده؟	۳۲۱
۲۹۵	مړينې ته د چمتو کيدلو طريقه	۳۲۲
۲۹۸	پيغمبران ولي راغلي دي؟	۳۲۳
۳۰۰	د خپل قبر لپاره څه وکړو؟	۳۲۴
۳۰۲	چې په مړينه زموږ باور دی نو بيا؟	۳۲۵
۳۰۵	له غفلت څخه راوښ شي	۳۲۶
۳۰۶	د غفلت دلري کولو طريقه	۳۲۷
۳۱۱	څه پوهېږو که دا ورځ د ژوند وروستۍ ورځ وي؟	۳۲۸
۳۱۴	مړينه څوک نه پرېږدي	۳۲۹
۳۱۶	ستاسو به هم تعزیه (فاتحه) واخستله شي	۳۳۰

دليکوال عرض

الحمد لله وحده والصلوة والسلام على من لا نبي بعده.
اما بعد:

دغير معمولي (ناروغی له امله) دڅه ځنډ ته وروسته داده الحمد لله
يوويشتم کتاب (مکمل و مدلل مسائل ميت) ستاسو په خدمت کې
دی. په دې کې دناروغ دپوښتنې ادا او فضائل، دمرينې دشيبي
احکام او مسائل، ترمرينې وروسته غسل، کفن، دجنازې دپورته کولو
او په اوږو اېښودلو مسنونه طريقه، عامه هديره، وقف شوي هديره
، مملوکه هديره، د مخلوطې هديرې مسائل، دجنازې لمونځ به څوک
ورکوي، دامامت حق دچا دی؟ څوک دجنازې لمونځ ورکولای شي؟

دڅښولو مسنونه طريقه، ترڅښولو وروسته مسائل، دمرې اهل ته به
ډوډۍ څوک ورکوي، څو ورځې او څوک يې جوړولای شي، دثواب
رسيدلو مسنونه طريقه، دفون، ليک، جلسې او دنورو په ذريعه تر
مرينې وروسته تعزې ته حاضریدل. دميرمنې عدت، دمره شوي
دلمانځه، روژې، زکوة او حج او نورو دقديي مسايل.

لنډه دا چې دمرينې له ښورانيولي، دثواب ښولو، دقبرونو دزيارت
نژدې ټولې اړينې مسئلې پکې شته. دا ټول دالله تعالی فضل او کرم دی
او ددارالعلوم او ددارالعلوم دمفتيانو برکت او ثمره ده.

الله تعالی دې دنورو پخوانيو کتابونو په څيز دي ته هم په خلکو کې
دمتلو درجه ورکړي. دمرينې او وروسته ترمرينې دې راسره دفضل
، کرم او بخښنې معامله وکړي.

أنت ولي في الدنيا والآخرة توفني مسلماً وأجنتني بالصالحين.
آمين يا رب العالمين.

محمدرفعت قاسمي، دديوبند ددارالعلوم خادم

۱۴ شعبان المعظم ۱۴۲۹ هـ ق

۱۶ اگست ۲۰۰۸ دشيبي مهال

دديوبند ددارالعلوم دشيخ الحديث او صدر المدرسين
فقيه النفس مولانا مفتي سعيد احمد صاحب مدظله:

تقریظ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى عَبْدِهِ وَرَسُولِهِ
الْكَرِيمِ مُحَمَّدٍ رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ وَعَلَى آلِهِ وَاصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ .

اما بعد: ماته دخوشحالي ځای دی چې، محترم ورور، د
ديوبند ددارالعلوم استاذ، مولانا قاري محمدرفعت صاحب
(ميت) مفصل احکام ترتيب کړي دي. نوموړی ماشاء الله
بريالی دی، دهغه په قلم ډير کتابونه ليکل شوي دي او په عام
او خاصو کې مقبول دي.

له همدې امله، پوره هيله ده چې دا کتاب (مکمل و مدلل
مسائل ميت) هم هغسې بلکې تر هغوی لښه شي، ځکه
انسان هره راتلونکې ورځ دپرمختگ پړاو ته وهي او
دښېگڼو لور ته په مخ ځي.

دعا کوم چې همدا کتاب هم دخدای تعالی په دربار کې
دقبول شرف حاصل کړي او امت ته يې فيض ورسېږي.

کتبه:

سعيد احمد عفی الله عنه پالن پوري

خادم الحديث دارالعلوم ديوبند.

دميت مسئلي
ددیوبند ددارالعلوم دمفتي مولانا محمود حسن
بلندشهری:

تقریظ

الحمد لله نحمده وتستعينه ونعوذ بالله من شرور انفسنا ونشهد
ان لا اله الا الله وحده لا شريك له، ونشهد ان سيدنا محمدا
عبده ورسوله، ارسله الله تعالى الى كافة الناس بشيرا ونذيرا
وداعيا الى الله باذنه وسراجا منيرا.

اما بعد: دمري او دهغه اړوند په شرعي احكامو مشتمل
كتاب (مسائل ميت) مي توري په توري وكوت. په حقيقت
كې دادټولو مسلمانانو لپاره گټور بلكي د اهل علم كسانو
لپاره لا هم غوره والى ده. له مستندو حوالو سره، د شريعت
حكم معلومېږي. د فتاواوو اصل كتابونو ته هم په اسانۍ سره
رجوع كيږي. الله تعالى دي د كتاب مؤلف (مولانا قاري
محمد رفعت صاحب مد ظله) او دهغه مرستندويانو ته ښه
بدل وركړي، دټولو لپاره دي دا كتاب د آخرت ذخيره وگرځوي
او د دعاوو په قبول دي ونازوي او له ټولو فتنو څخه دي
خوندي ولري. (آمين)

هذا ماكتبه احقر الزمن العبد محمود الحسن بلند شهري
غفر الله له ولوالديه واحسن اليهما واليه . خادم التدريس
والافتاء جامعه دارالعلوم ديوبند.

۱۰ ذي الحجه ۱۴۲۹ هـ يوم ثلثا قبيل صلوٰة العصر.

دميت مسئلي ۵

دمولانا مفتي زين الاسلام قاسمي صاحب:
تقریظ

حامداً ومصلياً ومسلماً:

د رانه ملگري محترم مولانا قاري محمد رفعت قاسمي
صاحب دام فيضه وعم نفعه ته دي الله تعالى نيك اجر او بدل
ورکړي، د خپلو مطبوعاتو په لړ کې په يو ويشتم کتاب
(مکمل و مدلل مسائل ميت) يې هم دنورو کتابونو په خير
دفهقي او فتاواوو له مستندو کتابونو څخه دميت په اړه هر
ډول جزيات رايوځای کړي دي. ځينې ځايونه يې په خپل قلم
څو کرښي گټور توضيحات ليکلي دي. ما دام مجموعه له پيل
څخه تر پايه وکتله، هره مسئله په معتمدو حوالو ښکلي
شویده، په استناد کې يې کومه خبره نشته، په پوره ډاډ سره
دا خبره کيدلای شي چې داد مسجدونو دامامانو لپاره
خورا گټور کتاب دی.

دعا کوم چې دا کتاب هم د الله تعالى په دربار کې دعام
مقبوليت شرف ولري او امت ته يې برکت ورسېږي.

د درويشانو د پښو خاوري زين الاسلام قاسمي.

په ناروغتيا کې د درمل او دعا حکم

کله چې کوم مسلمان ناروغ شي، هغه او خپلوانو ته يې لازمه ده چې د ناروغي علاج يې وکړي، کوم ډاکټر، ماهر يا بل چاته دي ورشي. ځکه په حديث شريف کې راځي:

تداو عباد الله فان الله تعالى ما خلق داء الا وقد خلق له دواء لا السام والهرم. (مشکوٰۃ شريف ج ١ ص ٣٨٨ او ابوداود شريف ج ٢ ص ٥٢٩)
ژباړه: د الله بنديگانو! علاج وکړئ، بيشکه الله تعالى چې څومره ناروغۍ پيدا کړي دي دهغوی دوا يې هم پيدا کړي ده خونه د مرګ او زور توب لپاره.

په بل حديث شريف کې راځي:

[لکل غم فرح وکل داء دواء.]

ژباړه: (د هر غم لپاره خوشحالي شته او د هرې ناروغۍ لپاره دوا.)

يعني الله تعالى چې څومره ناروغۍ پيدا کړي دي، دهغوی دلري کولو لپاره يې دواوي هم پيدا کړي دي چې ددې ناروغيو د علاج خاصيت يې پکې ايښي دی.

د ناروغيو په درملنه کې غوره داده چې اعتدال پکې مراعات شي، ماهر ډاکټر ته چې له خدايه ويريزي او ښه خلق ولري، مراجعه کوئ. د درملني کار ژر، ژر مه بدلوی، د دوا تر معقول اثر پورې پاته کېږي، د يوه مشير په تدبير باندې اکتفا کوئ. تر څو چې امکان ولري په درملنه کې داسي څه مه استعمالوي چې هغه حرام وي. ځکه الله تعالى په حرام او

ممنوع شيانو کې شفاء ايښي نه ده. لکه په حديث شريف کې چې راځي:

ما جعل الله شفاء کم فيما حرم. (بخاري ج ٢ ص ٨٤٠)

په حرامو شيانو کې الله تعالى ستاسو لپاره شفاء ايښي نه ده، خو که کوم حاذق او ماهر طبيب د کوم ممنوع او حرام شي په هکله داپريکړه وکړي چې ددې ناروغ لپاره په دې کې شفاء شته، له هغه پرته يې درملنه نه کېږي، شريعت په داسي څه کې د جان ژغورلو اجازه ورکړي ده. ددې کار په کولو دي مريض او دهغه خپلوان له خپلي دي گناه څخه توبه وکړي او ډير استغفار دي ووايي، تر څو الله تعالى په ټولو رحم وکړي، لکه په قرآن کریم کې چې ارشاد دی:

[واستغفروا الله ان الله غفور رحيم.]

(له الله تعالى څخه بښنه وغواړئ، بيشکه هغه بښونکی او مهربان دی.)

په حديث شريف کې دي:

توبوا الى الله قبل ان تموتوا. (ابن ماجه ص ٧٨)

(تر مړينې وړاندې په توبه کولو کې بيرته وکړئ.)

د گناهو ډيروالي، د منهياتو او محرماتو ارتکاب او د حق ضايع کول هم د ناروغيو سبب گرځي، له همدې امله په ناروغي کې توبه او استغفار کول ضرور دي. په حديث شريف کې راځي: لکل داء دواء و دواء الذنوب الاستغفار.

هرې ناروغۍ ته درمل شته، د گناهونو درمل استغفار دی. د اهم په یاد ولری چې ځینې خلک د خطرناکو ناروغیو له دوا او دعاله تیاچو څخه ناهیلی کیږي، د شریعت خلاف شیان کوي، په منهیاتو او جرامو کې واقع کیږي. د شرع خلاف نذر، جنتر منتر، سحر او جادو کوي. داسې تدبیر نه دا چې یوازي حرام دی بلکې گټور هم نه دی. نو مسلمانانو ته ضرور ده چې هغوی ددې بي پایښته ژوند لپاره په داسې کړو، وړو خپل دین او ایمان برباد نکړي، بلکې ددې لپاره د خاتمي د خیر دعا و غواړي او غوره داده چې د ناروغۍ د زیاتوالي په صورت کې مستحقو خلکو ته صدقه او خیرات ورکړي، د مسکینانو او بي وزلو دعاوي وگهي. په حدیث کې راځي:

[تداووا مریضکم بالصدقه.]

د خپلو ناروغانو درملنه په صدقه سره وکړئ.

در رسول الله صلی الله علیه وسلم لارښوونه ده:

لا ترد البلاء الا الصدقة. صدقه بلاوي لري کوي.

همداسې په هر مسلمان باندې فرض دی چې په خپل ژوند کې د آخرت د توبې د برابرولو خیال وساتي. دا فرض خورا مهم دی. ځکه ژوند بي پایښته دی یوازې د ساه په پورته کښته کیدلو پورې ژوند ترلی دی، امکان لري په خورا معمولي علت یا ناروغۍ سره د ساه پورته کښته تلل راتلل ختم شي او د دنیا او دین ټولې هیلې پای ته ورسېږي. نو هر مسلمان ته لازمه ده چې هغه د آخرت انتظام وکړي. که بد مرغي وي او

ددې ژوند په ډیرو کارونو کې راگیر شي او دې لوري ته پاملرنه ونلري، د ناوړغي په شپو ورځو کې که یې عقل او حواس په ځای وي نو دې لور ته متوجه شي، که شتمن وي، د خپلو بي وزله خپلوانو، دوستانو، گاونډیانو او دلویدلو خلکو مرسته دي وکړي، په نیکو کارونو کې دې شتمني ولگوي. د وارثانو د حق خیال دي وساتي. له خپل حیثیت سره سم دې د خیر په لگښتونو کې برخه واخلي. په دې حدیث شریف دي عمل وکړي.

خير المال ما انفق في سبيل الله.

غوره شتمنې هغه ده چې د الله تعالی په لار کې ولگېږي.

د مړینې د بسترې حکم

انسانې ژوند د دنیاوي اړتیاوو له امله په ډیرو ناخوالو کې تیرېږي، ځینې وختونه خو، اړتیاوي انسان د بغض او کینې دې حد ته ورسوي چې ورته جایزي بریښي. مسلمان ته چې شریعت حکم کړی دی، نو که کله داسې پېښ شي چې له کوم خپلوان، دوست، گاونډي یا کوم بل مسلمان سره ورته څه زړه بد اوې پیدا شي، تردري ورځو ډیر دي په زړه کې کینې او کرکي ته ځای نه ورکوي، څومره چې کیدلای شي جوړه دي کوي. د افسوس ځای دادی چې موږ د شریعت د تورو احکامو په څیر، دې حکم ته هم شا کړي ده. ډیر کسان په کینه، حسد، کبر، غرور، ځان ښودنه او ریا اخته دي. که د ژوند مصروفیتونه، ځان غوښتنه، د خوندونو او سماله، جذبات

ورته دارام اوراحت په وخت کي دا اجازه نه ورکوي چي داناروغي له زړه څخه وباسي، نو انسان ته لازم دی چي مړيني ته په نژدي والي کي، داناروغي په شپو کي داناولي شيان له زړه څخه لري کړي. دهغو کسانو خوشحالي ترلاسه کړي چي دارامي په وخت کي يي کړولي وي.

په دي لړ کي د مريض لپاره تر هر څه وړاندي دافرض دی چي دهغه عزيزانو، دوستانو، گاونډيانو، خدمت کوونکو او عامو مسلمانانو خوشحالي ترلاسه کړي، څوک چي يي کړولي وي، کينه يا بغض يي ورسره وي، هغوی ته عذرو وايي.

په داسي حالت کي چي انسان داناروغي يا مړيني په بستر پروت وي، دعا مو خوشحالول دده بار سپکوي. دده ټپي او مړژواندي زړه ورسره غوړيږي. ناروغي يي تخفيف پيدا کوي يا مړينه ورباندي اسانه کيږي. له دي سره، سره يو مسلمان چي داناروغي په بستر پروت وي په دي هم غور وکړي چي دده دلاسه چاته تکليف رسيدلی دی، دده دژوند په مصروفيتونو کې دچا حق ضايع شوی دی. په دي توگه که دغسي څوک ورته ياديرئ. له هغوی څخه دخپلو تيروتنو بښنه وغواړي او په معافي او بښنه غوښتلو کې دشرم احساس ونکړي. که يي وس وي دهغه زبان بدل دي ورکړي، دچا حق چي يي ضايع کړي وي هغه ورته تلافی کړي او که وس ورسره نه و نو معافي دي ورڅخه وغواړي. ځکه شريعت مسلمانانو ته وايي چي حق ضايع کول خورا بده گناه ده. دهغه

چا چي حق يي ضايع کړی دی، که يي هغه په خپله معاف نکړي نو الله دده جرم او گناه نه بښي.

نو مسلمان ته لازمه ده چي دچا حق ضايع نکړي، که داسي کومه گناه ورڅخه وشي، نو په دي ژوند کي دي تري دبښلو ووايي، ترڅو په اخرت کي يي له پوښتني خلاص وي.

موږ وعده کوو چي انشاء الله بيا به دعباداتو او قرايضو له اداء کولو سره، سره معاملي هم سموو، دخداي مخلوق ته به گټه رسوونکي کيږو او پاته ژوند به له شريعت سره سم تيروو. له بديو توبه کوو بيا به دخداي دبنده گانو دتکليف رسولو څخه ځان ساتو. له هر هغسي عمل څخه به لري اوسو کوم چي پکي چاته دناحق تکليف رسولو ويره وي.

الله تعالی دي زموږ توبه قبوله کړي او په نيکو خلکو کي مو دي شامل کړي. آمين. محمد رفعت قاسمي.

په اسلام کي دناروغ پوښتنه کول

دناروغ پوښتنه، تسلا او دهغه خدمت، رسول الله صلی الله عليه وسلم دلوري درجي نیک عمل او منل شوي عبادت بللی دی. په مختلفو طريقو سره يي ددي ترغيب کړی دی. در رسول الله صلی الله عليه وسلم خپل معمول دا وو چي دناروغ به يي پوښتنه کوله، هغه ته به يي داسي خبري کولي چي ورباندي تسلا به يي کيدله او غم به يي سپکيده. دالله تعالی نوم او کلام به يي وايه او په مريض به يي دم کاوو. نورو ته به يي هم دغسي تلقين کاوه.

دميت مسئلي ابو موسي اشعري رضی الله عنه، در رسول الله صلى الله عليه وسلم يو ارشاد روايت كوي:

په وېږو خواړه و خورئ، د ناروغانو پوښتنه و كړئ، كوم كسان چي ناحقه بنديان شوي دي، دهغوی د خلاصون هڅه وكړئ. (صحيح بخاري)

له ثوبان (رضی الله عنه) څخه روايت دی چې، رسول الله (صلى الله عليه وسلم) ارشاد وکړ: مؤمن بنده چي د ايمان خاوند وروړ پوښتنه وکړي، تر بيرته راتلو گواکي هغه د جنت په باغ کي واوسيد. ابو هريره رضی الله عنه روايت کوي، رسول الله صلى الله عليه وسلم لارښوونه وکړه: څوک که د کوم ناروغ پوښتنه وکړي، د الله له لوري په آسمان کي يو منادي غږ وکړي: ته مبارک، ناروغ ته ستا ورتگ مبارک، داچي تا د اکار وکړ، په جنت کي دي ځان ته کور جوړ کړ.

(معارف الحديث ج ۳ ص ۴۴۲ د ابن ماجه په حواله)

د ناروغ عيادت (پوښتنه) کول

که د چا کوم خپلوان او يا دوست ناروغ شي، دهغه د ليدلو او دهغه د احوال معلومولو لپاره ورتگ مستحب دی، دي ته عيادت يا د ناروغ پوښتنه کول وايي.

که د ناروغ کوم خپلوان يا د احوال معلومولو څوک نه و، نو په داسي حالت کي دهغه ناروغ خدمت په هغو مسلمانانو چي ورباندي خبر دي کفايي فرض دی.

د عيادت د فضيلت او دهغه ثواب په هکله ډير احاديث راغلي

دميت مسئلي

دي، زه هغه ټول نه بيانوم، دوه درې لنډ احاديث به بيان کړم. د صحيح مسلم په يوه حديث کي دي چي، الله تعالى به د قيامت په ورځ ووايي: اي زما بنده! زه ستا پرودگار یم. زه ناروغ وم تا زما پوښتنه ونکړه. بنده به عرض وکړي:

اي خدايه! ته د عالم پرورگاري، ستا عيادت څرنگه کيدلای شي؟ (يعني ته نه ناروغه کيږي) ارشاد به وشي. فلاني بنده مي ناروغه و، تا دهغه عيادت ونکړ. که ته دهغه عيادت ته ورغلی وای زه به له هغه سره وم.

نبوي ارشاد دی: څوک چي سهار د کوم ناروغ عيادت وکړي، دهغه په هکله تر مابښام پوري او يا زره ملايکي د مغفرت دعاوي کوي او څوک چي مابښام عيادت وکړي، د هغه لپاره تر سهاره او يا زره ملايکي استغفار وایي.

(سفر السعادت)

"څوک چې دخپل مسلمان ورور عيادت وکړي، هغه ته په جنت کي يو باغ تر لاسه کيږي." (ترمذي او بخاري ج ۱ ص ۱۶۵)

رسول الله صلى الله عليه وسلم خپلو غوره اصحابو ته دا حکم کړی دی چې، تا سو د ناروغ پوښتنه کوي اوله جنازي سره يي ځي. (صحيح بخاري شريف، علم الفقہ ج ۱ ص ۱۸۳)

مسئله: له پيسو اخستلو پرته له کوم بيمار سره يا قبر ته نژدي تلاوت کول صحيح دي. د اجرت اخستلو لپاره تلاوت کول حرام دي، اجرت اخستونکي او ورکونکي دواړه گنهگار دي. ثواب ورته نه رسيږي. (فتاوی محموديه ج ۷ ص ۲۴۸)

د عيادت آداب

د عيادت په آدابو کې دادي چې اودس وکړي، فقط د ثواب او د الله تعالی د خوشحالي د ترلاسه کولو لپاره ورشي، له بیمار څخه د حال پوښتنه وکړي، تسلا ورکړي، هغه ته دروغیدلو هیله پیدا کړي او د ناروغی چې کوم ثوابونه په حدیث کې راغلي دي هغه ورته ووايي. دروغتیا دعا ورته وکړي او له هغه څخه هم د ځان لپاره د دعا غوښتنه وشي، له نازوغ سره تر ډیره وخته نه کښیني، که یې ناروغ په ناسته خوشحاله وي نو بیا ډیر کیناستل ورسره غوره دي. (شرح سفر السعادات)

د رسول الله صلی الله علیه وسلم د مبارک عادت و چې که به یې کوم خپلوان ناروغ و، د هغه عيادت ته به یې تشریف وروړ، د ناروغ له سر سره به کیناست، د هغه د حال پوښتنه به یې کوله او ویل به یې طبیعت دي څرنگه دی او زړه مو څه شي غواړي؟ که به ناروغ څه وغوښتل او ورته زیانمن به نه وو د هغه شي دورکړي امر به یې کاوو او خپل ښی لاس به یې د ناروغ په بدن کښیښود او دعا به یې ورته کوله. کله به یې دا الفاظ ویل: اللهم رب الناس اذهب الباس واشف انت شافي لاشفاء الاشفاء ک شفاء لا يغادر سقما.

ډیروخت به یې دري ځله دعا کوله: ای الله! د ټولو خلکو پروردگاره! ناروغی تري لري او روغتیا ورکړي. ته صحت ورکوونکی یې او صحت هغه ده چې ته یې ورکړي، ده ته

صحت ورکړي چې کومه ناروغی یې پاته نشي.

له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه دا هم منقول دي چې د غیر مسلم ناروغانو عيادت یې کړی دی. یوه یهودي ځوان د رسول الله صلی الله علیه وسلم خدمت کاوو، کله چې ناروغ شو، نو رسول الله صلی الله علیه وسلم یې عيادت ته تشریف وړ. هغه ته یې د مسلمان کیدلو لارښوونه وکړه، د هغه نیک مرغی وه چې مسلمان شو.

کله چې یې کاکا، ابو طالب ناروغ شو، هغه مشرک و، رسول الله صلی الله علیه وسلم یې عيادت ته ورغی، له هغه څخه یې وغوښتل ترڅو مسلمان شي، خو د ازل کاتب یې د انیک مرغی په برخه کې لیکلي نه وه او د دي لارښوونې له تعميل څخه یې برخې پاته شو.

له همدې امله د ډیرو علماوو رایه داده چې عيادت د اسلام په حقوقو کې نه ده، بلکې د صحبت په حقوقو کې ده. له چا سره چې یې ملاقات شوی وي، د هغه عيادت مسنون دی، که هغه مسلمان وي او که غیر مسلمان.

(شرح سفر السعادات، علم الفقہ ج ۲ ص ۱۸۴)

مسئله: مستحب دادي چې مړه کیدونکي د خپل ځان په هکله په الله تعالی باندې نیک گمان وکړي. ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد کوي: [د مړینې په حال کې ضروري ده چې انسان په خپل حق کې په الله تعالی باندې نیک گمان وکړي چې هغه را باندې رحم کوي او گناه می راته

په بخاري او مسلم کې دې چي: "الله تعالی وایي: زما په هکله چي زما بنده څرنگه گمان کوي، زه ورسره هغسي معامله کوم." (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۰۹)

مسئله: تر مړینې وروسته دې مړې داسي ځای کښيښودل شي چي هلته خلک وي، ميت دې یوازي نه ېږدي. که ورسره کښيښا ستونزمن وي، لکه روغتون یا نور ځایونه، لري دي کښيښي په تسبیح او تهلیل دي مشغولېږي او د مړي لپاره دي دمغفرت دعا کوي. (فتاوی رحیمه ج ۵ ص ۱۱۶، درمختار ج ۱ ص ۷۹۸)

مسئله: که د چا د مړینې خبره واوریدله شي یا له کوم مړي سره نژدي وي، که هغه مسلمان وي او که غیر مسلمان، دهغه په لیلانه دي ورته خپله مړینه یادېږي او ورته غوره الفاظ دادی: انا لله وانا اليه راجعون. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۱۴)

مسئله: که د مړینې نښي څرگندي شي، حاضرین دي د شهادت کلمه په لور او از او د یاسین سوره ولولي. څوک چي د مړي سترگې وړپټوي په لور غږ دي ووايي: بسم الله وعلی ملة رسول الله. په جامه کې تر پټولو وروسته په وروډول په تلاوت مشغولیدل ثابت دي.

(فتاوی شامي مع رد المحتار ج ۳ ص ۷۸-۸۵، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۲۵، فتاوی هندیه ج ۱ ص ۱۵۷ طحطاوي علی المراقبي ص ۳۰۸، کبيري ص ۵۷۶، بهشتي زیور حصه ۲ ص ۵۲.)

.....
.....

د اسلام ستر احسان

مړینه په يقيني توگه راتلونکې ده، کوم وخت يې معلوم نه دی، له همدې امله مسلمان ته مناسب داده چي هيڅ وخت ورڅخه غافل نشي، تل يې په یاد ولري او د آخرت د سفر لپاره تيارې وکړي، په تيره که ناروغ وي نو خپل دين او ایماني حالت دي سم کړي اوله الله تعالی سره دخپل تعلق د صحيح کولو دي ډیر فکر کوي. دنورو وروڼو د خدمت، همدردی او دغم د سپکولو د ښو یادولو هڅه دي کوي. دالله تعالی دنوم او کلام په ویلو دي ورباندې دم کوي، دصحت او روغتیا دعا دي کوي. له هغه سره دي داجر او ثواب او دالله تعالی درحمت خبري کوي. په تيره که وپوهیږي چي ناروغ په ښکاره دښه کیدلو نه دی او د آخرت سفري يې نژدې دي نو دهغه زړه دي دالله تعالی لورته متوجه کوي، او دایمان دکلمي دیادوني دمناسبي طريقي کوشش دي کوي. کله چي مړینه راشي، اقارب دي له صبر څخه کار اخلي، له فطري غم او زحمت سره دي مړینه دالله تعالی پریکړه وگڼي او دوفادار بنده په خیر دي دتسليم سر تپتوي. دالله تعالی له کرم څخه دي ددي صدمې او غم په بدل کې داجر او ثواب امید لري. هغه ته دي دعا کوي. په ژبه او عمل سره دي د مړي دخپلوانو او کورنیو غم خوارې او تسلا کوي، دهغوی دغم د سپکولو کوشش دي کوي، انشاء الله تعالی دخداي جل جلاله په وړاندې به داجر څښتن وي. (معارف الحديث ج ۳ ص ۴۳۵)

داچي داسلام په مقدس شريعت کې له خپلو ديني وروڼو سره ښه سلوک او احسان او هر ډول مراعات يوسترشي ښودل شوی دی، شريعت دا غواړي چي همدا د ديني وروڼگلوۍ او دميني لړۍ په مړينه غوڅه نشي. له همدې امله در رسول الله صلى الله عليه وسلم د امبارک عادت وچي کله به کوم مسلمان له نړۍ څخه لاړ، له هغه سره به يې ډير احسان کاوو او کوم شيان چي د قبر او قيامت لپاره به گټور وو دهغوی کوشش به يې کاوو او دهغه له خپلوانو سره به يې هم غوره سلوک کاوو. د اسباب دی چي د جنازي لمونځ چي په حقيقت کې دمري لپاره دمغفرت دعاده، په مسلمانانو باندې د الله تعالی له لوري فرض شوی دی او دمري پاکول او په ښه اهتمام سره يې تر وروستني منزل پوري رسول يو لازمي امر بللی دی.

دا په حقيقت کې دمري د حقوقو رعايت له ناروغي تر وروستي وخت پوري آن تر هغه لا وروسته چي په اسلام کې دي، په بل کوم مذهب کې يې اثر هم نشته. که د چا د ليد بترگي روښانه وي، په ديني معاملاتو کې د قدر په سترگو ورته کتلو، ورباندې پوهيږي. (علم الفقہ ص ۱۸۳)

دمريني مهال مسائل

مسئله: د سلفو تعامل او دخلفو توارث دادی کوم چي هدايي غوره کړي دي. چي دمريني د اثارو په ښکاره کولو دي مړ کيدونکي ستوني ستغ کړي او مخ دي د قبلي لور ته واړوي، دنبيو احاديثو او فقهې دلائلو دواړو دا غوښتنه ده:

په ښې اړخ پري ايستل قيد په کوم حديث او يا په اثر کې په صراحت سره نشته، نو ښه طريقه داده چي مخ په قبله له الاستلقاء (ستوني ستغ څملول او مخ قبلي ته کول) سره وي. يا چي يې په هر صورت سهولت وي ورباندې عمل وشي. په دواړو کې يو هم د سنت خلاف نه ده.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۴۲ - امداد الاحکام ص ۸۱۱)
دا ټول صورتونه هغه مهال سنت دي چي ناروغ ته تکليف نه وي، که هغه ته تکليف وي نو څرنگه چي ناروغ آرام وي هغسي دي څملول سي. (بحر الرائق)

مسئله: که ميت (مړی) بالغ وي او که نابالغ، په هر صورت کې د نزع په مهال یسن ورته اورول مستحب دي.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۳، رد المحتار ج ۱ ص ۲۹۷)
مسئله: دمړينې له وخت سره نژدې مستحب دادی چي کوم خپلوان يا دوست يابل څوک، هغه تلقين کړي، يعنې دهغه تر څنگ په لوړ غږ کلمه طيبه ووايي، تر څو يې ناروغ واوري او په خپله يې هم ووايي او دهغه زيري وړوگرځي چي په صحيح حديث کې راغلي دي: "د چا چي وروستنی خبره لا اله الا الله وي جنت ته داخلېږي. خو ناروغ ته داسې نه ويل کيږي چي کلمه ووايه. ځکه دناروغۍ د شدت يا د حواسو د خرابتيا له امله دهغه له خولې څخه انکار راونه وزي. د داسې ناروغ تر څنگ د یسن شريف تلاوت کول مستحب دي. په حديث شريف کې دي:

د کوم مريض تر څنگ چې حديث شريف تلاوت کيږي، دهغه مړينه ښه وي، په قبر کې ورته خوشحالي وي او د قيامت په ورځ تازه راپاڅي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۰۹)

په وروستني وخت کې د نیکو او پرهيزگارو خلکو موجوديت ورسره غوره دی. دهغوی په برکت رحمت را نازلېږي. (عالمکيري)
مسئله: په وروستني وخت کې له مريض سره ښه بوی لرونکی شی ایښودل یا لوبان او عود په اورا ښودل مستحب دي.

کله چې يې روح لاړه شي، سترگې دي په نرمي سره بندي کړای شي او زني دي په پاکه جامه ورته وتړي. داسې چې تر زني لاندې، دواړو لورو ته په سرپورې وتړل شي. اعضاء ورته سم شي، په صحيح حالت و غزول شي بيا چې يې غسل، تکفين او د جنازي لمونځ خومره ژر کيدلای شي، وشي او دفن کړای شي. (علم الفقه ج ۲ ص ۱۸۵ - امداد الاحکام ج ۱ ص ۱۴۲)

مسئله: تر مړينې وروسته د پښو گوټې سره نژدې وتړلي شي، پوندې يې سره لري نه شي. بيا ورباندې کوم خادر و غوړول شي. (بهشتي زبور ج ۲ ص ۵۱)

مسئله: له مړه کيدونکي سره که له، لا اله الا الله سره، محمد رسول الله وويل شي، هم پروا نلري. که يوازې د لا اله الا الله په تلقين اکتفا وشي، هم جواز لري. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۴۴، ردالمحتار ج ۱ ص ۲۹۵ په حواله، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۰۸)

مسئله: که هغه يو ځل کلمه ووايي او پټه خوله شي، بيا دې دا هڅه نه کيږي چې هغه کلمه ويل جاري ولري. ځکه مطلب دادی چې وروستني خبره يې چې له خولې راووزي هغه د کلمې ويل وي. خو که تر کلمې وروسته بيا کومه دنيا يې خبره وکړي بيا دې د کلمې تلقين وشي چې وي وايي بيا ټي بس کړي. (بهشتي زبور ج ۲ ص ۵۱)

مسئله: د نزع په حالت کې مړه کيدونکي ته اوبه ورکول مستحب دي. ځکه د نزع په مهال د تندي زياتوالی وي او داوبو ورکول له صحابه وو څخه هم ثابت دي.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۱۸)

مسئله: د ميرمنې د نزع په وخت يې په لاسونو نوکريځي ايښودل نه مسنون دي او نه صحيح، بلکې ناجايز دي.

مسئله: د مړه کيدونکي په وړاندې دي داسې خبره نه کيږي چې زړه يې د دنيا لور ته ميلان پيدا کړي، ځکه د اله دنيا څخه دييلتون او د الله په دربار کې حاضریدلو وخت دی.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۴۵، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۰۳ په حواله، بهشتي زبور ج ۲ ص ۵۱ کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۰۷)

ايا مړ کيدونکی بايد وصيت وکړي؟

پوښتنه: نن سبا چې د چا په انتقال، وارثان يې کوم خرافات تر سره کوي، مثلاً د ښکاره کولو رواج يا نور څه، ايا مړی هم ورباندې گنهگاره کيږي؟

خواب: په مړينه ډير منکرات رواج شوي دي، لکه:

۱- دمړي دمخ ښکاره کول. ۲- دمخ ښکاره کولو لپاره.

جنازه څو ساعته ځنډول.

۳- دخپلوانو او دوستانو لپاره د جنازې لمونځ ځنډول.

۵- دمړي عکس اخستل. ۶- عکس يې په اخبارونو کې

خپرول. ۷- جنازه له يوه ځايه بل ته وړل. ۸- د جنازې لمونځ

څو ځلې کول. ۹- غائبانه د جنازې لمونځ کول. ۱۰- له عامې

هديرې گوښه څښول. ۱۱- د قبر خواو شادي وال راگرځول.

۱۲- د ثواب په بهانه د سنت خلاف اجتماع. ۱۳- تعزيتي

(د فاتحې) جلسې. ۱۴- دمړي په سوانح (صفت) کې غير

واقعي شيان خپرول او نور...

نن سبا ددې منکراتو لمن خورا پراخه شوي ده، آن علماء او

صلحاء پکې اخته دي، د مشهورو مذهبي مشرانو په جنازو

کې د امنکرات څوگونه ډير ليدل کيږي.

په داسې حالاتو کې که چاته دا ويره وه چې دده په مړينه بې

فکره او له آخرت څخه بې خبره، د دنيا دنوم او شهرت وږي

پاته کسان، نالايقه معتقدين، ناخلف خلفاء او د دين په جامه

کې بې دينه خلک، په ده باندي داسې ظلمونه کوي او تر

مړينې وورسته يې داسې رسوا کوي، نو وصيت کول

ورباندي واجب دی چې داسې ممنوعات دي هيڅکله نه

وي. تجهيز، تکفين، د جنازې لمونځ، د ثواب لپاره کارونه دي

ټول د سنت مطابق وکړای شي.

که داسې وصيت ونکړي سخت گنهگار دی او د عذاب به

مستحق وي. د صحيح بخاري د يوه حديث په اړه:

"تعذيب الميت واهله عليه." مشهور وضاحت دادی چې که

يې دمړينې له امله دنوحی او ژړا علم و او هغه يې منع نکړ او

د وصيت يې ونکړ، گنهگار د کيږي. په وصيت کې دي داشيان

وليکي او له هغوی څخه دي منع کړي. په تيره د ديني علماوو

او لارښود کسانو خو د وصيت کولو ډير تاکيد شوی دی.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۳۲)

له ناڅاپي مړينې څخه پناه غوښتل

مسئله: له ناڅاپي مړينې څخه پناه غواړئ، ځکه په دې سره

ډير وخت د حقوقو د اداء کولو، توبې، بخشش غوښتلو او

نورو څه موقع نه پيدا کيږي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۳۹۷)

د مړه کيدونکي د وصيت حکم

مسئله: په ژوند او دروغتيا په حالت کې خپله شتمني چاته

بخښل، هغه يې مالک گرځول، شرعاً او قانوناً دهغه مليکت

گرځي او بخشش معتبر دی. خو که دورث او د حق تلفي نيت

پکې وي، بيا خورا ستره گناه ده. که کومه شرعي مجبوري وي

نو بيا خو الله تعالی عفوه کوونکی دی. په کومه ناوړغې کې

چې څوک مري هغه مرض الموت بولي. په مرض الموت کې

بخشش کول اعتبار نلري، وارث ته هم وصيت کول جواز نلري

خو غير وارث ته د شتمني په دريمه برخه کې وصيت معتبر

دی. (فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۲۶۸)

دميت مسئلي په رمضان المبارک کې په مړينه ، دقبر عذاب

پوښتنه: که کوم گنهگار مسلمان په رمضان المبارک کې مړ شي، دقبر عذاب به تر قیامت وړباندې نه وي او که یوازې درمضان په میاشت کې؟

ځواب: له کافر څخه یوازې درمضان په میاشت کې عذاب لري کیږي، خو گنهگار مسلمان تر قیامت پورې ورڅخه خوندي وي. هغه کسان چې له رمضان پرته په نورو میاشتو کې مري، دهغوی حکم هم داسې دی. د کافر به د جمعې په ورځ او رمضان کې دقبر عذاب نه وي، خو په گنهگار مؤمن چې کله جمعه یا رمضان راشي تر قیامت وړ څخه عذاب پورته کیږي. (اجسن الفتاوی ج ۴ ص ۱۹۷، ردالمحتار ج ۱ ص ۷۷۳ په حواله)

ددې درې ځوابونه کیدلای شي:

۱- دنورو نصوصو په ملاحظه په حدیث کې د، اجتناب عن الكبائر (له سترو گناهونو څخه ځان ساتل) قید شته.

۲- ځینې عصاة (گنهکار مؤمن) له حساب څخه پرته جنت ته ځي، دهغوی د انیکمرغي مقدره وي چې د جمعې په ورځ یې مړینه پېښه شي.

۳- د جمعې دورځي په مړینه یوازې دقبر عذاب ورڅخه لري کیږي، د آخرت عذاب نه وي معاف، ددې حدیث مطلب دادی چې له جمعې پرته، د عمل په برکت که دقبر له عذاب څخه وژغورل شي، نورې مرحلې ورته خورا آسانه وي.

دميت مسئلي

په ځانگړو ورځو کې د بندیانو په بند کې تخفیف راتلل په دنیا کې هم رواج دی. که د جمعې دورځي یا د شپې په عظمت الله تعالی د شراب څښونکو او سود خورو نکو په بند کې تخفیف (کموالی) راوړي ستا اوزما ورباندې څه اعتراض دی؟ او که د اسهولت او تخفیف دسترو گنهکارانو په هکله نه وي، بیا هم کومه ستونزه نشته. ددې حدیث شریف مدعی داده چې د جمعې او د جمعې د شپې دقبر عذاب یې موقوف کړی دی. پاته شوه دا خبره چې د کومو، کومو خلکو عذاب موقوف شوی دی؟ دا الله تعالی ته معلومه ده؟

(آپ کې مسائل اوران کا حل ج ۱ ص ۸۹)

مسئله: د محرم الحرام د میاشتنې د لسو ورځو په هکله داسې څه راغلي نه دي چې تر لسو ورځو پورې به دقبر عذاب نه وي. خو د جمعې او رمضان المبارک په میاشت کې د مړه شویو کسانو په هکله د ازیرې په حدیث شریف کې راغلی دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۶۹- ردالمحتار ج ۱ ص ۷۹۷)

په شریعت کې د مړه د غسل اهمیت

د الله تعالی چې کوم بنده له دې دنیا څخه رخصت شي، د مړینې په لاره د آخرت په لور روان شي، اسلامي شریعت دهغه په عزت سره درخصت کولو لپاره یوه ځانگړې طریقه مقررې کړې ده. خورا پاکه، د خدای لمانځنې او خورا درد شریکه او له شرافته ډکه لاره ده.

حکم دادی چې لومړی دې مړي ته داسې غسل ورکړل شي

دميت مسئلې
 لکه يو ژوندی انسان چې د پاكي حاصلولو لپاره لامبي له پاكي تر لاسه کيدلو سره، سره د غسل ادا هم پوره پکې مراعاتيږي. د غسل په اوبو کې هغه څه گڼل شي چې خلک يې د خيرو د پاکولو لپاره په ژوند کې استعمالوي. په پای کې د کافور و په خير د بڼه بوی توکي هم په اوبو کې واچول شي، تر څو د مري جسم له پاكي سره، سره معطر او بڼه بوی هم ولري. بيا په پاکو جامو کې په کفن شي، خو په دې لړ کې دي له اسراف څخه هم کار نه اخستل کيږي. بيا په جماعت سره ور باندې لمونځ کيږي، په هغه کې د مري لپاره د مغفرت او رحمت غوښتلو د دعا اهتمام کيږي. بيا په خورا عزت سره قبر ته حواله کيږي چې په حقيقت کې الله تعالی ته سپارل کيږي. د ځمکې غيږي ته ورکول کيږي، هغه چې توکي يې دده وجود جوړ کړی دی. په يوه لحاظ يې هغه مورده، بيا خلک په ژبه او عمل سره د مري خپلوانو او کورنۍ ته تسلا ورکوي ورسره د غمخواري او همدردۍ اظهار کوي، هڅه کوي ترڅو يې غم ورته سپک کړي. (معارف الحديث ج ۳ ص ۴۳۵)

ولي مري ته غسل ورکول کيږي؟

مسئله: د مري له غسل څخه مطلب د هغه پاکوالي او ذهغه عزت او حرمت څرگندول دي.

(فتاوى دارالعلوم ص ۲۵۲ ج ۱ بحواله رد المحتار ص ۷۹۹، ج ۱، باب صلوة الجنائز)

دميت مسئلې
مسئله: د مري د غسل اصل دادی چې ملائکو آدم عليه السلام ته غسل ورکړي و او هغه ته يې ويلې و چې داستاسي د مري طريقه ده. (در مختار ص ۸۲۷ ج ۱)

مسئله: مري ته غسل ورکول په مسلمانانو فرض کفايه دی. (که څو کسه مري ته غسل ورکړي، نو د نورو مسلمانانو غاړې خلاصې دي.) که يو مري بې غسله دفن شي نو ټول هغه مسلمانان چې له مرگه يې خبر شوي وي، گناهکار دي.

مسئله: که مري پرته له غسله په قبر کې کښېښودل شي، ترڅو چې خاوري ورباندې اړول شوي نه وي، را ايستلای شي او غسل ورکولای شي او که يې خاوري ورباندې اړولي وي نو نه دي راباسي. (بحر الرائق، علم الفقہ ص ۸۷ ج ۱)

د غسل شرعي حيثيت

مسئله: مري ته غسل ورکول په ژوند و کسانو کفايي فرض دي، يعنې که څو کسان د افسر ادا کړي، د نورو غاړې خلاصيږي. مري ته يو ځل غسل ورکول فرض دي. داسي چې پر ټول بدن يې اوبه توي شي او درې، وارې ورباندې اوبه تويول سنت دي. (کتاب الفقہ ص ۸۱۱ ج ۱)

مري ته پر غسل ورکولو باندې مزدوري اخيستل

مسئله: مري ته پر غسل ورکولو باندې اجرت اخيستل جائز نه دی. ځکه د مري غسل د الله تعالی له طرفه فرض دی، بيا نو اجرت په څه اخلي؟ خو که څو کسان غسل ورکوونکي

دميت مسئلې د موجود وونو بيا اجرت اخيستل جائز دی، ځکه په داسي صورت کې خاص پريوه سړي باندي غسل ورکول فرض نه دی. (علم الفقه ص ۸۷ ج ۲، فتاویٰ محمودیه ص ۴۱۶ ج ۲)

مسئله: که پرته له يوه سړي بل څوک نه وي چي غسل ورکړي، هغه ته اجرت اخيستل جائز نه دي، ځکه دمري غسل اوس يوازي پرده فرض دی او که بل څوک هم د غسل ورکولو وي نو بيا جائز دی. دافريضه دي دمري خپلوان پخپله اداء کوي، خپل عزيز ته غسل نه ورکول او نورو ته سپارل، ډيره بې مروتې، بې غيرتې او د کبر دليل دی، دسړي پر غرور او تکبر باندي دلالت کوي.

(احسن الفتاویٰ ص ۴۱۸ ج ۴ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۴ ج ۱)

مسئله: دا خبره مشهوره ده چي هر مسلمان ته په خپل ژوند کې داوومړيو غسل ورکول فرض دي. دا غلطه خبره ده، مري ته غسل ورکول کفايي فرض دي، که يو څوک دا کار ترسره کړي نو د ټولو مسلمانانو فرض اداء شو.

(آپ کې مسائل ص ۱۱۹ ج ۳)

مري ته تر غسل ورکولو وړاندي څه وشي؟

مسئله: تر مړيني وروسته مستحب دي چي سمدستي په يوه پاکه ټوټه زني وروتړي، تر څو ټي خوله وازه پاته نشي، ورو، ورو دې اندامونه سم کړي. که پر مځکه باندي پروت وي، نو پريوکت يا تخته دې کښيږدي چي، د انتقال په دوران کې له کوم تکليف سره مخ نشي او په کومه جامه کې چي شي

دميت مسئلې ساه ورکړي وي هغه دې تري وايستل شي. بله داسي جامه دې ورکړي چي کوم ځای يې تر ښکاره نشي.

د جنازې تيارولو ته دومره انتظار کول واجب دی چي مړينه يې يقيني شي. کله چي ټي مړينه يقيني شي نو بيا يې د جنازې په تياروي او دفن کې بيره ښه ده اوله مرگه يې دخلگو خبرول مستحب دی. (کتاب الفقه ص ۸۱۱ ج ۱)

د غسل سامان

۱- د غسل ورکولو لپاره داووبولونې چي څومره ته اړتيا وي، که څه هم په کور کې استعمال شوي وي خو بايد پاک وي.
۲- لوټه (بدنې، داووبورا اخيستلو لوبنې) که څه هم استعمال شوي وي.

۳- د غسل تخته، لکه چي په ډيرو مسجدونو کې وي يا بله.

۴- داستنجاء لوټي، درې يا پنځه دانې.

۵- ډيري دونې پاني (که پيدا شي)

۶- لوبان يوه ټوله (۱۰ گرامه)

۷- عطر (خلور ماشي).

۸- پاکه رويي.

۹- گل خيرو، يو چټانگ، که نه وصابون کفايت کوي.

۱۰- کافور پنځه گرامه.

۱۱- دوه پاک تهبنده، که نه وي د بالغ سړي لپاره يو متر او يو چارک اوږده ټوټه. (دميرمني لپاره يونيم متر رنگه ټوټه ځکه په رنگه ټوټه کې ستر ښه وي.)

۱۲- دوي دانې پاكي پندې جامي چي دستكلي ورځني جوړي كړي چي غسل وركونكي ئي په لاس كړي. ديوې دستكلي لپاره تقريباً شپږ گيري او درې گيري (۲۵ ساتي متره) سوره وړه توتې پكارده. (احكام ميت ص ۲۵)

مسئله: دمري په غسل كې ديرې دپاڼوپه استعمال سره خيري بني پاكيږي او دمري بدن ژر نه خرايږي. دكافوروپه استعمال لوسره بيا مري ته مؤذري خزندي نژدي نه ورځي. (مظاهرق جديد ص ۴۰۶ ج ۲)

مري ته دغسل وركولو شرطونه

مسئله: دمري غسل فرض كيدل خو شرطونه لري: لومړی داچې، مسلمان به وي، كافر ته غسل وركول فرض نه دي.

دوهم داچې، اسقاط شوی (نقصان كړی شوی وي) بچي به نه وي، ځكه اسقاط شوي بچي ته غسل وركول فرض نه دی. دريم شرط دادی چې، دمري له سر سره به دبدن نيمه ياتر هغې زياته برخه وي، كنه نو غسل وركول مكروه دی.

څلورم شرط دادی چې، هغه به شهيد نه وي. چي دالله تعالى دنوم دلوړولو په خاطر وژل شوي وي (دشهيد په بيان كې به راشي) ځكه نبي كريم ﷺ دا حد شهادت په باره كې وفرمايل: "دوی ته غسل مه وركوئ، ددوی دهر تپ دوينې به دقيامت په ورځ دمشكوبوی ځي."

مسئله: كه اوبه نه وي اويادمري جسد دغسل وړ نه وي، دغسل پر ځای دي تميم وركړي. مثلاً څوك په سوزيدلو ومري اوداويره وي چي په مينځلو شريږي اود بدن غوښې يې تويږي، تيمم دي ورووهي، څوكه داوبوپه بهولويي بدن نه شريده تيمم دي نه وركوي، پرته له منبلو دي اوبه ورباندي تيري كړي. (كتاب الفقه ص ۸۱۳ ج ۱)

مسئله: كه دمري جسد دپارسوب په وجه دغسل كولو قابل نه وي، يعني له لاس وروړلو څخه ئي دچاوديدلو اندېښنه وي، يوازي داوبو تويول ورباندي كافي دی ځكه منبل ضروري نه دي. كه يې فقط نس پرسیدلې وي اوداوبو تويول هم ورباندي ممكن نه وي، نور بدن دي و مينځي او پر نس دي مسح وكړي، لكه دژوندي لپاره چي يې حكم دی.

(امداد الاحكام ص ۸۲۶ ج ۱)
(لكه چي په اوداسه او غسل كې چي دمعدورسري لپاره څه حكم دی، كه يې په كوم اندام پټی يا پلستر لگولی وي، هغه دي مسح كړي اونور دي و مينځي. محمد رفعت قاسمي)

مسئله: كه څوك ترديوال لاندي شوياپه اور كې وسوځيد او مړ شو، غسل وركول كيږي، څوكه دغسل په وركولو سره ئي دبدن پوستكی بيليږي، يا بله ستونزه وي نو تيمم دي وروكړي. (فتاوى درالعلوم ص ۴۷۲ ج ۵)

مسئله: مري ته دتيمم وركولو طريقه داده چي تيمم وركوونکی به دوه ځله خپل لاسونه پرپاكه ځمكه ووهي،

دميت مسئلې: (امداد الاحكام ص ۸۲۵ ج ۱)
يو ځل به دمري مخ مسح كړي او په دوهم ځل به دمري لاسونه
تر څنگلو مسح كړي. لكه په خپلو لاسونوچي تميم
وهي.

مري ته هر څوك غسل وركولاى شي كه مشخص شخص؟
پوښتنه: مري ته غسل وركوونكى مقررول په كاردې كه
هر څوك غسل وركولاى شي؟

ځواب: هر يوه شخص غسل وركولاى شي، ښه خبره داده
چي غسل وركوونكي پرته له اجرته غسل وركړي. پر غسل
وركوونكي باندې پخپله غسل كول ضروري نه دي.
(فتاوى دارالعلوم ص ۲۵۲ ج ۵ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۴ ج ۱، كتاب الفقه ص ۸۲۰ ج ۱)

مسئله: دمري داسي وصيتونه چي: فلانى دي غسل راكړي
، فلانى مي دي خښ كړي، فلانى دي د جنازي لمونځ راكړي
او په فلانى ځاى كي مي دي خاورو ته وسپاري. شرعاً معتبر
نه دي. په دې كې دمري اختيار نشته، د وارثانو حق دى، چي
هر څه ښه گڼي په هغه دي عمل وكړي.

(فتاوى رحيميه ص ۱۰۳ ج ۵ بحواله ردالمحتار ص ۸۲۴ ج ۱)

مسئله: نابالغ هلک يا نجلى ته ښځه اوسړى دواړه غسل
وركولاى شي. (علم الفقه ص ۱۸۸ ج ۱)

مسئله: كه كوم ناپاك شخص يا هغه چاچې مري ته يي

كتل جائز نه وي، مري ته غسل وركړ، صحيح دى، كه څه هم

مكروه دى. (علم الفقه ص ۱۸۸ ج ۱)

دميت مسئلې

نجلى ته به څوك غسل وركوي؟

پوښتنه: كه نابالغه نجلى مړه شي او كومه ښځه نه
وي، آيا دهغې مړه (چي له چاسره ئي په ماشومتوب كي نكاح
شوي وي واده يي نه وي شوي) يا بل كوم محرم غسل
وركولاى شي؟

ځواب: نابالغه نجلى كه غيرمراهقه (وره) وي، هغې ته
خوهر څوك، ښځه وي كه نارينه، غسل وركولاى شي.
مراهقه په دې هكله د بالغې حكم لري. بالغې ښځې ته له
ښځو پرته بل څوك غسل نشي وركولاى. مړه هم غسل نشي
وركولاى. كه كوم محرم ئي موجود وي نو تيمم دي ورووهي
او كه محرم ئي نه وي، بل څوك دي پر خپلو لاسونو باندي
جامه وپيچي، تيمم دي ورووهي او كفن دي پري واچوي،
لمونځ دي پري وكړي او دفن دي كړي.

(فتاوى دارالعلوم ص ۱۴۶ ج ۵ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۶ ج ۱)

مسئله: كه كوم ماشوم هلک مړ شي نو ښځې غسل
وركولاى شي او ماشومې نجلى ته نارينه هم غسل وركولاى
شي. (كتاب الفقه ص ۸۱۶ ج ۱)

كه جنب شخص ومري، يو غسل ورته ښ دى؟

پوښتنه: كه څوك د جنابت په حال كې ومري، يعنې غسل
ورباندي او ښتنى وي، نو يو غسل ورته كافى دى كه به يو ځل
د جنابت غسل وركوي بيا به دمري غسل؟

دميت مسئلي : د جنابت په وجه د مري په غسل کې هيڅ فرق نه راځي، لکه څرنگه چې نورو مريو ته غسل ورکول کيږي، همدا رنگه به جناب مري ته هم ورکول کيږي او دا حکم د حائضي او نفاسي هم دی. يعنې يو غسل ورکول کيږي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۴۷ ج ۵ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۳ ج ۱ باب صلوٰۃ الجنائز)

دارتيا په مهال ميره خپلي ښځې ته غسل ورکولای شي څه ځکه؟

پوښتنه : زید خپلې مري ښځې ته (په داسې حال کې چې بله ښځه نه وي) غسل ورکولای شي څه ځکه؟

ځواب : په شامې کې راغلي دي چې سرې دی خپلې مري شوي ښځې ته تمیم ورووهي، پر خپل لاس دې ټوټه واچوي، غسل به نه ورکوي، ځکه ښځې ته ښځه غسل ورکوي، سرې که څه هم محرم وي (لکه پلار، ورور او نورچي نکاح يي ورسره جواز نلري) تمیم به وروهي.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۵۵ ج ۵، شامې ص ۸۰۳ ج ۱)

مسئله : ښځه خپل ميره ته (چې بل نارینه نه وي) غسل ورکولای شي، خو ميره خپلې ښځې ته غسل نشي ورکولای. د مخ کتلو اجازه يي ورته شته.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۴۸ ج ۱ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۳ ج ۱)

علامه شامي (عليه الرحمه) فاطمي (رضی الله عنها) ته د علي (رضی الله عنه) په لاس د غسل ورکولو قصه نقل کړې ده چې له شرح مجمع څخه معلومېږي چې فاطمي (رضی الله عنها) ته ام ایمن (رضی الله عنها) غسل ورکړی دی. علي (رضی الله عنه) ته

مجازا غاسل ويل شوي دي، ځکه هغه ئي د غسل سامان چمتو کړی و. نور د مور مينه له خپلو بچو سره مثلاً: مچول، مينه ورسره کول، په غيږ کې ټينگول او نور له دې بحث څخه وتلي دي په دې کې هيڅ مشکل نشته، ځکه مور د خپل اولاد محرمه ده. لاس وروړل او ښکلول يي منع نه دي. مور او پلار ته له خپل اولاد سره داسې معامله سمه نه ده. په هر حال، سرې ته له خپلې مري ميرمنې سره په هيڅ ډول داسې معامله صحيح نه ده. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۵۶ ج ۵)

مسئله : د ښځې تر مړينې وروسته يي ميره ورڅخه پردی کيږي او د نکاح اړيکي يي ختمېږي. نو ځکه ئي غسل ورکول، لاس ورنه کول او داسې نور فقهاء بکرامو منع کړي دي. خو ليدل او جنازه ئي پورته کول او دارتيا په مهال ئي قبر ته کښته کول جائز دي، ځکه په قبر کې يي کفن پرده وي، پر کفن سريزه د ضرورت په وخت کې چې محرم نه وي، لاس ئي ورنه کول جائز دي. او که کوم محرم وي نو بيا دې قبر ته هغه ورکښته کړي.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۵۳ ج ۵ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۳ ج ۱، باب الجنائز)

مسئله : مري ته به غسل ورکونکي داسې څوک وي چې مري ته يي کتل روا وي. ښځې ته د نارينه او نارينه ته د ښځې غسل ورکول جائز نه دي. څوک ښځه خپل ميره ته چې بل څوک نارينه نه وي غسل ورکړي جواز لري، ځکه دهغې د عدت په زمانه کې، د ميره په نکاح کې بشپړله کيږي او ميره

دميت مسئلي
چي دښځې له مرگ سره سم ئي نکاح ختمیږي، نو پردی بلل
کيږي، نو غسل هم نشي ورکولای.

(علم الفقه ص ۱۸۷ ج ۱، فتاوی محمودیه ص ۴۱۶ ج ۲، درمختار ص ۸۲۴ ج ۱، کتاب الفقه ص ۸۱۲ ج ۱، فتاوی رحیمیه ص ۱۰۶ ج ۵، امداد الاحکام ص ۸۲۳ ج ۱، احسن الفتاوی ص ۲۱۵ ج ۴)

مسئله: که یوه ښځه په داسي ځای کې مړه شي چي هلته نه
بله ښځه وي او نه کوم محرم ورسره وي، نو پردی سړی دي پر
خپل لاس جامه وپيچي او تیمم دي ورکړي.

مسئله: داسي که یو سړی په داسي ځای کې مړ شي چي
هلته بل څوک نارینه غسل ورکونکي نه وي، که محرمه ښځه
موجوده وي له جامې پرته تیمم وروهلای شي او که
غیر محرمه وي نو پر خپلو لاسونو دي جامه وپيچي او تیمم دي
ورووهي. (علم الفقه ص ۱۸۸ ج ۱، کتاب الفقه ص ۸۱۴ ج ۱)

څیړي چي ښځې ته د غسل ورکولو بله ښځه نه وي

مسئله: که یوه ښځه په یوه داسي ځای کې ومري چي هلته
بله ښځه نه وي چي غسل ورکړي، خود دي یو محرم (له چا سره
چي ئي نکاح حرامه وي) نارینه موجود وي، نو هغه دي ته
تیمم ورووهي او که غیر محرم (پردی سړی) موجود وي نو
پر خپلو لاسونو دي جامه وپيچي او تیمم دي ورووهي، خو
دهغې مېوته دي نه گوري. دښځې دمیره لپاره هم همدا حکم
دی، خو دهغې مېوته په نه کتلو سره مکلف نه دی. په دي کې
ځوان او سپین پیری دواړه راځي.

مسئله: که یو سړی په داسي ځای کې ومري چي هلته له
ښځو پرته نارینه نه وي او دده خپله ښځه هم نه وي. نو یوه پاک
لمني ښځه چي د غسل ورکولو په طریقه باندي پوه وي، غسل
ورکړي او که کومه معصوم النفسه ښځه موجوده نه وي، بیادي
نورې پر خپل لاس جامه وپيچي او تیمم دي ورووهي، خود پردی له
ځایه دي سترگي پټي ساتي. (کتاب الفقه ص ۸۱۵ ج ۱، آپ کې مسائل ص ۱۰۰ ج ۲)

د خنثی د غسل تفصیل

پوښتنه: که خنثی مشکل ومري نو ښځې به غسل ورکوي که
نارینه؟

ځواب: تر کومه ځایه چي ممکنه وي خنثی مشکل ته د نارینه یا
ښځې احکام ثابتیږي، که د نارینه علامې په کې زیاتې وي مثلاً
، بره یي راغله، د نارینه د ذکر په شکل دوږو بولو ځای ولري
او یا کومه ښځه ورځنې حامله شي، نو هغه ته د نارینه احکام ثابت
دي او که د ښځې نښې پکې وي، مثلاً، حامله شي، تیونه ئي
دښځې په څیر څرگند شي او یا حیض ورته راشي، نو ښځه بلله
کيږي او که له دواړو ځایونو څخه بولي راوتلي نو له هر یوه څخه
چي اول راوړي هغه معتبر دی. که ییځي په مشقه حالت کې
و، یو طرف ئي هم معلومیدلای نشوای بیا خنثی مشکل بلل کيږي
که خنثی مشکل د څلورو کلونو یا تر هغه کم وي، ښځه او نارینه
دواړه غسل ورکولای شي او که یي عمر تر دې زیات وي نو نه دي
ښځه غسل ورکوي او نه نارینه، بلکې تیمم دي ورووهي.

(احسن الفتاوی ص ۲۲۱ ج ۴ بحواله رد المحتار ص ۸۰۶ و ص ۲۷۸ ج ۱، کشف
الاسرار ص ۴۱ ج ۱، فتاوی دارالعلوم ۲۵۲ ج ۵)

مسئله: خنثی مشکل چي بلوغ ته نژدي وي، هيڅ مري ته دي غسل نه ورکوي. يعني که مري نروي او که ښځه اونه دي ده ته نريابښځه غسل ورکوي، په لاس دي ټوټي وټري او تيمم دي ورکوي. (کتاب الفقه ص ۸۱۶ ج ۱)

مسئله: خنثی مشکل ته دي غسل نه ورکول کيږي، بلکې تيمم دي ورووهي، کفن دي دښځې په څير په پنځو ټوټو کې ورکوي، خو ورپسې به نه وي او نه به زعفران ورباندي وهل شوي وي.

(فتاوی رحيميه ص ۱۰۱ ج ۳، فتاوی سراجيه ص ۲۲ ج ۱ بخواله شامي ص ۲۰۹ ج ۱)

مسئله: د نابالغ خنثی مشکل د جنازې په لمانځه کي که د هلك دعا ولولي او که د نجلی پروا نلري.

(احسن الفتاوی ص ۲۰۲)

جذامي (کوي) او برص (پيس) ته به څوک غسل ورکوي؟

مسئله: هغه څوک چي د پيس په ناروغۍ اخته وي، که هغه ته غسل ورکول سخت وي نو پر نارينه مري باندي دي نارينه او پر ښځه باندي دي ښځه اوبه واچوي، لوبښی دي را واخلي او اوبه دي ورباندي توی کړي. که داهم ناشوني وي نو پر لاس دي جامه وپيچي او تيمم دي ورووهي.

(فتاوی محموديه ص ۲۸۵ ج ۴، فتاوی دارالعلوم ص ۲۵۵ ج ۵)

شيعه ته غسل ورکول

پوښتنه: که شيعه مړ شي او بل شيعه نه وي چي ده ته غسل ورکړي، ايا مسلمان غسل ورکولای شي؟

ځواب: هغه ته دي مسلمان غسل ورکړي، خو غسل، کفن او خښول دي د سنت مطابق نه وي، بلکې اوبه دي ورباندي توي کړي، په جامه کې دي وپيچي، په يوه کډي کې دي کيږدي او خاروه دي ورباندي واړوي. (احسن الفتاوی ص ۲۳۱ ج ۴)

په اوبوکې ډوب شوي ته غسل ورکول

مسئله: که څوک په اوبوکې ډوب او مړ شي، نو کله چي ئي راوباسي، غسل ئي فرض دي، په اوبوکې ډوييدل د غسل لپاره کافي نه دي، ځکه د مري غسل پر ژونديو باندي فرض دي او په ډوييدلو کي خوددوی څه دخل نشته، خو که درايستلو په مهال د غسل په نيت درې غوږي ورکړي نو غسل ئي کيږي. همدرانگه که پر مري باندي باران وشي يا همداسي اوبه ورباندي راشي نو کله چي ئي را اخلي غسل به ورکوي. (علم الفقه ص ۱۸۸ ج ۲، فتاوی رحيميه ص ۹۴ و ص ۱۰۵ ج ۵، مظاهر حق ص ۴۱۴ ج ۲ بحر الرائق ص ۱۷۴ ج ۱، فتاوی قاضي خان ص ۸۹ ج ۱ امداد الفتاوی ص ۲۲۷ ج ۱)

په سيلاب کې مړ شوي ته غسل ورکول

مسئله: د مسلمان جسد که سيلاب راوړي، غسل ورکول فرض دي. پرته له غسله هم لمونځ ورکول جائز دي خو غسل نه ورکوونکي گناهکار دي. د لمانځه د صحت لپاره د سيلاب غسل کافي دي. (احسن الفتاوی ص ۲۲۷ ج ۴)

مسئله: په سيلاب کي که جسد ونه وموندل شي، که د مسلمان کومه علامه ورباندي وي مسلمان شميرل کيږي. که کومه علامه ورباندي نه وي، نو په دارالاسلام کې د اوسيدلو په وجه دې مسلمان وبلل شي غسل اولمونځ دي ورکړل شي. (احسن الفتاوى ص ۲۲۶ ج ۴ بحواله رد المحتار ص ۸۰۵ ج ۱)

که د مسلمانانو او کافرانو جسد ونه يوکای وموندل شي

غسل ئي څه حکم لري؟

مسئله: که د مسلمانانو او کافرانو جسد ونه ستره کړ شي، د تمیز کومه نښه نه وي، نو ټولو ته دي غسل ورکړل شي او که کومه نښه موجوده وي نو د مسلمانانو جسد ونه دي بيل او غسل دي ورکړي، کفارو ته دي غسل نه ورکوي.

(علم الفقه ص ۱۸۸ ج ۲، احسن الفتاوى ص ۲۲۶ ج ۴)

مسئله: که د مسلمان کوم کافر خپلوان مړ شي نو د هغه مړي دي د هغه هم مذهب ته ورکړي او که د هغه هم مذهب نه وي يا يې نه مني، نو د مجبوري په وجه دې هغه مسلمان غسل ورکړي، خو په سنت طريقي سره دي نه ورکوي. يعني نه دی اودس ورکوي، نه دي کافور پريدن باندي وروهي او نه دي د جنازي لمونځ ورکوي. (علم الفقه ص ۱۸۸ ج ۲)

مسئله: که مړی کافر وي اوله مسلمان ولي څخه پرته، د هغه کوم بل ولي نه وي، نو مسلمان ولي دي اوبه ورباندي توی کړي، يعني د هغه په غسل کې دې د مسنونو طريقي اهتمام نکوي. (کشف الاسرار ص ۱۴۱ ج ۱)

باغي او مرتد ته د غسل ورکول

مسئله: ياغي او لازره وهونکی که مړ شي، غسل دي نه ورکوي، په دې شرط چې په جگره کې مړ شي. (داد دوی د بد عمل په وجه، ترڅو نورو ته عبرت شي.)

مسئله: مرتد (څوک چې له اسلام څخه اوښتی وي) که مړ شي، هغه ته دې هم غسل نه ورکوي او که يې جسد د هغه هم مذهب و غواړي نه دې ورکوي. (علم الفقه ص ۲۰۴ ج ۲)

شهيد ته غسل ورکول

مسئله: په کوم شخص کې چې د شهيد ټول شرائط موجود شي، نه دې غسل ورکوي او نه دې له بدن څخه وينه پاکوي او که په چاکې د شهادت ټول شرائط موجود نه وي، غسل او کفن دي ورکړي. (علم الفقه ص ۲۰۵ ج ۲)

ځان وژونکی ته غسل ورکول

مسئله: ځان وژونکی ته غسل او د جنازي لمونځ ورکول کيږي، خو د جنازي لمونځ به يې د وخت حاکم، خطيب يا بل ستر شخص نه ورکوي، بلکې عام سړی دي د هغه د جنازي لمونځ ورکړي. (نماز مسنون ص ۷۲۵)

(لوي عالم يا بل غټ سړی يې په جنازه کې شرکت کولای سي، خو لمونځ دي نه ورکوي ترڅو د نورو لپاره عبرت شي. محمد رفعت قاسمي غفرله)

دميت مسئلي
دهغه ماشوم د غسل حکم چي د پيدا ايښت په مهال يې
د ژوند اثار ښکاره شي

مسئله: که د ماشوم د پيدا کېدو په وخت کې د ماشوم د وجود تر نيمايي ډيره برخه ژوندي راووزي (که د سبر له خوا راووزي، د سينې تر راوتلو او که د پښو خوايي اول راووزي تر نامه پوري تر راوتلو د ژوند اثار وړباندې وي، نو د ماشوم ژوندي شميرل کېږي او په مسنونو طريقه دي تکفين او تجهيزوشي، د جنازې لمونځ دې وړباندې وشي، خښ دې کړای شي. که د زياتې برخې تر راوتلو وړاندې مړ شي نو مړ بلل کېږي، (پرته له غسله) دې و مينځي، په پاکه جامه کې دې وپيچي د جنازې له لمانځه پرته دې خښ کړي.

(فتاوی رحيمه ص ۹۶ ج ۵ بحواله شامي ض ۸۳۰ ج ۱، علم الفقہ ص ۱۸۸ ج ۲)
مسئله: کوم ماشوم چي ژوندي پيدا شي، څه شيبه وروسته يا سمدستي مړ شي، هغه ته دې هم له سنت طريقې سره سم غسل ورکړل شي او لمونځ دې وړباندې وشي.

(بهشتي زبور ص ۵۵ ج ۲)

د مړه پيدا شوي ماشوم د غسل حکم

مسئله: د اسقاط (ضايع کيدلو) په صورت کې که د ماشوم کوم اندام پوره شوي وي، خو جسم يې بشپړ شوی نه وي، او به دې وړباندې توی کړي او په يوه جامه کې دې وپيچي په خاورو کې دې خښ کړي. د مسنونې طريقې مراعات دي نکوي، که ټول وجود يې جوړ شوی وي يا يې په کفن او دفن کې

دميت مسئلي
اختلاف دی. خو په مسنونو طريقه کې يې احتياط دی او په غير مسنونو کې اساني ده. د جنازې لمونځ دې نه وړباندې کوي، البته که له پيدا کيدلو وروسته و مړي، د جنازې لمونځ دې وړباندې وکړي او د سنت مطابق دې دفن کړي.

(احسن الفتاوی ص ۲۰۶ ج ۴)

مسئله: کوم ماشوم چي له موره مړ پيدا شي او د پيدا کيدو په وخت کې د ژوند څه اثار وړباندې نه وي، هغه ته دې هم د سنت مطابق غسل ورکړي، خو مسنون کفن دې نه ورکوي، په يوه پاکه جامه کې دې وپيچي او خښ دې کړي.

(بهشتي زبور ص ۵۵ ج ۲)

مړه ماشوم ته د نرس په لاس ورکړل شوي غسل حکم

پوښتنه: دلته ماشومان په روغتونونو کې پيدا کېږي. داسي هم پېښېږي چي ماشوم مړ شي او يا مړ پيدا شي نو هغه ته په روغتون کې نرس غسل ورکړي او دفن شي کړي. په کور کې هغه ته غسل نه ورکوي. حکم يې څه دی؟

جواب: د نامسلمان په لاس ورکړل شوي غسل، غسل بلل کېږي ځکه د مړي په غسل کې مکلف والی شرط نه دی.

(شامي ص ۸۰۵ ج ۱)

مگر په دې کې دوي وړاني (خرابي) شته:

- ۱- د غير مسلم په لاس غسل ورکول، له سنت طريقې سره سم نه وي.
- ۲- د مسلمان تجهيز، تکفين او تدفين پر مسلمانانو لازم دی، د دې ذمه واري دهغوئ پر غاړه پاتې کېږي. نو په سنت طريقه برابر غسل ورکول ضروري دي، که په روغتون کې وي که په کور.

(فتاوی رحيمه ص ۲۷۳ ج ۱)

دميت مسئلي که د چا غسل زده نه وي او مري ته غسل ورکړي؟

مسئله: څوک چې د غسل په ورکولو نه پوهيږي او مري ته غسل ورکړي، څه گناه ورباندې نشته، خو څومره چې ممکن وي، داسي څوک دي غسل ورکړي چې د سنت په طريقه غسل ورکولای شي. (فتاوی دارالعلوم ص ۲۴۹ ج ۵)

مسئله: ښه خبره داده چې مري ته غسل ورکونکي دمري کوم قريب او عزيز وي او که يې خپلوان د غسل په ورکولو نه پوهيږي، نو يو متقي او پرهيزگار سړی دي غسل ورکړي. (علم الفقہ ص ۱۸۸ ج ۱)

مسئله: مري ته بيلمانځه سړی هم غسل ورکولای شي خو غوره داده چې لمونځ گزاره او د شريعت پابنده سړی غسل ورکړي.

(فتاوی محموديه ص ۳۹۲ ج ۲، فتاوی دارالعلوم ص ۲۵۰ ج ۵)

مسئله: حائضه او نفاسه ښځه دي مري ته غسل نه ورکوي، ځکه دا ورته مکروه ده. (بهشتي زبور ص ۶۱ ج ۲، علم الفقہ ص ۶۴ ج ۲)

(که پرته له حائضې او نفاسي بله ښځه نه وي نو د مجبوري په صورت کې بيا غسل ورکولای شي. محمد رفعت قاسمي غفر له.)

مسئله: غوره داده، هغه ځای ته چې مري ته غسل ورکول کيږي، له غاسل او يوه مکار پرته بل څوک ورنشي او که غاسل په مري کې کومه ښه عجيبه خبره وويني نو خلکو ته دي بيان کړي او که بده خبره ورته ښکاره شي، له بيانولو دي ډډه وکړي، ځکه مري کوم مشهور بدعتي سړی وي نو بيادي بدي هم بيان کړي ترڅو د خلکو عبرت شي.

(علم الفقہ ص ۱۸۶ ج ۱ بحواله بحر و عالمکيري)

د غسل په وخت کې دمري د جامو پاکول

مسئله: مري ته د غسل ورکولو په مهال چې کومه جامه دمري له نامه تر زنګونو پوري اچول کيږي، که د نجاست دلري کولو په وخت کې پر هغې باندې څاڅکي ولگيږي، نو هغه جامه دې هم پاکه کړي او يادي بله پاکه جامه را واخلي. (امداد الفتاوی باب الجنائز ص ۷۳۱ ج ۱)

(درې ځله دي پر جامه اوبه توی کړي، پاکيږي او که کومه پاکه جامه موجوده وي نو هغه دي ورواخلي.)

د غسل ورکولو په مهال دمري ښځې دسترحد څومره دی؟
پوښتنه: دمري شوي ښځې پر ټول بدن باندې جامه اچول ضروري او که يوازي له نامه تر زنګونو پوري پتيدل يې کفايت کوي؟

ځواب: د ښځې له ښځې څخه دومره پرده ضروري ده لکه د نارينه له نارينه څخه، نو که ښځه ښځې ته غسل ورکوي، له نامه تر زنګونو پوري پتيدل يې کافي دي.

(احسن الفتاوی ص ۲۳۷ ج ۴ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۰ ج ۱)

دمري د جسم پټې برخې ته کتل او لاس ورسره لگول

مسئله: دمري مخصوص اندامونه پټول واجب دی. غاسل يابل شخص ته روانه دي چې عورت ته شي وگوري، يا لاس ورځني ولگوي. غاسل (غسل ورکونکي) دي پر خپلو لاسونو باندې يوه جامه وپيچي او عورت (له نامه تر زنګونو پوري د بدن برخه) دي ورپرېمنځي. نور بدن يې له جامې، يه

دميت مسئلي
لوڅ لاس هم ور مينځلاي شي.
د خفيفه ووپه نزد ستر خفيف (له مخصوص اندامه پرته نور)
ته لاس وروړل حرام نه دی. خو پټ ساتل او لاس نه وروړل ئي
ښه غوره ده. ستر غليظ (مخصوص اندام) ته لاس وروړل
حرام دی. (کتاب الفتاوى ص ۸۱۳ ج ۱)
(دمري مخصوص اندام ته لوڅ لاس وروړل حرام دي. له
مخصوص اندام څخه پرته له نامه تر زنگونو نوره برخه ستر
خفيف دی.)

د غسل په مهال مري ته په لويه استنجاء وهل

مسئله: د فقهي په کتابونو کې دمري لپاره استنجاء
څرگنده ده، که څه هم په لويه يا ډېره سره استنجاء وروهل ئي
نه دي ذکر شوي، خو عموماً د استنجاء مستونه طريقه داده
چې، اول لويه يا ډېره استعمال کړای شي بيا اوبه استعمال شي
، په دې کې دمري او ژوندي توپير نشته نو دلته هم دلوتي
استعمال مستون دی. (احسن الفتاوى ص ۲۲۹ ج ۴)

مسئله: مري ته په غسل ورکولو کې غوره داده چې غاسل
دي پر خپل لاس باندي کومه جامه وپيچي، په لويه دي
استنجاء ورووهي او بيا دي اوبه استعمال کړي.

(فتاوى محموديه ص ۲۸۴ ج ۴)

د نوکانوله رنگ سره مري ته غسل ورکول

پوښتنه: د يوې خور د نوکانو رنگول عادت و، تر مړينې
وروسته يې غسل ورکړل شو، خودې ته يې فکر نه و چې نوکان

دميت مسئلي

يې په رنگ دي. وروسته له معلوميدلو سره يه بيرته غسل
ورکوي او که څنگه؟

جواب: له نوکانو څخه دې رنگ واړوي او يوازي نوکان دي
ورو مينځي، د دوه مخل غسل ورکولو ضرورت ئي نشته.
رنگ لري کول او نوکان يې ورو مينځل فرض دي، پرته له لري
کولو يې غسل صحيح شوی نه و، نو ځکه ئي د جنازي لمونځ
هم نه دی صحيح شوي. (احسن الفتاوى ص ۲۲۷ ج ۴)

مسئله: د کوم مري چې نوکان رنگيدلي وي، پاک دي کړي
او غسل دي ورکړي کنه، غسل يې نه صحيح کيږي.

(آپ کې مسائل ص ۲۵ ج ۲)

د حايضي مري په خوله اوبه رغول؟

مسئله: د حيض او نفاس يا جنابت په حال کې که څوک
مړ شي، نو هم يې په خوله او پزه کې اوبه وراچول صحيح نه
دي، خو که غاښونه او پزه ئي په لمده جامه باندي ورپاک کړي
ښه ده. (احسن الفتاوى ص ۲۳۸ ج ۴ بحواله درمختار ص ۸۰۱ ج ۱)

دمري په خوله کې که مصنوعي غاښونه وي؟

مسئله: که دمري له خولې څخه د مصنوعي
غاښونو اينستل ستونزه لري او په زحمت کې دمري بي عزتي
هم کيږي، نو په خوله کې دي ورپرېږدي. په غسل، کفن او دفن
کې يې حرج نشته. د مال تر عزت دمري عزت ډير دی.

(احسن الفتاوى ص ۲۴۱ ج ۴ بحواله ردالمحتار ص ۸۴۰ ج اول آپ کې مسائل ص ۷۷ ج ۲)

دميت مسئلې: دمري سترگي ورتورول او سر ورغورول جائز نه دي. (فتاوى دارالعلوم ص ۲۴۸ ج ۵ بحواله ردالمحتار ج ۱)

مسئله: دمري وينستان دي نه غوروي اونه دي نوکان، وينستان او بریتونه ورپري کوي، که يي کوم نوک پخپله مات شي، لري کول يي پروانلري. (علم الفقه ص ۱۸۸ ج ۱)

مسئله: دمري وينستان او بریتونه خربيل، ديغل او ترنامه لاندي وېنستان پريکول مکروه دی. د شريعت غوښتنه داسي ده چې څرنګه وفات شوي وي، همداسي دي خښ کړای شي، که دمري له جسد څخه له همدې شيانو کوم يو شی په خپله وغورځي نو هغه دې هم په کفن کې ورسره کښيږدي.

(کتاب الفقه ص ۸۲۰ ج ۱)

د غسل په وخت کې د نبي کریم ﷺ پښي کوم طرف ته وي؟

مسئله: دا خبره په هيڅ جای کې هم نه ده نقل شوي چې د غسل په وخت کې د نبي کریم ﷺ پښي کوم طرف ته او سرکوم طرف ته و، خود نبي کریم ﷺ دا ارشاد مبارک د کعبې په باره کې دی چې داستاسو د ژوند او مرګ قبله ده، په دې کې اشاره دې خبرې ته کېدلای شي، لکه څرنګه چې په قبر کې مري اېښودل کيږي، همداسي دي د غسل په مهال هم ږدي، لکه چې همدا اوس معمول دی.

(فتاوى دارالعلوم ص ۲۵۲ ج ۵، ردالمحتار ص ۷۹۹ ج ۱، فتاوى محموديه ص ۱۶۳ ج ۱)

مسئله: مري د غسل په وخت کې، څرنګه چې مناسب وي، ږدي دي. دا صحيح خبره ده. ځېني وايي چې د قبلي په خوا دي

دميت مسئلې: مخ کړي او پري دي باسي لکه چې په قبر کې يي ږدي او ځېني وايي چې د قبلي په خوا دی يي مخ کړي، په اوږدوالي دي پريباسي، چې په دې صورت کې ټي پښې او مخ دواړه قبلي ته کيږي. (امداد الاحکام ص ۸۲۲ ج ۱، آپ کې مسائل ص ۹۸ ج ۳)

(دواړه صورتونه جائز دي، څرنګه چې اسانه وي هغې خواته دي دمري مخ کړي، ځکه ځېني ځايونه ډير تنګ وي د مري مخ قبلي ته نشي کېدلای. محمد رفعت قاسمي غفرله.)

دمري د غسل لپاره کور په لوبڼو کې اوبه تودول

مسئله: دمري د غسل لپاره د کور په پاکو لوبڼو کې اوبه تودول او غسل ورباندې وړکول څه حرج نه لري.

(فتاوى دارالعلوم ص ۲۴۹ ج ۵)

مسئله: دمري د غسل لپاره په نوي لوبڼې کې اوبه را اخيستل ضروري نه دی. (فتاوى محموديه ص ۲۹۴ ج ۱۰)

(هر څرنګه لوبڼې چې وي خوچي پاک وي. محمد رفعت قاسمي غفرله.)

دمري د غسل لپاره اوبه څرنګه وي؟

پوښتنه: مشهوره خبره خور داده چې دمري د غسل لپاره به اول ځل هغه اوبه په کومو کې چې ډيري پاني و ايشي، دوهم ځل د کافور اوبه او درېيم ځل خالصي اوبه ضروري دي؟

ځواب: علامه شامي رحمه الله دمري په باره کې داسي بيان کړي دی چې اول دي په ساده اوبو سره غسل ورکړل شي، ورپسې دي هغه چې ډيري پاني پکې ايشيدلي او بيا د کافور

دميت مسئلي ۵۰
په اوبوسره، خوفخ القدير بيا نقل کړي دی چي اول دې دوه
ځلې ديري په اوبوسره او درېيم ځل دی دکافور په اوبوسره
غسل ورکړل شي.

(فتاوی دارالعلوم ص ۲۵۵ ج ۵ بحواله ردالمحتار ص ۸۰۲ ج ۱ باب الجنائز)
مسئله: که دمري دغسل په اوبو کې دمردارۍ څه اثار وي خو
له غسل، کفن او خښولو څخه وروسته معلومه شوه، نو پرمري
ددې مواخذه نشته، هغه مجبور او معذور بلل کيږي، له هر څا
څخه چي په همدې باره کي بي احتياطي شوي وي، توبه او
استغفار دي ووايي، دمري لپاره دي دمغفرت دعا وغواړي.
(فتاوی دارالعلوم ص ۲۷۰ ج ۵)

(نن سبا ديري پانې هر ځای نه پيدا کيږي، مطلب دادي چي
په هر شي سره دمري جسد پاکيږي، هغه دي استعمال کړي
محمد رفعت قاسمي غفرله.)

تر غسل وړاندي مري ته اودس ورکول

مسئله: مستحب او غوره داده چي مري ته هم داسي اودس
ورکړل شي لکه څرنگه چي بي جنب دجنابت تر غسل وړاندي
کوي، نومري ته به په خوله او پوزه کې اوبه نه وراچوي
تر څويي اوبه نس ته تيري نشي چي خرابي پيدا نکړي او په
داسي کولو کې ئي سختي هم ده. مستحب داده چي غاسل دي
دخپل لاس د شهادت اوبته گوته باندي جامه وپيچي، لمد
دي کړي او په غاښونو دې ورووهي. دا دخولي او پزي د
مينځلو ځای نيسي. (کتاب الفقه ص ۸۲۰ ج ۱)

دميت مسئلي ۵۱
مسئله: نابالغ ماشوم ته هم دغسل په مهال اودس ورکول
مناسب دي. (احسن الفتاوی ص ۲۱۲ ج ۴)

مسئله: که دمري دغسل ځای له لاري څخه گوښه وي
خوښه، کنه نو دغسل تر تخته لاندي دي کله ي پرېکړي چي
اوبه پکې جمع شي. که يي تر تخته لاندي کله ي پري نکړ،
اوبه په ټول کور کې خوري ورې شوي هم گناه نه ده. مطلب
يوازي دادي چي په لاره کې چاته تکليف ونه رسيږي.
(بهشتي زيور ص ۵۲ ج ۲)

دمري دغسل مستحبات

مسئله: دمري په غسل کې دا څو امور مستحب دي:
يو داچي درې ځله دي غسل ورکړل شي، په داسي ډول چي
په هر ځل کې دمري ټول بدن ته اوبه ورسپړي. له همدې دريو
وارو څخه يي لومړی وار فرض دی نور دوه ځله سنت دي.

که په درې ځله هم دمري بدن پاک نشي، نو زياتول يي
مستحب دی تر څويي بدن ښه پاک شي. ددې لپاره کوم معلوم
شمير نشته خو مستحب دادي چي شميري طاق وي. مثلاً که
په څلور ځله يي بدن پاک شي نو پنځم ځل غسل دي هم ورکړي.
(کتاب الفقه ص ۸۱۷ ج ۱)

مسئله: دوهم دامستحب دی چي په اخر ځل غسل کې په
اوبو کې دکافور يا بل شي خوشبويي وي، کافور غوره دی.
له اخري غسل سره، سره ددو نورو غسلونو په اوبو، کې
ديري پانې يا بل داسي شی لکه صابون وي چي خيري پاكي

دميت مسئلي: د مري په اوبو کې خوشبوئي اچول مستحب دی. که څه هم هغه دا حرام په جامه کې وي، ځکه مري مکلف نه وي، له مريني سره يې احرام او نور قيدونه هم ختمیږي.

(کتاب الفقه ص ۸۱۸ ج ۱)

مسئله: مستحب خبره داده چې مري ته غسل په سر او اوبو باندې ورکړل شي، خو که ډيره يخني وي يا د خيرو دلري کولو ضرورت وي بيا تودي اوبه غوره دي او د حنفي علماوو په نزد تودي اوبه ښې دي. (کتاب الفقه ص ۸۱۸ ج ۱)

مسئله: څلورم مستحب داده چې تر غسل وروسته دي دمري پرسر او ږيره خوشبوئي ورو لگوي، خوزعفران به نه وي. پرکومو اندامونو باندې چې خوشبوئي لگول مستحب دي هغه دادی: تندي، پوزه، دواړه ورغوي، دزنګونو سترګې، سترګې، غوږونه او تر بغلونو لاندې، غوره داده چې دا خوشبويي کافور وي. (کتاب الفقه ص ۸۱۸ ج ۱)

مسئله: پنځم مستحب کار داده چې مري ته د مرګ له ځای سره نژدې خوشبولرونکی شي دود کړي او مري ته پردې ځايونو خوشبولرونکی شي دودول مستحب دی:

يو دا چې کله دمري روح قبض شي، نو هغه دي پر لور ځاي کښيږدي. مثلاً پر کوم تخت، يا کټ يا چوتره او پر هغه ځای دي دمري تر اېښودلو مخکې درې يا پنځه ځله خوشبويي دود کړي. دوهم د غسل ورکولو په مهال او دريم د کفن وراغوښتلو په وخت.

دميت مسئلي: ۵۲

مسئله: شپږم مستحب داده چې د غسل ورکولو په مهال به له مري ټولې جامي لري کوي، پرته له هغې جامي چې ستر يې ورباندې پټ شوي وي. (کتاب الفقه ص ۸۱۹ ج ۱)
(پر ستردي يې يوه پاکه جامه واچوي او غسل دي ورکړي. محمد رفعت قاسمي غفر له)

تر غسل وړاندې، دمري تر څنگ د تلاوت حکم

پوښتنه: دمري څنگ ته، تر غسل کولو وړاندې تلاوت جائز دی کنه؟

ځواب: مري که په جامه کې ونغاړي نو بيا يې په خوا کې تلاوت کول جائز دی، کنه نو مکروه دی. تر غسل کولو وروسته په هر صورت جائز دی. (احسن الفتاوى ص ۲۴۲ ج ۴)

مسئله: مري ته تر غسل ورکولو مخکې دهغه په خوا کې له جامو پرته (چې مري لوڅ وي) د قرآن کریم تلاوت کول مکروه دی. خو تسبیح ویلای شي يا په بله خونه کې له مري څخه لري تلاوت کولای شي. (فتاوی رحیمیه ص ۹۲ ج ۳، نورالایضاح ص ۱۳۳، فتاوی محمودیه ص ۴۵ ج ۱۲، آپ کې مسائل ص ۹۷ ج ۳)

مسئله: غوره داده چې حائضه، نفاسه ښځه يا جنب سړی دي دمري خواته نه ورځي. (بهشتي زيور ص ۶۱ ج ۲، علم الفقه ص ۶۴ ج ۲)
مري ته د غسل ورکولو مسنونته او مستحب طريقه

۱- دا حنافو په نزد د غسل ورکولو په وخت کې دي مري پر لور ځای کښيږدي او درې، پنځه يا اووه ځله دي خوشبولرونکی شي ورته دود کړي لکه مخه چې وويل شول.

دميت مسئلي دميته مسئلي
 بنيادي دمري دستر له جامو پرته نوري ټولي جامې تري
 وباسي. د اهم مستحب دى چي له مري سره دي له غاسل او
 دهغه له مرسته كوونكي پرته بل څوك نه پاتې كيږي. غاسل
 دي پر خپل لاس باندې جامه وپيچي او استنجاء دي ورووهي.
 مخ دې ورو مينځي خو خوله او پوزه دي نه ورو مينځي،
 د مينځلو پر ځاى دي په يوه لمد ه جامه باندې وړپاك كړي لكه
 چي مخكې دا خبره ياده شوه. ورپسې دي دمري د سر او پيري
 وېنستان په يو خيره لري كوونكي شي باندې، لكه صابون يا بل
 څه و مينځي، بنيادي مري پر كين اړخ باندې پري باسي، بنى
 لوري، شا او مخ دي درې، درې ځلي ورو مينځي بيا دي په بل
 اړخ باندې واړوي. همدا سي دى درې ځله له سره تر پنبو او به
 وړ باندې توى كړي، تر څو يي او به پر ټول بدن آن لاندې
 لاوبه پري. د گيډي د مينځلو لپاره دي ستوني ستغ نه اړوي
 بلكي په اړخ دي و مينځي. دا اول غسل شو. كه داسي په ټول
 بدن يي او به تيري كړي كفايي فرض ادا شو. دارنگه به دوه
 نور غسلونه وركړي تر څو سنت هم ادا شي. بيا غاسل ته
 نيايي چي مري را كښنوي او پرنس يي په ارام سره لاس تير
 كړي. كه كوم شى يي له گيډي څخه خارج شول، هغه دي
 و مينځي. دا دوه هم غسل دي. له دې وروسته به يي په اړخ
 واړوي او دريم غسل به وركړي. لومړني دوه غسلونه به په
 گرمو اوبو او په خيري لري كوونكي شي باندې وركوي.

دميت مسئلي دميت مسئلي

۵۵
 د درېيم غسل په اوبو كې به كافور استعمال كړي. تر هغه
 وروسته دي جسد نسيم او وچ كړي، خوشبوئي دي ور
 ولگوي، لكه چي وړاندې وويل شول.
 د غسل د صحت لپاره نيت ضروري نه دى. همدا رنگه
 د فرض كفايه د اداء لپاره نيت شرط نه دى، خود ثواب
 حاصلولو لپاره نيت شرط دى.

(كتاب الفقه على المذاهب الاربعه ص ۸۲۲ ج ۱)

د تفصيل لپاره وگورئ: (علم الفقه ص ۱۸۶ ج ۲، فتاوي دارالعلوم
 ص ۲۴۵ ج ۵ بحواله رد المحتار ص ۸۰۳ ج ۱)

مسئله: يو ځل مري ته غسل وركول فرض دى او درې ځله
 سنت دي. له نيت څخه پرته يې غسل اداء كيږي او هغه پاك كيږي.
 (در مختار ص ۸۳۵ ج ۱)

مسئله: كه دمري كوم اندام وچ پاتې شي او تركفن وركولو
 وروسته ورته ياد شي نو كفن دي ور څخه خلاص كړي
 او يوازې هغه اندام دي ورو مينځي، (د بيا غسل وركولو
 اړتيا يي نشته) خو كه يوه گوته يا دهغي په اندازه كوم ځاى
 وچ پاتې شي، تركفن وركولو وروسته يې بيرته د خلاصولو
 ضرورت نشته. (در مختار ص ۸۳۵ ج ۱)

تر غسل وروسته كه له مري څخه نجاست ووزي
 مسئله: كه تر غسل وركولو وروسته دمري له بدن څخه كوم
 نجاست ووزي، څه پروا نلري، كه څه هم له بدن يا كفن سره ئې
 ونښلي. خو تر كفن كولو وړاندې د پاكوالي په خاطر دهغه

دميت مسئلې ۵۶
پريمنځل بڼه دي. اما دا د جنازې د لمانځه لپاره شرط نه دی. که له کفن ورکولو وروسته خارج شي نو پريمنځل يې ضروري نه دي، ځکه په دې کې ستونزه ده. د دې صورت په خلاف چې کفن په نجاست باندې ککړ وي. يعنې که ناولی کفن وروا غوندي نو د جنازې لمونځ يې نه صحيح کيږي.

(کتاب الفقه ص ۸۲۱ ج ۱)

مسئله: که (د غسل په جريان کې) دمري له خيټې څخه په زور کولو کوم نجاست ووزي، هغه دي و مينځي خو غسل او اودس دي بيرته نه راگرځوي. (درمختار ص ۸۳۱ ج ۱)

مسئله: که د کفن له ورکولو وروسته دمري له بدن څخه نجاست ووزي، مينځل يې ضروري نه دي، هغه که دمري پر بدن يا کفن باندې هم وي، د جنازې لمونځ يې له مينځلو پرته صحيح دی. دا حکم دهغي ناولتيا دی چې دمري له بدن څخه راووزي، خو هغه چې له خارج څخه دمري پر بدن يا کفن باندې ولگيږي نو له مينځلو پرته يې د جنازې لمونځ نه صحيح کيږي.

(احسن الفتاوى ص ۱۹۷ ج ۴ بحواله رد المختار ص ۸۱۲ ج ۱ کتاب الفقه ص ۸۱۱ ج ۱)

دمري د غسل په اړه بيل، بيلي مسئلې

مسئله: مري ته د غسل ورکولو په مهال که دمري پر بدن باندې زخم وي او پر هغه پټی لگيدلي وي، هغه دني لري کړي. (آپ کې مسائل ص ۹۹ ج ۳)

مسئله: که مري له غسل ورکولو وروسته، يوه شپه په کور کې پاتې شي، په دوهمه ورځ باندې د بل ځل غسل ورکولو

دميت مسئلې ۵۷
ارتيابي نشته. (آپ کې مسائل ص ۹۸ ج ۲)

مسئله: مير ته د هغه د بڼې ترمړينې وروسته يوازي د هغې مخ ته د کتلو اجازه نشته، خود لاس وروړلو اجازه نشته. غسل ورکول يې هم مير ته روا نه دي، خو که ضرورت وي نو قبر ته يې کښته کولای شي. د جنازې وړل محرم او غير محرم ته صحيح دي.

(فتاوى محموديه ص ۲۱۵ ج ۲، فتاوى رحيميه ص ۹۲ ج ۵)

مسئله: که کوم مري له حکمي نجاست څخه پاک شوي نه وي، يعنې غسل يې ورکړي نه وي يا د غسل د نه امکان په صورت کې تيمم نه وي وروهل شوي، نو د جنازې لمونځ ورباندې صحيح نه دي. خو که يې پاکيدل ممکن نه وي، مثلاً له غسل او تيمم څخه پرته دفن شوي وي او په قبر يې خاوري هم لويديلي وي، بيا يې پر قبر باندې په همدغه حالت کې هم لمونځ صحيح دی.

مسئله: که په کوم مري پرته له غسل او تيمم څخه لمونځ شوی او دفن شوی وي، وروسته څرگنده شوه چې غسل ورکړل شوي نه دي نو د هغه په قبر دي دوهم ځل لمونځ وکړای شي، ځکه لومړی لمونځ صحيح شوي نه دي، اوس چې غسل ورکول امکان نلري نو لمونځ ورباندې صحيح دی.

(علم الفقه ص ۱۹۲ ج ۲)

ترخوپوري چې ميت په قبر کې خراب شوی نه وي لمونځ ورباندې کيږي.

مسئله: که د چاسر په یو جای کې وموندل شي، هغه ته غسل نه ورکول کیږي، په هغه جای کې دي ځینې کړای شي او که تر نیم جسد زیاته برخه وموندله شي، نو غسل ورکول ضروري دي، هغه که له سر سره وي او که له سره څخه پرته، خو که نیم جسد له سر سره وي، غسل دي ورکړل شي که سر نه وي نو غسل دي نه ورکول کیږي. که جسد تر نیم کم وي هم غسل دي نه ورکول کیږي هغه که له سر سره وي او کله.

(بحر الرائق ص ۱۷۴ ج ۱، فتاویٰ رحیمه ص ۸۹ ج ۱، درختار ص ۸۲۵ ج ۱، شامي ص ۸۰۹ ج ۱)

مسئله: تر څو چې دمري د جسد ډیره برخه یا نیمه برخه خوله سر سره یا تر هغې زیاته برخه نه وي موندله شوي نو غسل ورکول ضرور نه دي. (کتاب الفقه ص ۸۱۲ ج ۱)

مسئله: که داو بود نه موجودیت په صورت کې مري ته تیمم وهل شوی وي، بیا اوبه وموندلي شي نو غسل دي ورکړل شي.

مسئله: مري ته چې غسل ورکړل شي، لمدي جامې دي ور څخه لري کړي او کفن دي ورکړل شي. (علم الفقه ص ۱۸۹ ج ۲)

مسئله: مري ته له غسل ورکولو وروسته، غاسل ته په خپله غسل کول مستحب دي. ځکه که د غسل ورکولو په مهال کوم څاڅکي پري لویدلي وي هغه به پاک او نظافت به مراعات شي.

(احسن الفتاوي ص ۴۴۲ ج ۲، آپ کې مسائل ص ۹۹ ج ۳، مظا هر حق ص ۴۸۱ ج ۱)

مسئله: مري ته غسل ورکول په مسلمانانو باندې کفایي فرض دی. که مري پرته له غسله ځین کړای شي، ټول هغه مسلمانان گنهکاره دي چې ورباندې خبر دي.

مسئله: که څوک مري له غسل پرته په قبر کې کیږدي، خو خاوره لا ورباندې اچول شوي نه وي، نو دمري بیرته را ایستل او غسل ورکول ضروري دي. خو که خاوره ورباندې اچول شوي وي، بیا دي نه را ایستل کیږي. (علم الفقه ج ۲ ص ۱۸۵)

مسئله: دمري ویښتان دي نه ډمونه ځوي، نو کان یا ویښتان دي نه غوڅوي، که کوم نوک مات شي، دهغه په بیلو لوکې څه خبره نشته. (علم الفقه ج ۲ ص ۱۸۷، فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۴۸، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۲۰)

مسئله: که اوبه نه وي او مري ته یي تیمم وواکه، وروسته اوبه پیدا شوي غسل ورکول لازم دي. (علم الفقه ج ۲ ص ۱۸۹)

مسئله: مري ته چې په کومو اوبو غسل ورکول کیږي، په هغوی کې خوشبویي یا نور څه گډول مستحب دي. که سړی دا حرام په لباس کې وي او که نه وي ځکه مري شوی انسان غیر مکلف دی او له مړینې سره احرام هم ختمیږي. همدا وجه ده چې دهغه سر پټیږي په خلاف دي، که ژوندي وي او په احرام کې وي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۱۸)

مسئله: دا مستحب دی چې غسل ورکولوونکی پوه وي، تر څو بشپړ غسل ورکړي، که له مري څخه کوم بد شی وويني په هغه پرده واچوي، که ښه خبره وږ څخه وويني هغه بیان کړي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۲۰)

(دمري په سترگو کې رانجه يا کاجل لگول منع دي.)
مسئله: که بهې لمانځه سړي غسل ورکړي، غسل کيږي خو غوره داده چې لمونځ کوونکی او دشريعت پابند سړی ورته غسل ورکړي. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۹۳)

مسئله: دا مستحب ده چې تر غسل وروسته دمري بدن په یوه جامه وچ کړای شي. ترڅو کفن لوند نشي.

(کتاب الفقه ج ۲ ص ۸۲۰ - علم الفقه ج ۲ ص ۱۸۹)

روح غسل او نور څه ويښي

له ابن دینار رضی الله عنه څخه روایت دی، څوک چې ومري، دهغه روح دیوې ملایکې په لاس کې وي، خپل بدن ویني چې څرنگه غسل ورکول کيږي، څرنگه کفن ورکول کيږي. جسم یې لا په تخته پروت وي چې ملایکه ورته وایي: خلک چې ستا ستاینه کوي هغه واوړه (دراتلونکو نعمتونو زیری دی). (شوق وطن ص ۲۶ - احکام میت ص ۲۵)

مري ته تر غسل ورکولو وروسته څرنگه کفن ورکړل شي؟

مسئله: غوره کفن هغه دی چې د سپین رخت وي، هغه که نوی وي او که زوړ. هغه جامه چې نارینه ووت ته یې په ژونداغوستل مباح وي تر مړینې وروسته یې کفن هم ورته مباح دی. هره جامه چې په ژوند کې یې اغوستل ورته مکروه وي، کفن هم ورڅخه مکروه دی. نونارینه ووت ته د ورښکار، یا څرنگه او زعفراني جامه کفن کول مکروه دي. که له دې پرته بله جامه نه وي نو بیا بېله خبره ده. ښځو ته له همداسې

جامو څخه هم کفن جائز دي. یعنې ښځه کفن هم ورکول کیدلای شي.

نارینه ته دې له داسې جامې څخه کفن ورکړل شي کومه چې دی یې عیدگاه ته د تللو لپاره اغوندي او ښځې ته دې له داسې جامې څخه کفن ورکړل شي چې دایې د پلار کره د تللو په مهال اغوندي. (کتاب الفقه ص ۸۲۹ ج ۱)

مسئله: په حدیث شریف کې دي (که تاسو خپل ورور ته کفن ورکوئ، ښه کفن ورکړئ). (مشکوٰۃ ج ۱ ص ۱۴۳)

مسئله: په درمختار کې دي چې ښه کفن سپین کفن دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۴ درمختار ج ۱ ص ۸۱۰)

مسئله: گران بیه کفن مکروه دی، خو د ټیټې بیې وال هم نه ښایي. (علم الفقه ج ۱ ص ۱۹۱)

مسئله: مري ته کفن ورکول، پر مسلمانانو باندي کفایي فرض دی. په دې معنی چې که څو کسان ډاکار وکړي نو د ټولو مسلمانانو ذمه خلاصه شوه.

مسئله: کفن به لږ تر لږه دوامره وي چې دمري ټول بدن ورباندي پټ شي، که نړوي او که ښځه. که تر دې اندازې کم وي نو بیا پر مسلمانانو کفایي فرض پاته شول.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۲۷)

(دمري په ترکه کې تر هر څه وړاندي دهغه د تجهیز او تکفین لگښت کيږي. خو ډاکار دي سم د سنت په طریقه برابر و شي. کفن دي دمري له حیثیت سره سم ورکړل شي. رخت دي سپین

وي، د دومره يې دي وي چې هغه په ژوند کي يې اغوستل او له کوزه پکې ووت او له خلکو سره پکې مخامخ کيده. بازار، مسجد او نورو ځايونو ته پکې تو. دومره ارزان بيه دي نه ورکول کيږي چې په هغه سره يې تختير او تذليل وشي او نه دي دومره گران بيه وي چې پکې اسراف وشي او يا د وارثانو حق ته پکې زيان ورسوي. که دنوي جامي وس نه وي يا کوم داسې خپلوان يې نه و چې کفن ورکړي نو پا که جامه هم د کفن لپاره کافي ده. ځکه دا حد په غزه کې زور څا در په کفن کې ورکړل شوی دی. محمد رفعت قاسمي)

د کفن رنگ څه ډول وي؟

مسئله: د کفن لپاره سپينه جامه غوره ده. بل ډول هم جواز لري. کوم رنگ او کومه جامه چې په ژوند کې جواز لري، هغه د کفن لپاره هم جواز لري. کومه چې په ژوند کې ناجائزه ده، په کفن کې هم جواز نلري.

(فتاویٰ محموديه ج ٧ ص ٢٢٤ د شامي ج ١ ص ٥٨٠ په حواله)

مسئله: د ميرمنو لپاره هم غوره کفن سپين دی، خو رنگه هم ورته جايز دی، که ټول رنگه وي او که يې لږ.

(امداد الفتاویٰ ج ١ ص ٨١٤)

مسئله: په جامه کي که ښکاره څه ناولتيا نه وي، پا که وي له هغې څخه کفن هم جايز دی. که پکې څه ناولی شوی وي نو کفن يې جواز نلري، پلټنه دي وشي.)

دمري په دي (ناپاکه جامه) کي څه دخل نشته، هغه بري الذمه

دی. که مري وصيت وکړي چې له ناپاکې جامي دي ورته کفن ورکړي يا ورته علم وي چې له ناپاکې جامې څخه کفن ورکوي او هغه يې منع نکړي بيا گنه کار يږي. (فتاویٰ محموديه ج ٧ ص ٢٢٦)

کفن د چا په ذمه دی؟

مسئله: دمري کفن دي دهغه له شخصې شتمنې څخه ورکړل شي، هغه چې د بل چا ورسره شريکه نه وي لکه درهمن (گرو) صورت چې دی.

که دمري شخصې مال او شتمنې نه وه، نو کفن يې دهغه چا په ذمه دی چې په ژوند کې يې لگښت ورباندې لازم و.

(کتاب الفقه ج ١ ص ٨٢٧)

مسئله: دمري کفن دي هغه څوک ورکړي چې په ژوند کې يې کفالت په غاړه وي، که له مري څخه څه پاته وو او که نه وو.

مسئله: لنډه دا چې د چا په غاړه او ذمه د ژوند خوړل څښل و، هغه به يې تر مړينې وروسته کفن هم ورکوي. (علم الفقه ج ٢ ص ١٩١)

مسئله: که دمري کوم غير مسلم ملگري د کفن پيسې ورکړي څه خبره پکې نشته. (فتاویٰ دارالعلوم ج ٥ ص ٢٥٠)

مسئله: که داسې څوک نه وي چې دمري د ژوند لگښت ورباندې لازم و، نو له بيت المال څخه به کفن ورکول کيږي خو په دې شرط چې بيت المال د مسلمانانو وي او اخستل هم ورڅخه شوني وي. کله په هغه مسلمانانو باندې لازم دی چې وس لري. همدا سې د جنازي او نورو لگښتونو خبره هم ده، لکه تر هديرې رسول، د څښولو لگښت او نور. (کتاب الفقه ج ١ ص ٨٢٧)

دميت مسئلې: دميرمني کفن د چا په ذمه دی؟

مسئله: دميرمني کفن له منل شوي (مفتي به) قول سره سم دميره په ذمه دی. (فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۴۲۴)

مسئله: دميرمني کفن د والدينو په ذمه نه دی. د شريعت داسي حکم نشته، بلکه د شريعت خلاف کار او رواج دی. شرعاً کفن او دفن دميره په ذمه دی. که يې ميره وس نه درلود نو دميرمني د ترکي له مال څخه دي ورکړي.

(فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۲۷۷ د شامي ج ۱ ص ۸۱ په حواله، دارالعلوم فتاویٰ ج ۵ ص ۲۸۵)
مسئله: که مړی د چا ميرمن وه او په ترکه کې يې شتمني هم وه، بيا يې هم په ميره چې د کوم حيثيت خاوند وي، دميرمني کفن واجب دی. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۲۷)

(ځيني ځايونه د نجلي د کفن او خوراک څښاک مصارف په والدينو يا ورور او نورو لازم بولي. په دي کې د شريعت کوم اصل نشته. د ابو غلط رسم او رواج دی. - محمد رفعت قاسمي)

د غير مسلم دوست تجهيز او تکفين

مسئله: د شريعت حکم دادي چې که دسړي يا ښځې کوم دوست، والدين يا نور په کفر و مړي، په سنت طريقه دي تجهيز او تکفين نکوي، په ناپاکه جامه کې دي پټ، او په کله يې کې دي واچوي. که هغه مړه شوي د خپل مذهب مطابق عمل وصيت کړی وي، عمل دي ورباندې نه کېږي.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۷، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۲ په حواله)

مسئله: مسلمان د خپل غير مسلم دوست په کفن، د جنازه کې کله ون کولای شي خو پرته له اړتيا دا کار ښه

دميت مسئلې

مسئله: که کوم غير مسلم د کوم مسلمان له جنازې سره د کوم ملاقات يا پيژندنې له وجې ځي، هغه دي نه منع کېږي ځکه د اکار د اهل اسلام له اخلاقو څخه لري دي.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۳، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۲ په حواله)

په تجهيز او تکفين کې که کومه نيمگړتيا پاته شي؟

مسئله: د مړي په تجهيز، تکفين، غسل يا نور څه کې که ښې احتياطي وشي، مثلاً په ناجايزه بيه کفن و اخستل شي. يا د غسل په اوبو کې کوم نجاست وي، له دي امله په مړي باندې هيڅ مواخذه نشته، مجبوراً هغه معذور دی. په څه شې کې که ښې احتياطي وشي (او مړی جنس کړای شي) نو توبه او استغفار دي وايي او د مړي لپاره دي د مغفرت دعا کوي او ثواب دي ورته غواړي. د الله تعالی ارشاد دی: لا تزر وازرة اخري. (القرآن) يعني د بل په گناه سړی نه گنه کارېږي. (فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۰)

د کفن لپاره مرسته غوښتل

پوښتنه: کوم مسافر راغی وفات شو، دهغه د تجهيز او تکفين لپاره مرسته ټوله شوه، له هغه څخه څه مبلغ پاته شو، دهغه د استعمال کولو لپاره؟

جواب: که د

په چا ورکړي دي، بيرته ايسسي چا

دميت مسئلي : که د تکفين او تجهيز لگښت بالغ وارث له خپلې شتمنې څخه ورکړي، نو د تجهيز او تکفين د لگښت چې له سنت سره برابر شوي وي، د ترکي له شتمنې څخه اخستلای شي. که د بې وزلو او نورو په خوړلو لگيدلي وي هغه د ترکي له مال څخه اخستلای شي. (فتاوی دارالعلوم ج ٥ ص ٢٧١ د سراجي ص ٤ په حواله)

د کفن ډولونه

مسئله: کفن دري ډوله دي: سنت کفن، کفایي کفن او د ضرورت کفن. دا دري واړه به یا د نارینه لپاره وي او یا به د ښځې لپاره.

د نارینه او ښځې په سنت کفن کې قميص (کمیس)، ازار او څادر شامل دي.

قميص له غاړې څخه نیولې بیا تر پښو پورې وي. ازار له تندي څخه بیا تر پښو پورې وي او څادر هم له سره بیا تر قدمونو پورې وي. د ښځې لپاره له دې سره، سره پرونې اوسینه بند هم وي، په قميص کې به لستونې او څاکونه نه وي، څادر دواړو لورونو ته څه تیروي. د سر له خوا به یې هم په یو شي باندې وتړي او د پښو له خوا هم، تر څو د مړي د بدن کومه برخه ښکاره نشي.

که یې دخلاصیدلو احتمال وي نو له کفن څخه دي یوه ترانگه (رینګه) وباسي او پر مایین دي ورباندې وتړي.

مسئله: د ښځې لپاره کفایه کفن: یوازې ازار، څادر، پرونې اوسینه بند کافي دي. قميص دي نه وي. همدومره کفن پرته

دميت مسئلي : که کراخته جائز دی.

مسئله: ضروري کفن دادی چې د ضرورت په وخت کې پیداشي، هغه که یوازې یوه جامه، دعورت دسترپه اندازه وي هم بس دی.

مسئله: که همدومره اندازه کفن هم نه وي، نو په اذخرو یعنی وښو دي پټ کړي، له دفن کولو وروسته دي پر قبر لمونځ وکړي.

مسئله: که د مړي شتمني کمه او وارثان ډیر وي یا مړی پوروی وي، په کفایي کفن دي اکتفاوسي. (کتاب الفقه ص ٨٣ ج ١)

مسئله: لومړی دي کفن دري یا پنځه ځله په خوشبویی لوند شي بیا دي مړی په کفن شي. (بهشتي زیور ج ٢ ص ٥٦ علم الفقه ص ١٩٠)

د کفن غوثو حکم

مسئله: تر کفن کولو وروسته، کفن ته درې غوثې ورکول کېږي. که مړی سړی وي او که ښځه.

١- له سر سره. ٢- په ملا کې. ٣- د پښو لور ته. په قبر کې تر اړینو دلو وروسته دي دا دري واړه غوثې پرانستل شي.

ددې دریو ځایونو د غوثو ورکولو گټه داده چې د جنازي دپورته کولو او وړلو په مهال کفن نه خلاصیږي خو په قبر کې تر اړینو دلو وروسته داویره نشته. نو هغه دي خلاصی شي.

دسړي او ښځې دواړو دي دا غوثې خلاصې شي. که د کفن دخلاصیدلو ویره نه وه نو دي تر لورته اړتیا نشته.

دميت مسئلې: کيږي د مني شېر (ج ١ ص ٥٣٨) دا درې غوټې يې له همدې سره مټيندي کړي دي. او په قبر کې تر اېښودلو وروسته دخلاصولو حکم رسول الله (صلی الله عليه وسلم) سمره (رضی الله عنه) ته کړې دي. (فتاویٰ مخبديه ج ٢ ص ٤١٥، دعالمکيري ج ١ ص ١٦٠ په حواله، زيلعي ج ١ ص ٢٣٨، مجمع الانهر ج ١ ص ١٨٢، فتاویٰ دارالعلوم ج ٥ ص ٢٦١، امداد الفتاویٰ ج ١ ص ٨٢٩، کفايت المفتي ج ٤ ص ٢٥)

په کفن کې گريبان کوم لورته شي

پوښتنه: دسړي او ميرمنې دکفن گريبان (جاغه) کوم لورته کيږي، مخته که د غاړې شاته؟

جواب: دسړي او ښځې که کفن برابر و نو په دې کې څه حرج نشته. ځکه ډير فقهاء درع او کميس سره يو بولي او کوم فقها چې پکې توپير کوي له هغو څخه يې هم لزوم ثابت نه دی، دا کار په عادت پورې اړه لري.

اوس چې عادت داسې دی چې دسړي او ميرمنې دواړو د گريبان چاک په سينه وي، نو د دواړو دکفن لپاره داصحيح ده او که يې توپير وکړي، هم څه خبره نشته. لنډه دا چې دسړي جاغه مخته او دميرمنې شاته وي، دا توپير لازم نه دی. (فتاویٰ دارالعلوم ج ٥ ص ٢٦٠ د غنيه ص ٥٣٧ په حواله)

په کفن باندې طيبه کلمه ليکل

مسئله: دسړي په کفن باندې کلمه په خټه ليکل او په قبر کې تر اېښودلو وروسته په خټه د پاسه په لرگني باندې کلمه ليکل او له سره دغرب لورته اېښودل او دخاورو په وړو، وړو لوټو دا خلاص سورت ويل او لوټې له مړې سره په لحد کې اچول. دا ټول کارونه

دميت مسئلې: د شريعت خلاف دي او کوم اصل نلري، د داسې رواجونو پرېښودل ضرور دی. (فتاویٰ دارالعلوم ج ٥ ص ٢٨١)

مسئله: دسړي په تندي د شهادت په گوته له رنگ پرته هسې په اشاره سره، بسم الله الرحمن الرحيم او په سينه باندې لا اله الا الله محمد رسول الله، په ليکلو کې څه ستونزه نشته.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ٥ ص ٢٩٩، دردمحتار ج ١ ص ٨٤٧ باب حلاۃ الجنایز په حواله)

مسئله: نن سبا دخلکو په عقیده کې فساد څرگنديږي، په دې (له سينا هې پرته په اشاره ليکل) کې د ضروري بللو خيال کوي. له داسې کارونو څخه په گناوو کې زړور تيا پېښيږي، نو داسې ليکل هم جایز نه دي. (حسن الفتاویٰ ج ١ ص ٢٥١ - فتاویٰ رحيميه ج ٢ ص ٣٩٨ د شامي ج ١ ص ٨٤ په حواله)

مسئله: خو په کوم صحيح حديث کې ددې، يعنې په اشاره سره دليکلو ثبوت نشته، له همدې امله دا بايد مسنون يا مستحب ونه گڼل شي. (علم الفقه ج ٢ ص ٢٠٨)

په کفن يا نور څه خوشبويي وهل

مسئله: دسړي دکفن کولو په مهال، جنوب چې له خو پاکو خوشبويه شيانو مرکب وي، دميرمن دسړي په وينستانو او دسړي دسر او ږيري په وينستانو وهل شي. دسجدي کولو په اندامونو يعنې تندي، پزي، وزغويو، دڅنگانه سترگيو او پښو چې دسجدي په مهال له ځمکې سره لگيږي، کافور وهل شي. دا حکم دسړي او ميرمنې دواړو لپاره دی.

دسړي لپاره دې له جنوب سره زعفران او نور رنگين خوشبويه شيان نه گډوي، خو ميرمنې ته اجازه شته. د فقه په

دميت مسئلي ۷۰
 ځينو ڪتابونو ڪي په ٽول جسم د خوشبويي لگولو اجازه ورکړل شوي ده. خو دستر (له نو تر څنگانه) کتل اولاس وروړلو دي ځان وساتي. ددي صورت داسي کيدلای شي چي کفن وغورځوي او حنوط ورباندې ووهي او کفن په مري واري، ټول جسم به يې معطر شي، داسي دستر له ليدلو او لاس و هلو څخه حفاظت کيږي.

(فتاوی رحيميه ج ۶ ص ۳۴۷ د جوهریه تیره ص ۱۰۵ په حواله)

پر کفن گلان اچول

مسئله: دمري پر جنازه دگلانو دڅادر اچولو کوم اصل نشته. در رسول الله صلی الله عليه وسلم، صحابه وو او تابعينو له وينا او عمل څخه ثابت شوي نه دي. که د اشيان دمري لپاره گټور وای، نو دي جنابانو به ورڅخه سپما کړي نه وه. نو په جنازه باندې دگلانو څادر اچول مکروه تحریمي او بدعت دی. مسئله: په جنازه باندې دگلانو څادر اچول بدعت دی، له دغسې جنازې څخه انکار کول صحيح دي.

(احسن الفتاوی ج ۱ ص ۲۷۸ - فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۹۸ - ملا بد منه ص ۱۳۱)

دميرمني په جنازه سور څادر اچول

پوښتنه: ميروښه ميرمن که مړه شي، دهغې په جنازه يو سور څادر اچول، دداسې جنازې لمونځ کول څرنگه دي؟

ځواب: دجنازې لمونځ په دي هم صحيح دی. دسره دڅادر پابندي چيري هم ثابته نه ده. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۹۸)

مسئله: له مسنون کفن سره، سره په جنازه دپاسه سپين څادر

دميت مسئلي ۷۱

اچول څه خبره نه ده، لکه دا عام رواج چي دی، خودميرمني په جنازه رنگه جامه اچول ښه نه دي. اما که هغه پاکه وي نو ورسره لمونځ کول هم جايز دی، دلمانځه لپاره دهغه لري کول ضرور نه دي، بلکې غوره داده چې بيا رنگه جامه ورباندې وانه چوي، ځکه مستحب داده چې په مري باندې سپينه جامه

پرتله وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۱، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۰، باب الصلوة په حواله)

مسئله: په مري باندې سيوري دهغه د اعمالو له امله وي، د تودوخې له امله چتري يا دبل څه سيوري مري ته ضرور نه دی. دا بدعت او ناروا دی. شال اچول (خصوصاً په ميرمنو) د کفارو او جاهليت رواج دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۰ - مشکوة باب غسل الميت ج ۱ ص ۱۴۴)

دسري کفن

دسري د کفن جامي دري دي:

- ۱- ازار (لنگ) له سر څخه تر پښو نژدې دوه نيم متره.
- ۲- لفافه (څادر هم ورته وايي) تر ازار يې اوږدوالي ۴ گره (دلاس څپک) زيات وي، نژدې چارک کم دري متره.
- ۳- کرته له لستونو پرته (دا کميس هم بلل کيږي) له غاړي تر پښو، نژدې دوه نيم يا چاريک کم دري متره.

دميرمني کفن

دميرمني د کفن لپاره مسنونې جامې پنځه دي:

- ۱- ازار له سره تر پښو (دسري په څير).
- ۲- لفافه تر ازار اوږده. (دسري په څير).

۳- کز ته له لستونو پرته، له غاړې تر پښو پوري، (دسړي په ځین)

په حج کې د مړه شوي کفن

مسئله: څوک چې حج یا عمرې ته تللي وي او د احرام په حالت کې مړ شي، سړی وي که میرمن، د هغه تجهیز، تکفین، غسل او نور څه داسې کیږي لکه د نورو عامو خلکو چې کیږي ځکه په مړینه یې احرام ختمیږي. نو د هغه سر پټول، خوشبویي وهل او نور څه یې داسې کیږي لکه د عامو مسلمانانو چې کیږي. (فتح الملهم: ج ۳ ص ۱۴۱ - شامې ج ۱ ص ۸۰۳)

د کفن د رخت څخه مصلی (جانماز) بیلول

مسئله: مصلی (جای نماز) په کفن کې داخل نه دی، هغه دي په کفن کې نه شمیرل کیږي. که یې هغه ټوټه چاته ورکړي، هغه یې مالک گرځي. خو لومړی د دې ټوټې ایښودل د جای نماز لپاره ضرور نه دي، که یې څوک په غلطې سره بیله کړي نو مالک یعنې ولي دي وساتي یا دي کوم اړ شخص ته ورکړي. که یې ولي امام ته ورکړي، امام تري څه شی جوړ کړي او وایې غوندي نو لمونځ ورپسې صحیح دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۳ او ۲۸۲)

مسئله: له کفن څخه جامه سپمول او امام ته مصلی جوړول یو غلط رواج دی، ناجایز دی او د کفن په مصرف کې داخل نه دی. (احسن الفتاوی ج ۱ ص ۳۷۹)

(د کفن په هکله چې په جديثونو او د فقه په کتابونو کې کومې څرگندونې راغلي دي، په هغوی کې د مصلی (جای نماز) ذکر نشته او د کفن جامه که یې څوک چمتو کوي

پاکوالی پکې شرط دی. کومه جامه چې په بازار کې پیدا کیږي هغه پاکه ده، که یې په ناپاکي علم نه وي، پاکه شمیرله کیږي. (محمد رفعت قاسمي)

په کفن کول

کله چې مړي ته غسل ورکړل شي کټ دي دري، پنځه یا اوه ځله له لوبان او نور څه پاک شي، کفن په کټ وغوروي او مړي دې پکې کښیږدي، له پزي، غوړ او خولې څخه یې هغه پخته (پنبه) لري شي چې د غسل په مهال ایښودل شوي وي. خو د کفن د غوړولو او دمړي پکې د ایښودلو طریقه دسړي او میرمنې څه فرق لري. نو دلته به بیل، بیل ولیکل شي.

دسړي د کفن کولو طریقه

دسړي لپاره د کفن ورکولو طریقه داسې ده چې په کټ باندي لومړی لفافه وغوروي بیا ازار او بیا د کرته (کمیس) نیمه برخه چې نوره یې د سر لور ته کښیږدي. بیا مړي د غسل له تختې ورو را پورته کړي او په کفن کې یې کښیږدي او د کمیس چې کومه حصه د سر لور ته ایښي ده، هغه ورباندي را واړوي او گریبان یې غاړې ته شي او د پښو لور ته ورسول شي. تر غسل وروسته چې یې جامه ورباندي اچولي وه، هغه تري لري شي، په سر او ږیره یې څه خوشبویي ووهله شي. خو په یاد دي وي چې نارینه ته زعفران نه استعمالیږي. بیا په تندي، پزه، ورغوو، د څنگونو په سترگیو او دواړو پښو (هغو اندامونو چې ورباندي سجده کیږي) کافور ووهل شي.

دميت مسئلي
 بيا د ازار كينه خوا په ميت را واړول شي، وروسته بني لوري. يعنې داسې چې چپه خوا لاندي او بني خوا باندي شي بيا لفافه هم داسي را واړوي چې چپه خوا لاندي او بني خوا د پاسه را واړوي. بيا په يوه ټوټه د كفن د سر او پښو لوري بند شي او په ملا کې هم په يوه ټوټه بند شي، ترخوپه وړلو کې خلاص نشي.

دميرمن كفن كول

دميرمني لپاره لومړی لفافه اچول، بيا ورباندي سينه بند بيا ازار او وروسته د كميس لانديني برخه او برسيرته له سره كښېښودل شي، بيا مړي د غسل له تختې څخه ورواخلي او په كفن يې كښيږدي او د كميس پاته برخه ورباندي د سر له لوري واچوي، د كفن سوري غاړي ته راشي او د پښو لورته كښ سي. د غسي چې كميس اچولی وي. هغه جامې چې تر غسل وروسته وركړل شوي ده، ترې لري شي. په سريې عطر يا بله خوشبويي ووهله شي، ميرمني ته د رڼا ټو استعمال هم كيدلای شي بيا په تندي، پزي، ورغوو، سترگيو او پښو كافور ووهي. بيا د سروينستان دوه ځايه شي په كميس د پاسه په سينه باندي بني او چپ لورته واچول شي. بيا سربند (ټكړی) په سر او وينستانو واچول شي او بند نشي. بيا مړي په ازار کې داسي پټ شي چې چپ لوري لاندي او بني لوري سريزه شي او سربند پکې دننه راشي بيا سينه بند په سينه د پاسه تر بغلونو ووزي او د څنگونو تر حد بني او چپ لورته

دميت مسئلي
 بند شي، بيا لفافه داسې را واچوله شي چې چپه خوا لاندي او بني خوا پورته شي. بيا كفن د سر او پښو لورته او هم په ملا کې په يوه ټوټه استل شوي خيره وتړل شي. ترخوپه وړلو کې خلاص نشي.

په پاسني ترتيب سينه بند په ازار د پاسه او په لفافه کې دننه كيږي، خو که هغه په كميس د پاسه تر ازار لومړي وتړل شي هم جايز دی. که تر ټولو جامو د پاسه يعنې تر لفافي هم بهر وتړل شي هم صحيح دی.

مسئله: ځينې كسان په كفن کې هم عطر وهي، په عطر وهل شوي پخته يې په غوږوو کې ږدي. دا ټوله ناپوهي ده، څه چې په شريعت کې راغلي دي په هغوی زياتوالی مه کوي. (احکام ميت ص ۵۷ - علم الفقه ج ۲ ص ۱۹۲، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۸۵)

د كفن مسائل

مسئله: كفن له پاكو جامو وركول كيږي. تر غسل وروسته مړي پاك دی. نو د زمزم اوبه تر غسل وروسته په مړي او كفن باندي د تبرک لپاره پاشل جايز دي. (فتاویٰ محمودينه ج ۷ ص ۲۳۳)

مسئله: مړي ته چې غسل وركړل شي د كفن وركولو په مهال كه نجاست تري ووزي، غسل دي بيا نه وركوي بلكې يوازي هغه نجاست دي ومنيځل شي.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۷، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۲ په حواله)

مسئله: په كفن باندي خوشبويي لگول مستحب دي. خو هغه خوشبويي چې د سري لپاره په ژوند کې منع ده

(لکه زعفران يا نور) په کفن هم دهغوی لگول منع دي.
(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۹۹ د طحاوی ج ۱۰ ص ۳۶۷ په حواله)

مسئله: مړي ته درنجو پوري کول ښکلا ده نو نا جایز ده.

(امداد الفتاوی ج ۱ ص ۷۱۲)

مسئله: په کوم خادر چې کلمه شریفه لیکلې شوي وي که په مړي ولویږي داد کلمې او آیاتونو دا احترام خلاف ده.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۰۱)

مسئله: په جنازه باندې داسې خادر اچول چې ورباندې کلمه يا ایتونه لیکل شوي وي، کوم ثبوت نلري او پکې دېي ادبي ویره شته نو ځکه جواز نه لري. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۳۰)

مسئله: مړی که عالم وي که عام سړی، په سړيې عمامه ترل مکروه او بدعت دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۰ - احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۰۶ - رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۶)

مسئله: که د زمزم په اوبو لمد شوي او بیا وچه شوي جامه په کفن کې د برکت اواره استعمال شي بي ادبي غوندي څه پکې نشته. (فتاوی رحیمه ج ۱ ص ۳۶۲)

مسئله: د کفن ورکولو په مهال دي دمړي لاسونه په گیده نه ږدي، بلکه دواړه لاسونه دي سیده له ورنو نوسره برابر ږدي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۹ دردمختار باب صلوۃ الجنائز ج ۱ ص ۸۰۳ په حواله)

مسئله: په ژوند کې خپل کفن او قبر تیارول جواز لري.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۷، علم الفقہ ج ۲ ص ۲۰۸)

کفن تیار ساتلی شي خو په وقف شوي هدیره کې قنبر کیندلای نه شي. رفعت قاسمي.

مسئله: د نابالغ هلک او نجلۍ لپاره چې دلویانو په خیر کفن ورکول غوره دي خوداهم جایز دی چې یوه یا دوه جامي کفن ورکړي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۷، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۹ په حواله)

مسئله: دمړي د جنازي د پاسه چې کوم خادر اچول کیږي، دهغه څنډې گنډل کیدلای شي، خو کفن به بېله گنډلو وي، لاندې جامه به هم بې گنډلو وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۱)
که لاندې د جامې سور کم وي، هغه له غبرگو ټوټو جوړول صحیح دی. رفعت قاسمي.

مسئله: دمیرمنې په کفن کې سینه بند ترلفافي لاندې او په کمیس د پاسه وي، یعنې لفافه په لیدلو سره تر ټولو سربیره وي او بیا به سینه بند، خو ترلفافي د پاسه وي هم خرابې نلري، جایز ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۳ په حواله)

که د کوم انسان قبر و سپړل شي یاد څه له امله جسد را وایستل شي او کفن ونلري، هغه ته هم مسنون کفن ورکول مناسب کار دی، خو چې جسد شریدلې نه وي، که شریدلې وي فقط په پا که جامه کې یې نغبتل کافي دي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۱)
مسئله: د کعبې شریفې د پوښ ټوټه په کفن کې ایښودل جایز دي. د برکت سبب دی. که د پوښ په ټوټه کلمه لیکله شوي وه که هغه دمړي په سینه کېښودله شي او خښ شي، که څه هم صحیح ده خو ښه داده چې د کعبې د پوښ داسې ټوټه په سینه کېښودله شي چې کلمه ورباندې لیکله شوی نه وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۵)

د جنازي لپاره به کټ څرنگه وي؟

پوښتنه: د جنازي لپاره داسي کټ (چارپايي) اېښودل چي هر څوک يې اوچت کولای شي، جواز لري او که يې نلري؟
 ځواب: په جواز کې خويني کومه خبره نشته، خو سپکه چهارپايي غوره ده چي ټول خلک يې په آساني سره پورته کولای او په اوږو يې اېښودلای شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵۸۴)
 مسئله: که له بان يا بل څه څخه چهارپايي او بدل شوي وي په هغې جنازه اېښودل او د جنازي لمونځ کول جواز لري. که هغه ناپاکه وي پاکه جامه دي ورباندي ولويږي او مړی دي باندي کښيږدي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۲۸ او کفایت المفتي ج ۴ ص ۲۰۵)

مسئله: د غیر مسلم په څیر د مسلمان جنازه د باندسونو په زینه اېښودل او وړل صحیح نه ده. د مسلمان جنازه په عزت او احترام سره وړله کيږي. مړی په سریر (پلنگ، کټ، چارپايي) وړل د رسول الله صلی الله علیه وسلم له وخته تر داتنه پوري رواج ده. جنازه داسي تخت يا چارپايي ته ویل کيږي چي ور باندي مړی ايښي وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۵، رد المحتار ج ۱ ص ۷۹۵ په حواله)

دمړي په کټ څه شی اچول

مسئله: د مړه د جنازي لپاره په کټ باندي د کومې ټوټې يا پوزکي (بوریا) داچولو ضرورت نشته، له کفن سره په جنازه کې اېښودل او جنازه له کټ څخه اخستل په قبر کې اېښودل کيږي، که کله ضرورت معلومېده، څاډر، سترنجې يا بل څه موجود و او دا کار تري واخلي بيا يې په خپله هم استعمال

کولای شي. (فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۳۶۲)

(د دغسې څاډر خيراتول ضرورت نه دي، هغه چي د مجبوري له امله په کټ کې تر مړي لاندي اچول شوي دي.)
 مسئله: تر غسل ورکولو وروسته، سنت دی چي مړی په تخت يا کټ کښيښودل شي، په دي کې د مړي عزت هم دی.

دا ضرورت نه ده چي کټ تر معمولې حد زيات لوړ وي، د ځمکې له لوړوالي څخه لږ لوړوالی يې کافي دی.

(که يې مړی په چارپايي يا کټ ايښی وي او د جنازي لمونځ يې وشي، جايز دی. ځکه چي دا د څاروي سواړي يا د سړي دا خستلو په څير نه ده. په چهارپايي يې اېښودل يې حکماً په ځمکه اېښودل دي.)

د رسول الله صلی الله علیه وسلم د جنازي لمونځ چي کيده، د رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارک جسد په کټ د پاسه و. چي هغه په ځمکه ايښی و. (محمد رفعت قاسمي)

تر کفن ورکولو وروسته مړی څه ډول څملول کيږي؟

پوښتنه: دلته چي مړي ته کفن ورکړي د قبلي لور ته پښي او ختيز ته يې سر کوي، ايا داسي صحیح دی؟

ځواب: ناروغ چي په پروتو لمونځ کوي، دهغه دلمانځه يوه طريقه داده چي د قبلي لور ته پښي کوي خو ځنگونه يې ولاړوي که يې وس نه و نو پښي غزولای شي او تر سر لاندي بالښت يا بل څه لاندي کوي ترڅو لږ لوړ او مخ يې قبلي ته شي. همدا سې د قریب الموت ناروغ د پريوتلو يوه طريقه داده

دميت مسئلې..... د ميت په قبر کې چې په اړخ وي او مخ يې قبلي ته وي د غسي خملي. که ورته تکليف ويا دې پښې د قبلي لور ته کړي او تر سردې څه شي لاندې کړي څو يې مخ قبلي ته شي او د اسمان لور ته نه وي.

د کفن ورکولو په وخت او وروسته يې شمالاً او جنوباً څملولای شي. که يې د صورت مشکل و، شرقاً او غرباً دي څمولول شي، پښې يې د قبلي لور ته کول نامناسب دي، ځکه سړي نه اوچتېږي. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۱۱)

دمري د کت څادر حکم

مسئله: دمري په کت چې کوم څادر اچول کېږي، هغه به دمري دخپلوانو وي، يعنې دهغه چا چې مري ته کفن ورکوي او دا دهغه ملکيت دی. دا ويل چې دا دهغه فقير حق دی چې له جنازي سره ځي يا هلته اوسيږي دا غلط ده. دا د کوم خاص سړي حق نه دی. دادې په خپله مالک (کفن ورکوونکی) له ځان سره وساتې يادې چاته ورکړي.

مسئله: که دمري ولي هغه څادر مسجد ته واستوي چې لا وارثه مري ته دي کفن کړي، نو دا څادر دي په دغسي کار کې استعمال کړي. ددې فکر دي نه کوي چې د لا وارثه مري په انتظار کې، هغه وروست شي، دلته پکې دورکوونکي نيت معتبر دی. که مالک هغه څادر د کوم بې وزله يا طالب العلم ته ورکړي لپاره ورکړی وي، هغسي دي وکړي. له ځانه دي د مالک دنيت او امر خلاف پکې څه نه کوي. که مالک هغه

دميت مسئلې..... د ميت مسئلې..... د ميت په قبر کې چې په اړخ وي او مخ يې قبلي ته وي د غسي خملي. که ورته تکليف ويا دې پښې د قبلي لور ته کړي او تر سردې څه شي لاندې کړي څو يې مخ قبلي ته شي او د اسمان لور ته نه وي.

مسئله: د جنازي دورلو په مهال په کت باندې د پاسه څادر اچول دمري عزت دی. د فقهي روايت په حساب په دې کې څه خبره نشته. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۰ - رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۲)

(ځينې ځايونه چې دمري په کت باندې کوم څادر اچوي، هغه بد گڼي او استعمال يې نه خوښوي، له همدې امله هغه په قبر اچوي او هغه خرايېږي. په هديره کې ضايع کېږي. هغه دي کفن ورکوونکي په خپله استعمال کړي يا دي کوم اړ شخص ته ورکړي څو يې استعمال کړي، ددې په استعمال کې کومه خبره نشته. محمد رفعت قاسمي)

مسئله: هغه څادر (يا بله جامه) چې په کت باندې اچوله کېږي، هغه په کفن کې نه ده شامله، غريب شخص که دا څادر واخلي او نه يې واچوي، بلکې خپل يا د بل چا کوم پاک څادر ورباندې واچوي هيڅ پروا نلري. هغه څادر چې هغه ته يې ورکړي دی که يې خپل وي ودي ساتي يا دي کوم بې وزله ته ورکړي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۶ - احکام ميت ص ۵۷)

تر مړينې وروسته دخپلې ميرمنې مخ کتل

پوښتنه: دا خبره مشهوره ده چې کله کومه ميرمن ومري نو خاوند يې نه مخ کتلاي شي او نه لاس وروړلاي شي، ايا دا صحيح ده؟

جواب: دميرمني تر مړينې وروسته يې ميره دهغي منع کتلاي شي، خولاس ورورلای نشي. جنازه يې په اوږو ايښودلای شي، د جنازې په لمانځه کې يې گډون کولای شي، قبر ته د کښته کولو په مهال يې محرم دوستان ورته ضرور دي خو که نه وو، نور خلک دي قبر ته کښته کړي چي ميره يې هم پکې گډون کولای شي. دا صحيح ده چې دميرمني په مړينه د دنيوي احکامو په اعتبار د سړي او ميرمني ترمنځ تعلق ختمېږي او دميره حيثيت په يوه لحاظ د پردې کېږي.

(آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۰۶ - فتاوی محموديه ج ۲ ص ۳۷۷ - شامې ج ۱ ص ۵۷۵، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۸)

مسئله: دميرمني په مړينه يې دميره تعلقات ورسره غوڅېږي، نو دميرمني غسل اولاس ورورل ورته صحيح نه دي خو ليدلای يې شي. که سړی و مړي دميرمني اړيکې يې تر عدت پوري ورسره پاته وي، له همدې امله ميرمن خپل مړه شوي ميره ته غسل ورکولای شي. (که بل سړی نه وي.)
(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۸، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۳ په حواله)

مسئله: دميره په مړينه، دميرمني بنگري ماتول او ضايع کول غلط کار دی. لري دي کړي ودي ساتي او چې عدت يې تير شي بيرته دي په لاس کړي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۰۸)

دمري دمخ کتلورواج

مسئله: دمري دمخ په کتلو کې دا مفاسد شته، نو واجب التركادي.

۱- په ځينې ځايونو کې دمري دمخ کتل دا جراو ثواب سبب گڼي. حال دا چې په شريعت کې ددې کوم اصل نشته. ددې ثواب گڼل بدعت دی. که يې ثواب هم ونه گڼي په دې سره بدعت ترويج او تائيد کېږي.

۲- شرعي حکم دادی چې مړي ته د غسل ورکولو او کفن ورکولو په مهال دي کم کسان وي، هغه دي هم دمري خپلوان وي. ترڅو که خدای مکړه کوم عيب يا تغير پکې پيدا شي هغه ښکاره نشي او دمخ کتلورواج ددې حکم او حکمت خلاف دی.

۳- که مړي کوم مشهور شخصيت وي، دهغه دمخ کتلو په مهال څو ساعتونه لگېږي، خودميت د خښولو تاخير جايز نه دی.

۴- دمخ کتلو نتيجه داده چې دمري تصويرونه اخلي، اخبارونو ته يې ورکوي او هلته خپريږي چې د تصوير له لعنت او عذاب سره، سره دمري د څهري د تغير خپرول هم دي او دا خرام دي.

نن سبا دا بد رواج په علماوو او مشائخو کې هم معمول دی. له همدې امله له دې څخه د ځان ساتلو وصيت کول لازم دي. که وصيت ونکړي نو عذاب او وبال يې دمري دی. (احسن الفتاوی ج ۲ ص ۲۴۰)

مسئله: غير محرمي ميرمني ته لکه څرنگه چې په ژوند کې د پردې سړي مخ ته کتل منع دي تر مړينې وروسته هم منع دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۷، مشکوٰۃ شريف ج ۱ ص ۲۶۹ باب النظر په حواله)

په هديره کې دمري دمخ کتل

مسئله: په شريعت کې ددې هيڅ اصل نشته. دا چې ځينې ځايونه مري په قبر کې کښيږدي کفن يې پرانيزي او مخ يې لوڅ کړي، دا بې اصله ده په شريعت کې يې کوم تائيد نشته. د کتن تر بندولو وروسته يې خلاصول مناسب نه دي، ځکه کله د برزخ اثار ورباندې پيل کېږي چې دهغه اخفاء او پټول مقصود (او غوره) دي.

(خو په قبر کې د کفن د غوتو خلاصولو اجازه ده.)

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۸، فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۹۸، فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۱۰)

دمري دمخ ته د غير مسلم کتل

مسئله: غير مسلم ته تر لمانځه وړاندې دمري دمخ ښکاره کول جواز لري، خو که ډيره فتنه نه راولاړيدله، بيا دې انکار تري وکړي. دا احتياط دی ځکه دا مهال درحمت دنزول وخت دی. (فتاوی محموديه ج ۷ ص ۲۳۴)

له جنازې سره د تلو فضائل

په حديث شريف کې له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې، رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد وکړ: څوک چې د ايمان له صفت سره او د ثواب په نيت د مسلمان له جنازې سره لاړ شي، تر هغه له جنازې سره پاته شي چې ورباندې لمونځ وشي او له دفن څخه يې فارغ شي، له دوو قيراط ثواب سره بيرته راځي. چې هر قيراط دا حد له غوندې سره برابر دی. هر څوک چې يوازې د جنازې لمونځ يې وکړي بيرته لاړ شي تر

دفن کولو ورسره پاته نشي، د يو قيراط له ثواب سره بيرته ځي. (ترمذي ج ۱ ص ۲۰۱ - صحيح بخاري او مسلم باب الجنائز ج ۱ ص ۱۶۵ ص ۱۷۵)

مسئله: که هديره لري وي او په اوږو د جنازې وړل گرانه وي، تر څومره چې گرانه نه وي په اوږو دي يوړل شي خو چې تکليف وي پر سوارلي دي کښيږدي. (امداد الفتاوی ج ۱ ص ۷۶۰)

له ابوهريره رضي الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد وکړ: جنازه به په گړندي تگ وړي که هغه نیک شخص وي قبر ورته خیر دی، يعنې ښه ځای دی، ژر به ورته ورسپړي او که د غسي نه وي نو يو بد باريه ستاسو له اوږو لري شي.

په حديث شريف کې دي: څوک چې د جنازې څلور لوري په اوږو واخلي، څلوېښت کبيره گناهونه يې بخښل کېږي. (ترمذي ج ۱ ص ۱۶۲)

مسئله: مري که گاونډی، دوست يا هم کوم نیک شخص وي، له جنازې سره تلل يې تر نفل کولو غوره دي.

د ترمذي شريف په حديث کې دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم له جنازې سره تللی دی او تر څو چې به جنازه له اوږو څخه کښته نشوه، نه کښېناست.

د رسول الله صلى الله عليه وسلم لارښوونه ده:

"کله چې له جنازې سره لاړ شئ، تر څو هغه ايښودل شوي نه وي، مه کښېښئ."

کله چې به رسول الله صلى الله عليه وسلم له جنازې سره

پياده روان و، ويل به يې، زه نه سپريزم، فرشتې پياده
ځي. چې جنازي له دفن څخه به فارغ شو، كله به پياده او كله
هم سپور بيزته راگرځيده.

درسول الله صلى الله عليه وسلم معمول و چې له جنازي
سره به روان و، پټه خوله به و، په زړه کې به يې د مړينې په
هکله خبرې کولې. (ترمذي ج ۱ ص ۱۹۸ - بخاري شريف ج ۱ ص ۱۷۵)

د جنازي تر اخستلو وړاندي فاتحه ويل

پوښتنه: دلته زموږ دستور دی چې د مړي په کور کې
خلک راغونډيږي، د جنازي تر وړلو وړاندي، امام صاحب
ودريږي الفاتحه ووايي او بيا په لور او از دعا کوي. ايا داله
سنت سره برابر دی؟

ځواب: که هريو ځايه او بيله دعا کوي خو جوازيې شته،
ټول راغونډيدل او دعا کول درسول الله صلى الله عليه وسلم،
صحابه وو او صالح سلفو د عمل او طريقې خلاف دي، نو په
پوښتنه کې چې کومه طريقه ياده شوي ده، هغه مکروه ده.

(فتاوی محموديه ج ۱ ص ۳۶۳ دعا لکيري ج ۵ ص ۳۱۹ په حواله)

مسئله: د کبيرې د ۵۴۸ مخ له عبارت څخه څرگنديږي:
څوک چې له جنازي سره څلوېښت قدمه لاړ شي، څلوېښت
کبيره گناهونه يې بخښل کيږي. (فتاوی محموديه ج ۳ ص ۴۲۰)

د جنازي داخستلو په مهال حيله کول

پوښتنه: کله چې مړی د جنازي د لمانځه ځای ته وږي، قرآن
کریم را اخلي، يو بل ته يې ورکوي، گرځوي يې بيا څه پيسي

ملا صاحب ته ورکوي. دا کار گناه د معافې لپاره کيږي. ايا
دا صحيح ده؟

ځواب: دا اسقاط معاصي (د گناه د معاف کيدلو) طريقه
بې اصله ده. بدعت او ناروا ده. که ملا صاحب بې وزله او
مستحق وي، هغه ته خيرات ورکول او مړه ته يې ثواب بخښل
صحيح دي. د غسې نورو بې وزلو، د خوړلو، څښلو څه شی يا
پيسي، يا جامي يا بل څه د ثواب په هيله ورکول بڼه دي.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۳۱)

(په قرآن او حديث کې چيري هم د دې ثبوت نشته او نه
فقهاوو داسې ليکلي دي، درسول الله صلى الله عليه وسلم او
صحابه وو چې کومه طريقه روايت شوي ده، دهغې خلاف ده
او د قرآن کریم بې عزتي هم ده. د دې پرېښودل ضروري دي.
محمد رفعت قاسمي)

له جنازي سره په لور او از د کلمي ويل

پوښتنه: دلته رواج دی، کله چې جنازه واخستله شي
ورسره په جهر سره کلمه ويل ضروري گڼي، ايا د داسي کار
اصل شته؟

ځواب: له جنازي سره په لور او از کلمه ويل بدعت دی.

(احسن الفتاوی ج ۱ ص ۳۲۸ فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۰۱ غالمکيري ج ۱ ص ۱۰۴)

مسئله: له جنازي سره د خفي ذکر اجازه شته، په زوره ويل
يې جواز نلري، مکروه ده. داسې که تر جنازي وړاندي څو
کتنه يو ځای په لور غږ سره څه وايي دا د سنت خلاف او

تحریمي مکروه ده. له جنازې سره په زړه کې ذکر کول جایز دي. جهر ذکر کول مکروه دي. ځکه د جنازې لمونځ په خپله دلورې درجي دعا ده. تر هغه وروسته په ډله ایزه توګه دعا کول ثابت نه دي خو په تلو، تلو کې په انفرادي ذکر کې څه خبره نشته. (فتاوی رحیمیه ج ۶ ص ۱۹۴ شامي ج ۱ ص ۸۳۸ بحر الرایق ج ۲ ص ۱۹۲)

مسئله: په پټه خوله د جنازې دورلو حکم دی. په حدیث شریف کې دي چې د جنازې دورلو په مهال په پټه خوله تلل خدای تعالی ته خوښ دي.

(فتاوی رحیمیه ج ۸ ص ۱۸۵ جامع الصغیر ص ۷۵ په حواله)

جنازه په سواري وړل

پوښتنه: دلته زموږ هدیره له بنار څخه دري میله لري ده. خلک جنازه دومره لري پیاده وړلای شي، هغه په موټر کې ږدي او ورسره کښینې ایا دا جایز ده؟ که جایز وي نو جنازه به څلور کسان اخلي او که به یې کښته ږدي او څومره لوړه به یې ږدي؟

ځواب: د جنازې په اخستلو کې سنت داده چې جنازه په څلورو کسانو اخلي او کټ به په اوږو ږدي. په درمختار کې دا طریقه دمري دورلو لپاره بیان شوي ده. او وایې جنازه په شا کول یا د کوم څاروي د پاسه اېښودل مکروه ده. دا حکم په موټر کې دورلو هم دی. خو د مجبوریت او اړتیا په مهال داسې کول صحیح دي.

مسئله: کله چې کوم عذر نه وي نو سنت او مستحب دادی

چې جنازه څلور کسه راخلي او یو یې سي، په سورلي یا په څه اېښودل مکروه ده. خو که ضرورت او عذر و، داسې چې په پوښتنه کې یادونه شوي ده چې هدیره خورا لري ده او پیاده تلل او جنازه پیاده وړل ستونزمن کاردی، نو د مجبورې په حالت کې چې په سوال کې یاد شوي ده بیا صحیح ده. یعنې مري دي د موټر په مختنۍ برخه کې کښیږدي او خلک دي شاته چیري چې ځای وي کښینې، دا جایز دي او په موټر کې د اېښودلو لپاره د څلورو کسانو قید نشته، څومره چې یې پورته کوي او هلته یې ږدي صحیح ده. خو تر موټر پوري وړل یې په څلورو کسانو ښه دی، غوره ده چې څلور کسه یې په موټر کې کښیږدي او چې له موټره یې کښته کړي او هدیرې ته یې وړي هم څلور کسان یې په هغې طریقي سره راخلي. په موټر کې دا قید نشته چې تر پښو دي جنازه لوړه کښیږدي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۳-۳۷۴، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۳ په حواله)

جنازه په لوري لاره او که په لنډه لاره وړل کیږي

مسئله: دا ابوهریره رضی الله عنه له خواد روایت شوي حدیث، د "اسرعوا بالجنازه" عبارت غوښتنه داده چې له اړتیا او ضرورت پرته، په داسې اوږده لاره د جنازې وړل چې په ځینو لوکو کې یې ځنډ راځي ښه نه ده او د مستحب خلاف کاردی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۰، مشکوٰۃ ج ۱ ص ۱۴۴ په حواله، رد المحتار ج ۱ ص ۷۹۹)

مسئله: جنازه په لنډه لاره وړل غوره دي. له شرعي عذر څخه پرته لنډه لاره پرېښودل اولري لاره نیول او جنازه په کلیو

دميت مسئلې د ميت مسئله
گرځول بڼه رواج نه دی، مړی له اضطراب څخه ساتل مشکل وي. (فتاویٰ رحیمیه ج ۵ ص ۲۸۳)

مسئله: له مړي سره قرآن کریم په چارپائې ایښودل او تر هدیري وړل، د سنت خلاف او ناروا دی. د اباید بالکل پرېښودل شي. (فتاویٰ دارالعلوم ج ۶ ص ۲۸۳)

له کتاب او سنت څخه چیري هم دا ثابته نه ده او نه فقهاوو لیکلي دي. بلکې کومه طریقه چې له رسول الله صلی الله علیه وسلم او صحابه وو څخه را منقل شوي ده، دهغې خلاف ده او د قرآن کریم بې عزتي ده، د دې پرېښودل ضروري دي. (محمدرنعت قاسمي)

مسئله: له جنازې سره دي لوڅ سر نه ځي. داد غیر مسلمانانو طریقه ده. (فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۴۲۱)

د جنازې دوړلو لپاره مزدوري

مسئله: جنازه وړل عبادت دی، هر چاته ښائې چې ورته لومړی والي وکړي، ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم جنازه اخستي ده. د سعد ابن معاذ رضی الله عنه د جنازې پورته کول ورڅخه ثابت دي. خو که هدیره دومره لري وه چې ملګرو ته یې هلته د جنازې وړل مشکل و، نو که په مزدوري داسې کسان وموندل شي، چې هدیري ته جنازه یوسي نو ښه ده چې په مزدورانو باندې جنازه یو وړل شي.

د جنازې لپاره مزدوري ورکول او اخستل جواز لري. په دې کې په متواتر سنت پاته کیدل دي. خو مزدور باید مسلمان

دميت مسئلې

او صالح وي، په کافرانو او فاسقانو د جنازې وړل ښه نه دي. د مسلمان جنازه په کافرانو باندې وړل جواز نلري او دا ځکه چې د جنازې وړل هم په مسلمانانو باندې کفایي فرض دي. که مسلمانان موجود وي او کافران یې وړي له یوه لحاظ د فرضو ترک دی.

مسئله: که یې فاسق مسلمانان وړي که څه هم جواز لري، حرام نه دی، خو هغوی ورڅخه ییل کول ښه دي. ځکه د کبایرو په ارتکاب کې هم د الله تعالی عتاب دی.

مسئله: که یې تر هدیري پوري وړلای نشي، هدیره ستونزه وي او مسلمانان مزدوران هم نه پیدا کيږي نو جنازه په موټر کې وړل پرته له کراهته جایز دي. د هدیري لري والی هم عذر دی او فقهاوو هغه ته اعتبار ورکړی دی. (کفایت المفتي ج ۴ ص ۳۰)

مسئله: هدیره لري ده، جنازه په اوږو وړل مشکل ده، دلته غوښتنه داده چې څومره په اوږو وړل مشکل نه وي په اوږو دي یوړل شي او چې ورباندې شاقه شي په سوارلي (څاروي - موټر) دي کښيږدي. (امداد الفتاویٰ ج ۱ ص ۷۶۰)

د جنازې دوړلو په مهال به د مړي سر کوم لورته وي؟

پوښتنه: که هدیره د خټیز په لور وه نو د مړي دوړلو په مهال به یې سر کوم لورته وي او پښې به یې کوم لورته؟

ځواب: هدیره که هر لورته وي، مشرق، مغرب، شمال یا جنوب ته وي. سر به یې د کټ مخته لورته وي، د مړي سر به دمخې خواته وي (کوم لورته چې میت وړل کیږي، هغه لورته

به يي سروي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۱، عالمگيري مصري ج ۱ ص ۱۵۲ په حواله - غنية ص ۵۳۴)

مسئله: دمري سروي وړاندي لورته کيږي، په دي کې کوم خرج نشته چي دوړلو په مهال دمري پښي د قبلي لورته وي. يعني ختيز لورته د جنازي وړل او پښي يې د قبلي لورته کيدل صحيح دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۵ - عالمگيري مصري ج ۱ ص ۱۵۲ په حواله، فتاوى رحيمه ج ۱ ص ۲۷۴ فتاوى محموديه ج ۲ ص ۲۷۷)

جنازه به په څرنگه تگ وړل کيږي؟

مسئله: جنازه به په بشپړ رفتار وړل کيږي، مندي به نه ورسره وهي، داسې لکه چي غير مسلم ورسره ځي او نه به دومره ورو ځي لکه دلته چي عادت دی او ورو، ورو ځي او که څوک بشپړ قدم واخلې نوريې منع کوي چي ورو، ورو ځي، گواکې جنازه ناروغ فرضوي او داسې روان وي لکه هغه چي روغتون ته وړي. په حديث کې د جنازي دوړلو لپاره دگړندي تگ امر شوی دی، دا حکم د فقه په کتابونو کې موجود دی. (فتاوى محموديه ج ۲ ص ۴۰۰ - کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۵۷)

مسئله: جنازه په داسې تگ سره يوړل شي چي مري ته په کټ کې اضطراب نه وي. يعني مري دي خوا هغي خواته په حرکت کي نه وي، مري ونه غورځوي. (مشکوٰۃ، ج ۲ ص ۱۴۴)

جنازه په بيره وړي، که هغه نیک عمله وي نو ورته (هغه ځای خیر دی چي تاسي يې ورته وړي او که صالح نه وي نو له خپلو اوږو به مو شرژر لري کړي وي.)

(فتاوى رحيمه ج ۶ ص ۲۷۶ - بخاري شريف ج ۱ ص ۱۲۵)

له جنازي سره به خلک څرنگه ځي؟

پوښتنه: تر جنازي به وړاندي ځي که وروسته؟ دلته خو تر جنازي وړاندي اوږد کتار جوړوي.

ځواب: له براء بن عازب رضی الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله صلی الله عليه وسلم موږ ته د جنازي د اتباع يعني وروسته تللو حکم کاوو. (بخاري شريف ج ۱ ص ۱۶۶)

له دي څخه ثابتيږي چي جنازه متبوع ده او خلک تابع دي. متبوع تر تابع وړاندي وي. نو جنازه مخته کيدل او تر جنازي وروسته تلل افضل او مستحب دي.

جنازه نژدي او ترمخ کول، عبرت او نصيحت هم دی او دمري عزت هم دی.

تر جنازي وړاندي کيدل هم جايز دي خو غوره نه دي. په اوږو د جنازي داينښودلو لپاره مخته کيدل هم جايز دي خو له جنازي څخه به نه لري کيږي. د ټولو ترمخ تلل او جنازه شاته پريښودل مکروه ده. د خلکو مخته کتار جوړول او جنازه شاته پريښودل يوه غلطه طريقه ده. د جنازي په اوږو اښودلو لپاره چي څو تنه وړاندي وي او دير شاته وي، مخته خلک چي جنازه ورکړي، شاته لاړ شي ترڅو، مخکښو ته دا خستلو موقع وموندله شي، همدا طريقه اختيارول ښه دي.

په هديره کې له بوټونو سره يا لوڅي پښې گرځيدل سخت مکروه او بد دي. (فتاوى رحيمه ج ۵ ص ۱۰۴ د درمختار مع شامي ج ۱ ص ۸۳۴ په حواله، عالمگيري ج ۱ ص ۱۰۴ او بحر الرائق ج ۲ ص ۱۹۲)

دمري ددرناوي لپاره دريدل

مسئله: کله چې جنازه نژدې تيريزي، کوم خلک چې ناست وي، د جنازې لپاره ولاړيدل ښه دي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۰۵)

مسئله: دميت په ليدلو دريدل په حديث شريف کې راغلي دي، په دې کې څه خبره نشته. (مشکوٰۃ شريف باب المشي بالجنازه ج ۱ ص ۱۴۷)

له دې سره نور احاديث هم په دې هکله راغلي دي او ورڅخه معلومېږي چې لومړي دولاړيدلو حکم و، بيا منسوخ شو خو جوازي يې اوس هم پاته دی. دريدل دخالق النفس او

ملایکو دا احترام لپاره وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۷ - کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۶)

په اوږو ايښودلو مسنوننه طريقه

مسئله: د جنازې په اوږو ايښودلو مسنوننه طريقه داده چې په ځينو احاديثو کې د جنازې د څلورو لورو په اوږو ايښودلو فضيلت هم راغلی دی.

په مجمع الزوائد کې (ج ۳ ص ۲۶) کې له انس بن مالک رضی الله عنه څخه روايت شوی دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم ارشاد کړی دی: "څوک چې د جنازې څلورو لورو ته اوږه ورکړي، هغه ته د څلوېښت کبيره گناهونو کفارہ گرځي."

امام سيوطي رحمه الله په جامع صغير (ج ۲ ص ۱۷۰) کې دا حديث را نقل کړی دی. مسنون او مستحب دادی چې څوک د جنازې کټ څلوېښت قدمه يوسي. لومړي دې په ښي اوږه د جنازې مخ لوري لس قدمه يوسي بيا دې ددې خوا د شا پايه

په ښي اوږه کښيږدي. بيا په کيڼه اوږه دمخ لوري لس قدمه او وروسته په چپه اوږه د شالوري واخلي. که کوم مزاحمت نه وي په دې طريقې عمل کول غوره دي.

(آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۰۵ - فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۲۰)

مسئله: هر څوک چې څلوېښت قدمه جنازه يوسي دهغه څلوېښت گناهونه بېتل کيږي. (مراقي الفلاح مع طحطاوي ج ۱ ص ۲۳۱)

مسئله: تر جنازې وروسته تلل غوره او مستحب دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۹ رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۴)

له جنازې سره نعت، طيبه کلمې او نور څه ويل

پوښتنه: ځيني کسان له جنازې سره وږي، وږي ډلي جوړوي په لوړ اواز طيبه کلمه، نعت او درود شريف وايي، ځيني يې بيا مخالفت کوي، کومه يوه صحيح ده؟

ځواب: له جنازې سره د تلونکو لپاره پټه خوله لازمه ده. په لوړ غږ ذکر کول يا قرآن کریم تلاوت کول مکروه دي. که څوک د الله تعالی ذکر کوي په زړه کې دي وکړي.

(شرح طحاوي ج ۱ ص ۱۶۲)

له دې روايت څخه څرگندېږي چې دا خلک ټولې جوړوي طيبه کلمه لولي، لکه دا رواج چې ياد شوی دی دامکروه او بدعت دی. څوک چې يې مخالف کوي هغه ښه وايي. کلمه او نور څه دې په پټه وايي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۶)

مسئله: له جنازې سره اشعار، نعت او نور څه ويل غير مشروع او بدعت دي. پريښودل يې لازم دي. دا ثابت نه دي. سره يوځای کيدل او په لوړ غږ ويل د صالح سلفو د عمل خلاف

دي. نو بايد پريښودل شي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۱۵۰-۱۵۱)
د عالمگيري مصري ج ۱ ص ۱۵۲ په حواله)

مسئله: د ا طريقه د صالح سلفو، صحابه وو، تابعينو او امامانو څخه ثابته نه ده. نو بدعت او مکروه ده. د فقهې له تصريحاتو څخه يې ممانعت معلومېږي نو ترک کول يې لازم دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۴، مشکوة باب الاعتصام ج ۱ ص ۲۷ په حواله)

داوړه ورکولو مسائل

مسئله: د جنازې په ملگرتيا ورسره پياده تلل افضل دي. خو په سوارۍ تلل هم جايز دي. يوازې داوولى (غوره والي) خلاف دي. ديرته راتلو په مهال سپاره راتلل خلاف اولي هم نه دي. ځکه په بيرته راتگ کې سپاره راتلل له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ثابت دي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۳۱)

مسئله: له جنازې سره په خپله په سوارۍ تلوو کې څه خبره نشته. خو پياده تلل ښه دي. که په سوارۍ و، له ضرورت پرته دي تر جنازه وړاندي نه ځي ځکه مکروه ده.

مسئله: غوره داده چې له جنازې سره ترې شاته لاړ شي که څه هم وړاندي تلل جايز دي خو له جنازې څخه لري او له خلکو دي بيل نه ځي. په داسې ډول مخته ترې تلل مکروه دي. د جنازې ښي او کين لوري ته تلل هم داوولى خلاف دي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۵۸)

(د احکم د هغو خلکو په هکله دې چې جنازې ته اوږه نه ورکوي.)

مسئله: له جنازې سره د ميرمنو تلل تحريمي مکروه دي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۵۹)

مسئله: که له جنازې سره کوم منع شوي کار و لکه موسيقي يا ماتم، نو هغه دي منع کړل شي که يې منع کول ممکن نه و نو بيا دي هم (عام خلک) له جنازې څخه نه راگرځي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۵۹)

مسئله: کوم خلک چې له جنازې سره ځي، وړاندي تر دي چې جنازه له اوږو کښته شي، کښي ناستل ورته مکروه دي خو که ضرورت و بيا کومه خبره نشته.

مسئله: کوم خلک چې له جنازې سره ځي نو ترې شاته تلل مستحب دي، که څه هم وړاندي تلل هم جايز دي. که ټول خلک وړاندي ځي دا مکروه ده، همدا سې سپاره تر جنازه وړاندي تلل هم مکروه دي.

مسئله: له جنازې سره پياده تلل مستحب دي، که څوک سپاره ځي تر جنازه دي وروسته ځي.

مسئله: څوک که له جنازې سره ځي، په زوره يې ذکر او دعا کول مکروه دي. (علم الفقه ج ۲ ص ۱۹۹)

مسئله: څوک چې جنازه په اوږو اخلي هغوی ته په ښې او کين لوري تلل د جنازې د ضرورت له امله مباح دي. تر جنازه وړاندي د ډلي ذکر کول شرعي طريقه نه ده. هر څوک دي په زړه کې ذکر يا دعا کوي، دا جايز دي.

مسئله: دا هم صحيح نه دي چې وروسته بيرته دمري کوز ته راشي، بلکې تر خښولو وروسته دي هريو په خپل کار پسې ځي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۴۳)

مسئله: که مری ماشوم یا ماشومه وي نو یوکس دي په لاسونو کې واخلي، که لوي يا بالغ وي نو هغه دي په کټ (یا چهارپايي) کېږدي، څلور کسان دي واخلي. په دي اخستلو کې خويو فقط سنت دی او بل بشپړه سنت. نفس سنت خو دادی چي پرته له ترتیبه پي څلور پښي ونيسي اولس لس قدمه پي یوسي. او کمال سنت دادی چي لومړی دسر لوری، پني پایه په پني اوږه کېږدي لس قدمه لار شي، بیا وروستني پني پایه په پني اوږه کېږدي لس قدمه واخلي بیا دسر لوري کینه پایه په کینه اوږه کېږدي لس قدمه لار شي وروستني خوا کینه پایه په کینه اوږه واخلي اولس قدمه لار شي. د جنازې دورلو په مهال دمري سرمخته لورته وي، جنازه لږ په ګړندي تګ یور له شي خو منلوي نه وي.

(امداد الفتاوی ج ۱ ص ۷۲۴ - عالمگیری ج ۱ ص ۲۲۶)

مسئله: دمیرمنې جنازه دنامحرم لپاره په اوږو ایښودل مستحب دي، ثواب ده او څلور پايي يي اخستل، له هري پايي سره لس قدمه تلل غوره دي خو که نه کیده هر ډول چي وي صحیح ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۲ ردالمحتار ج ۱ ص ۸۳۳ په حواله)

مسئله: میره دخپلې میرمنې تر مړینې وروسته هغه کتلاي شي او بدن ته يې له جامو پرته لاس وروړل مکروه دي، جنازه يې اخستل او په اوږه ایښودل يي صحیح دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۵، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۰۳ په حواله)

مسئله: دمیرمنې جنازه هر څوک په اوږو اخستلاي شي

خو قبرته به يې یوازي محرم کسان کښته کوي (که محرم نه و یا پوره نه وو بیا غیر محرم هم ورسره شریک کیدلای شي) خو په اوږو اخستلو يې ټولو ته اجازه ده. (آپ کې مسائل ج ۲ ص ۱۰۸)

مسئله: دنامحرمې میرمنې جنازه، نامحرم شخص وړل، صحیح او ثواب ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۲)

مسئله: ناپاکه سري ته جنازه په اوږه اخستل صحیح دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۰۷)

(جنازې اخستونکي ته پاکې شرط نه ده خو مناسب هم نه ده چې له جنازې سره ناپاکه شي. دلمانځه لپاره پاکې ضروري ده. محمدرفعت قاسمي)

مسئله: دا اعمالو اغیز دمري په وزن نه وي. که دچاغ شخص جنازه سپکه او دکمزوري درنه وي، ددي درندوالي او دسپک والي له امله کوم حکم کیدلای نشي، دا امرالله ته مفوض دی چې دهغه په وړاندي کوم ښه او کوم بد دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۷)

مسئله: په پټل کې جنازه په اوږو ایښودل مکروه دي، سنت طریقه داده چې یو سړی دکت پایه په لاسونو ونيسي بیا يې په اوږو کېږدي.

مسئله: جنازه ددوو عمودو (ستنو) په څیر وړل مکروه دي، داسي چي دوه کسه يې، یو مخته بل وروسته (دغیر مسلمانانو په څیر) واخلي، خو که مجبوري وه بیا دي دغسي واخلي.

مسئله: شيدې رودونكې يا داچې شيدې نه روي ترڅه ډير عمر پوري ماشوم مري داسې اخستل كيږي چې په لاسونو كې يې واخلي او بيا يې نور يو په بل پسې په لاسونو كې اخلي، كه يې پر سوارۍ د پاسه هم د غسي واخلي پروا نه لري. خو دلوي سړي مري په سوارۍ وړل مكروه دی اما كه ضرورت وي بيا كراهت نلري. (كتاب الفقه ج ۱ ص ۸۵۶، علم الفقه ج ۳ ص ۷۹۹)

د جنازې د لمانځه كولو وصيت

مسئله: كه څوك داسې وكړي چې زما د جنازې لمونځ به فلانی شخص كوي ځكه هغه د يانت او تقوى لري، دا وصيت صحيح دی، اعتبار لري او كه نه؟

ځواب: څوك معلومول چې زما د جنازې لمونځ به كوي، داسې وصيت باطل دی. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۲۰ د شامي ج ۱ ص ۶۵۰ په حواله، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۴)

مسئله: كه څوك وصيت وكړي چې زما د جنازې لمونځ دي فلانی شخص وكړي، كه هغه سړى د المونځ ونكړاى شي او بل څوك يې وكړي صحيح دی، فرض اداء شول ځكه داسې وصيت كول باطل دی. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۰ د عالمگيري ج ۱ ص ۱۵۳ په حواله)

مسئله: داسې وصيت كول چې فلانی دي غسل راكړي، فلانی مي دي خښ كړي، فلانی دي د جنازې لمونځ وكړي، فلانی ځاى مي دي خښ كړي، دا شرعاً اعتبار نلري. دا شيان دمري په واک كې نه دي دا د وارثانو حق دی څرنگه چې ښه پوهيږي هغسې دي وكړي.

(فتاوى رحيميه ج ۵ ص ۱۰۲ د شامي ج ۱ ص ۸۲۴ په حواله، كتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۴)

په جنازه كې دنه گډون وصيت كول

پوښتنه: د دوو وروڼو ترمنځ جگړه وشوه، مشر وروڼ دريم شخص ته وصيت وكړ چې زما كوچنى وروڼ دي زما په تجهيز او تكفين كې گډون نكوي، په داسې صورت كې كوچنى وروڼ گډون كولاى شي؟

ځواب: داسې وصيت كول باطل او ناجايز دی. په دي عمل كول نه ښايي. كوچني وروڼ دي كه څه هم نور خلك ډيروي د اسلام د حقوقو له امله گډون وكړي. په مشكوة كې د باب عيادة المريض په ۱۳۳ مخ كې حديث شريف دی: ديوه مسلمان پر بل مسلمان پنځه حقونه دي، له هغوى څخه يويې په جنازه كې گډون كول دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۲۶)

مسئله: د جنازې له لمانځه دي څوك نه منع كيږي، دا كفايي فرض دی، له فرض څخه د مسلمان منع كول كه څه هم فاسق وي جواز نلري. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۲، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۱ په حواله)

مسئله: كه څوك په سترو گناهونو لكه غلا، شراب څښل، زنا او نورو اخته وي، بيا هم له فرضو څخه يې منع كول جواز نلري. نو د جنازې له لمانځه او نورو عبادتونو څخه منع كول ناجايز دي. او كه هغه ومري نو دهغه د جنازې لمونځ به هم مسلمانان كوي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۵۵)

د جنازې د لمانځه دنه كولو وصيت

پوښتنه: يو څوك داسې وايي: زما په جنازه دي يو هم لمونځ نه كوي، كنه په آخرت كې يې لښ نيسم. څينو سوگند

و کړي چي موږ به يې د جنازي لمونځ ونکړو، دهغه په مړينه ډيرو له لمانځه څخه له دې امله انکار وکړ چې دا الفاظ د کفر دي. خو ما دميره شوي دا خبري دناپوهي وبللي او د جنازي لمونځ مي وکړ او چاچي قسم کړي وو هغو ته مي وويل د قسم کفاره ورکړئ، ايا دا صحيح دي او که څرنگه؟

ځواب: دهغه په جنازه لمونځ کيږي. دا خبره يې کفر نه ده. نو چاچي يې د جنازي لمونځ کړي هغه صحيح دي. هغو چي قسم اخستي او د جنازي لمونځ يې کړي، د قسم کفاره ورباندي واجب ده. تا صحيح ويلي دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۱) څوک چي وصيت وکړي چي ما وسوزئ، دهغه د جنازي لمونځ؟ پوښتنه: يوه سي تش په نوم مسلمان مړ شو، عقیده يې سمه نه وه، کله به يې د اسلامي قانون په خلاف بد شيان ويل، دمړينې په مهال يې وصيت وکړ چې ما مه خښوي بلکې جسد مي وسوزوي، ايا د جنازي لمونځ يې وشي کنه؟

ځواب: دمړي خښول فرض کفايي دي، په دې باندي اجماع ده، او د مسلمانانو شعار دي. نو هغه چي وصيت وکړي چي ما دي نه خښوي بلکې مي دي سوزوي، له دې څخه دا معلومېږي چې دهغه په زړه کې د اسلام له طريقي څخه کرکه ده، د غير مسلمانانو د طريقي پکې درنښت دي او په دې سره د اسلام د شعار سپکاوي دي، نو هغه مسلمان بلل، د سنت په طريقه غسل او کفن وړکول او د جنازي لمونځ ورباندي کول صحيح نه دي. که دهغه په زړه کې د اسلام

عظمت واي او رسول الله صلى الله عليه وسلم يې ريښتني نبي بللای، داسې جرئت يې کولای نشوای. (فتاوى رحيمه ج ۵ ص ۱۱۱، شرح عقايد ص ۱۲۰ په حواله، يضاوى تفسير ص ۲۳ د بقرې سورة)

د مسلمانانو او غير مسلمانانو د جنازي لمونځ

پوښتنه: څو تنه مسلمانان او هندوان په اور کې وسوزيدل او مړه شول، له اندامونو څخه يې دانه معلوميدله چې دامسلمان دي که غير مسلمان و، د جنازي د لمانځه يې څه صورت دي؟

ځواب: دواړه دي يوځای سره کښيږدي د مسلمانانو په نيت يې د جنازي لمونځ وکړي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۷ رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۵ په حواله، احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۳)

مسئله: سوزيدلو ته دي غسل ورکړل شي که د غسل ورکولو وړ وو، دواړه دي په کفن کړل شي. د جنازي لمونځ دي د مسلمانانو په نيت ورباندي وشي، هغه چي مسلمان دي د جنازي لمونځ به يې وشي او د کافر نه کيږي.

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۴، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۵ په حواله، احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۲۶، امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۲۷)

مسئله: که کوم سړی چيري وموندل شي، له کومې قرينې او نښې څخه نه معلوميدله چې دامسلمان دي او که غير مسلمان. که دا پېښه په دارالاسلام کې شوي وي نو غسل ورکول کيږي او د جنازي لمونځ يې هم کيږي. د تفصيل لپاره وگورئ. (شامې ج ۱ ص ۸۰۵ - عالمگيري ج ۱ ص ۱۵۹، علم الفقہ ج ۲ ص ۱۸۸)

که په سوزیدلو سکاره شي، دهغه د جنازې لمونځ

مسئله: که څوک وسوزي او بالکل سکاره شي، یایې بدن ډیره برخه وسوزي او ایره شي، هغه ته غسل او کفن ورکول او لمونځ ورباندې کول څه شی واجب نه دي. په یوه جامه کې دي وپیچل شي او خښ دي شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۴۵)

مسئله: که بدن ډیره برخه له سوزیدلو خوندي وي، خو سړی نه وي یا یې له سر سره نیم بدن ساتلي وي یا یې ټول بدن سوزیدلي وي خو معمولي وي، غوښه، پوست او هډوکي سالم وي نو دهغه سم غسل، کفن او لمونځ کیږي او بیا خښیږي. (احکام مېت ص ۱۱۷، شامي ج ۱ ص ۸۰۹ په حواله، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۳)

بې لمانځه سړي د جنازې لمونځ ولي کیږي؟

پوښتنه: د نېک سړي، بد سړي او بې لمانځه سړي د جنازې لمونځ کیږي، موږ د امانو ځکه په نه کولو یې گناهکاره کیږو خو په دي صورت کې د لمونځ کوونکي او بې لمانځه سړي څه توپیر پاته کیږي؟

هغه خلک چې لمونځونه نه کوي، وایې: د لمونځ کوونکي او بې لمانځه سړي یوه درجه ده، موږ ستاسي نصیحت نه منو، اوس موږ څه وکړو؟

ځواب: په حدیث شریف کې راځي چې:

"صلوا علی کل یرو فاجر"

(د هر نیک او بد د جنازې لمونځ وکړئ.)

چې په حدیث شریف کې راځي او فقهاوو هم لیکلي دي

نو د تردد پکې کومه وجه نشته. همدا وجه ده، فاسق او فاجر چې مسلمان وي، د الله تعالی له رحمت څخه دي نه ناهيلي کیږي او تر مړینې وروسته دي دمفغرت دعا ورته کیږي. د جنازې لمونځ د مړي لپاره دعا ده او په حدیث شریف کې هم راځي چې تر مړینې وروسته د چا بد مه وایاست، ځکه څه چې یې په دنیا کې کړي دي دهغوی جزاء یا سزاء هلته ورته رسیږي. ژوند و خلکو ته د مناسب ده چې مسلمان مړي ته دعا وکړي، که الله تعالی هغه وپېښي نو د چا پکې څه زیان دی؟

په قرآن کریم کې دي: {قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْبِضُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا} (الزمر)

"ای زما بندگانو! چې تاسي په خپلو نفسونو زیاتوالی کړی یعنې ظلم او گناه مو کړي ده، د الله تعالی له رحمت څخه مه ناهيلي کیږئ، بېشکه الله تعالی ټولې گناوي بښي."

نور په دې کې فکر مکوئ هغه چې حکم دي هغه کول په کار دي، بې لمانځه سړي ته به لمونځ کوونکی نصیحت کوي او په ژوند کې به یې همدا سې ډاروي خو چې مړي نو دهغه خیر غوښتل مناسب دي. الله تعالی ته یې په حق کې دعا وشي، د جنازې لمونځ یې وشي تر څو وي چې الله تعالی دهغه اوزموږ له گناهونو راتیر شي. (خدای جل جلاله دي وکړي.)

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۲۳)

مسئله: د لمانځه پرېښودونکی فاسق دی، واجب التعزیر دی، کافر نه دی. نو ځکه دهغه د جنازې لمونځ کیږي، فاسق

دي توبه وکړي، لمونځ دي پيل کړي. د جنازې د لمانځه حکم وويل شو چې ودي شي. خو که زجر احوال يې په جنازه کې ګډ نشي او نوري وکړي، صحيح دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۷)

د بي لمانځه سړي جنازه که د عبرت لپاره ونشي

مسئله: هغه کسان چې لمونځ نه کوي، دهغوی د جنازې د لمانځه ممانعت ترسترگو شوي نه دي، له حديث او د فقهاوو له ويناوو هم دامعلوميږي چې د جنازې لمونځ دي وشي.

مسئله: د عبرت لپاره که د بي لمانځه سړي د جنازې لمونځ ونشي او پرته له لمانځه څښ شي دا کار روا او ښه نه دی. حرام دی او د فرضو ترک دی. د مسلمان لمونځ نه کوونکی د جنازې لمونځ د لمونځ کوونکو د لمانځه په څير فرض دی. فقهاوو دهغو کسانو د جنازې لمونځ مستثنی کړی دی ځکه باغيان او نور، هغوی په فساقو او بي لمانځه کسانو کې نه شميرل کېږي. نو د عبرت لپاره شرعي فرض ترک کول صحيح نه دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۱۳۴ رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۴ په حواله، فقه اکبر ص ۹۱ امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۱)

مسئله: د عبرت لپاره داسې کيدلای شي چې د بي لمانځه او فساقو د جنازې لمونځ احوال او لارښود خلک ونکړي، عوامو ته ووايي چې تاسو يې د جنازې لمونځ وکړئ او څښ يې کړئ ترڅو بي لمانځه خلک وپوهيږي او ورته عبرت شي. (مشکوٰۃ ج ۱ ص ۲۵۲ په حواله، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۶۷ - کفايت المفتي ج ۴ ص ۷۱)

بي لمانځه مړی تر لمانځه وړاندي کش کول

مسئله: دا خبره مشهوره ده، هغه څوک چې ټول عمري يې لمونځ کړي نه وي، دهغه د جنازې لمونځ نه کېږي، څلوېښت قدمه لري دي کش کړي، که يې لمونځ کېږي. دا قول په اصل کې غلط دی. د جنازې لمونځ د هر نیک او بد کېږي، لري اېښودل يې ښه نه دي. دهغه لپاره د مغفرت دعا وشي هغه ذليل نشي، لږ تر لږه کلمه ويونکي مسلمان خودی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۳)

مسئله: په رسی تړل او د بي لمانځه کش کول د شريعت حکم نه دی، داسې ورسره وړ نه دي، بلکې بايد لمونځ وړياندي وشي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۵)

مسئله: د چا چې لمونځ کول کله هم ليدل شوي نه وي دهغه د جنازې لمونځ کول جايز بلکې ضرور دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۳ مشکوٰۃ شريف ج ۱ ص ۱۰۰ په حواله)

مسئله: لمونځ نه کول کبیره ګناه ده، په قرآن کریم او حديث شريف کې د بي لمانځه په هکله سخت الفاظ راغلي دي، څو که څوک له لمانځه څخه منکر نشي. نو دهغه د جسد بې احترامی کول جواز نلري، دهغه د جنازې لمونځ هم کېږي. که يې لمونځ فرض نه باله، هغه مرتد دی دهغه د جنازې لمونځ کول صحيح نه دي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۳۰ - فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۴۴)

د کبیره ګناه کوونکی او مرتد د جنازې لمونځ

مسئله: د کبیره ګناه د مرتکب د جنازې لمونځ کېږي خو د کافر نه کېږي. په چا چې د کفر حکم شوي نه وي، د حکم

دروايت دنيشت والي له امله يې د جنازي لمونځ كيږي. كه دچا له لوري د كفر كلمه صادره شوي وي او بيا يې توبه كړي او تجديد اسلام يې كړي وي كه څه هم دچا په لاس نه وي، هغه مسلمان دی دهغه د جنازي لمونځ كيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۹، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۴ په حواله)

دهغه د جنازي لمونځ چي دوه خویندي په نکاح کي ولري

مسئله: زید له هندي سره نکاح کړي ده، دهغې په موجودیت کي يې دهغې له خور سره هم نکاح وکړه، دا نکاح نه كيږي. زید باید دهندي حقيقي خور بيله کړي او توبه وکړي. کله سخت گناه کار او فاسق دی. پر مسلمانانو باندي له هغه سره متارکه او مقاطعه لازمه ده، له هغه سره دي خورل څښل پريږدي، ورورگلوي دي ورسره غوڅه کړي، خوچي توبه وکړي او هغه پريږدي بيا دي ورسره گډون کوي. که زید په همداسي حالت کي تر توبه وروسته او دهغې تر پريښودلو وروسته ومري نو يې د جنازي لمونځ كيږي، که له توبې پرته ومري، عام مسلمانان دي د جنازي لمونځ وکړي او څښ دي کړي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۰ سورة النساء په حواله)

د عبادت منع کوونکي د جنازي لمونځ

پوښتنه: زید مدعی دی او دکامل صوفي او عارف دعوه يې کړي ده. خپل مريدان له لمانځه، روژي، زکوة، حج، تلاوت او نور څه منع کوي. دهغه د جنازي لمونځ وشي، کنه؟
 ځواب: د زید دعوه د صريح او قطعي نصوصو مخالفه ده.

دهغه دخبرو څخه د شريعت انکار څرگند دی، له لمانځه، روژي، زکوة او نورو څخه انکار په خپله کفر دی. نو زید چي کفر په کلمې وايي او کفري عقايد لري، هغه عارف او صوفي نه دی بلکې ملحد او مضل دی، له حديث شريف سره سم هغه مرشد بلل او ورسره بيعت کول حرام دي. که همدا شخص په همدې عقیده ومري نو دهغه د جنازي لمونځ نه كيږي او د مسلمانانو په هديره کي دي نه څښيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۷ مشکوة کتاب العلم ص ۳۳ په حواله، شرح فقه اکبر ص ۲۰۹)

د ذليل کسب د خاوندانو د جنازي لمونځ کول

پوښتنه: څوک چي د دايي په توگه کار کوي، چيري چي کوم څاروي ومري، دهغه پوست باسي، پاکوي يې او بيا يې پلوري، دا خلک ډير ذليل گڼل كيږي، د داسي خلکو د جنازي لمونځ كيږي، که نه كيږي، څوک چي يې د جنازي لمونځ کوي، خلک په هغوی بد وايي، د دي څه حکم دی؟

ځواب: هغه خلک چي دوی مسلمانان دي هغوی له جمعي او جماعت او مسجد ته له راتلو منع نسي، که يې څوک منع کوي هغه د دي وعيد (ومن اظلم ممن منع مساجدا لله.) (البقره) مصداق گرځي. دهغوی په مړي د جنازي لمونځ کول لازم دي. دامسلمانان، نه باغيان دي او نه لاري وهونکي دي. نو دهغوی د جنازي لمونځ د فقهاوو په قول فرض دی، کوم عالم چي د افرض اداء کړي هغه د ثواب مستحق دی او دخداي جل جلاله په نزد اجر لري، دا کسان بد بلل او ورته ښکنځل کول

گناه ده. څوک چي طعنه ورکوي هغوی فاسقان دي، توبه دي وکړي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۲، فقه اکبر ص ۶۱ په حواله، مشکوٰۃ ج ۱ ص ۴۱۱)
مسئله: د مسلمان بنگي (جارو کش - خاکروب) د جنازي لمونځ هم کيږي او په اسلامي طريقه سره کفن ورکول کيږي او خښيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۹۷)

د بازارې ميرمنې (ړندۍ) د جنازي لمونځ

مسئله: د مسلمانې بازارې ميرمنې د جنازي لمونځ کول شرعاً ضرور دي. ځکه په حديث شريف کې راځي چي (د هرنیک او بد د جنازي لمونځ کوئ). کومي پيسې چي د مسجد امام ته په لاس ورځي او هغه د حرام مدرک له امله وي، هغه په هيڅ ډول نه روا کيږي. د امام دا خبره چي وايي: که کومي پيسې چي په حرام مدرک تر لاسه کړئ هغه بنگي يا نورو ته ورکړئ، غلطه ده. که په خوړو کي ولگيږي، د حجام يا بنگي مزدوري تري ورکړي يا په بل څه کې مصرف شي، دا ټول برابر او ناروا دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۲، رد المحتار ج ۱ ص ۱۸۰ په حواله)

د شيعه د جنازي لمونځ

مسئله: د اهل تشيع هغه ډله چي شيخينو ته بد نه وايي يعني ښکتنځل ورته نه کوي، اصحاب کرام رضی الله عنهم بد نه گڼي، د عايشې رضی الله عنها په هکله په افک قايل نه دي (تهمت ورباندي نه وايي) د کفر کومه عقیده ونلري، د هغه د جنازي لمونځ کيږي. که له اهل سنت والجماعت څخه يې هم د جنازي لمونځ وکړي نو کومه خبره نشته، کوم تعزير

ورباندي نشته، ناسته ولاړه ورسره منع نه ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۳ - امداد الفتاوی ج ۱ ص ۷۱۲)
مسئله: کوم شيعه چي غالي وي، هغوی چي تکفير شوي دي، د هغوی د جنازي لمونځ ونکړل شي څوک چي تبرا وايي د هغوی د جنازي لمونځ نه کيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۲ - فتاوی رحيميد ج ۸ ص ۱۸۹)
مسئله: په روافضو او اهل تشيع کې مختلف العقیده فرقي دي، ځيني هغه دي چي علي رضی الله عنه د لومړي خليفه په توگه مستحق گڼي، خود نورو صحابه وو تبراء نکوي، د افاسق او مبتدع دي، له اسلام څخه وتلي نه دي. د هغوی د جنازي لمونځ کيدلای او د مسلمانانو په هديره کې خښيدلای شي. ځيني هغه دي چي علي رضی الله عنه معبود گڼي (معاذ الله)، ځيني هغه دي چي عقیده يې ده چي جبرائيل عليه السلام د وحې په راوړلو کې غلطې وکړه، علي رضی الله عنه ته د راوړلو په ځای يې رسول الله صلی الله عليه وسلم ته راوړه، گواکې د دوي په نظر د رسول کيدلو حقدار علي رضی الله عنه و، ځيني بيا هغه دي چي په عايشې رضی الله عنها باندي تور پوري کوي، ځيني بيا هغه دي چي صحابه کرام مسلمان نه گڼي هغوی مرتد او کافر بولي. د دې فرقي د جنازي لمونځ صحيح نه دی او د مسلمانانو په هديره کې خښول يې هم جايز نه دي. د دې هرې فرقي پيژندل مشکل دي هر څوک چي روافض او شيعه بلل کيږي، هغوی ته دي

دمسلمانانو په هديره کې دخښيدلو اجازه نه ورکوله کيږي،
په دې کې احتياط دی. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۹۲ دعا لکيري ج ۲ ص ۲۶۴
په حواله، شامي ج ۳ ص ۳۰۵، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۲۰)

د بوهره د فرقي د جنازې لمونځ

مسئله: د شيعه يا بوهره د فرقي دخلکو د جنازې لمونځ
کول او يا هغوی ته د مغفرت دعا کول صحيح نه ده. له هغوی
سره تر هديرې پورې تلل او نه تلل يا يې تعزيت کول يا نه کول
له خپلو مصالحو او ضرورت سره سم دي عمل وشي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۶۶ عالمکيري ج ۱ ص ۱۵۷)

د قاديانو د جنازې لمونځ کول

مسئله: څوک چې خپل کفري عقايد د اسلام په بڼه
وړاندي کوي. د اسلام د صحيح او قطعي عقايدو خلاف په
قرآن او سنت کې تاويل وکړي. داسې چاته زنديق ويل
کيږي. زنديق د مرتد حکم لري، په يوه اعتبار خو زنديق تر
مرتد بد دی، ځکه که مرتد توبه وکړي او بيرته په اسلام کې
داخل شي په اتفاق سره يې توبه د قبوليدو وړ ده. خو د زنديق
دتوبي د قبول او نه قبول په هکله اختلاف دی.

د قاديانو زنديقيت څرگند دی. ځکه دهغونی عقايد د
اسلامي عقايدو پيڅې خلاف دي. هغوی په قرآن او سنت کې
غلط تاويل کوي، جاهلانو د انظر پيدا کړي چې دوی خو
ريښتوني مسلمانان دي، له هغوی پرته نور امت کافر او بي
ايمانه دي. له همدې امله قاديانان غير مسلم او زنديقان دي.

په هغوی د مرتد حکم جاري کيږي، د غير مسلم د جنازې
لمونځ صحيح نه دی.

همداسې د مسلمانانو په هديره کې د غير مسلمانانو
خښول هم جواز نلري. د هغوی په خښولو کې گډون کول،
هغوی ته دعا کول حرام دي. مسلمانان دي له هغوی سره خپلي
اړيکې غوڅي کړي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۳۲ - فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۱)
د غير مقلد د جنازې په لمانځه کې گډون کول

مسئله: د يوه حنفي عالم د افعول د مواخذې وړ نه دی چې
په يوه غير مقلد پسي د يوه غير مقلد په جنازه کې لمونځ
وکړي. ځکه نبوي ارشاد دی: "په هر نیک او بد پسي لمونځ
کوي." او (د هر نیک او بد د جنازې لمونځ کوي). نو غير
مقلد کافر نه دی چې دومره ډير تشدد ورسره وشي. خو
د ضروري ده چې غير مقلد د عقايدو د فساد له امله يې په
لمانځه کې مخته نکړي، که پيښه شوه چې غير مقلد امام و او
چا په تيره د جنازې په لمانځه کې ورپسي لمونځ وکړ نو په
حنفي مسلک کې په دې شخص باندې طعن او تور پوري کول
جايز نه دی، دهغه تفسیق او تضليل ناروا دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۰، شرح فقه اکبر ص ۹۱ په حواله)

په اسقاط (ضايح شوي) د جنازې لمونځ

مسئله: که اسقاط د جمل وشي، دهغه لاس، پښې، پزه او
خوله يا نور څه نه معلوم کيږي، هغه ته غسل او کفن نه ورکول
کيږي، د جنازې لمونځ يې نه کيږي او نه هم سم خښيږي. په

دميت مسئلې ۱۱۶
يوه جامه کې دي ونغاړي ځمکه دي وکندي پکې خښ دي
کړي، نوم دي هم نه ورباندي ږدي. (شامي ج ۱ ص ۸۰۹)

مسئله: که حمل ضايع شي او د بدن څه غړي يې جوړ شوي
وي خو جسم يې پوره نه وي، اوبه دي ورباندي تيري کړي، په
يوه جامه کې دي وپيچي او خښ دي کړي، ځمکه دي
ورباندي همواره کړي. په غسل، کفن او دفن کې دي مسنون
طريقه نه مراعاتوي. (د جنازې لمونځ دي ورباندي نه کوي او
دغسي دي خښ کړي.)

مسئله: که د ماشوم ټول جسم جوړ وي و او حمل ضايع شو
په غسل، کفن او دفن کې دي مسنون طريقه مراعات شي،
نوم دي هم ورباندي کښيږدي خو د جنازې لمونځ دي نه کوي.
که تر پيدا کيدلو وروسته و مري بيادي د جنازې لمونځ هم
وکړي او د سنت مطابق دي په هديره کې خښ کړای شي.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۶ فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۸۳۱)

په مړه ماشوم د جنازې لمونځ

مسئله: که حمل ضايع شي يا د ولادت په مهال و مري او
وزيږي، د زېږيدلو په مهال يې د ژوند اثار ښکاره نشي، که څه
هم اندامونه يې ټول ښکاره وي، نو داسي ماشوم ته دي غسل
ورکړل شي، نوم دي ورباندي کښيښودل شي، خونه دي
مسنون کفن ورکول کيږي او نه دي د جنازې لمونځ ورکوي
بلکې په يوه جامه کې دي ونغاړي خښ دي کړي.

(شامي ج ۱ ص ۳۰۶ فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۸۵، احکام ميت ص ۱۱۴)

دميت مسئلې ۱۱۷
د زېږيدلو په مهال ژوندي وي بيا و مري

مسئله: د زېږيدلو په مهال يې د سر له راوتلو سره ژوندي
وي او بيا و مري، دهغه حکم د مړه ماشوم په څير دی. يعنې
غسل دي ورکړي، نوم دي ورباندي کښيږدي خو مسنون
کفن دي ورته نه ورکوي، په يوه جامه کې دي ونغاړي او له
لمانځه پرته دي خښ کړي. (شامي ج ۱ ص ۳۰، احکام ميت ص ۱۱۴)

مسئله: د چاچي مور او پلار مسلمان وي او دي تربلوع
وراندي مجذوب يا ليونی شي، هغه مسلمان بلل کيږي، د
جنازې لمونځ يې واجب دی، په ختنه (سنت) کيدلو يا نه
کيدلو يې د کفر حکم نه کيږي. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۴)

که د بدن د ډيري برخي دراوتلو په مهال ژوندي و

مسئله: د زېږيدلو په مهال يې د بدن د ډيري برخي تر
راوتلو ژوندي وي بيا و مري، د ژوندي ماشوم حکم لري، غسل
او کفن دي ورکړل شي، ښه داده که ماشوم و، د سړي او که
ماشومه وه د ميرمنې په څير کفن ورکړل شي. خو که ماشوم
وي يوه جامه او که ماشومه وي دوي جامي کفن يې هم
صحيح دی. نوم دي ورباندي کښيښودل شي، د جنازې
لمونځ دي وکړای شي او سم دي خښ کړل شي.

مسئله: که د ډيري برخي تر راوتلو وړاندي مړ و، د مړه
حکم لري. لکه مړ چې پيدا شوي وي. د ډيري برخي دراوتلو
معنی داده چې که د ماشوم سر راوتلی و ترسيني راوتل يې

۱۱۸ ډيره برخه بلله كيږي او كه سرچپه راووت نو تر نو (ناف)

پوري يې زياته برخه گڼله كيږي. (شامي ج ۱ ص ۸۳۰ احكام ميت ص ۱۱۵)

دهغه د جنازي لمونځ چې په غور كې يې اذان شوى نه وي

مسئله: د كوم ماشوم چې د زېږيدلو په مهال د ژوند كومه نېټه وليدله شي، د جنازي لمونځ يې ضروري دى، كه څه هم تردوو، دريو دقيقو وروسته مړ شوى وي، كه يې له دې امله د جنازي لمونځ نه كوي چې په غور كې د عدم موقع له امله اذان شوي نه دى، دانا پوهي ده. د جنازي لمونځ يې ضرور كيږي، كه د ناخبري له امله تري پاته شوى وي نو توبه او استغفار دي ووايي، دا يې كفاره ده. (آپ كې مسائل ج ۳ ص ۱۵۶)

مسئله: كوم ماشوم چې تر زېږيدلو وروسته ومري، كه يې خورا كمه ساه اخستي وي هم غسل وركول كيږي، د جنازي لمونځ يې كيږي، كه څو شېبې هم ژوندى وي.

كه كوم ماشوم مړ زېږيدلى وي، دهغه د جنازي لمونځ نشته. هغه ته دې غسل وركړي په جامه كې دې ونغاړي او پرته د جنازي له لمانځه دې خښ كړي، خو نوم دې ورباندې كښيږدي. (آپ كې مسائل ج ۳ ص ۱۵۷)

د جوړه (غبرگولي) ماشومانو د جنازي لمونځ

پوښتنه: د يوې ميرمنې دوه ماشومان غبرگونې وشول او دواړه يوځاى مړه شول ايا د دواړو د جنازي لمونځ به يوځاى كيږي او كه بيل، بيل؟

۱۱۹ ځواب: په پوښتل شوي صورت كې يې د جنازي لمونځ بيل، بيل كول غوره دي، يوځاى هم كيدلاى شي. خو لمونځ به په دواړو كوي. (فتاوى رحيميه ج ۶ ص ۲۷۱، درمختار ج ۱ ص ۸۲۱ په حواله)

د بدكاري بنځې د جنازي لمونځ

پوښتنه: يوه بنځه يوازې په نوم مسلمان، د يوه هندو ميرمن شوه، څو كاله ورسره وه، په شراب او كباب، كفر او شرك كې له هندوانو سره اخته وه، په همدغسې وخت كې مړه شوه، دهغې د جنازي لمونځ كيږي او كه نه؟

ځواب: زناكاري د مسلمان او كافر په هكله كيږه گناه ده، شراب څښل قطعي حرام دي، د دې مرتكبين فاسقان دي كافران نه دي. كه د بتانو يا غير الله عبادت ورڅخه ثابت وي نو د جنازي لمونځ يې نه كيږي، كه بت لمانځنه له دې مسلمانې ميرمنې څخه ثابت نه وي، هسي قياس او اټكل وي نو هم د جنازي لمونځ يې كيږي.

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۴۸، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۱۴ په حواله)

مسئله: په حديث شريف كې راځي چې د هرنيك او بد

د جنازي لمونځ كوي، نو كه كومه ميرمن نوي مسلمان شوي وي، فاسقه او قاجره وي، كه يې څو تنو د جنازي لمونځ وكړي خوښه، كنه ټول گنهگاره دي، توبه دي وكړي.

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۹)

مسئله: دهر مسلمان که هغه سړي وي او که ميرمن د جنازي لمونځ يې ضروري دی، که څه هم هغه فاسق او بدکاره وي. نور مځنځ چي د مسلمانانو له ټولې څخه دی د جنازي لمونځ يې کيږي، که څه هم د بد کاري له امله هغه فاسق وي، دهغه دي لمونځ وشي، د مسلمانانو په هديره کې دي ځينې کړاي شي، له دي پرته يې په مجلس کې کيښاستل، دعوت او خواړه يې بنه نه دي، يوازې تجهيز او تکفين يې اسلامي حق دی. هغه دي وشي نور ورڅخه بيلتون ضرور دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۴ په حواله، فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۹۴، فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۹۴، طحطاوي ص ۴۷۷ په حواله)

مسئله: که کوم ماشوم ژوندي وي، د بولو مخکنې او ورستې لاري يې بالکل بندي وي، تر مړينې وروسته دي د ماشومي احکام ورباندې جاري شي، له هغو مخصوص احکامو پرته چي په اشباه ص ۲۴۴ کتاب کې ياد شوي دي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۸۲)

مسئله: کوم ماشوم چي پيژندگلوي يې نه کيږي چي ماشوم دی او که ماشومه، تر مړينې وروسته يې اختيار چي د ماشوم دعا ورته کيږي که د ماشومي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۰۲)

مسئله: دمخت مري د جنازي لمونځ فرض دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۱۰)

مسئله: دهيجري (بدکاره مځنځ) د جنازي لمونځ کيږي

دميت مسئلي ۱۲۱ خو عالم او لارښود خلک دي نه کوي، عادي خلک دي وکړي او ځينې دي کړي.

د زاني د جنازي لمونځ

مسئله: مسلمان که د زنا په مهال ومري، هغه فاسق دی کافر نه دی، ځکه يې د جنازي لمونځ کيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵۰۹، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۴ په حواله)

مسئله: امام او علماء دي د زاني او زانيې د جنازي لمونځ نه کوي، عام مسلمانان دي د جنازي لمونځ وکړي، ځينې دي کړي. ځکه پرته له لمانځه د مسلمان ځينول منع دي، که يې څوک په جنازه کې گډون ونکړي، نه گناه کاره کيږي.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۸۴)

د ولد الزنا د جنازي لمونځ

مسئله: ولد الزنا چې مور او پلار يې يو مسلمان وي، هغه مسلمان ماشوم دی. دهغه د جنازي لمونځ کيږي. ښکاره دی چي په دي سره دهغه هيڅ گناه نشته. گناه که يې د مور او پلار وه، دهغې مواخذه په ده نشته. هغه بې گناه معصوم دی. دا چې ماشوم دی، دا ولد الزنا کيدل يې اختياري کار نه دی. نو د تعزير، تنبيه او زجر نه مجل دي او نه هم مستحق. تنبيه او زجر که د زاني او زانيې لپاره وي نو کومه خبره نشته، هغه هم داسې چي د زاني او زانيې د جنازي لمونځ دي ټول خلک او ښه خلک نه کوي، بلکې يو يا دوه کسه دي وکړي

مسئله: که کوم مسلمان شخص، کومه مسلمان ميرمن له نکاح پرته وتبستوي او دهغې ميرمنې ماشوم وزېږي او ومري، دهغه د جنازې لمونځ کيږي، ځکه هغه ماشوم خو ملامت نه دی، هغه مسلمان ماشوم دی.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۹۷ - فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵۲۹)

مسئله: که له بې نکاح غیر مسلمې ښځې څخه د چا ماشوم پيدا شو او مړ شو، دهغه د جنازې لمونځ دي وشي او د مسلمانانو په هديره کې دي خبن کړای شي.

(فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۳۷۲ محموديه ج ۲ ص ۳۹۶)

مسئله: که له غیر مسلم څخه کومې مسلمانې ميرمنې ماشوم وزېږاوه د جنازې لمونځ يې کيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۲ - رد المحتار ج ۱ ص ۱۸۰)

مسئله: نابالغ ماشوم د کفر او اسلام په لحاظ د خپلو

والدينو تابع دی، که په هغوی کې هريو مسلمان و دهغه تابع

بلل کيږي او د جنازې لمونځ يې کيږي، که د غیر مسلم زوی

پوهيده يعنې اوه کلن و، دهغه اسلام منل صحيح دي، که د

اوو کلونو و او کلمه يې وويله او مړ شو هغه مسلمان بلل کيږي

تکفين او تجهيز دي د مسلمان په څير کيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۸)

مسئله: که د چا جسد په اوبو کې د ګویدلو له امله یا د تجهيز او تکفين د ځنډ له امله یا له بلي وجهه دومره خراب شوی وي چې د لاس وروړلو نه وي، يعنې د غسل لپاره د لاس

په وروړلو دهغه د شريدلو اندېښنه وي. په دې صورت کې

يوازي اوبه ورباندي بهول کفايت کوي، ځکه په غسل کې

مېل او تور څه ضروري نه دي. بيا دې بسم کفن ورکړل شي،

د جنازې تر لمانځه وروسته دي خبن شي، که تر لمانځه

وړاندي شريدلی و له لمانځه پرته دي خبن شي. (احکام ميت ص ۱۱۶)

مسئله: که د کوم جسد بدبوي ولاړيده خو شريدلی نه و

د جنازې لمونځ يې کيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۵)

مسئله: که کوم جسد خراب شوی او شريدلی و، د جنازې

لمونځ يې ساقط دی، د جنازې لمونځ دي نه کوي.

مسئله: که د کوم جسد غوښه او يا نور څه پيل شوي وو

يوازي د هډوکو کالبد يې راووت، دي کالبد ته د غسل

ورکولو اړتيا نشته، د جنازې لمونځ دي نه ورباندي کوي،

هسي دي په پا که جامه کې ونغښتل شي او خبن دي کړای

شي. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۸)

مسئله: که څوک په اوريا برق وسوزيد او مړه شول، له

سنت سره سم دي غسل، کفن ورکړي، د جنازې لمونځ دي

ورباندي وشي، خو که يې جسد خراب شوی يا شريدلی و نو

حکم يې پان بيان شو. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۷۳۸)
هغه چې خپله مسلماني نه څرگندوي دهغه د جنازي لمونځ؟
پوښتنه: يو شخص پټ مسلمان شو، لمونځ او نور شرعي
احکام په پټه کوي خو په ښکاره هغه غير مسلم دی او د
هندوانو په خپل کور کې هستوگنه لري، خو د واده يا
د شتمني د ویش لپاره په ښکاره مسلمان نه دي. ايا هغه
مسلمان بلل کېږي او جنازه به يې کېږي؟

ځواب: کله چې د توحيد کلمه ووايي او د اسلام احکام
ومني، مسلمان کېږي. د خداي جل جلاله په حضور کې هغه
مسلمان دی، هغه مسلمان گڼل کېږي د جنازي لمونځ يې
کېږي. (فقه اکبر ص ۱۰۲، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۱)

تر خاورو خزلو لاندې د جنازي لمونځ

پوښتنه: که څوک تر خاورو خزلو لاندې ومري له هڅو
سره، سره راونه ایستل شي، دهغه د جنازي لمونځ به څرنگه
کېږي؟ يو شخص وايي چې دهغي د خاورو د ډيري د پاسه دی
ورباندې د جنازي لمونځ وشي.

ځواب: په داسې چا باندې د لمونځ کولو په هکله اختلاف
دی، دا چې غسل ورکړل شوی نه دی، نواتکل يې نه کول دي
او استحسانا يې د جواز وينا هم شوي ده، خو چې د جسد نه
فراييدلو اټکل يې غالب وي، که پکې شک وينا په اتفاق
رباندې لمونځ کول جواز نلري. (اعن الفتاوی ج ۲ ص ۲۰۱، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۷ په حواله)

که څوک تر ودانۍ لاندې شوي را ولويده دهغه د جنازي لمونځ
مسئله: که څوک تر ماڼۍ يا ديوال لاندې مړ شو (جسد
يې هم وموندل شو) يا څوک له پاسه را ولويد يا د الوتکې په
را لويدو کې ومړ، د بدن يې ډيره برخه خوندي وه، دهغه سم
غسل، کفن کېږي او د جنازي لمونځ هم ورباندې اداء کېږي.
(احکام ميت ص ۱۱۷)

د پورې د جنازي لمونځ

پوښتنه: په حديث شريف کې دي چې جنازه به راوړل شوه،
رسول الله صلی الله عليه وسلم به پوښتنه کوله چې متروض خونه
دی؟ که به کوم صحابي دهغه د پور د اداء کولو ذمه ووهله نو
رسول الله صلی الله عليه وسلم به يې د جنازي لمونځ کاوو، ايا زه
هم د سنت په متابعت دا پوښتنه کوم؟ زه امام یم.

ځواب: د رسول الله صلی الله عليه وسلم په ويلو کې چې کوم
حکمت و هغه ستاسو په ويلو کې نشته، نو ځکه ستاسو داسې کړه
د سنت متابعت کيدلای نشي. (امداد الفتاوی ج ۱ ص ۷۴۹ ترمذي شريف ج ۱ ص ۲۰۵)

مسئله: تر هغه چې وارثان يې پور اداء کولای شي، که په
قبر کې عذاب و هغه د پور تر اداء کولو وروسته انشاء الله
لري کېږي. تر ممکن حده دي دمړي د پور په اداء کولو کې
بېرته کېږي. ځکه په حديثونو کې د پور په اړه سخت وعيد
راغلی دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۸ د مشکوٰۃ ج ۱ ص ۳۳۷ په حواله)

مسئله: که څوک مړ شي او ورباندې پور وي. هغه دومره
شتمني نه پرېږدي چې هغه پور ورباندې ادا شي او نه يې پاته

دميت مسئلي
کسان دپور دپري کولو لپاره چمتو وي، دا بده مړينه ده. ۱۲۲
د اسلام په شروع کې به رسول الله صلی الله عليه وسلم
د داسي شخص جنازه په خپله نه کوله، رسول الله صلی الله
عليه وسلم به صحابه و و ته هدايت کاو و چي د جنازي لمونځ
يې وکړي. په خپله به يې دهغه د جنازي لمونځ نه کاو و ترڅو
خلک له اړتيا پرته له قرض اخستلو ځان وساتي.

مسئله: هغه څوک چې شاته دومره څه پريږدي چي پور
يې ورباندي اداء کيدلای شي يا يې وارثان د پاته شوي پور
په اداء کولو راضي وي، داسي حکماً مقروض مړنه دی. په
خپله په رسول الله صلی الله عليه وسلم باندي د وفات په مهال
څه پورؤ، د کور د اړتيا لپاره يې شل صاع اوربشي اخستي
وي او زغره يې ورته گرو ايښي وه. تر وفات وروسته يې
وارثانو اداء کړ. همداسي عمر او زبير بن العوام (رضی الله عنهما)
هم پور پري ايښی و چي وارثانو يې اداء کړ.

مسئله: بده مړينه هغه ده چي هغه پور وړي و مري، نه څه
پريږدي او نه يې وارثان د پور د ابار په غاړه واخلي، دده روح
په پور کې بنده پاته وي. (تحفة اللمع ج ۳ ص ۴۸۲، شرح ترمذي،
مولانا مفتي سعيد احمد پالنپوري شيخ الحديث د دارالعلوم ديو بند)

دمري دپور اهميت

د تجهيز او تکفين تر مصارفو وروسته، تر ټولو مهم
د خداي د مخلوق د قرضونو اداء کول دي، هغه چي دمري په

دميت مسئلي
غاړه پاته دي. که مري دخپلې ميرمنې مهر نه و ورکړي، هغه
هم پور دی، دهغه اداء کول هم دنورو قرضونو په څير ضروري دي.
تر تجهيز او تکفين وروسته دمري د ټولو قرضونو ورکړه
فرض ده. که مري وصيت کړي و او که يې کړی نه و، که د
هغه ټوله ترکه په قرضونو کې يې ولگيږي، اداء کول يې لازم
دي. که دپور تر ادا کولو وروسته يې کومه شتمني پاته شي،
هغه به دمري په وصيت کې له شرعي قاعدې سره سم لگيږي
او وارثانو ته به هم پاته کيږي، که څه هم پاته نشي نو نه يې په
وصيت عمل کيږي او نه يې وارثانو ته څه رسيږي. ځکه په
شريعت کې د قرضونو ورکړه تر ميراث او وصيت دواړو
لومړۍ ده. (مفيد الوارثين ص ۳۶)

رسول الله صلی الله عليه وسلم دپور په هکله خورا تاکيد
کړی دی. دا بوهريره رضي الله عنه بيان دی: رسول الله صلی
الله عليه وسلم ته چي به داسي مري د جنازي د لمانځه لپاره
راوړل شو چي هغه به قرضداره و. پوښتنه به يې کوله چي دي
سري دپور د اداء کولو لپاره مال پري ايښی دی؟ که به ورته
وويل شول چي دومره څه ورڅخه پاته دي چي قرض يې
ورباندي پري کيږي نو به يې د جنازي لمونځ ورباندي کاو و،
کنه صحابه و و ته به يې ويل چي لمونځ ورباندي وکړئ.

(صحيح مسلم شريف ج ۲ ص ۲۵)

دا په داسي حال کې چي دهغو خلکو قرض به هم ډير نه و

دميت مسئلې ۱۲۸
او د ضرورت لپاره به يې پورا خست، بيا هم رسول الله صلى
الله عليه وسلم دومره سختې کوله.

نن زمانه خو خلک د عېث مصارفو لپاره ډير قرض
غواړي، بيا يې تر اداء کولو وړاندي مړه شي او وارث يې هم
کوم فکر نه کوي. په حديث شريف کې دي: د مؤمن چي تر
خو پور اداء نکړای شي روح يې (له ثواب يا جنت ته تللو)
حصاره وي. لنډه دا چې، د بندگانو د پورونو او د خداي
تعالی د حقوقو تر منځ دري توپيره شته:

۱- د بنده د قرضونو اداء کول دمړي په وصيت کولو پوري
اړه نلري او د الله تعالی د حقوقو اداء کول دمړي په وصيت
پوري تړلي دي. که يې وصيت ونکړي په وارثانو يې د لازم
نده.

۲- د بندگانو د قرض په اداء کولو کې کوم حد نشته، تر
تجهيز او تکفين وروسته ټوله شتمنې يې په پورونو کې
ورکوله کيدلای شي او اداء کول يې فرض دي. خود الله تعالی
حقوق وروسته تر هغه چي د خلکو پورونه ورکړل شي او تر که
څه شي پاته شي، دهغې په دريمه برخه کې يې اداء کول لازم
دي. تر دريمې برخې زيات لگول يې په وارثانو لازم نه دي.

۳- د الله تعالی حقوق هغه وخت اداء کېږي چي د بندگانو
قرضونه اداء کړای شي. تفصيل يې په مفيد الوارثين،
ميا صاحب په تاليف کې وگورئ.

دميت مسئلې ۱۲۹
يوه شخص رسول الله صلى الله عليه وسلم ته عرض وکړ:
زما ورور مړ شوی دی، وارې، وارې ماشومان ورڅخه پاته
دي، ايا زه وړياندي مال مصرف کړم. رسول الله صلى الله
عليه وسلم ورته لارښوونه وکړه: ورور دي د پور له امله قيد
دی، قرض يې اداء کړه. (مفيد الوارثين ص ۴۰، مشکوة شريف په حواله)

دمور او ماشوم يوځای د جنازې لمونځ

پوښتنه: د حمل د وضع په مهال مور او ماشوم د وارې مړه
شول، د جنازې لمونځونه به يې يوځای که ييل، ييل کېږي؟
ځواب: د دواړو جنازې ييلې، ييلې کول غوره دي، خو که
يوځای کېږي نو د امام مخته دي لومړی ماشوم او بيا دهغه
دمور جنازه کښيښودل شي يا دي د ماشوم پښو ته
دمور جنازه کښيښودله شي، د اهرم جايزه ده.

د دواړو که جنازه يوځای کېږي لومړي دي د بالغ دعا او بيا
د نابالغ دعا وويله شي. (فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۳۶۰ د طحطاوي ص ۳۴۵)
مسئله: که کومه ميرمن د حمل د وضع په مهال ومري او
ماشوم يې زيريدلي نه وي، د دواړو دي يوځای د جنازې
لمونځ وشي، چي ماشوم دمور په گيډه کې مړ وي، د ماشوم
لپاره بيله جنازه نه کېږي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۵۷)

مسئله: که کومه ميرمن د حمل د وضع په حالت کې ومري
خو په گيډه کې يې ماشوم ژوندی وي، د ميرمنې گيډه دي
غوڅه او ماشوم دي تري راوباسي. که ژوندی راوايستل

شي او وروسته و مري، دنوزو ماشومانو په خير دي ورباندي نوم کښيښودل شي، غسل او کفن دي ورکړل شي، د جنازي لمونځ دي وشي او خښ دي شي. که مړ ويا تر را ايستلو وړاندي مړ شو، نو دمور گيده دي نه خير دي او ماشوم دي نه را ايستل کيږي، خو که را و ايستل شي دنور و مړه شويو ماشومانو حکم لري. (احکام ميت ص ۱۱۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۰ په حواله)

(نن سبا دنويو اختراع شويو لوازمو په سبب دمړينې او ژوند حال يې معلومولای شي.)

مسئله: که چا د بل چا څه مال (قيمتي شي) تير کړ او مړ شو، گيده دي و خير دي ترې را و ايستل شي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۰۷)

مسئله: که حامله مېرمن و مري او ماشوم يې په گيده کې حرکت کوي، گيده دي و خير دي او ماشوم دي ترې را و باسي. دا حکم هغه وخت دی چې ماشوم د دو مړه مودې وي چې حرکت کوي او دمور تر مړينې وروسته يې هم حرکت پاته وي. دمودي کوم قيد نشته بلکې که د ۹ مياشتو هم وي خو دمور تر مړينې وروسته يې په گيده کې حرکت معلوم نشي نو دمور گيده دي نه خير دي. د ماشوم ژوند يتوب په حرکت کې دی نه په موده سره. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۷۶ در مختار ج ۱ ص ۸۴۰)

نور د ماشومانو په مړه موده سره د مړينې او

ي

مسئله: که په ماشوم کې ساه نه وي يا وي خو معلوم يږي چې مړ شوی دی کوم حرکت نلري، نو دامره شوي مېرمن دي له هغه ماشوم سره خښه شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۱۹۱ رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۰ په حواله)

مسئله: دمېرمنې له گيده کې که د ماشوم څه برخه را ووتله او مړه شوه نو ماشوم (که مړ وي) له مـوړه دي نه بيل يږي بلکې مېرمنې ته غسل ورکول، کفن ورکول او لمونځ ورباندي کول کافي دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۶۹)

دياغي، لارو هونکي او دوالدينو د ژوندي د جنازي لمونځ

پوښتنه: که قاتل د سزا په ډول ووژل شي او يا په دار خورند شي، دهغه د جنازي حکم څه دی؟ او دوالدينو د ژوندي د جنازي د لمانځه حکم څه دی؟

جواب: د جنازي لمونځ د هر گنهگار مسلمان کيږي خو باغي او لارو هونکي که د مقابلې په مهال ووژل شي، دهغه د جنازي لمونځ نه کيږي، نه دي غسل ورکول کيږي. همداسې که څوک له موز او پلار څخه کوم يو ووژني او دی په قصاص کې ووژل شي، دهغه د جنازي لمونځ دي هم نه ورکوي، که په خپل مرگ و مري دهغه جنازه کيږي خو منخور خلک دي په جنازه کې گلرون نکوي. (آپ کې مسائل ج ۲ ص ۱۳۲)

مسئله: د لارو هونکي او باغي جنازه له دي امله نه کيږي چې تر څو دنور و لپاره عبرت او خبرتيا شي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۰۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۳ په حواله)

پوښتنه: چا ځان په خپله وواژه. د جنازي د لمانځه په مهال يې اختلاف راولاړ شو، چا يې د جنازي لمونځ وکړ، هغوی دا بلي ډلي ته وويل تاسو له ثواب څخه به برخه شوي. خو دوهمني ډلي لومړنۍ ته وويل: تاسو د ځان وژونکي په جنازه کې گډون وکړ، گناه کار شوي، شرعي حکم يې څه دی؟

ځواب: ځان وژنه يو خورا ستر جرم دی. له همدې امله فقها ليکي چي نوموتي کسان دي د جنازي لمونځ نه کوي ترڅو له دې کار څخه دخلکو کرکه پيدا شي، عوام دي وکړي. په کوونکو يې گناه نشته او نه يې د تاريکينو گناه شته، د دې دواړو ډلو په يوه او بل باندې تور ويل غلط دی. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۳۱)

مسئله: ځان وژونکي فاسق دی کافر نه دی. نو د مغفرت دعا او ثواب ورته بېل جايز دي. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۱۹۶، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۵، فتاوى رحيميه ج ۱ ص ۳۶۷)

مسئله: که يو مسلمان بل مسلمان قصداً ووژني، حکومت دي اعدام کړي، هغه گناه کار دی خو د جنازي لمونځ دي ضرور ورباندې وشي.

(فتاوى محموديه ج ۲ ص ۳۹۷، د شامي ج ۱ ص ۵۸۴ په حواله)
(دلته دي هم نوموتي خلک پکې گډون نه کوي. رفعت قاسمي.)

مسئله: ځان وژنه که څه هم ستره گناه ده، خو مرتکب يې کافر نه دی، نو ځکه يې د جنازي لمونځ فرض دی. (احسن الفتاوى ج ۱ ص ۱۱۹)

په ترافيکي پيښه کې که ومري هغه د جنازي لمونځ مسئله: که له ريل يا موټر يا هم له بل څه ولوړي او ومري ياله څه شي سره په ټکر کې ومري، د اصغري شهادت دی. د شهيد د دنيا احکام نه ورباندې عملي کيږي خو په آخرت کې اميد دی چې په شهد اووکې وگڼل شي. انشاء الله. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۴۴)

مسئله: د شهادت لپاره لومړنی شرط اسلام دی، له همدې امله شيغه مسلمان نه دی، نو د هغه مړينه نه کېږي شهادت دی او نه هم صغري. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۴۴)

يادونه: اهل تشيع يوه فرقه نه ده، هغوی ډيري فرقي دي د ټولو حکم يوه نه دی او دا خبره د همدې کتاب د جنازي د لمانځه په برخه کې څرگنده شوي ده. ريان.

په بمباري کې د شهيد شويو حکم

مسئله: په جگړه کې که په ښارونو کې د هوايي بمباري له امله څوک شهيدان شي، په هغوی باندې د شهادت دنيايي احکام نه جاري کيږي، غسل ورکول کيږي.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۴۴، مراقي الفلاح ص ۳۱۲-۳۲۶)

مسئله: که څوک په اوبو کې ډوب او ومري يا د هيضي او طاعون په ناوړه غيو ومري، هغه حکماً شهيد دی، غسل او کفن ورته ورکول کيږي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۴۷۳)

مسئله: که کوم مسلمان د کفارو له لوري ووژل شي او مړ شي، هغه شهيد دی. حريق (سوزيدلى) غريق (ډوب شوى)

دميت مسئلې ۱۳۴
يا هغه چي ديوال ورباندي راو لويږي او مړنشي داتول
د آخرت شهيدان دي، هغوی ته غسل ورکول لازم دي. که يې
امکان نه و، تيمم دي وروو هل شي. که پرته له غسل څخه
څښ شي، حکم يې دادي چي تر څښولو وروسته دي بيا
د جنازي لمونځ له قبر سره وشي، ځکه کوم لمونځ چي له غسل
پرته شوي دي هغه اعتبار نلري.

تر څښولو وروسته يې غسل کيدلای شي، متعذر دي، نو
ساقطيري او لمونځ بيا له قبره سره ورباندي کيږي، خودا
حکم دمري د بدن تر تغير وړاندي دی.

(تتوي دارالعلوم ج ۵ ص ۴۷۴ و ۴۷۶، رد المحتار باب الشهيد ج ۱ ص ۸۵۲)

مسئله: کامل شهيد يوازي هغه وژل شوی دی چي په
جنگ کې وژل شي، هغه د دنیا او آخرت شهيد دی او نور
يوازي د آخرت شهيدان دي، د دنیا په احکامو کې شهيدان نه
دي. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۴۱)

مسئله: حقيقي شهيد ته غسل نه ورکول کيږي، خود
جنازي لمونځ يې واجب دی. يو شرط يې دادي چي د بدن
داسې برخه به يې موجوده وي چي غسل ورکول کيږي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۲)

د شهيد ډولونه

مسئله: د احنافو په نزد شهيد هغه دی چي هغه په ظلم سره
ژل شوي وي، که هغه په جنگ کې وژل شوي وي يا

دميت مسئلې ۱۳۵
دباغي، دشمن يا لارو هونکي له خوا مړ شوي وي، که څه هم
دغه يې دمړينې مستقيم سبب نه وي.
مسئله: شهيد دري ډوله دی:

۱- کامل شهيد: هغه دی چي د دنیا او آخرت شهيد دی او
د کامل شهيد لپاره شپږ شرطونه دي:

۱- عقل. ۲- بلوغ. ۳- اسلام. ۴- له حدث اکبر (لويې
بې او دسې) حيض او نفاس څخه پاکوالی. او دا چي
ذهلاکت تر سبب وروسته به پرته له خورلو، څښلو او خوب
کولو مړ شوي وي، نه به يې درملنه شوي وي او نه به له هغه
ځايه کومي خيمې يا کور ته په ژوند نقل شوي وي. نه به د
لمانځه بشپړ وخت ورباندي په ژوند تير شوي وي او په
وژونکي به يې قصاص واجب شوي وي، که څه هم په کوم
سبب مثلاً روغه جوړه يا بله وجه د قصاص حکم مرتفع شوی
وي. خو که دا وژل داسي وي چي مالي بدل پکې واجبېږي،
لکه غير قصدي وژنه، په هغه صورت کې د کامل شهادت
درجه ورته نه پيدا کيږي. خو په کامل شهادت کې د صورت
هم شامل دی چي کوم مسلمان دخپل مال يا ځان يا
دمسلمانانو او ذميانو د حفاظت له امله وژل شوي وي.

د داسې شهيدانو په هکله مسئله داده چي غسل به نه
ورکول کيږي خو که له وينې پرته نوره کومه ناولتيا ورباندي
لگيدلي وي هغه به يې پريمنځي.

د مټ مسئلې ۱۳۲
شهید په خپل لباس کې خنښیري خو داسې څه چې د کفن حیثیت نلري هغه به ترې لري کوي، لکه پخته لرونکي جامه، خولۍ، جرابي، وسله او زغره خو د پرتوګ په خلاف چې هغه به نه ترې لري کیږي.

مسئله: د شهید د جنازي لمونځ کیږي او دهغه په وینوله لړلۍ لباس سره خنښیري. د شهیدانو دوهم ډول دادی چې یوازې د آخرت شهید دی. لکه دا چې په یادشویو شرایطو کې یې کوم یو پوزه کړي نه وي. مثلاً په ظلم وژل شوي وي خو د ناپاکي یا حیض او نفاس په حالت کې وي. یا تر ویشتلو وروسته سمدستي مړ نشي یا نابالغ یا مجنون وي یا په ناپوهۍ سره ووژلای شي چې په وژنه یې تاوان و اجبیږي. داسې شهیدان کامل شهیدان نه دي خو د آخرت شهیدان دي، په قیامت کې ورته هغه څه شته کوم چې د شهیدانو لپاره وعده شوي ده.

داسې شهیدانو ته کفن او غسل ورکول کیږي، دنورو مړه شویو په څیر د جنازي لمونځ ورباندې کیږي. د آخرت د شهیدانو په ډله کې هغه کسان هم دي چي ډوب شي یا وسوزي، په جلا وطنۍ کې مړ شي، په وبایې ناورغیو، استسقاء، پیچ، ساه بندي، سل، محرقه، چپچلو یا همداسې بل سبب ومري.

د مټ مسئلې ۱۳۷
د طالب العلم په حال کې او د جمعې په شپه مړ شوي هم دغسې دي. دې شهیدانو ته غسل ورکول کیږي، کفن ورکول کیږي، د جنازي لمونځ ورباندې کیږي که څه هم په آخرت کې د شهیدانو ثواب ورکول کیږي.

دریم ډول شهید، دنیاوي شهید دی. له دې څخه مطلب منافق دی چې د مسلمانانو په صف کې ووژل شي، هغه ته غسل نه ورکول کیږي، په خپلو جامو کې یې خنښیري او دهغه له ظاهري حال سره ورباندې د جنازي لمونځ کیږي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۵۱، علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۵)
مسئله: که شهید کامل وي کومې جامې چې یې اغوستي وي، هغه نه ترې ایستل کیږي که یې جامې تر مسنون کفن کمي وي، نو د مسنون کفن شمیر دي ورته پوره کړي دا زیاتول جواز لري. که یې تر مسنون کفن جامې ډیري وي لري کول یې هم جواز لري. (علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۵)

په داسې حال کې چې شهید ژوندی وي، لمونځ یې ولي کیږي؟
پوښتنه: په قرآن کریم کې د الله تعالی ارشاد دی:
"مؤمن چې د الله تعالی په لاره کې ومري، هغه ته مړمه وایاست هغه ژوندی دی."

له دې حقیقت څخه دا پوښتنه راپورته کیږي چې شهید ژوندی دی، نو د شهید د جنازي لمونځ ولي کیږي، د جنازي لمونځ خو په مړه شویو باندې کیږي؟

د ميت مسئلې
 ۱۳۸ ځواب: ستاسو د سوال ځواب په ورپسې ايت کې شته،
 (هغه ژوندی دی خو تاسې نه پوهیږئ) له دې ايت څخه
 معلومېږي چې قرآن کریم د شهيدانو کوم ژوند ياد کړی
 دی، هغه يې دنيايې ژوند نه دی، بلکې يو بل ډول ژوند دی
 چې ورته برزخي ژوند ويل کېږي او زموږ له شعور او پوهې
 څخه لوړ دی، د دنيا ژوند ورڅخه مقصد نه دی.

دا چې دې مبارکو خلکو ژوند بشپړ کړی او تللي دي نوموړې
 يې د جنازې په لمانځه او خښولو مکلف يو، دهغه وراثت
 ویشل کېږي او ميرمن يې تر عدت وروسته د وېمه نکاح
 کولای شي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۳۲)

د طبي معاینې دمړي د جنازې لمونځ

مسئله: نن سبا دهغه چا چې په ترافيکي پېښو کې مړ
 شوي وي يا وژل شوي وي، طبي معاینه کېږي، څيروي يې
 او دننه يې گوري، ډير خو داسې وي چې له شرعي ضرورت
 څخه پرته داکار کېږي او دا جواز نلري.

خو که په شرعي اړتيا سره کار کېږي، د بل شخص ژوند
 ورباندې ژغورل کېږي يا د بل د حال د نه ضايع کيدلو له امله
 طبي معاینې کېږي، هلته هم بايد شرعي احکام لکه ستر او د
 مړي احترام او نورولحاظ وساتل شي. تر فراغت وروسته يې
 ټول اندامونه خښ کړای شي. (دنده الفقار ج ۱ ص ۵۰۸، کفايت المفتي ج ۲ ص ۱۸۸-۱۸۹، امکام ميت ص ۱۳۹)

د ميت مسئلې
 ۱۳۹ (که د طبي معاینې په صورت کې دمړه په وجود باندې پټی يا بل څه
 تړل شوي وي، که يې په پرانستلو کې مړه ته زیان رسیده، نه دې پرانيزي
 په هغه حالت کې دې غسل او کفن ورکړي. محمد رفعت قاسمي)
 مسئله: تر خښولو وروسته قبر سپړل او مړي د طبي
 معاینې لپاره را ايستل جواز نلري. په غير مسلم حکومت
 کې دې مسلمانان هڅه وکړي چې دا قانون منسوخ کړي، که
 يې کولای نشوای، حکومت داکار جبراً کاوونو مسلمانان
 معذور دي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۸۹)

که د جسد څه برخه وموندل شي، دهغه د جنازې لمونځ

که د چا پوره جسد ونه موندل شو، څه برخې يې پيدا
 شوي، ددې څو صورتونه دي:

- يوازې لاس يا لینگې يا سر يا ملا يا کوم بل اندام يې
 وموندل شو، دهغه غسل، کفن، د جنازې لمونځ هيڅ نشته،
 په يوه جامه کې دي ونغښتل شي او خښ دي شي.

مسئله: د وجود څو متفرق اندامونه مثلاً دوه لینگې يا
 دوه لاسونه، يا يو لاس او يوه پښه يا دغسې نور غړي
 وموندل شول، دغه سره يوځای شي او تر نیم بدن ورڅخه کم
 بڼور شي، دمړي ډيره برخه غايبه وي، ددې غړو غسل، کفن
 او لمونځ شته، په جامه کې دي پټ او خښ شي.

مسئله: که د جسد نیمه برخه له سر سره وسپړل شي نو
 غسل او کفن نه ورکول کېږي، د جنازې لمونځ يې کېږي په.

دميت مسئلي ۱۳۸
 خواب: ستاسو د سوال خواب په ورپسې ايت کې شته،
 (هغه ژوندی دی خو تاسې نه پوهیږئ) له دې ايت څخه
 معلومېږي چې قرآن کریم د شهیدانو کوم ژوند یاد کړی
 دی، هغه یې دنیا یې ژوند نه دی، بلکې یو بل ډول ژوند دی
 چې ورته برزخي ژوند ویل کیږي او زموږ له شعور او پوهې
 څخه لوړ دی، د دنیا ژوند ورڅخه مقصد نه دی.

دا چې دې مبارکو خلکو ژوند بشپړ کړی او تللي دي نوموړ
 یې د جنازې په لمانځه او خښولو مکلف یو، دهغه وراثت
 ویشل کیږي او میرمن یې تر عدت وروسته دوهمه نکاح
 کولای شي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۳۲)

د طبي معاینې دمري د جنازې لمونځ

مسئله: نن سبا دهغه چا چې په ترافیکي پیښو کې مړ
 شوي وي یا وژل شوي وي، طبي معاینه کیږي، څیروي یې
 او د تنه یې گوري، ډیر خو داسې وي چې له شرعي ضرورت
 څخه پرته د اکار کیږي او دا جواز نلري.

خو که په شرعي اړتیا سره کار کیږي، د بل شخص ژوند
 ورباندې ژغورل کیږي یا د بل د حال د نه ضایع کیدلو له امله
 طبي معاینې کیږي، هلته هم باید شرعي احکام لکه ستر او د
 مري احترام او نور ولحاظ وساتل شي. تر فراغت وروسته یې
 ټول اندامونه خښ کړای شي. (امداد الفتاوی ج ۱ ص ۵۰۸، کفایت المفتی ج ۲ ص ۶۸۸-۱۰۱۸، کلام بیت ص ۱۲۲)

دميت مسئلي ۱۳۹
 (که د طبي معاینې په صورت کې د مړه په وجود باندې پټی یا بل څه
 تړل شوي وي، که یې په پرانستلو کې مړه ته زیان رسیده، نه دې پرانیزی
 په هغه حالت کې دې غسل او کفن ورکړي. محمد رفعت قاسمي)

مسئله: تر خښولو وروسته قبر سپړل او مري د طبي
 معاینې لپاره را ایستل جواز نلري. په غیر مسلم حکومت
 کې دې مسلمانان هڅه وکړي چې دا قانون منسوخ کړي، که
 یې کولای نشوای، حکومت د اکار جبراً کاوو نو مسلمانان
 معذور دي. (کفایت المفتی ج ۴ ص ۱۸۹)

که د جسد څه برخه وموندل شي، دهغه د جنازې لمونځ

که د چا پوره جسد ونه موندل شو، څه برخې یې پیدا
 شوي، د دې څو صورتونه دي:

- یوازې لاس یا لینگې یا سر یا ملا یا کوم بل اندام یې
 وموندل شو، دهغه غسل، کفن، د جنازې لمونځ هیڅ نشته،
 په یوه جامه کې دي ونغښتل شي او خښ دي شي.

مسئله: د وجود څو متفرق اندامونه مثلاً دوه لینگې یا
 دوه لاسونه، یا یو لاس او یوه پښه یا د غسي نور غړي
 وموندل شول، دغه سره یوځای شي او تر نیم بدن ورڅخه کم
 جوړ شي، دمري ډیره برخه غایبه وي، د دې غړو غسل، کفن
 او لمونځ شته، په جامه کې دي پټ او خښ شي.

مسئله: که د جسد نیمه برخه له سر سره وسپړل شي نو
 غسل او کفن نه ورکول کیږي، د جنازې لمونځ یې کیږي په.

مسئله: که د جسم ډيره برخه و موندله شي، که څه هم سر يې نه وي غسل، کفن او لمونځ هر څه دې وشي او خټن دي شي. (هغه جسد چې د مسلمانې تښه په کې نه وي نو له مسنونې طريقې پرته دې غسل ورکړل شي، خټن دي کړل شي، که کومه داسي قرينه وه چې زړه ورباندې د مسلمانې شاهدي وي، نو لمونځ دې ورباندې وشي او د مسلمانانو په هديره کې دي خټن شي. رفعت قاسمي)

مسئله: که دمري جسد خراب او شريدلی و سبب يې په اوبو کې ډويدل يا بل څه و نو د جنازې لمونځ ورڅخه ساقطيږي. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۰ - بحرج ۲ ص ۱۸۲)

که کوم اندام په ژوند کې تږي بيل شي

که په ژوند له چا څخه کوم غړی غوڅ شي يا د عملياتو په واسطه تږي بيل شي، دهغه غسل کفن او د جنازې لمونځ هيڅ نشته، خو په جامه کې دي پټ او خټن کړي. (احکام ميت ص ۱۲۳)

مسئله: که کوم اندام له ژوندې انسان څخه بيل شي، په هغه باندې د جنازې لمونځ نه کيږي. که دمري له سر پرته نور وجود موجود و. د جنازې لمونځ يې کيږي خو که يې يوازې سر و موندل شو، د جنازې لمونځ يې نه کيږي. لنډه دا قاعده داده: که ترنيم زيات جسد و موندل شو، د جنازې لمونځ يې کيږي او کنه و، بيا نه کيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۱۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۴ په حواله)

که د چا يوازې سر و موندل شو، غسل نه ورکول کيږي، هسي خټيږي. که د چا د بدن ترنيم ډير و موندل شو، غسل ورکول يې ضروري دي، که سر و سره و او که نه و. خو که ترنيم زيات نه و بلکې نيم و، که سر و سره و غسل ورکول کيږي او که نه و، نه ورکول کيږي. که ترنيم کم و غسل نه ورکول کيږي، که سر و سره و او که نه و. (علم الفقہ ج ۲ ص ۱۸۸)

مسئله: که دمري نيم جسد او سر و سره و، هغه ډپوره جسم حکم لري. په مسنونو طريقو دي تجهيز، تکفين او تدفين وشي او د جنازې لمونځ دي ورباندې وکړل شي. که جسم نيم و سر و سره نه و نو د داسي مري نه په مسنونو طريقو غسل شته، نه کفن او نه خټنول او نه هم لمونځ ورباندې کيږي. ودي مينځي په يوه جامه کې دي پټ او خټن کړي او خاوره دي ورباندې واچوي. که ترنيم جسد کم و هم دغه يې حکم دی. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۹۴ د شامي ج ۱ ص ۸۰۹ په حواله)

مسئله: که دمري د جسد ډيره برخه پاته وه، يعنې ترنيم زياته وه، که څه هم سر و سره نه و نو غسل ورکول کيږي او لمونځ ورباندې کيږي. خو که يې ډيره برخه سوزيدلي او ايره شوی وه او لږه برخه يې پاته وه نو غسل او لمونځ يې لازم نه دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۴، باب صلوٰۃ الجنائز په حواله)

که تر خنبولو وروسته ځينې اندامونه وموندل شي؟

مسئله: که دکوم مړي بدن ډيره برخه وموندله شوه او نوره ونه موندله شوه، په دې ډيره برخه يې د جنازې لمونځ وکړ او خنب يې کړ، وروسته هغه پاته برخه وموندله شوه، په پاته برخه د جنازې لمونځ نه کيږي، په يوه جامه کې دې وپيچي او خنب دې کړي. (احکام ميت - ۱۲۳ د عالمگيري او شامي په حواله)

مسئله: په ځنگل يا بل ځای کې د مړي ټول جسد ونه موندل شو يو ازې سر او ځينې هډوکي يې پيدا شول، په دې صورت کې د هډوکو غسل او کفن ته ضرورت نشته، هغه دې په جامه کې پټ او خنب کړي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۴، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۰۴ په حواله)

مسئله: څوک په سيند کې ډوب شو، جسد داسې وموندل شو چې هسي هډونه پاته وو. دهغه د جنازې لمونځ نه کيږي، هغه هډونه دې په پاکه جامه کې په خاورو کې خنب کړل شي. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۰)

مسئله: څوک که د طاعون له جايه وتبستي او هغه هلته ومړي دهغه د جنازې لمونځ کيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۶)

مسئله: د بدعتي د جنازې لمونځ هم کيږي ځکه هغه کلمه وايي، کافر نه دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۵۳)

مسئله: د غير مسلم زوی که کوم مسلمان واخلې د جنازې لمونځ يې نه کيږي خو که يې پلار يا مور کوم مسلمان وي

دميت مسئلي ۱۴۳

نو د جنازې لمونځ يې واجب دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۵۲، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۳۱ په حواله)

مسئله: د گنهکار مسلمان د جنازې لمونځ هم کيږي، که څه هم هغه زانې، شرابي، بې لمانځه او فاسق وي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۵۹)

مسئله: د نشه اې موادو خوړل، خنبل حرام دي، له شرابي سړي سره خوړل خنبل وړ نه دي، خو که ومړي د جنازې لمونځ ورباندې کيږي، د سود خوړونکي هم دغه حکم دی، يعنې د جنازې لمونځ دې وشي او د سود راکړه، ورکړه حرامه ده، له داسې کس څخه بيل او سيدل ضرور دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۱۳۴)

مسئله: خاوند ته د خپلې ميرمنې د جنازې لمونځ صحيح دی، ضرور دي وکړي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۱۵)

مسئله: څوک چې دروزي په حال کې ومړي، روزه ماته نه کړي، دهغه د جنازې لمونځ صحيح دی، هغه دروزي دنه ماتولو له امله گنه کار نه دی، په دې صورت کې ورته اجر ورکول کيږي. (دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۶)

مسئله: که د زيريدلو په مهال په ماشوم کې د ژوند کومه نښه وليدل شي، د جنازې لمونځ دې وشي او که نه وه، نه دي کيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۵۹)

مسئله: که ماشوم مړ وي، د جنازې لمونځ يې نشته، خو کفن ورکول کيږي او خنبیږي. (که يې پزه، غوږونه، لاس

دميت مسئلي ۱۴۴
او پښې او نور ټول جسم وو کفن ورکول کيږي او خښيږي
(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۹، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۲۸ په حواله)

مسئله: د بې واده د جنازې لمونځ داسې ضرور دی لکه
د واده والا، خو نکاح عفت خوندي ساتي.

مسئله: دا غلطه ده چې که چا واده کړی نه و او مړ شو
جنازې لمونځ يې نه کيږي، ځکه د جنازې د لمانځه لپاره
دمري مسلمان والی شرط دی، واده کول شرط نه دي.
(آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۳۰)

که غیر مسلم د مسلمان په جنازه کې گډون وکړي

مسئله: د مسلمانانو په ذمه چې فرض دی هغه دمري
غسل، د جنازې لمونځ او نور دي، چې دا پوره شي بیا که کوم
غیر مسلم شخص له مري سره لاس لگاوه، مخ يې کوت یا
يې استغفار وایه یا يې په خپل ډول لمونځ کاوه نو له دي
څخه نه ورته زیان شته او نه هم گټه، که وس و منع دي کړي
او که نه و، پټه خوله دي وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۳)

مسئله: که کوم پیر او مرشد تر جنازې وړاندې هندوانو
د خپلې عقیدې او ورته د درناوي له امله ساز او سروژ کاوه،
کورنۍ يې هغه منع کول، بیا هم نه منع کیدل نو د منکراتو له
امله دي جنازه نه پرېښودله کيږي، بلکې له منکراتو دي
هغوی منع کړي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۲، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۱۳ په حواله)

دميت مسئلي ۱۴۵
د غیر مسلم په جنازه کې گډون کول

سوال: دلته یو غیر مسلم ماشوم مړ شو، یو مسلمان
شخص يې په جنازه کې گډون وکړ او دهغه ماشوم مري يې په
خپلو لاسونو کې واخیست او یو يې وړ. د دې شخص په هکله
حکم څه دی؟ ایا دا کار يې په ایمان او نکاح اغیز کوي؟

ځواب: د کوم مصلحت یا اړتیا له امله، له غیر مسلمانانو
سره ناسته ولاړه، دهغه په درد او دوک کې گډون کول او
د انصانیت په چوکات کې ورسره مرسته کول: تیره بیا چې
ځانونه يې هم وي، شرعاً جایز دي. نیت به پکې سم او دهغه
د اصلاح وي. د مداخلت (چاپلوسي - تملق) به نه وي. خو
دهغوی په مذهبي معاملو او رواجونو کې گډون کول جواز
نلري، نو که کوم غیر مسلم ناروغ وي یا مړ شي، دهغه
پوښتنه او تعزیت خو جواز لري اما له جنازې سره يې تلل او
په نورو مذهبي رواجونو کې يې گډون کول نا جایز دي.

کومه پوښتنه چې شوي ده که هغه دخپل مروت یا په بل
لحاظ سره پکې گډون کړي وي نو هغه دي له دي کار (دمري
اخستلو او وړلو) له زړه توبه وکاري. دخلکو په وړاندې دي
خپله توبه څرگنده کړي، بیا دې داسې حرکت نه کوي او
دغسې هوډ دي وکړي، دهغه ایمان او نکاح باقي پاته دي، په
دې کې شک نه کيږي. (فتاوی رحیمیه ج ۸ ص ۱۸۰، ردالمحتار ج ۵ ص
۵۴۱ کتاب الحظر په حواله، امداد الفتاوی ج ۱ ص ۵۳۱)

دميت مسئلي مسئله: ځينې خلک وايي، کله چي د غير مسلم جنازه وليدله شي، نو داسې دي وايي:

في نارجهنم خالدین فيها. په شريعت کې د دي هيڅ اصل نسته. (اغلاط العوام ص ۲۱۸)

د جنازې د لمانځه لپاره په هديره کې چوتره جوړول

مسئله: چوتره په داسي ځای جوړول چې هغه د هديرې لپاره وقف وي او هغه د لمانځه لپاره ځانگړي کول جواز نلري. هغه چوتره دي ړنگه شي او دمړو د خښولو لپاره دي ځمکه خالي شي. خو که دغه ځمکه دمړو د خښولو لپاره وقف شوي نه وي، بلکې هغه يې د جنازې د لمانځه لپاره وقف کړي وي، نو بيا د جنازې لمونځ ورباندې صحيح دی. که له پنځگونو لمونځونو څخه کوم لمونځ کله په دي چوتره وکړل شي، پروا نلري. خو د دي پنځگونو لمونځونو لپاره هغه ځانگړې کول جواز نلري. (کفايت المفتي ج ۷ ص ۱۴۰)

که چوترې ديوال نه درلود او مخته ستره ودروي لمونځ کېږي. مسئله: که د جنازې د لمانځه لپاره يادېځ او گرمي په مهال، د کښي ناستلو لپاره کومه خونه يا بل څه د هديرې په خالي ځای کې جوړ شي، پروا نلري. په هغې کې څه تشبه (يورنگوالي) منع نه ده. خو په هديره کې د جنازې د لمانځه لپاره د ضروري ده چې تږدي ورته قبر نه وي، غوره داده چې د جنازې لمونځ بل ځای وشي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۰)

دميت مسئلي مسئله: چيري چي څلور و لور و ته قبرونه وي، د جنازې لمونځ او نور فرض لمونځونه هلته کول مکروه دي.

مسئله: د جماعت په مسجد کې د جنازې لمونځ کول مکروه دی، که په هديره کې مسجد و او هلته پنځه وخته لمونځونه نه کيدل او هغه د جنازې د لمانځه لپاره جوړ شوی و، هغه په حقيقت کې د مسجد حکم نلري، هلته پکې د جنازې لمونځ صحيح دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵۴۴، رد المحتار ج ۱ ص ۶۱۵ په حواله)

مسئله: که په هديره کې خالي ځای و، تږدي ورسره قبرونه نه و ويا خو دومره لري و چې د لمونځ کوونکي سترگې ورباندې ونه لگيږي يا يې ترمنځ کوم حایل ونو د جنازې لمونځ پرته له کراهت څخه صحيح دی. خو د قبرونو په منځ کې د جنازې لمونځ کول منع دی.

(فتاوی رحيمة ج ۱ ص ۲۶۳ د جغري ص ۱۸۱ په حواله)

جنازه د مسجد په انگر کې ايښودل

پوښتنه: زموږ په مسجد کې يې يوه لورته د جنازې د لمانځه لپاره يو ځای جوړ کړی دی، د جنازې لمونځ هلته کېږي خو که جنازه د فرض لمانځه په وخت راشي نو هغه د مسجد په انگر کې د فرض لمانځه تر کيدلو ږدي، په دي کې څه خبره نشته؟

ځواب: له عذراو اړتيا پرته جنازه د جماعت ځای يا انگر

دميت مسئلي ۱۴۸
 او مسجد ته داخلول منع او مکروه دي، ځکه د مسجد د
 ناولتيا ويره ده. (له مري څخه دويني يا نوري ناولتيا د وتلو خطر ده.)
 (فتاویٰ رحيميه ج ۵ ص ۱۰۵ د شامي ج ۱ ص ۸۲۷ په حواله، فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۸۶۶ په حواله)

په مسجد کې داسي د جنازي لمونځ کول چي مري بهروي
 پوښتنه: ځينې ځايونه رواج دي چې د مسجد د قبلي لور ته
 تر محراب بهر، د جنازي د ايښودلو لپاره يو ځای جوړ وي، په
 محراب کې داسي دروازه يا کرکين پرېږدي چي امام د تنه
 ولاړ وي او د جنازي لمونځ وکړي. ايا په داسي ډول سره خو
 کراهت نشته چې جنازه بهر او امام د تنه ولاړ وي.

ځواب: په مسجد کې خو په هر حال د جنازي لمونځ مکروه
 دي. که جنازه په مسجد کې وي او که بهر، خو که د باران يا بل
 څه عذروي او بل ځای هم نه وي بيا په مسجد کې د جنازي
 لمونځ جايز دی، په دي صورت کې که جنازه بهروي نو غوره
 داده چې امام او څو تنه مقتديان هم تر مسجد بهر په چوتره
 کې ودرېږي. ځکه جنازه من وجه (له يوه امله) د امام په حکم
 کې ده، که امام يوازې بيل ودرېږي، تنزيهي مکروه ده.

(احسن الفتاویٰ ج ۴ ص ۲۳۴، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۳ په حواله، فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۶)

مسئله: په عامه لاره کې د جنازي لمونځ کول مکروه ده
 خو که عذرو، بلا کراهته جواز لري. (فتاویٰ رحيميه ج ۸ ص ۱۷۸)
 مسئله: له عذره پرته په کوم بازار يا لاره کې د جنازي
 لمونځ کول مکروه دي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۵۹)

دميت مسئلي ۱۴۹
 مسئله: که کوم عذر نه وي او هسي د جنازي لمونځ په
 مسجد کې وشي، د جنازي لمونځ اداء کېږي، کفايي فرض هم
 ساقطېږي، خو ثواب نه ترلاسه کېږي.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۷، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۷ په حواله)

مسئله: مسجد ته د لمانځه پرته هم د مري راوړل مکروه
 دي او په مري باندې په مسجد کې د جنازي لمونځ مکروه
 دی، که څه هم بهر کښيښودل شي. (خودا کراهت هلته دی
 چي کوم عذر نه وي.) (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۴)

که په مسجد کې زياتوالی راوړي هلته د جنازي لمونځ

مسئله: کومه برخه چې پخوا مسجد وه، هلته دوهم
 جماعت او د جنازي لمونځ کول (تنزيهي) مکروه دی. هغه
 حصه چې په مسجد کې وروسته زياته شي، که يې د زياته
 برخه د مسجد په نيت جوړه کړه، نو هم ورباندې د مسجد
 احکام جاري کېږي، يعنې هلته د ناپاکه شخص ورتگ منع ده
 او دوهم ځلي جماعت مکروه کېږي.

که د مسجد په نيت اضافه شوي نه وي، په دي غرض يې
 اضافه کړي وي چې د اړتيا په مهال به ماشومان هلته کښيني
 او درس به وايي يا که لمونځ کوونکي ډير شي، هلته به
 درېږي خو د مسجد حصه نه وي، نو په دغسي ځای کې د
 مسجد حکم نه جاري کېږي، ناپاک شخص ورتلای شي،
 دوهم جماعت او د جنازي لمونځ پکې کيدلای شي.

د تحقیق او پلټنه، له وقف کوونکي او د مسجد له باني څخه کیږي چې د ازیاتوالی یې د مسجد په نیت کړی او کڼه. (فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۴۷۱، کبیری ج ۱ ص ۵۴۵ په حواله، ترمذی شریف ج ۱ ص ۲۰۰)

مسئله: په غضب شوي ځمکه د جنازې لمونځ کول مکروه ده. (فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۳۷۵، مراقي ج ۱ ص ۳۲۷ په حواله)

مسئله: د جنازې لمونځ که په ټاکلی ځای د خلکو گنجایش نه درلود، د جماعت له ځای څخه پرته بل ځای نه و، په دې صورت کې پرته له کراهته د جماعت په ځای کې د جنازې لمونځ کیدلای شي. (فتاویٰ رحیمیه ج ۸ ص ۱۷۹)

په مسجد کې د جنازې لمونځ کول

مسئله: له عذر څخه پرته په مسجد کې د جنازې لمونځ کول مکروه دي، نبوي ارشاد دی: *لا تجزئون فی المسجد*

من صلى جنازة في المسجد فلا شيء له. (ابوداود شریف ج ۲ ص ۱۵۳) په بخاري، مسلم او نورو کې راځي، کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم، د نجاشي د مړینې خبر واوریده، له اصحابو سره بهر ووت، نژدې ورته چې کوم ځای د جنازې لپاره ځانگړی شوی وو، هلته یې صف وټاره او د جنازې لمونځ یې پکې وکړ. (صحیح بخاري ج ۱ ص ۱۶۷ - مسلم ج ۱ ص ۳۰۹)

دا په دې پېښې پورې ځانگړي نه ده بلکه در رسول الله صلی الله علیه وسلم معمول دا وو چې د جنازې لمونځ به یې په مسجد کې نه کاوو. په مسلم (ج ۱ ص ۳۱۳) کې دي چې در رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کې به یې جنازه

مسجد ته نه راوړه، بلکه رسول الله صلی الله علیه وسلم به بهر د جنازې لمونځ کاوو. رسول الله صلی الله علیه وسلم او صحابه وو په مسجد کې د جنازې لمونځ نه کاوو، تر مسجد بهر یې ځایته ځای جوړ کړی و، دا ځای له مسجد سره نژدې ختیځ لور ته و. له دې څرگندونو څخه ښکاري چې مسجد د پنځگونو لمونځونو لپاره جوړوي، هلته له عذره پرته د جنازې لمونځ کول له کراهته خالي نه دي.

که په مسجد کې د جنازې لمونځ له کراهته پرته جایز وای، رسول الله صلی الله علیه وسلم به یو مستقل ځای ورته نه جوړاوه، بلکه مسجد ورته کافي و، خوداسې نه وو، رسول الله صلی الله علیه وسلم یو ځای د مسجد د ودانۍ له ختم سره جوړ کړی و چې د جنازې لمونځ به یې پکې کاوو. د ابن سعد په طبقات کې دا څرگندونه شته، نور دلیل ته اړتیا نشته. (التعلیق الصبیح ج ۲ ص ۲۳۹، فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۲۸۷)

مسئله: په حرمینو شریفینو کې د جنازې په کولو استدلال ځکه کیدلای نشي چې دا د هغوی مسلک دی. (پر موږ حجت نه دی.) (احسن الفتاویٰ ج ۴ ص ۱۸۳ - فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۴)

په مسجد کې د جنازې د لمانځه دري صورته او د هغوی احکام

مسئله: په مسجد کې د جنازې د لمانځه د کولو دري صورتونه دي، دا حنافو په وړاندې په ترتیب سره دري واړه مکروه دي. یو دا چې جنازه، امام او مقتدیان ټول دننه په

دميت مسئلې ۱۵۲
مسجد کې وي. دوهم يې دادی چې جنازه بهر، خوا امام او
مقتديان د مسجد په دننه کې وي. دريم دا چې جنازه، امام او
څو تنه مقتديان بهر او نور دننه په مسجد کې وي.

خو که د صحيح عذر له امله په مسجد کې دننه د جنازې
لمونځ وکړي جواز لري. (اپ کې مسائل ج ۳ ص ۵۸)
مسئله: د مسجد په دننه کې د جنازې لمونځ کول مکروه
ده بهر دي کيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۵۲)

په ناپاکه ځمکه د جنازې لمونځ

پوښتنه: چيري چې ناولتيا وي، پاک نه وي هلته د جنازې
لمونځ کول صحيح دي که نه؟

ځواب: ځمکه په وچيدلو پاکيږي، لکه په مشکوة شريف
کې چې حديث شريف دی، کله چې ځمکه وچه وي او ښکاره
ورباندې نجاست نه وي، هلته د جنازې لمونځ صحيح دی.
که په وچه ځمکه کوم وچ نجاست وي، هغه دي لري کرل شي.
(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۲۲ د مشکوة ج ۱ ص ۲۰۱ په حواله)

مسئله: که ميت او جنازه پاک وي، چيري چې جنازه
کښېښودله شي که هغه ناپاک وي د ازيان نلري، لمونځ
صحيح دی، دراکر څولو اړتيا يې نشته.

(فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۳۶۰، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۰۷، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۲ په حواله)

مسئله: له بان يا بل څه څخه په او بدل شوي چارپايي چې
لمونځ ورباندې جايز نه وي، هلته د مړي اېښودل او يا

دميت مسئلې ۱۵۳
د جنازې لمونځ کول جايز دي. په هغه جنازه ښودل او هغه
تر مخ اېښودل هم صحيح دي. که چارپايي ناپاکه وي، په هغه
دي پاکه جامه ولويږي او مړي دي ورباندې کښېښودل شي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۸)

{پالنگ، کټ يا بل څه چې ورباندې جنازه وي او هغه په
ځمکه اېښي وي، د جنازې لمونځ يې صحيح دی. دا طريقه
داسې نه ده لکه په سواړي چې جنازه اېښي وي يا چا اخستي
وي، دا ژوندی شي نه دی. په چارپايي اېښودل حکماً په
ځمکه اېښودل دي.

درسول الله صلى الله عليه وسلم د جنازې لمونځ چې کيده
هغه مهال يې مبارک جسد په سرير (کټ) باندې اېښی و.
(محمد رفعت قاسمي)

په پايزار باندې پښې اېښودل او د جنازې لمونځ کول

پوښتنه: که د پښو (بوټونو) تلې ناولی او منځ يې پاک
وي، هغه ايستل، سريره ورباندې پښې اېښودل او د جنازې
لمونځ کول څرنگه دي؟

ځواب: روا دي، د څه شي که په يوه لوري ناولتيا وي او بل
لوري ته يې سرايت کړی نه وي، دهغه په پاک لوري د جنازې
لمونځ کول جايز دي. خوداسي بوټونه چې لاندې لوري يې
ناولی وي، په پښو کول او عام لمونځونه ورسره کول صحيح
نه دي. ځکه د لمونځ کوونکي په خوځيدلو دهغه ناولی لوري

دميت مسئلي ۱۵۴
هم حرکت کوي او داد لمانځه مانع دی، خو که يې لاندې تلي
هم پاک وي، بيا يې پښو کول او لمونځ ورسره کول جایز دي.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۱۹۲ د عالمگیری ج ۱ ص ۳۲ په حواله)

مسئله: پښې که پاکي وي، هغه په پښو کول او د جنازې
لمونځ کول صحیح دي، خو که هغه پاکې نه وي، نو نه هغه
پښو کول او لمونځ کول صحیح دي او نه پر هغو پښې ایښودل
او لمونځ کول صحیح دي. خو که يې سریر نه برخه پاکه وه خو
لاندې تلي يې ناپاک وي، په هغه پښه ایښودل او لمونځ کول
صحیح دي. ځمکه که وچه يعني پاکه وي تولوڅې پښې
ورباندې دریدل صحیح دي. (آپ کې مسائل ج ۲ ص ۱۶۰ - علم الفقہ ج ۱ ص ۱۹۲)

مسئله: که پښې وباسي او پر ځمکه ودریږي د ځمکې
پاکې شرط ده. ځمکه چې وچه شي پاکه ده، چې د ناپاکي
اثر ورباندې نه وي. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۳)

پښې پښو کول او د جنازې لمونځ کول

مسئله: ځینې خلک په هغه بوټونو چې پښو کوي يې
پښې ږدي او د جنازې لمونځ کوي، دانه گوري چې هغه پاک
دي او که ناپاکه. خو که بوټونه پښو وي لمونځ کوي نو
ضروري ده چې ځمکه او د بوټونو د تنه او لاندې او دواړه
ارځونه پاک وي، کنه لمونځ نه کیږي. که له بوټونو پښې
کارې او بیا پښې ورباندې ږدي او لمونځ کوي، نو د ضروري
ده چې د بوټونو پاسنۍ برخه، کومه چې له پښو سره لگيږي

دميت مسئلي ۱۵۵
پاکه وي، که څه هم لاندې لوري يې ناپاکه وي او که يې
پاسنۍ برخه ناپاکه وي له هغه سره لمونځ نه صحیح کیږي.

(امداد الاحکام ج ۱ ص ۷۴۰)

په عیدگاه کې د جنازې لمونځ کول

مسئله: راجح او صحیح قول دادی چې عیدگاه یوازې د
اقتداء د جواز چې صفوف پکې اتصال ولري، د مسجد حکم
لري. نو په عیدگاه کې د جنازې لمونځ د مسجد په څیر منع نه دی.

که له عیدگاه سره بل ځای وي او که نه وي جواز لري. که
يې خوا کې عامه لاره وي نو هلته د جنازې لمونځ مکروه ده.

همداسې که کومه ځمکه د چا ملکیت وي، هلته له اجازې
پرته مکروه دی. که کوم ځای د جنازې لپاره ځانگړی وي نو
هلته د جنازې لمونځ کول په اتفاق سره غوره دی. د بل په
ځمکه کې يې په اجازه د جنازې لمونځ مکروه نه دی. (تاری سوره ج ۷ ص ۲۴۲)

مسئله: په عیدگاه کې د جنازې لمونځ جایز دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۱، فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۷۵، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۶)

د قبر ځمکه په مسجد کې داخلول

پوښتنه: د مسجد د قبلي لور ته نژدې څو پخواني قبرونه
دي، ایا دا ځای د جماعت لپاره کیدلای شي؟ د قبر ځمکه په
مسجد کې داخلول، په دې صورت کې خود قبر سپکاوی نه
دی؟ په لمونځ کولو کې څو خرابې نه راځي؟

ځواب: د قبر ځمکه که د مسجد ملک وي یا چا مسجد ته
ورکړي وي او د ابې علامي قبرونه دومره زاپه وي چې دا

د ميت مسئلې ۱۵۲
يقين وي چي مري بيخي خاوري شوي وي، نو د اځاي
د مسجد لپاره كيدلای شي، هلته په لمونځ كولو كې څه خبره
نشته، دلته د مړو سپكاوي هم نه دي. خو كه كوم هديره
وقف وي، دهغي هيڅ برخه هم په مسجد كې شامليدلای
نشي. ځيني فقهاوو د داسي هديرې چي بي كاره وي نه اوس
پكې مري ځنيري او نه په راتلونكې كې ورته دا توقع وي، د دي
اجازه ور كړي ده چې په مسجد كې ورگډه شي. نو د سختې اړتيا
په مهال په دي باندې عمل كول صحت لري.

(فتاوى رحيميه ج ۱ ص ۳۶۸ د شامي او عمدة القاري په حواله)

د جنازي لمونځ تر جمعې څنډول

پوښتنه: د جمعې په ورځ مړ شوي، وارث يې د جمعې تر
لمانځه وروسته ځنوي، وايي د جمعې په ورځ ثواب ډيروي، ايا
دا صحيح دي؟

ځواب: يوازې د دي لپاره د مري څنډول مكروه دي، مستحب
او غوره داده چې دهغه په ځنولو كې بيره وشي؛ كه داسې مهال
ومري چي په ځنولو يې د جمعې لمونځ پاته كيږي د جمعې تر
لمانځه دي و څنډول شي.

(فتاوى محموديه ج ۲ ص ۲۷۲، د طحاوي ص ۳۲۲ په حواله، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۵)

مسئله: دا رواج د شريعت خلاف دي، د دي لپاره جنازه څنډول
چې ډير خلك پكې گډون وگزي دا مكروه ده. په جنازه كې په بيره
كولو دومره تاكيد دي چې په مكروه وختونو كې لا اجازه ور كړل
شوي ده. يعنې كه مكروه وخت جنازه تياره وه هم دي انتظار
نكوي. تلوار دي كوي چي دا مستحب ده. (فتاوى دارالعلوم ۳۱۹/۵)

د ميت مسئلې ۱۵۳

داختر د لمانځه په مهال د جنازي لمونځ

مسئله: په درمختار (ج ۱ ص ۷۷۵) كې ليكي: داختر
لمونځ دي تر جنازي وړاندې وسي. خو كه خطبه وروسته
وييل شي بيا هم لمونځ كيږي، لمونځ وشو، و هم
مكوي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۹)

مسئله: د جنازي لمونځ دي تر خطبې هم وروسته و كړي،
دا اسانه ده، كنه خلك د جنازي تر لمانځه وروسته خطبه نه
اوري. (امداد الاحكام ج ۱ ص ۸۳۳)

مسئله: څرنگه چې ضرورت وي، هغسې دي وشي. څه
خبره نشته. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۹)

د جنازي لمونځ تر ستو وروسته كه وړاندې

مسئله: په دي كې اختلاف دي چې د جنازي لمونځ
تر ستو وروسته وشي كه وړاندې؟

په دي زمانه كې يې تر ستو وروسته كول مناسب دي،
ځكه له دين سره د غفلت غلبه ده تر فرض وروسته كه خلك
جنازي ته راووزي د سنت ډير پېښودلو ويره وي.

(احسن الفتاوى ج ۲ ص ۴۱۸ - فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۶ - آپ كې مسائل ج ۳ ص ۱۵۹)

مسئله: لومړى د ماسپښين لمونځ له ستو سره وشي او بيا دي
د جنازي د لمونځ و كړي، دا حكم دولي او غيرولي ټولو لپاره دي.
خو كه د څه ضرورت له امله د جنازي لمونځ وړاندې و كړل شي هم
څه خبره نشته. خو غوره داده چې لومړى د ماسپښين لمونځ له
ستو سره وشي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۷۰، رد المحتار ج ۱ ص ۷۷۵ په حواله)

د جنازي دلمانځه لپاره نفل پريښودل

پوښتنه: د نفل لمونځ يې کاو، د جنازي لمونځ پيل شو، د جنازي دلمانځه لپاره نفل پريښودل کيدلای شي؟

ځواب: که د جنازي لمونځ نه نيول کيده نو نفل دي پريږدي اما قضايې لازمه ده. (فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۳۶۱، رد مختار ج ۱ ص ۶۶۶ مع شامي)

مسئله: که مړی گاونډی يا خپلوان او يا هم صالح شخص وي، تر هديرې پورې يې له جنازي سره تلل تر نفلو غوره ده.

(احسن الفتاوی ج ۲ ص ۲۱۴، رد المختار ج ۱ ص ۸۴۰ په حواله)

ايا د جنازي لمونځ په ټولو حاضرينو ضروري دی؟

مسئله: د اصحيح ده چې د جنازي لمونځ به ټول حاضرین کوي، ځکه د المونځ هم فرض دی، يعنې کفايې فرض؛ چې د ځينو په کولو د نورو له ذمې ساقطیږي. خو فرض په ټولو دی. نو ټول حاضرین دي کوي. د بدن او جامو يا کوالی پکې شرط دی. که د چا جامې ناپاکه وي او يا يې اودس نه وي هغه دي نه کوي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۱۶، د غنیه ج ۱ ص ۵۳۹ په حواله)

مسئله: د جنازي لمونځ کفايې فرض دی. که يې ځينې خلک وکړي، چا چې پکې گډون کړی نه وي هغه گنهکار نه دی، خو هغه له ثوابه بې برخې پاته کیږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۲۹، فتاوی محموديه ج ۷ ص ۳۳۵)

مسئله: که نورو خلکو د جنازي لمونځ وکړ او چا ونکړ په هغه مواخذه نشته. خو د ضروري نه ده چې يوازې دموزو (بوټونو) د ساتلو لپاره چې په خټينه څو مکه کولوي

خرايږي، ځان تري ساتي. بيا دي له دي سره احتياط وشي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۹)

که په جنازه کې گډون کوونکی لمونځ ونکړي

مسئله: که څو کسان د جنازي لمونځ وکړي نو د کفايې والي له امله د ټولو له ذمې ساقطیږي. خو ثواب يوازې هغو ته رسيږي چې لمونځ يې کړی دی. دلمانځه په مهال چې نور کسان د سيل کوونکو په ډول ولاړ وي او په لمانځه کې گډون نه کوي، ډيره پخپرتې ده او د مړي د حقوقو او د لمانځه د احترام خلاف کار دی.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۷۲)

مسافر او د جنازي لمونځ

مسئله: د جنازي لمونځ کفايې فرض دی. که په مړي باندې د جنازي لمونځ وشي، نو مسافر ته د لمانځه سوال نه پيدا کیږي. که لمونځ شوی نه وي نو بڼه داده چې مسافريې هم وکړي. که څه ستونزه وي يا يې بيره وي او نه يې وکړي بيا هم گنهکار نه دی، همدا سي د خپلولو حال هم دی، يعنې که ورته موقع وه، نو په خپلولو کې دي گډون وکړي او کنه هم گناه نشته. (فتاوی محموديه ج ۷ ص ۲۱۹)

د قرآن کریم د زده کړې په مهال د جنازي لمونځ

پوښتنه: که کوم ښوونکی د قرآن کریم ښوونه کوله او د جنازي لمونځ تيار شو، نور ښوونکي په جنازه کې حاضر وو، دي ښوونکي ته دا بڼه ده چې جنازي ته لاړ شي او که ښوونه وکړي؟

دميت مسئلې.....
جواب: که کوم عذر نه وي، نو په جنازه کې دي گلون وکړي او که کوم عذروي او په ښوونه کې لگيا پاته شي هم کومه خبره نشته. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۴۰)

په مکروه وخت کې د جنازې لمونځ

مسئله: که جنازه چې د جنازې د لمانځه سبب دی په دریو (مکروه) وختونو کې حاضر وه، نو دا حنا فو په نږدېه د جنازې لمونځ نه ځنډوي، غوره داده چې د جنازې لمونځ وکړل شي، که د جنازې لمونځ تر مکروه وختونو وړاندې کیدلای شي بیایې په دغو دریو (مکروه) وختونو کې اداء کول مکروه دي.

د توپیر لامل یې دادی چې په لومړي صورت کې وجوب نیماګړی دی، اداء هم نیماګړې ده.

او په دوهم صورت کې یې وجوب بشپړ دی او اداء یې نیماګړې ده، له دې امله تحریمي مکروه ده، د ځینو فقهاوو په نږد خو بیخي نه صحیح کیږي. نو اصل په جنازه کې داده چې ونه ځنډیږي. لکه له حدیث شریف څخه چې معلومیږي: خو که چیرې مانع او ځنډ موجود وي، ځنډیدلای شي، لکه په دوهم صورت کې چې مویادونه وکړه. یعنې په هغه صورت کې چې جنازه تر مکروه وخت وړاندې حاضره شوي وي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۲۴، مشکوٰۃ ص ۶۱ او ۹۴ په حواله)

مسئله: په حرمینو شریفینو کې د سهار او مازد یوگرند لمانځه وروسته سمدستي د جنازې لمونځ کیږي، په هغه کې

دميت مسئلې.....
باید گلون وشي، ځکه تر سهار او مازد یوگر وروسته نوافل او د طواف دوه رکعت کول مکروه دي خود جنازې لمونځ جایز دی. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۵۹)

مسئله: د جنازې لمونځ د مازد یوگر او ما ښام تر منځ صحیح دی، کراحت نلري. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۳۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۶ په حواله)

مسئله: کوم وختونه چې لمونځونه مطلقاً منع دي، په هغو وختونو کې د جنازې لمونځ هم منع دی او هغه ممنوع وختونه دري دي: لمر ختل، لمر لویدل او استواء، یعنې د زوال مهال، که جنازه تیاره شي او دغه وخت راوړل شي دا وختونه منع نه ده. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۶۸، شامي ج ۱ ص ۲۵۰ په حواله)

مسئله: که دعین استواء په مهال جنازه تیاره شوه، د جنازې لمونځ یې مکروه نه دی، خو که تر زوال وړاندې حاضر شوه بیا دا استواء په مهال تحریمي مکروه ده.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۴۷، رد المحتار ج ۱ ص ۳۸۸ په حواله)

مسئله: دا وخت (زوال، طلوع یا د لمر لویدل) جنازه راغله نولمونځ یې کیږي، مکروه نه ده خو که وړاندې راشي او بیا یې وځنډوي، نو دغه وخت یې کول جایز نه دي، منع دی.

(فتاوی زحیید ج ۲ ص ۲۷۱، شامي ج ۱ ص ۲۲۷)

مسئله: د شپې مهال د جنازې لمونځ کول صحیح دي، کراحت نلري. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۳)

مسئله: د شپې د مړي خښول بیشکه صحیح دي.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۲۲)

دمیت مسئلې ۱۶۲ د جنازې د لمانځه امامت حق د چا دی؟

پوښتنه: دیوه مسجد امام وایي: د جنازې لمونځ له ما پرته بل څوک کولای نشي، ایا دی دمري ترولي هم وړاندي دی؟ او دده دادعوه څرنگه ده؟

ځواب: د حنفی مذهب په کتابونو کې د جنازې د لمانځه امامت په دې ترتیب لیکل شوی دی، د جنازې د لمانځه د امامت لپاره تر ټولو لومړی (مسلمان) پاچا دی. خو که موجود و. یا دهغه نائب، یا قاضي او یا د مسجد امام او داهم په درمختار کې دي چې د کلي د امام وړاندي والی تر ولي استعجابا دی. یعنې که یې د کلي د مسجد د امام په موجودیت کې ولي وکړي هم صحیح ده.

داهم په درمختار او شامي کې دي چې که ولي غوره او افضل و، نو د کلي تر امام دولي امامت غوره دی. په هر حال د امام دادعوه بالکل غلطه ده.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۰، الدر المختار ج ۱ ص ۸۲۳، باب صلوٰۃ الجنائز ج ۱ ص ۵۳۲ په حواله)

مسئله: د کلي امام هغه مهال ډیر حقداره دی چې دمیت په اولیاوو کې ترده افضل نه وي. که دمیت په اولیاوو کې هغه چې د ولایت حق لري تر امام افضل وي نو ډیر حق دهغه دی او یا به د امامت اجازه ورکوي.

مسئله: که د امام انتخاب د کلیوالو او د مسجد د اهل له لوري په ټولو کې د عالم شخص شوی وي، نو دهغه شرعي اصولو په اساس چې فضیلت دی، تر ټولو د مسجد امام

دمیت مسئلې ۱۶۲ حقدار دی چې ترده بل افضل څوک نه وي، خو که د امام انتخاب په قومیت، عصبيت یا د کمې تنخواه له امله شوی وي او دمري خپلوان ترې غوره وي، بیا هغه د جنازې د لمانځه حقداره دي.

(فتاوی رحیمیه ج ۱ ص ۲۸۲، بحر الرائق ج ۲ ص ۱۸۰، او مراقی الفلاح ج ۱ ص ۳۲۲ په حواله)
مسئله: که د کلي امام دولي له اجازې پرته د جنازې لمونځ وکړي، نو که امام تر هغه افضل وي، ولي یې بیا کولای نشي.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۰۷ او کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۴۲)
مسئله: د میرمنې د جنازې د امامت ډیر حقداری یې پلار دی چې یایې وکړي او یا چاته اجازه ورکړي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۲)

مسئله: دا آټکل بالکل غلط دی چې که سید موجود و بل څوک د جنازې لمونځ کولای نشي، بلکې د سید په موجودیت کې بل د جنازې لمونځ کولای شي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۱)

که په کوم امام پسې څوک عادي لمونځونه نه کوي، په جنازه کې یې امامت

پوښتنه: که څو کسان په کوم امام پسې وختي لمونځونه نه کوي، په همدې امام پسې د دې کسانو د جنازې لمونځ کیږي که نه؟

ځواب: په هغه پسې یې د جنازې لمونځ کیږي، خو که د شرعې نیمګړتیاوو او عیبونو له امله په هغه پسې لمونځونه نه کوي، داسې وجه وي چې هغه فاسق وي، نو بیا دهغه امامت په ټولو لمونځونو کې مکروه دی چې د جنازې لمونځ هم پکې راځي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۰۲، رد المحتار ج ۱ ص ۵۲۳ په حواله)

په اجرت باندي دلمانځه حکم

پوښتنه: که څوک په اجوره باندي د جنازي لمونځ وکړي، د جنازي لمونځ يې کيږي که نه؟ کفایې فرض ساقطیږي او که نه؟
 ځواب: د جنازي لمونځ اداء کيږي او فرضيت هم له غاري ساقطیږي خو د جنازي په لمانځه اجرت اخستل معصيت او حرام دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۰۴)

مسئله: د جنازي په لمانځه داسې اجرت ورکول او اخستل چې لمونځ وکړي او اجرت واخلي دا ناجایز دی. خو که څوک د جنازي د لمانځه لپاره مزور ونيسي او معاش ورته مقرر کړي بیا کومه خبره نشته. (کفایت المفتي ج ۷ ص ۱۴۷)

میرمن د جنازي لمونځ کولای شي؟

مسئله: د اښکاره ده چې میرمن دسري امام کیدلای شي، خو د جنازي د لمانځه په هکله لیکي: که میرمن د جنازي په لمانځه کې دسريو امامت وکړي، که څه هم امامت يې صحي نه دی او دسريو لمونځ په هغې پسي نه کيږي خو دا چې دهغې خپل لمونځ کيږي نو فرضيت ساقطیږي، ځکه د جنازي لمونځ که یوې میرمنې وکړ هم فرض کفایې اداء کيږي.

(فتاوی دالو العلوم ج ۵ ص ۲۲۹، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۲)

مسئله: په شامې کې له فتح القدير څخه نقل شوی دی چې د جنازي په لمانځه کې یوازې د میرمنو جماعت مکروه نه دی او د جنازي لمونځ اداء کيږي، آن که یوه میرمن هم د

د جنازي لمونځ په مزدوري اخستلو جواز لري او که نه؟

پوښتنه: یو چا په ټول عمر کې لمونځ کړي نه وي او روژه يې نیولې نه وي، تر مړینې وروسته يې یوه عالم پیسې واخستلي او د جنازي لمونځ يې وکړ، ایا دا جواز لري که نه؟
 ځواب: د داسې چا چې لمونځ نه کوي د جنازي لمونځ کول فرض دي. ځکه رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد کوي: "صلوا علی کل بر وفاجر" (شرح فقه اکبر ص ۹۱)

(یعنې په هر نیک او بد باندي لمونځ وکړئ.)

او د جنازي په لمانځه بدل او قديه اخستل حرام دی، دا د اخستونکي ناپوهي ده او د دنیا طمع هغه روند کړی دی چې د مسلمانانو د جنازي پر لمانځه باندي اجرت اخلي، الله تعالی دې ورته هدايت وکړي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۲، رد المحتار ج ۵ ص ۴۶ کتاب الاجاره په حواله)

مسئله: د مسجد امام یا موذن چې معاش له مسجد څخه اخلي، په هغه کې د جنازي لمونځ کول هم شامل دي که نه دی؟ که وي او له کوم وقف څخه چې د معاش اخلي په هغه کې هم د داسې شرط ځای وي نو د مزدوري صحیح ده. بیا که د شخص په ناڅاپي ډول د چا د جنازي لمونځ ونکړي نو دهغه اغیز په معاش باندي نسته، خو که دا عادت وي چې که د جنازي لمونځ ونکړي نو د معاش مستحق نه کيږي.

(کفایت المفتي ج ۷ ص ۱۴۷)

جنازي لمونځ وکړي، فرض اداء کيږي او دسړيو په جماعت کې دميرمنو حضور مطلقاً مکروه ده.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵۷۱، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۲۷ په حواله)
مسئله: که د جنازي په لمانځه کې د چا تر څنگ کومه ميرمن ودریدله نو دسړي لمونځ صحيح کيږي، ځکه د جنازي په لمانځه کې دميرمنې خواته دریدل مفسد نه دي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۶)

مسئله: د جنازي لمونځ به سړي کوي، ميرمنې به يې نه کوي خو که د جماعت شاته ودریږي ددوی لمونځ هم کيږي.

(آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۸)

که سړي نه وو، ایا ميرمنې دي جنازه وکړي؟

پوښتنه: که چيري کوم سړی نه و، ایا ميرمنې د جنازي لمونځ کولای شي؟ که يې لمونځ صحيح وي نو ميرمنې به جماعت څرنگه کوي؟

ځواب: ميرمنې دي يوازې د جنازي لمونځ وکړي، د جنازي په لمانځه کې جماعت واجب نه دی، نو ځکه ښه داده چې ميرمنې جماعت ونکړي، بلکې ييل، ييل لمونځ وکړي خو ټولي دي په يو وخت کې وکړي، ديوې تر فراغت وروسته دي بله نه پيل کوي او جماعت يې هم له کراهت څخه پرته جايز دی. په دي صورت کې دي امام ميرمن د صف په منځ کې ودریږي، دسړو په څير دې د صف مخته نه کوي.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۳۸، ردالمحتار ج ۱ ص ۷۲ په حواله)

در رسول الله (صلی الله عليه وسلم) د جنازي لمونځ چا وکړ؟

مسئله: په رسول الله (صلی الله عليه وسلم) باندې د جنازي لمونځ صحابه کرامو پيل، ييل وکړ، يوه ډله به حجري ته

ننوتله او ييل، ييل به يې لمونځونه وکړل چې هغه به فارغ شول او رابهر به شول بيا به ډله ډله ورغله او په انفرادي توگه به يې لمونځ وکړ.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۷، نزقاني ج ۸ ص ۲۹۲ په حواله)

مسئله: در رسول الله (صلی الله عليه وسلم) د جنازي د لمانځه امامت چا کړی نه دی، خلکو ييل، ييل لمونځونه وکړل او دا طريقه ورته ابو بکر (رضی الله عنه) وښودله. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۰۴)

{له عبد الله بن سعد (رضی الله عنه) څخه په مستدرک د حاکم (ج ۳ ص ۶۰) کې يو روايت راغلی دی چې يو ځل د مرض الوفات په مهال رسول الله (صلی الله عليه وسلم) د کورنۍ غړي دعائشي (رضی الله عنها) حجرې ته راوغوښتل او څو نصيحتونه يې ورته وکړل. په پای کې هغوی ورته عرض وکړ: يا رسول الله (صلی الله عليه وسلم) ستاسو تروفات وروسته به ستاسو د جنازي لمونځ څوک کوي؟ او څرنگه به يې کوي؟ رسول الله (صلی الله عليه وسلم) ارشاد وکړ:

"کله چې تاسو راته غسل راکړ، کفن مو را کړ تاسو ټول د عائشي (رض) له حجرې څخه د څو شيبو لپاره بهر ووزئ، لومړی به جبرائيل عليه السلام زما د جنازي لمونځ وکړي، بيا ميکائيل عليه السلام، بيا اسرافيل عليه السلام او بيا به عزرائيل عليه السلام د جنازي لمونځ وکړي (درود او سلام به ووايي) بيا نورې ملايکې وروسته تاسو لومړی سړي او بيا ميرمنې ډله، ډله دنته راشئ او په ماصـلوة او سلام

وواياست، بيا عام مسلمانان سړي او ميرمنې.

دغسې لومړی اهل بیت (نبوي کورنۍ) صلوٰة او سلام ورباندي ووايه بيا مهاجرينو، له دي خلکو سره ابوبکر او عمر (رض الله عنهما) هم ولاړ وو، درود او سلام يې ورباندي ووايه. (البدايه والنهايه ج ۵، حاشيه سنن ابن ماجه - محمد فعت قاسي)

په شافعي مذهب امام پسي د جنازي لمونځ

پوښتنه: زید حنفي مذهب دی، د جنازي په لمانځه کې يې په شافعي مذهب امام پسي اقتداء وکړه، د شوافعو په نزد د جنازي په لمانځه کې پنځه تکبيرونه دي، ايا د حنفي مذهب اقتداء به د پنځم تکبير هم وي؟

ځواب: د حنفي په شافعي مذهب پسي اقتداء صحيح ده خو په پنځم تکبير کې دي متابعت نه کوي، پټه خوله دي ودرېزي او له امام سره دي سلام وگرځوي. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۲۲، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۸ په حواله، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۱، فتاوى رحبيه ج ۵ ص ۱۰۲)

مسئله: که د جنازي په لمانځه کې امام د خلور تکبيرونو په ځای پنځه تکبيرونه ووايي نو لمونځ کيږي. (البته حنفي مذهب امام) (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۱۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۷ په حواله)

مسئله: د شافعي مذهب کسانو د جنازي په لمانځه کې له تکبير سره لاسونه پورته کوي، د حنفي مذهب لپاره د جنازي په تکبيراتو کې متابعت کول مستحب کار دی.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۳۳، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۶ په حواله)

مسئله: په شافعي مذهب پسي د حنفي مذهب شخص اقتداء صحيح ده، خو په شيعه امام پسي صحيح نه ده. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۴)

که د شوافعو په مسجد کې د جنازي لمونځ وحنفي به متابعت کوي؟ پوښتنه: د مري خپلوان شافعي مذهب دي امام هم د هغه مذهب دی. په مسجد کې پرته له کوم عذر څخه د جنازي لمونځ کوي، احناف به يې متابعت کوي او که نه؟ که حنفي مذهب د جنازي لمونځ ونکړي ايا گنهگاره کيږي؟

ځواب: دا چې په جماعت کې حنفي مذهب هم گډون کوي، شوافع دي مراعات وکړي او د جنازي لمونځ دي تر مسجد بهر وکړي، خو که داسې ونکړي نو حنفي مذهب دي مجبوراً پکې گډون وکړي. هيله ده مو اخذه ورباندي نه وي او که څوک احتياطاً پکې گډون ونکړي، دا هم پروا نلري. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۵)

که د جنازي د لمانځه څوک ونه موندل شي نو بيا؟

پوښتنه: په ځينې کليو کې د جنازي د لمانځه څوک نه وي، له انتظار سره، سره څوک نه پيدا کيږي، د خراييدلو له امله مري له لمانځه پرته دفن کوي، د دي په هکله څه حکم دی؟

ځواب: د جنازي لمونځ کفايې فرض دی، که يې څو تنه وکړي، د ټولو غاړي خلاصې دي. خو که يې هيڅوک ونکړي، ټول د فرضو تارکين گڼل کيږي او مري په زيان کې پاته کيږي. نو د جنازي لمونځ زده کول او کول خورا ضروري دی.

که هيڅوک هم د جنازي د لمانځه د کولو ونه موندل شي، يو سړی يا ميرمن دي او دس وکړي، له جنازي سره دي ودرېزي، تکبير دي ووايي او لاسونه دي وتړي، بيا دي نور دري تکبيرونه ووايي. (ټول به خلور تکبيره شي) نو د جنازي لمونځ

کيڙي او خلک له گناه څخه خلاصیږي. (فتاوی رحیمه ج ۵ ص ۹۷)
مسئله: که چیري څوک د جنازې د لمانځه په سم اداء کولو نه پوهیدل، هلته موجود مسلمانان دي د جماعت په شکل ودریږي، څلور تکبیرونه دي یو په بل پسې ووايي، تر هر تکبیر وروسته دي د مغفرت دعا کوي، تر لومړي تکبیر وروسته دي ثناء (سبحانک اللهم) تر دوهم وروسته درود او تر دریم وروسته دي هغه دعا ولولي کومه چې یې زده وي او تر څلورم تکبیر وروسته دي سلام و اړوي. (کفایت المفتی ج ۱ ص ۵۵)

په ناسته د جنازې لمونځ کول

پوښتنه: که دمړي ولي ناروغ او کمزوری وي او په ناسته لمونځ کړي حکم یې څه دی؟

ځواب: پنه دي صورت کې د جنازې لمونځ صحیح کیږي، دا حکم یوازې دولي لپاره نه دی، هر چاته چې د جنازې د لمانځه حق وي دهغه لپاره هم دا حکم دی. (په ناسته دي ناروغ او کمزوری د جنازې لمونځ ورکړي يادي وکړي.)

(فتاوی رحیمه ج ۵ ص ۱۱۷)

مسئله: د جنازې د لمانځه په مهال که کوم عذر نه وي نو په ناسته او پر سپارلي جایز نه دی. (علم الفقہ ج ۳ ص ۱۹۶)

د جنازې د لمانځه تر مخ تیریدل

مسئله: که لمانځه تر مخ تیریدلو ممانعت په عام لمونځونو کې دی، د جنازې په لمانځه کې جواز لري، او دامام په وړاندې جنازه ستره ده او دامام ستره د مقتدیانو لپاره کافي ده.

(احسن الفتاوی ج ۶ ص ۲۲۹)

د جنازې په لمانځه کې به چیري کوري

مسئله: په دي هکله کومه څرگنده جزیه تر سترگو شوې نه ده، د قاعدې غوښتنه داده چې دنورو لمونځونو په څیر به د جنازې په لمانځه کې هم د سجدي ځای ته گوري. د لمانځه په مختلفو ارکانو کې له مختلفو ځایونو ته نه کتلو مقصد خشوع او خضوع ده. که یوه ځای ته وکتل شي، توجه یوه لوري ته کیږي. هغه خشوع او خضوع ته معین شوي وي. په قیام، رکوع او سجده کې چې په کومو ځایونو نظر لگوي طبعاً هغه اسانه دي اوله طبعي حالت سره برابر دي. له همدې امله تعیین شوی هم دی. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۳۰)

په غیاب کې د جنازې لمونځ

پوښتنه: په غیاب کې د جنازې لمونځ جواز لري او که نه؟ دا چې زید وایي رسول الله صلی الله علیه وسلم د حبشي د پاچا نجاشي د جنازې لمونځ په غیاب کې وکړ، ایا د زید دا وینا صحیح ده؟

ځواب: دا علماء السنن (ج ۸ ص ۱۷۴) له حدیثونو څخه ثابتیږي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د نجاشي او معاویه ابن معاویه مړني (رضی الله عنه) د جنازې لمونځونه له لري څخه داسي وکړل چې د معجزې په توګه دهغوی جنازې رسول الله (ص) ته وړاندې شوي، نو ځکه له دي دواړو پیښو څخه د غایبانه جنازې د کولو استدلال باطل دی.

که فرضاً دامعجزه له حديث څخه ثابته شوي نه وي، بيا هم دا پيشي بايد په معجزه يا در رسول الله صلى الله عليه وسلم په ځانگړتياوو حمل شي، ځکه له :

«وصل عليهم ان صلواتك سکن لهم» سره برابر، رسول الله (صلى الله عليه وسلم) د هر صحابي د جنازې په لمانځه حريص و. تر دې چي که به در رسول الله صلى الله عليه وسلم له لمانځه پرته کوم صحابي دفن کړای شو، رسول الله صلى الله عليه وسلم به خلک تنبيه کول او پر قبر به يې د جنازې لمونځ کاوو. رسول الله صلى الله عليه وسلم له لري څخه د ځينو صحابه وو او قراؤد جنازې لمونځ کړي نه دي. دا ښکاره کوي چي په غياب کې د جنازې لمونځ صحيح نه دی.

دنجاشي، معاويه يا نورو لمونځ، رسول الله صلى الله عليه وسلم دمعجزې يا دخپلي ځانگړتيا له کبله کړي دي.
(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۱، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۱، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۴۶، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۱۳ په حواله)

اياله نجاشي پرته دبل چا لمونځ هم په غياب کې شوي دي؟

د جنازې د لمانځه لپاره دمري حاضریدل ضروري دي، په غايب باندي لمونځ صحيح نه دي. خو که مری له لمانځه پرته ځنښ کړای شي نو په قبريې تريوي مودي لمونځ کيدلای شي. رسول الله صلى الله عليه وسلم دنجاشي د جنازې لمونځ په غياب کي کړي دي. دا روايت معتبر دی. د حديث په شرح

کې راغلي دي چي دنجاشي جنازه ورته حاضره کړل شوه او په غياب کې نه وه. کوم صحابه چې د جنازې په لمانځه کې شريک وو، هغوی در رسول الله صلى الله عليه وسلم تابع وو. علامه ابن تيميه (رح) ليکي: که مری په کوم ښار کې د جنازې له لمانځه پرته ځنښ شي، لکه دنجاشي حال چې و، نو په بل ښار کې دي خلک د جنازې لمونځ په غياب کې وکړي. که د چا د جنازې لمونځ وشي او ځنښ کړل شي بيا دي د جنازې لمونځ ورباندي نه کوي ځکه فرض دلومري لمانځه په کولو اداء شو.

دير صحابه په لري، لري ځايونو کې وفات شوي دي، لکه د پير معونه په پيښه کې چي رسول الله صلى الله عليه وسلم دوحی له امله خبر شو او ورته غم هم ډير پيښ شو، خو دهغوی د جنازې لمونځ يې ونکړ.

تر رسول الله (صلى الله عليه وسلم) وروسته، د صحابه وو هم په چا باندي په غياب کې د جنازې د لمانځه کولو خبره ثابته نه ده.

که دا عمل يو متوارث سنت وای، نو صحابه کرامو به هم ضرور دا کار کړی وای. (فتاوى محموديه ج ۲ ص ۲۱۵، د کبری ص ۵۴۱ په حواله رجسيه ج ۶ ص ۲۷۲)
مسئله: د حرمينو شريفينو امامان د احمد حنبل (رح) پيروان دي، د هغوی له مسلک سره سم د جنازې لمونځ په غياب کې کول جايز دي. دامام ابو حنيفه او مالک (رحهما) په نزد بيا جواز نلري.

(آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۷)

مسئله: د جنازې حضور د جنازې د لمانځه يو شرط دی، که څه هم يوازې له امام سره نژدي وي. (شامي ج ۱ ص ۸۱۳)

د جنازي دلمانځه د امامت ضروري مسائل

مسئله: د سني مسلمان د جنازي لمونځ قادياني امام کولای نشي، ځکه هغه خلک مسلمان نه دي. غير مسلم، د مسلمان جنازه کولای نشي، که کوم غير مسلم د مسلمان د جنازي لمونځ وکړي بيا يې د جنازي لمونځ کول فرض دي. که يې له لمانځه پرته خښ کړي ټول مسلمانان گنهکار دي (په هر ستره ۲ ص ۳۱۱).
مسئله: چيري چې د جنازي دلمانځه د کولو څوک نه وي، که د چا د جنازي پوره لمونځ زده نه و، يوازې يو شخص دي اودس وکړي، جنازه دي مخته کښيږدي او څلور ځله دي الله اکبر ووايي، فرض اداء کيږي او بيا دي خښ کړي.

(امداد الفتاوى ج ۱ ص ۷۳۸)

مسئله: رافضي که غالي وي چې رفض يې د کفر حد ته رسيدلى وي، نو که هغه د چا د جنازي لمونځ يوازې وکړي، کفائي فرض يې نه اداء کيږي، په هغه پسي اقتداء هم سمه نه ده. په ماشوم پسي هم اقتداء صحيح نه ده.

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۱۱، رد المحتار ج ۱ ص ۵۲۴، باب الامامة په حواله)

مسئله: د جنازي په لمانځه کې د ميرمنې، ختنې او نابالغ ماشوم امامت صحيح نه دی. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۵۱)

مسئله: هلته چې د طاعون ناروغي وي، که بل څوک نه وي چې د جنازي لمونځ ورکړي، ورنگ ضروري دی، خو چې دي پوهيږي، که ورنشم نو لمونځ نه کيږي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۲)
مسئله: که هيڅوک هم د جنازي دلمانځه د کولو نه و نو

ټول گنهکار دي، ځکه د جنازي لمونځ ضروري اولې تړلې ده. خو چې يو کس د جنازي لمونځ وکړي هم فرضيت اداء کيږي. او کله بيا ټول گنه کار دي.

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۰۲، رد المحتار باب الامانة ج ۱ ص ۵۲۳ په حواله)

مسئله: که د مړي ولي غير عالم شخص امام کړ، نو غوره او احتياطي خبره داده چې لمونځ را ونه گرځوي، دا چې د جنازي لمونځ بيا کول د امام ابو حنيفه (رح) په نزد مشروط نه دی، نوله دې امله ډير احتياط په دې کې چې لمونځ را ونه گرځول شي.

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۱۰، رد المحتار ج ۱ ص ۵۲۶ په حواله)

مسئله: که لومړنى لمونځ ولي وکړ يا د هغه په اجازه بل چا وکړ او ولي پکې و، نو د بل چا لپاره په دې مړي يا يې په قبر بيا لمونځ کول صحيح نه دي. خو که ولي يې د جنازي لمونځ کړى نه و، د هغه د بيا کولو حق شته، خو چا چې لومړى ځل لمونځ کړى وي، هغوى دي بيا گډون نه کوي.

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۶ په حواله)

مسئله: د ميرمنې ولي د هغې پلار يا ورور او نور عصبه دي، ميرم يې ولي نه دی. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۸)

مسئله: د جنازي دلمانځه لپاره د ولي اجازه اخستله کيږي، تر پلار وورسته تر ټولو هلک مقدم دی، په هغوى کې بيا مشروراندي دي چې اجازه ور څخه واخستله شي، هغسي له اجازي پرته هم د جنازي لمونځ اداء کيږي. (په مسائل ج ۳ ص ۱۶۱)

د جنازې د لمانځه فرايض او سنتونه

مسئله: د جنازې په لمانځه کې دوه شيان فرض دي:

۱- څلور ځلي الله اکبر ويل، دلته هر تکبير د يوه رکعت په ځای دی.

۲- قیام، يعنې په ولاړه د جنازې لمونځ کول. داسې لکه د فرض او واجب لمونځونو لپاره چې قیام فرض دی او پرته له عذره په ناستو لمونځ کول جایز نه دي. دلته هم د غسي قیام فرض دی اوله عذره پرته يې پرېښودل جایز نه دي. رکوع، سجده، قعده او نور په دې لمانځه کې نشته. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۹۳) د جنازې په لمانځه کې درې شيان سنت دي:

۱- د الله تعالی حمد. ۲- په رسول الله (صلی الله علیه وسلم) درود ويل.

۳- مري ته دعا کول. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۹۳، کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۴۰)

جماعت په دې لمانځه کې شرط نه دی. که یو شخص هم د جنازې لمونځ وکړي فرض اداء کېږي. که څه هم د المونځ کوونکي سړی، میرمن، بالغ او نابالغ وي صحیح دی. خو که يې هيڅوک هم ونه کړي، ټول گناهکار دي. خو په جنازه کې چې څومره ډیر کسان وي هغومره ښه دي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۵)

د جنازې د لمانځه لپاره شرایط

مسئله: د جنازې لمونځ فرض کفایي دی، له هغه څخه منکر

کافر دی، د جنازې لمونځ په حقیقت کې له ارحم الراحمین

ذات څخه د مري لپاره دعاده.

مسئله: د جنازې د لمانځه د وجوب لپاره هغه شرایط دي کوم چې د نورو لمونځونو لپاره دي. دلته یو بل شرط هم ضروري دی. هغه دا چې دې شخص ته به يې د مړینې علم وي، که ورته دا خبر نه وي، بیا هغه معذور دی، د جنازې لمونځ ورباندې ضروري نه دی. (ردالمحتار)

د جنازې د لمانځه د صحت لپاره دوه ډوله شرطونه دي: یو هغه چې له لمونځ کوونکو سره اړه لري، هغه دادی چې د نورو لمونځونو لپاره دي، لکه:

۱- طهارت. ۲- سترعورت. (له نو تر زنګونو نوي پټوالی)

۳- استقبال قبله. ۴- نیت. وخت د دې لپاره شرط نه دی.

دوهم ډول هغه شرایط دي چې له مري سره اړه لري:

۱- د مري اسلام، د کافر او مرتد د جنازې لمونځ صحیح نه دی. مسلمان که څه هم فاسق یا بدعتي وي، د جنازې لمونځ يې صحیح دی.

۲- د مري بدن او کفن به له حقيقي او حکمي نجاست څخه پاک وي. که حقيقي نجاست يې له بدن څخه ووزي اوله همدې امله يې بدن نجس شي، پروا نلري، لمونځ صحیح دی. (ردالمحتار)

مسئله: که کوم مړی له حکمي نجاست څخه پاک نه وي، يعنې ورته غسل نه وي ورکړل شوی یا د غسل د نه امکان په صورت کې ورته تیمم وهل شوی نه وي، په هغه د جنازې لمونځ کول صحیح نه دی. خو که دهغه پاک کول ممکن نه و

له غسل او تيمم پرته خنډ کړای شو او په قبر يې خاورې هم ولويدلې بيا يې په هغه حالت کې لمونځ جواز لري.

مسئله: که کوم مړي ته غسل نه وو ورکړل شوی يا يې تيمم نه وو وهل شوی او لمونځ يې وشو او تر منځولو وروسته يې ورته پام شو چې غسل نه وو ورکړل شوی، بيا دې په قبر باندې د جنازې لمونځ وکړل شي، ځکه لومړنی لمونځ صحيح نه و، اوس چې غسل يې ممکن نه دی نو لمونځ يې کيږي.

۳- د مړي بدن به پټ وي، که مړی بالکل لوڅ وي، نو د جنازې لمونځ يې صحيح نه دی.

۴- مړی به د لمونځ کوونکو تر منځ وي، که مړی شاته وي لمونځ ورباندې صحيح نه دی.

۵- مړی يا هغه شی چې مړي ورباندې ايښودل شوي وي هغه به په ځمکه وي. که مړی خلکو په لاسونو کې اخستی وي يا په کوم موټر کې يا په کوم حيوان د پاسه وي او لمونځ يې وشي، دانه صحيح کيږي.

۶- مړی به هلته موجود وي، که هلته موجود نه وي، لمونځ نه صحيح کيږي.

۷- مړی چې چيري ايښودل کيږي دهغه ځای پاکوالي شرط نه دی. (علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۳، کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۱۰)

۸- د جنازې په لمانځه کې جماعت شرط نه دی، که يو کس هم د جنازې لمونځ وکړي، فرض اداء کيږي. که هغه سړی وي

که ميرمن، که بالغ وي او يا هم نابالغ وي. خو دلته ډلې او جماعت ته اړتيا ده ځکه دامري لږه دعاده، که څو کسان سره راغونډ شي، دڅه شي لپاره دعا وکړي، هغه يو عجيب خاصيت لري چې درحمت دنزول او دقبول سبب گرځي.

(علم الفقہ ج ۱ ص ۲۹۴، کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۴۰)

د جنازې په لمانځه کې د صفونو طريقه

مسئله: د جنازې په صفونو کې د ډيرو اتين پريښودلو ته

اړتيا نشته، نژدې، نژدې صفونه دريدل دي. (په دې کې

سجده نشته چې ډيرو اتين وغواړي). (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۴۶)

او په مابين کې فاصله پريښودل مکروه دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۹، رد المحتار ج ۱ ص ۵۳۱ په حواله)

مسئله: داسې مشهوره ده چې د جنازې په لمانځه کې

د صفونو تر منځ د يوې سجدي په اندازه فاصله پاته کيږي،

دا غلطه ده، څه اصل نلري. دي ته څه ضرورت نشته. (دا چې

سجده پکې نشته نو ځای پريښودلو ته يې څه اړتيا ده.)

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۹)

مسئله: د جنازې په لمانځه کې د مستحب دی چې حاضر

کسان (که کم وو) په دريو صفونو کې ودریږي، آن که يوازې

اوه کسان وي، يو دي امام شي، په لومړي صف کې دي دري

کسان ودریږي، په دوهم کې دوه او په دريم کې دي يو تن

و دريږي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۵، رد المحتار ج ۱ او کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۴۲ په حواله)

ددې مستحب والی وجه داده چې په يوه صحيح حديث کې

له رسول الله (صلی الله علیه وسلم) څخه را نقل شوي دي چي په کوم مړي دري صفونه د جنازي لمونځ وشي، هغه بخښل کيږي.

(ابوداود)
دا چې په جنازه کې څومره زيات افراد وي هغومره ښه ده ځکه داد مړي لپاره دعا ده او چې څو مسلمانان سره راغونډ شي د الله تعالی په دربار کې دعا وکړي، درحمت دنزول او د قبول لپاره عجيبه ځانگړتيا لري. خو د جنازي په لمانځه کې ددي لپاره ځنډ کول چې خلک ډير شي مکروه ده.

(محمدرفعت قاسمي)
له عايشه رضي الله عنها څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد وکړ: په کوم مړي چې د مسلمانانو يوه ستره ډله چې شمير يې سلو تنو ته ورسېږي د جنازي لمونځ وکړي، ټول د الله تعالی حضور ته دهغه سپارښتنه وکړي يعنې د مغفرت او رحمت دعا ورته وکړي، دهغوی دعا ضرور قبلېږي. (معارف الحديث ج ۳ ص ۴۸۰)

د مالک بن هبیره رضي الله عنه دا عادت و چې کله به يې د لمونځ کوونکو شمير کم ولید، د همدې حديث له وجه به يې هغه کسان دري صفه کول. (احکام ميت ص ۸۲)

د جنازي د لمانځه نيت

پوښتنه: د جنازي په لمانځه کې به امام دمقتدي نيت کوي، که نه؟ نيت کول په ژبه ويل ضروري دي، که نه؟ که چاته

معلوم نه و چې مړی سړی دی که ميرمن نو په دې صورت کې به نيت څرنگه کوي؟

ځواب: امام ته دمقتدي نيت کولو ضرورت نشته، نه نيت ويل په ژبه ضروري دي، بلکې په نيت کې د زړه قصد ته اعتبار دی او په ژبه ويل يې مستحب دی. که مړی معلوم نه و چې سړی دی او که ښځه، داسي نيت دي کوي چې په کوم مړي امام د جنازي لمونځ کوي زه هم له امام سره په هغه مړي لمونځ کوم. که يې تعين ونکړي هسې د جنازي د لمانځه نيت وکړي هم صحيح دی.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۸۹، د تنوير ص ۴۳۱ په حواله او کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۲۴)

که څوک وروسته په لمانځه کې شريک شو، څرنگه نيت به کوي؟

پوښتنه: د جنازي لمونځ ودرید، يو سړی وروسته راوړسید او د جنازي په لمانځه کې شريک شو، دا ورته نه معلومېږي چې جنازه د چا ده، ايا مړی سړی دی، ښځه ده او که ماشوم، په دې صورت کې به هغه څرنگه نيت کوي او څه به وايي؟

ځواب: د سړي او ښځې لپاره د جنازي په لمانځه کې دعاء يو ډول ده، د ماشوم او ماشومې د دعا لپاره الفاظ سره بيل دي، که د ماشوم د جنازي په لمانځه کې هم د بالغ دعا وويله شي، صحيح ده. نو که څوک وروسته پکې گډون کوي او ورته معلومات نه و فقط د جنازي د لمانځه نيت دي کوي او د بالغانو دعا دي وايي. (آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۳)

مسئله: د ماشوم په جنازه کې که څوک وروسته شریک شي ورته معلومات نه وي چې د ماشوم هلک دی که نجلی، نو اللهم اجله لنا فرطاً مذکر په ضمیر دعا دي ووايې ځکه د شخص به تاویل د مؤنث لورته هم راجع کیږي او که یې د مؤنث په ضمیر ووايې هم صحیح دی ځکه هغه د نفس په تاویل صحیح ده. (یعنې دواړه ډوله یې ویلای شي)

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۰، د هدایه ج ۱ ص ۱۶۳ په حواله)

که څوک وروسته گډون وکړي، لموځ به څرنگه بشپړ کوي؟
پوښتنه: که څوک وروسته جنازې ته ورسید، تیر شوي تکبیرونه به څرنگه پوره کوي؟

ځواب: مقتدي چې هر وخت راوړسیري تکبیر دي وایې او له امام سره دي گډون کوي، که څه هم امام څلورم تکبیر ویلي وي، خو سلام یې گرځولی نه وي، نور تکبیرونه دي د امام تر فراغت وروسته ووايې. که د گډون په مهال پوه شو چې کوم تکبیر دی، نو بیا دي دهغه دعا ووايې کومه چې امام یې وایې او پاته شویو تکبیرونو کې دي پاته شوي دعا وي په ترتیب سره ووايې.

که پوه نه شو چې امام په کوم تکبیر کې دی، نو د لومړي تکبیر دعا یعنې ثناء دي ووايې، بیا دي په ترتیب سره نوري ووايې. په پاته شویو تکبیرونو کې که د جنازې د پورته کیدلو ویره وي، دعا دي نه وایې. فقط تکبیرونه دي ووايې.

که جنازه پورته شوه نو لا ځمکې ته نژدي وه نو تکبیرونه دي ووايې او که دخلکو او ږو ته نژدي وه، بیادي تکبیرونه نه وایې، لمونځ نه صحیح کیږي. (احسن الفتاوی ج ۲ ص ۱۹۱، آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۵)

مسئله: څوک چې د جنازې په لمانځه کې وروسته گډون وکړي، هغه دي د امام تر فراغت وروسته تکبیرونه ووايې. که د جنازې داخستلو ویره وه چې ډیر د غسي کیږي دعا دي نه وایې.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۰، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۰ په حواله، علم الفقہ ج ۲ ص ۱۱۷)

د جنازې په لمانځه کې د کمویا زیاتو تکبیرونو حکم

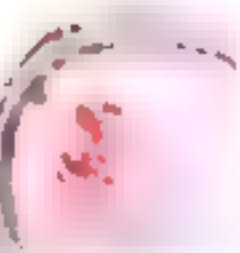
مسئله: د جنازې په لمانځه کې که امام تر څلورو تکبیرونو زیات ووايې، مقتدي دي په زیاتو تکبیرونو کې متابعت نه کوي، د سلام گرځولو انتظار دي وباسي، په دي صورت کې د ټولو لمونځونه صحیح کیږي. که تر څلور تکبیرونو کم ووايې نو د ټولو لمونځونه باطل دي، خو دا په هغه شرط چې په قصدي توګه یې کم ووايې، که تکبیر سهواً پاته شي نو د دې حکم دادي لکه پوره یو رکعت چې پاته شي، خو دلته سجده سهو نشته. (کتاب الفقہ ج ۱ ص ۲۲۳، علم الفقہ ج ۱ ص ۲۰۷)

مسئله: که د چا د جنازې په لمانځه کې څلورم تکبیر هیر شو، یوه لوري ته یې سلام وواړ او وروسته یاد شول نو څلورم تکبیر دي ووايې او بیا دي سلام وگرځوي.

(فتاوی محمودیه ج ۷ ص ۲۲۳، فتاوی رحیمیه ج ۱ ص ۳۶۱)

مسئله: په دریو تکبیرونو د جنازې لمونځ ختمول، لمونځ فاسد یږي خو په پنځو تکبیرونو ختمولو نه فاسد یږي.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۶۷، د طحطاوي ص ۲۲۲ په حواله)

د جنازي دلمانځه لپاره تيمم كول

مسئله: كه د جنازي دلمانځه دتيريدلو ويره وه بيا د تيمم وهلو جواز شته، مثلاً لمونځ ولاړ دى او په اودس كولو دلمانځه دتيريدلو ويره وه نو تيمم دي وكړي او لمونځ دي ونيسي. كه څه هم اوبه وي، دادنورو لمونځونو په خلاف ده چې وخت هم تيريزي خو په اوبو باندې قذرت وي، تيمم جواز نلري. (علم الفقه ج ۲ ص ۱۹۲)

له اودس پرته د جنازي لمونځ

مسئله: دا غلطه خبره ده چې د جنازي لمونځ له اودس پرته جايز دى، له اوداسه يا تيمم پرته د جنازي لمونځ كول كيره گناه ده. خو كه امام ولاړ و او يو څوك راغى او داودس په كولو لمونځ تري تيريده او تيمم وكړي په لمانځه ورسره ودرېزي، جواز لري. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۳۷، رد المحتار ج ۱ ص ۲۲۳ باب التيمم په حواله)

مسئله: كه دا ويره وه چې داودس په كولو د جنازي لمونځ تيريزي، تيمم دي ووهي په لمانځه دي درېزي. خودا تيمم يوازې د جنازي لپاره دى، نور لمونځونه په دي تيمم باندې جواز نلري، بلكې اودس كول ورته ضروري دي.

(آپ كې مسائل ج ۳ ص ۲۷۱)

مسئله: كه د جنازي دلمانځه لپاره اودس وكړي، نور لمونځونه ورباندې صحيح دي.

(فتاوى محموديه ج ۲ ص ۲۷۴، فتاوى رحيميه ج ۱ ص ۳۷۱)

د پيرو جنازو يوځاى لمونځ كول

مسئله: د څو جنازو لمونځ يوځاى كول هم جواز لري، په دي دريو صورتونو كې كه هريو غوره كوي:

لومړى صورت دادى چې جسدونه داسې كښيږدي چې ديوه له پښو سره دبل سر وي.

دوهم صورت يې دادى چې جسدونه ديوه او بل ترڅنگ داسې كښيږدي چې ديوه له اوږي سره دبل سر وي او دغسې ديوې زينې شكل تري جوړ سي.

درېم صورت يې دادى چې وړاندې وروسته يې سره كښيږدي او دټولو سينې د امام په مقابل كې وي.

په ورستنيو دوو صورتونو كې به امام ته نژدې سړي وي بيا ورپسې نابالغ ماشوم، ورپسې خنثى بيا ميرمن او بيا نابالغه ماشومه.

په لومړي صورت كې چې د صف په صورت وي، امام دي له

افضل او غوره سره نژدې ودرېزي. (امداد الفتاوى ج ۱ ص ۸۲۶، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲ په حواله، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۲۸، احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۸، كفايت المفتي ج ۴ ص ۷۵۰)

مسئله: كه (خداى مكره) څو جنازي يوځاى وي، دهغو يوځاى لمونځ كيدلاى شي او په دي كې څه خبره نشته.

دټولو د جنازي لمونځ اداء كيږي او د جنازي په لمانځه كې

اللهم اغفر لي لحينا... ترپايله دسړو، ښځو او ماشومانو لپاره

ويله كيږي. په دي صورت كې غوره او افضل دادى چې دهر

يوه د جنازي لمونځ بيل، بيل وشي، كوم مړى چې غوره او

بڼه دي اول او بيا په ترتيب سره څوک چې افضل دی، وشي.
مسئله: که د ټولو د جنازې لمونځ يوځای کيږي، د ټولو نيت دي وکړي او غوره طريقه داده چې دامام مخته ټول داسې کښيښودل شي چې امام دهغو د سينو په برابر ودریږي. لومړی دسړي بيا د نابالغ ماشوم بيا د ميرمنې بيا د نابالغي ماشومې جنازې کښيښودل شي. که په دې جنازو کې د ختې جنازه هم وي نو د ميرمنې تر جنازې دي وړاندي کښيښودله شي، بيا دي د ميرمنې جنازه وي. امام دې تر ټولو له غوره سره ودریږي. (فتاویٰ رحيميه ج ۵ ص ۹۸، نورالايضاح ص ۱۲۷ په حواله)

مسئله: د مړو په زياتوالي کې چې عامه وبا وي په جواز عمل کيږي يعنې يو ځل د ټولو د جنازو د لمانځه په کولو کې کومه خبره نشته. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۲۸، فتاویٰ رحيميه ج ۵ ص ۱۰۰، علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۶- فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۳۲۸)

د جنازې په ډله ايز لمانځه کې کومه دعا ويله کيږي؟

پوښتنه: په حرمينو شريفينو کې دلويو او وړو جنازه يوځای کيږي، په دې صورت کې کومه دعا ويله کيږي؟

ځواب: په ډله ايز لمانځه کې هغه دعا ويله کيږي کومه چې د لويانو د جنازې په لمانځه کې ويله کيږي. په دې کې ماشوم هم

راځي. (آپ کې مسائل ج ۲ ص ۱۶۳)

مسئله: د بالغ سړي او ښځې په دعا کې توپير نشته، يو ډول ده.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۲، غنية ج ۱ ص ۵۳۹)

دسړي څوکې د جنازې لمونځ

پوښتنه: د يوه مړي د جنازې لمونځ دوه، درې ځلي کول څرنگه دي؟

ځواب: که د جنازې لمونځ داسې څوک وکړي چې دهغه حق وي بيا يې نور بيرته کولای نشي.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۳۱۳، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۶ په حواله)
مسئله: که د مړي ولي د جنازې لمونځ وکړي، نو د جنازې لمونځ بيا نه کيږي، خو که هغه ونکړي بيا کيږي او په دوهم ځلي کې هغه کسان گله ون کولای شي چې لومړی يې کړې نه وي.

(آپ کې مسئلہ ج ۲ ص ۱۹۷)
مسئله: که لومړی ځل ولي د جنازې لمونځ ونکړ او نه دهغه په اجازه شوی و، داسي چا کړی وي چې د تقدم حق يې نه درلود. نو ولي يې بيا کولای شوای. خو که ولي لومړی لمونځ کړي او بيا ورکړي و، بيا نورو ته اجازه نشته چې مکرر (دوهم ځل) يې لمونځ وکړي. (فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۸۲۹)

مسئله: که دولي له اجازې پرته لمونځ شوی وي نو ولي ته د اعادي (راگرځولو) حق شته خو په دې صورت کې هغه چاته چې لومړی يې د جنازې لمونځ کړي وي د بيا لمانځه حق نشته.

په حمزه رضی الله عنه باندې په تکرار سره لمونځ کول دهغه ځانگړتيا وه، هر ځل له نورو شهيدانو سره يې ايښودلو کې يې دده لمونځ مقصود نه و، بلکې د لمانځه د ځای او نورو

صالحانو د جوار د برکت لپاره ايښودل کيده.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۱۲، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۶ په حواله، اعلاء السنن ج ۸ ص ۲۱۸)
مسئله: په حمزه رضی الله عنه باندې لمونځ په تکرار سره
سوی نه دی، یو ځل یې د جنازې لمونځ وسو، بیا دنورو
شهیدانو و، خو د حمزه (رضی الله عنه) جنازه به ورسره ایښودله
کیدله، همدا ورسره ایښودل یې راوي په اوښا وولمونځونو
تعبیر کړی دی اوله لمانځه څخه مطلب تکبیر دی.

درسول الله صلی الله علیه وسلم د جنازې د لمانځه تکرار، د
رسول الله (صلی الله علیه وسلم) ځانگړتیا و. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۱)

ایا د جنازې دوهم ځلي لمونځ کول گناه ده؟

پوښتنه: په یوه کلي کې د جنازې لمونځ وسو، کله چې بل
کلي ته یې یو وره چیري دمري دخپلوانو هستوگنه وه، هلته
مسلمانانو د خواخوږي لپاره بیا د جنازې لمونځ ورباندې
وکړ، لومړی جنازه یې ولي وکړه، نو د بیا جنازه کوونکو گناه
شته کنه؟ که گناه وي بیا به صغیره وي او که کبیره؟

ځواب: د جنازې لمونځ بیا کول غیر مشروع او ناجایز دی.
څرگنده ده چې د غیر مشروع او حرام مرتکب گناهکار دی.
د ثواب مستحق نه دی او حرام فعل کبیره گناه ده.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۹ د عالمگیری مصري ج ۱ ص ۱۵۳ په حواله)

مسئله: که د جنازې لمونځ دولي په اجازه په جماعت سره
وښو، بیا نکیري. خو لومړی ځل که پرته له جماعته شوی وي
نو تر څښلولو وړاندې یې بیا کول مستحب دي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۹)

د جنازې لمونځ څه وخت مشروع شو؟

مسئله: له طحطاوي علي مراقي الفلاح (ص ۳۳۸) څخه
معلومیږي چې د جنازې د لمانځه د مشروعیت په هکله دوه
قوله دي: لومړی دا چې د جنازې لمونځ د دې امت ځانگړتیا
ده او د خدیجې (رضی الله عنها) تروفات وروسته مشروع شوی دی.
دوهم قول دادی چې په آدم علیه السلام باندې ملایکو
د جنازې لمونځ وکړ او نورو ته هم د غسې مقرر شو.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۲۲)

د جنازې په لمانځه کې امام چیري دريږي؟

مسئله: سنت داده چې دامام تر مخ جنازه داسي کښېښودله
شي چې سريې دامام ښې او پښې یې چپ لور ته وي. ددې
په خلاف بده ده. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۴۶)

مسئله: مستحب دي چې امام دمري سيني ته مخامخ
ودريږي، مري که سړی وي او که میرمن، که بالغ وي او که
نابالغ، فرق نکوي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۲)

مسئله: د زیلعي د ۲۴۲ مخ له عبارت څخه معلومیږي چې
امام دي دمري د سريې پښو لوري ته نه دريږي، سيني ته دي
برابر ودریږي. په روایت کې چې راغلي دي چې مري یې
وړاندې کښېښود او رسول الله صلی الله علیه وسلم ودرید
لمونځ یې وکړ، ددې مطلب همدا دی. ځکه سراو لاسونه
تر سینه لوړ دي، گیده او پښې ترې لاندې دي نو سینه په
وسط (منځ) کې ده او بله خبره داده چې سینه دایمان، حکمت

دميت مسئلي
او علم حای دی، له دې امله سينه فوقيت لري او داسې کول مستحب دي.

که د ځنگونو يا اوږو برابر هم ورته ودرېږي، لمونځ صحيح کېږي، خو د مړي له يوې برخې سره برابر دريدل د جنازې د صحت لپاره شرط دی. که د مړي کومه برخه د امام په وړاندې نه وي، بيا د جنازې لمونځ صحيح نه دی.

(فتاویٰ محموديه ج ۲ ص ۲۲۶ - علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۴)

د جنازې د لمانځه طريقه

د جنازې د لمانځه مسنون او مستحب طريقه داده چې مړي مخته کښيږدي، امام يې د سينې په برابر ودرېږي او خلک د امام تر شا ودرېږي، داسې نيت وکړي:

نَوَيْتُ أَنْ أَصَلِّيَ صَلَاةَ الْجَنَازَةِ لِلَّهِ تَعَالَى وَدَعَاءَ لِلْمَيِّتِ.

(مانيت کړی چې د جنازې لمونځ وکړم چې د الله تعالی لمونځ دی او مړي ته دعاده.)

دانيت په عربي يا خپله مورنۍ ژبه وي او دواړه لاسونه د تحریمې د تکبير په څير تر غوږونو لوړ کړي، يو ځل الله اکبر ووايي. دواړه لاسونه د لمانځه په څير وتړي او تر همدې لومړۍ تکبير وروسته، سبحانک اللهم، تراخړه ووايي، بيا دوهم ځل الله اکبر ووايي، خو دا ځل لاسونه، اوچت نکړي، په لمانځه کښي چې درود ويل کيږي هغه درود شريف ووايي، دريم تکبير وويل شي، لاس اوچت نشي او مړي ته دعا وشي.

دميت مسئلي
...۱۹۱...

که مړی بالغ سړی یا ښځه وي، دادعا ووايي:

اللهم اغفر لحينا وميتنا وشاهدنا وغائبنا وصغيرنا وكبيرنا وذكرنا وانثانا. اللهم من احييته منا فاحيه على الاسلام و من توفيته منا فتوفه على الايمان.

په ځينو حديثونو کې نوري دعاوې هم راغلي دي او فقهاوو رانقل کړي دي، که دواړه دعاوې ووايي هم ښه ده. کومه دعا چې غواړي هغه دي ووايي. که مړی نابالغ ماشوم وي نو دادعا دي ووايي:

اللهم اجعله لنا فرطا وجعله لنا اجرا وذخرا وجعله لنا شافعا ومشفعا.

او که مړی نابالغه ماشومه وي، هم دادعا ويله کيږي خو د "اجعله" په ځای "اجعلها" او د "شافعا" او "مشفعا" په ځای "شافعة" و "مشفعة" ووايي.

کله چې دادعا ووايي نو څلورم تکبير وويل شي، لاسونه اوچت نسي او سلام واپول شي. داسې لکه چې په لمانځه کې اړول کيږي، په دې لمانځه کې التحيات او د قرآن کریم قرائت او نور څه نشته، مقتدي هم هغه څه وایي کوم چې امام يې وایي. (فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۶ په حواله، احکام ميت ص ۷۲، آپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۲، کتاب الفقہ ج ۱ ص ۷۳۷، ترمذي ج ۱ ص ۱۹۸)

مسئله: د جنازې د لمانځه له هر تکبير سره، سر د آسمان لور ته نه پورته کيږي. (آپ کې مسائل ج ۲ ص ۱۶۴ - علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۴)

د جنازي د لمانځه سلام ورو او که په زوره ؟

مسئله : د جنازي د لمانځه د سلام په هکله دري قولونه دي :
۱- دواړه لور ته سلام ورو ويل کيږي .

۲- يو لور ته په زوره او بل لور ته ورو ويل کيږي .

۳- دواړه په لور غږ .

په اصل کې لومړۍ صورت يعنې دواړو لورو ته ورو ويل غوره دي . دريم صورت يعنې امام دواړو لورو ته سلام په زوره وايي ، د عام تعامل له امله په هغه فضيلت لري . که لومړنۍ صورت غوره شي ، په عوامو کې فتنه او گډوډي پيدا کوي نو هغه دي نه غوره کوي .

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۱۸۵ ، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۷ په حواله)

مسئله : د جنازي په لمانځه کې دواړو لورو ته سلام اړول واجب دی ، نو يوه لور ته سلام جايز نه دی .

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۱۸ ، طحطاوي ۳۲۰ په حواله)

مسئله : د جنازي په لمانځه کې تر څلورم تکبير وروسته او تر سلام وړاندې کومه دعا نشته .

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۷۰ ، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۷ په حواله)

له سلام سره لاسونه خلاص وي او که بند ؟

مسئله : د جنازي په لمانځه کې تر څلورم تکبير وروسته به لاسونه بند وي او سلام به اړوي . دادي هم څرگنده وي چې تر هر تکبير وروسته ذکر مسنون دی . تر لومړي تکبير وروسته ثناء تر دوهم وروسته درود شريف ، تر دريم وروسته دعا او تر څلورم وروسته سلام دی . د اهر يو مسنون ذکر دی .

تر څلورم تکبير وروسته د ذکر په مشروعيت کې خبره نشته که خلاف وي ، هغه د دعا په مشروعيت کې ده . ذکر عام دی چې سلام هم پکې شامل دی . فقها د جنازي په لمانځه کې وضع يعنې لاس نه خلاصول د مسنون بللولپاره کافي دي ، له تصريح پرته دهغه خلاف کول صحيح نه ښکاري .

(فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۱۴ ، شامي ج ۱ ص ۴۵۵ په حواله ، امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۲۸ په حواله)

مسئله : د جنازي د لمانځه د څلورم تکبير ويل او سلام گرځول دواړه ډوله صحيح دي . که لاس خلاص کړي او سلام واپوي او که سلام وگرځوي او لاس خلاص کړي .

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۹۶ - احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۲۷ ، فتاوى محموديه ج ۲ ص ۲۶۸)

مسئله : د جنازي په لمانځه کې بسلام اړول د سلفو او خلفو معضول پاته شوی دی او د سلام اړول د ثبوت په اړه په کنز العمال کې دري روايتونه راغلي دي . (کفايت المفتي ج ۴ ص ۹۹)

مسئله : د جنازي لمونځ د امام او مقتدي په هکله يو ډول دي ، يوازې دومره توپير لري چې امام تکبير او سلام په زوره وايي او مقتديان يې ورو وايي . نور شيان يعنې ثناء ، درود او دعا مقتدي هم ورو وايي او امام هم . (علم الفقہ ج ۱ ص ۱۹۵)

مسئله : د جنازي په لمانځه کې دوه ځله سلام ويل کيږي ، لومړۍ ښې او بيا کينې لوري ته .

په ښې لور کې د ښې خوا د خلکو نيت کيږي او کينې لوري ته د کينې خوا د خلکو نيت کيږي خو د مړي نيت په يوه کې هم نه کيږي . (کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۳۳)

دميت مسئلي ۱۹۴
که د جنازي په لمانځه کې سلام هير سو؟

پوښتنه: د جنازي په لمانځه کې تر څلورم تکبير وروسته د امام سلام اړول هير سول، نو ايا لمونځ کيږي که نه؟

ځواب: د جنازي په لمانځه کې سلام فرض نه دی، واجب دی، په عامو لمونځونو کې د واجب په پريښودلو سره د سهو سجده کيږي. خو د جنازي په لمانځه کې د سهو سجده نشته نو ځکه لمونځ صحيح کيږي، راگر څول يې واجب نه دي.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۲۹، طحاوي ج ۱ ص ۳۲۱ په حواله)

مسئله: د جنازي په لمانځه کې سلام واجب دی، لکه په نورو لمونځونو کې چي واجب دی، نو که سلام پاته سي لمونځ نه باطليږي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۰)

مسئله: د جنازي په لمانځه کې که له تر څلورم تکبير څخه پرته سلام وگرځوي خو وروسته ورته ياد شي او څلورم تکبير ووايي او امام بيا سلام وگرځوي په دې صورت کې لمونځ وسو. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۱۳ په حواله، احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۳۰، مراقي الفلاح ص ۳۲۱ په حواله)

مسئله: که د جنازي په لمانځه کې امام تر دريو تکبيرونو وروسته سلام واړوي، بيا دفتح په ورکولو سره څلورم تکبير ووايي، لمونځ پوره کړي صحيح دی او د لمانځه دراکر څولو ضرورت نشته. که دري تکبيرونه څلور وگهي او سلام واړوي، د سهو بلل کيږي او که پوه وي او په دې باور تر دريو تکبيرونو وروسته سلام واړوي چي د جنازي په لمانځه کې

دميت مسئلي ۱۹۵

دري تکبيرونه دي، د اسلام قصدي بلل کيږي او لمونځ فاسد يږي. (فتاوى رحيمه ج ۲ ص ۲۳۱، درمختار مع شامري ج ۱ ص ۷۰۵، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۶)

د جنازي تر لمانځه وروسته دعا کول

پوښتنه: د جنازي تر لمانځه وروسته په ولاړه، مستقل دمري لپاره د مغفرت دعا کول څرنگه دي؟

ځواب: د جنازي لمونځ په خپله دعا ده او مري ته د مغفرت دعا پکې اصل دي، تر لمانځه وروسته دريدل او دعا کول ثابت نه دي، بلکې د فقه په کتابونو کې ورڅخه منع شوې ده. لايقوم بالدعاء بعد الصلوة الجنازه.

(خلاصة الفتاوى ج ۱ ص ۵۲۵، فتاوى محموديه ج ۲ ص ۴۰۷)

مسئله: د جنازي تر لمانځه وروسته لاسونه پورته کول او دعا کول په شريعت کې کوم ثبوت نلري. لمونځ په خپله دعا ده، هوکه په زړه کې له لاس پورته کولو پرته دعا کوي، جواز لري. ډله ايزه دعا کول، لاس پورته کول بدعت دی.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۸۵)

مسئله: له رسول الله (صلى الله عليه وسلم) او صحابه وو (رضى الله عنهم) څخه ثابته نه ده، ځکه يې فقها نا جايزه او مکروه گڼي.

(احسن الفتاوى ج ۱ ص ۲۳۶، رحيمه ج ۱ ص ۲۵۷)

مسئله: فقهاوو د جنازي تر لمانځه وروسته بيا دعا کول مکروه او ممنوع ليکلي ده ځکه د جنازي لمونځ پخپله دمري لپاره دعا ده. پکې د زياتوالي اړتيا نشته. تر لمانځه وروسته دا التزام چې دري، دري ځله دا خلاص سورة ولولي او ثواب يې مري ته ويني، ښه نه دي. بل وخت په خپل زړه کې پرته له

اعلان او التزام څخه که کوم سورت وويل شي، کومه خبره

پکې نشته. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۲۲، مرقات المفاتيح ج ۱ ص ۳۶۹، فتح الباري ج ۱ ص ۱۲۲)

تر لمانځه وروسته دامام په جامه څه نښه وليدله شوه

پوښتنه: يو څوک امام و او د جنازې لمونځ يې ورکړ وروسته يې په جامه څه نښه وليدله شوه چې غسل ته يې اړتيا وه، د جنازې لمونځ صحيح شو او که به بيا په قبر کېږي؟
 ځواب: په دې صورت کې لمونځ نه دی شوی، بيا به يې کوي، که خښ شوي وي په قبر باندې به يې کوي. يعني دمري تر خراييدلو وړاندې، ځينو تر دريو ورځو پوري حکم ورکړی دی. په دې معنی چې تر دريو ورځو پوري په قبر لمونځ کيدلای شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۲۸)

مسئله: دامام د جنازې لمونځ ورکړ، بيا څو قدمه ولاړ، معلومه شوه چې په ذکر يې د بولو څاڅکې راغلل، په دې اشتباه لمونځ نه خرايېږي، شوي لمونځ صحيح دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۰۳)

په هيره يې بي اودسه لمونځ وکړ؟

پوښتنه: دامام په سهوه سره بي اودسه لمونځ وکړ، د جنازې تر وړلو وروسته ورته ياد شول چې اودس يې نه و، په داسې حال کې څه حکم دی؟

ځواب: په دې صورت کې د جنازې لمونځ شوی نه دی، په درمختار کې راځي چې که دامام بي اودسه او قوم اودس درلود لمونځ به راگرځي. نو دا د جنازې لمونځ به بيا کوي او

که مري دفن شوی وي تر هغه لمونځ ورباندې لازم دی ترڅو مري خراب شوي او شپيدلی نه وي. يعني ورباندې د غسي گمان نه وي، ځينو فقهاوو داموده درې ورځې ښودلې ده. که داموده تيره شوه بيا هيڅ کيدلای نشي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۱۷، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۶، باب الجنائز په حواله)

که د جنازې په لمانځه کې د دعا په ځای سورت وويل شي

پوښتنه: يوه سري د جنازې لمونځ ورکړ، د دعا په ځای يې: "قل هو الله" او "انا اعطينا" د جنازې په لمانځه کې وويل، د دې حکم څه دی؟ ايا لمونځ وشو او که ونه شو؟

ځواب: په دې صورت کې لمونځ وشو، خوده بد وکړل ځکه د جنازې په لمانځه کې د قرآن کریم اياتونه يا سورتونه ويل مکروه دي، له فاتحي پرته چې اختلاف پکې دی، په بيا کې دي دا شخص نه امام کېږي، ورته لازمه ده چې ثنا او دعا ياد کړي، که څه هم کومه سزا ورته نشته.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۱۸، دعالمکيري مصري ج ۱ ص ۱۵۴ په حواله)

مسئله: فقهاوو د اليکلي دي چې که د دعا په نيت فاتحه د جنازې په لمانځه کې وويله شي صحيح ده او دامطلب عالمکيري دروايت دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵۲۶، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۴۰)

که يې جنازه سرچپه ايښې وه؟

پوښتنه: په غلطې سره يې د جنازې د لمانځه په مهال جنا سرچپه ايښې وه، کوم لورته چې يې سر ايښودل کېږي ه لورته يې پښې کړي وي، د جنازې تر لمانځه وروسته معلوم

شوه. ايا د جنازي لمونځ وشو؟ لمونځ بيرته راوگرځول شي؟
 ځواب: که پوهيږي او جنازه چپه پردي دامکړه ده. که په
 هيره داسي وشي څه خبره نشته دلمانځه دراکرځولويې اړتيا
 نشته. (فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۳۶۰، درمختار او طحطاوي ص ۵۹۲، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۲۹،
 ردالمحتار ج ۱ ص ۸۱۲ په حواله)

د جنازي دلمانځه په اړه مسائل

مسئله: د جنازي په لمانځه کې به مقتدي دامام په پيروي
 ثناء او نورڅه برابر وایي او تر لمانځه وروسته لاس پورته
 کول او دعا کول ثابت نه دي، فقهاوو دامنع کړي دي، ځکه
 لمونځ په خپله دمري لپاره دعا ده.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۲۰، اپ کې مسائل ج ۳ ص ۱۶۵)
 مسئله: د کومو خلکو چې د جنازي دلمانځه دعا زده نه وي،
 يوازي په اقتداء او تکيرونو يې لمونځ کيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۲، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۱۴ په حواله)
 مسئله: چاته چې ماثوره دعاوي يادي نه وي، تر دريو
 تکيرونو وروسته، د "اللهم اغفر لنا" په ويلو سره يې د جنازي
 لمونځ کيږي خو سنت دعا ونه ويله سوه.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۴۷، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۱۶ په حواله)
 مسئله: څوک چې د جنازي دلمانځه په جوړښت نه پوهيږي،
 هغوی دې هم په لمانځه کې گډون کوي، له امام سره دي
 تکيرونه وایي، که يې ماثوره دعا ياده نه وي "اللهم اغفر لنا"
 دي په ځای وایي او دا کافي دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۹)

مسئله: څوک چې د جنازي دلمانځه په دعا نه پوهيږي، نيت

دي وکړي، دامام تر شا ودریږي يوازي په تکيرونو او سلام
 اکتفا وکړي، لمونځ کيږي او مړي ته يې ثواب رسيږي.
 د جنازي په لمانځه کې د دعا رکښت مختلف ښه مسئله ده.
 علامه شامي يې رکښت ته ترجيح ورکړي ده، خود عذريه
 مهال دارکښت په اتفاق سره نسا قضيږي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۶)

مسئله: يوازي د څلور تکيرونو په ويلو سره د جنازي
 لمونځ اداء کيږي، څوک چې د تکيرونو په ويلو پوهيږي
 دهغه د جنازي لمونځ کول صحيح دي.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۲۴، مراقب الفلاح ص ۳۲۰ په حواله، علم الفقہ ج ۲ ص ۲۰۷)
 د جنازي دلمانځه لپاره هغه شرايط دي کوم چې دنورو
 لمونځونو لپاره دي، پرته له رکوع او سجدي او نور. کوم
 شيان چې نور لمونځونه فاسدوي هغه د جنازي لمونځ هم
 فاسدوي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۶۴)

مسئله: د جنازي لمونځ هم په هغو شيانو فاسديږي کوم چې
 نور لمونځونه ورباندي فاسديږي، يوازي دومره توپير شته
 چې د جنازي په لمانځه کې قهقهه خندا او دس نه ماتوي اوله
 ميرمنې سره په خوا کې دريدل، فساد نه راولي.

(علم الفقہ ج ۲ ص ۱۹۵)

د جنازي له لمانځه پرته که مړی ځين کړای شي؟

مسئله: کوم ماشوم که ژوندي وزیږي د جنازي لمونځ يې
 فرض دي، که پرته له جنازي ځين شي، هغه خلک چې
 ورباندي خبر دي هغوی گنهگار دي، د داسې جنازي حکم

چې پرته له لمانځه خښ شوي وي، دادی چې په قبريې جنازې لمونځ کيږي، د ترهغه چې په خرابيدلو يې گمان نه وي. د دې تحديد ځيني علماوو په دريو ورځو کړی دی. خر صحيح داده چې څه وخت ورته ټاکل شوی نه دی ترڅو يې د خرابيدلو اټکل نه وي ترهغه لمونځ کول ورباندې فرض دی. خو چې هغه وخت تير شي او لمونځ ورباندې ونکړي خلک گنهگار پاته شول. كفاره يې داده چې توبه او استغفار وکړي او بيا داسي کار ونکړي. بس همدومره کافي دي نور، سختې له همدې خلکو سره ونشي ځکه دا کار يې په ناپوهي سره کړی دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۸، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۲۶ په حواله)

مسئله: دمري د جسد تر خرابيدلو او شريدلو وړاندې يې په قبر د جنازې لمونځ کيدلای شي او د جسد د خرابي موده يې معلومه نه ده. بلکه د دې مدار دمري په جثه، موسم او د ځمکې په حالت او خاصيت پورې اړه لري. ځيني ځايونه دري ورځي، ځيني لس ورځي او ځيني ځايونه مړی تريوې مياشتې نه خرابيږي. د ځمکې د تاثير او نورو په هکله له ماهرو مسلمانانو څخه پوښتنه وشي او په هغې خبره عمل وشي. د جسد تر خرابيدلو وروسته يې په قبر د جنازې لمانځه جواز نشته. (فتاوی رحيمه ج ۸ ص ۱۸۹، درمختار مع شامي ج ۱ ص ۸۲۷ په حواله، بحر ج ۲۱ ص ۱۸۲)

د بيرته تګلو لپاره به اجازه اخلي؟

مسئله: د جنازې تر لمانځه وروسته تر څښولو وړاندې که

څوک بيرته ځي دمري له خپلوانو اجازه اخستل مستحب ده. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۴، د خانيه ج ۱ ص ۹۱ په حواله)

مسئله: دا جنازې اخستلو ضرورت نشته، خو تر څښولو وړاندې تلل ترهغه کم ثواب لري چې که تر څښولو وروسته لاړ شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۶، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۲۸ باب انجنایز)

مسئله: د جنازې تر لمانځه وړاندې بيرته تلل مطلقاً مکروه دي. تر لمانځه وروسته که دمري خپلوان اجازه ورکړي نو بيرته تګ مکروه نه ده. (کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۶۹)

دهديري آداب

يوه عامه غلطې داده چې هديري ته په رسيدلو خلک د دنيا خبري نه پريږدي، جال دا چې هديره د عبرت ځای دی. د قبر او آخرت او دهغوی دوو وړوونکو مرحلو او په خپل انجام د فکر کولو ځای دی.

قبرستان ته په ورتلو چې د سلام ويلو کوم کلمات رانقل شوي دي، اکثر خلک ورڅخه غافل دي. ډير کسان هديري ته د تتوتلو مشهوره او معلومه لاره پريږدي، په قبرونو د پاسه تيريږي او دمري قبر ته د رسيدلو هڅه کوي، کله خو د قبرونو د پاسه خيژي، خوياد ولري چې داسې کول منع دي. معلومه او ټاکلې لاره که څه هم اوږده وي خو په هغې تلل ضرور دي. ځيني کسان چې هديري ته ورسيري، دمري خواوشا کيني، دمري د څښولو کارگوري خو د دوی له ناسې څخه دمري خپلوان او قبرکندونکي په تکليف کيږي، د ډيروالي له ابله

يوه او بل ته ضرر رسوي، خوا او شانور قبرونه هم تر پښو لاندې خرابوي. دا پديد ولري چې دخښولو کار ليدل فرض او واجب نه دي، خو نورو ته په دي کار سره تکليف رسول حرام دی. د قبرونو خرابول هم جواز نلري نو له دي گناهونو څخه ځان ساتئ. له قبر سره يوازې د قبر جوړوونکي پرېږدي، ترڅو په اسانې سره خپل کار وکړي، دخاورو وړکړي وخت چې راشي هغه ورته ورکړي.

ځينې کسان دخاورو خښتو دور کولو په مهال خورا پيږه کوي، يو له بل سره په څنگ وهي او تکليف سره رسوي، دا هم ناجايز دی. (احکام ميت ج ۱ ص ۲۳۵)

په پيل کې چې توحيد لا دخلکو په زړونو کې پسم ځای نيولی نه و، له شرک او جاهليت څخه ډوتلو لاريه موده تيره شوي نه وه، رسول الله صلی الله عليه وسلم خلک قبرونو ته له تللو څخه منع کول، ځکه د شرک او قبر لمانځنې له ککړتيا څخه ويره وه. خو کله چې د امت توحيدې مزاج پوخ او کلک شو او له هر ډول جلي او خفي شرک څخه يې په زړونو کې کرکه پيدا شوه او قبرونو ته له تللو څخه د شرک د جراثيمو د پيدا کيدلو اندېښنه ورکه شوه. رسول الله صلی الله عليه وسلم قبرونو ته دورتلو اجازه وکړه او دا يې هم څرگنده کړه چې دا اجازه ځکه وشوه چې د قبرونو په زيارت کولو سره له دنيا سره مينه کمېږي او په زړونو کې د آخرت ياد پيدا کېږي. (معارف الحديث، ج ۲ ص ۴۸۸)

په هديره کې په پټو پښو گرځيدل

پوښتنه: ځينې ځايونه عادت دی چې په هديره کې په تيريدلو بوټ يا خپلۍ کاږي، ځکه په پټو پښو په هديره کې گرځيدل د مړو بې عزتي گڼي. د دي شرعي حکم څه دی؟

ځواب: په قبر د پاسه گرځيدل بې احترامی ده، که هغه په پټو پښو وي او که په لوڅو، خو په ټوله هديره کې په پټو پښو گرځيدل بې احترامی نه ده. (فتاوی محموديه ج ۷ ص ۲۳۴)

مسئله: په قبرونو د پاسه لاره جوړول منع دي، که هغه په پټو پښو تگ وي او که په لوڅو پښو، خو که د قبرونو د پاسه نه وي بيا په پټو پښو تگ راتگ هم صحيح دی.

په خپل ژوند ځان ته قبر جوړول

مسئله: که هديره عامه وقف وي. چا پکې ځان ته قبر وکړي او خوندي يې وساته، کوم بل شخص خپل مړی پکې خښ کړي، په دي صورت کې دي د مړي خپلوان يوازې د قبر کندنو اجازه نلري. که قبرونه باسي يوازې په زړه کې داو لري چې زه به دلته خښېږم، په دي صورت کې که هلته بل مړی خښ کړای شي، دی د هيڅ شي حق نلري. د جسد د ايستلو حق يوازې په هغه صورت کې شته چې ځمکه د چا په ملکيت کې وي او دده له اجازې پرته څوک پکې خښ کړل شي.

(کفيت العفتي ج ۷ ص ۱۲۵، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۶)

مسئله: تر مړينې وړاندې په ژوند د ځان لپاره په کفن او قبر

دميت مسئلي ۴۰۴
(چې ځمکه وقف نه وي) چمتولو کې کومه خبره نشته.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۶)

د قبر ځمکه به په کوم مال (پيسو) اخستله کيږي؟

پوښتنه: مړی خويي ځينې وارثان په عامه هديره کې خښوي، خو ځينې بيا د قبر لپاره ورته ځمکه اخلي او هلته يې خښوي. ايا د ځمکې بيه د مړي له مال او ملکيت څخه ورکوي او که د وارثانو؟

ځواب: د الگښت په تجهيز او تکفين کې شامل دی، نو د مړي له شتمني څخه ورکول کيږي. وارثانو ته د ضروري نه ده چې هغه مړی په عامه هديره کې خښ کړي، بلکې که غواړي نو د قبر په اندازه دي ځمکه ورته واخلي او هلته يې خښ کړي، وارث او يا پوروال يې مانع کيدلای نشي. هوک يې هغه په خپله خوښه په عامه هديره کې خښوي هم جواز لري. خو که مړي ميرمن وي او ميرمه هم ولري، هغه يې د تجهيز او تکفين ذمه واردی، نو د ميرمنې د ترکي له مال څخه دي د الگښت نه کيږي. ميرمه دي دخپل حيثيت او خوښي برابر د تجهيز او تکفين کار وکړي. که يې ميرمه نه وي او يا انکار وکړي نو بيا دي د ميرمنې له ترکه مال څخه د تجهيز او تکفين لگښت پوره کړي. (فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۲۶۰)

مسئله: د مړي په خښولو او نورو کاورنو کې يې مسنون طريقه خپله شي ترڅو نه پکې اسراف وشي او نه هم پور وړيو وارثانو حق ته زيان ورسيزي، مثلاً قبر هم خام جوړ

دميت مسئلي ۴۰۵

شي، که مړی شتمن وي او که بې وزله، که غسل ورکول او قبر کڼدل په اجوره وي، هغه لگښت هم له حيثيت سره سم او په متوسطه درجه کې وي. که په عامه هديره کې ورته ځای ونه موندل شي، د قبر لپاره دي ورته ځمکه واخستله شي دهغي بيه دي هم د تجهيز او تکفين د سامان په ډول د ترکي له شتمني څخه ورکړل شي. (مفيد الوارثين ص ۳۲)

د مملوکي هديرې حکم

مسئله: هديره که وقف وي، نو د کومو کورنيو لپاره چې وقف ده، هغه خپل مړي هلته پکې خښولای شي او متولي يې د منع کولو حق نلري، متولي د اهل استحقاق حق باطلولای نشي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۱۷)

مسئله: که د پاچا له لوري چاته ځمکه د تمليک په ډول ورکړل شوي وي. هغه يې مليکت ده. که يې په هغې ځمکه کې يوه ټوټه دخپل اولاد دخښولو لپاره وقف کړه، دا خاص وقف دی. ترڅو هغه کسان چې ورته وقف شوي وي پاته وي نورو ته دخښولو اختيار پکې نشته. خو که يې وقف نکړي او په خپله مملوکه ځکه کې يې خښ کړي نو په هيڅ حالت کې نور ته دخښولو حق نشته. خو په دې ټولو حالاتو کې د ملکيت ثبوت ورکول د مدعي په ذمه دي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۱۷)

مسئله: د قبرونو ځمکه که د قبرونو لپاره وقف نه وي، د چا ملکيت او يا د بل څه لپاره وقف شوي وي. کله چې د مړي

د بدن د اجزاوو د نه پاته کيدلو گمان غالب شي، نو په قبرونو ودانۍ جوړول يا کښت کول او يا هغه کار کول چې ورته وقف شوي ده، جواز لري. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۱۸)

مسئله: د هديرې ځمکه که د څښلو لپاره وقف شوي وي، هغه د هستوگنځای په توگه استعمالول جواز نلري، همداسي له هغه ځای څخه د قبرونو نښې لري کول هم جواز نلري.

خو که ځمکه وقف نه وه بلکه د چا په ملکيت کې وه او هلته يې د څښتن له اجازي پرته څوک څښ کړل شول يا يې اجازه ورکړه خو ځمکه يې وقف نکره نو په دې صورت کې که دا گمان غالب شي چې نور نو مړي خاوري شوي دي، مالک ته يې په هغې ځمکه ودانۍ جوړول جواز لري.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۲۲)

مسئله: د عامي هديرې لپاره د وقف شوي ځمکې خرڅول جواز نلري، په کرایه ورکول پيرل او پلورل يې جواز نلري. د قبرستان لپاره په وقف شوي ځمکه د هستوگنځای جوړول تا جازي دي. هو! که د هديرې د ساتلو په مقصد د محافظ لپاره ځاله يا بل ځای جوړيږي دا مباح دي.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۲۶)

د عامي هديرې حکم

مسئله: هغه هديره چې د عامو مسلمانانو لپاره وقف شوي وي، که هغه دکامې له مسجد سره وي يا بل ځای وي هلته له څښلو څخه ممانعت د متولي په اختيار کې نه ده، که هغه

کوم مړي له څښلو څخه منع کړي، ظالم دی. متولي ته په خپله هديره کې چې د مسلمانانو لپاره وقف وي له چا څخه د قبر بيه ياد نور څه پيسې اخستل جواز نلري. همداسې هلته قفل اچول او له څښلو څخه ممانعت کول ظلم دی.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۴۷)

مسئله: که هديره د عامو مسلمانانو لپاره وقف نه وه، کومې ځانگړې ډلې يا کورنۍ ته وقف وه نو چې چاته وقف وي، هغوی ته ځانگړي ده او هغه حقوق پکې ورته حاصل دي چې عامو مسلمانانو ته په عام وقف کې حاصل دي، خو هغوی له موقوف عليه څخه پرته نور و نه هم د مړي د څښلو اجازه ورکولای شي، ځکه هديره يې ملکيت نه ده بلکه د هغه موقف عليه حق دی. هغه څوک چې دا هديره ورته وقف ده، نور و نه پرته د څښلو اجازه ورکولای شي خو د ځمکې د بېې اخستل ورته جازي نه دي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۴۷)

له اجازي پرته دفن کول

پوښتنه: که د ځمکې د مالک له اجازي پرته څوک د هغه په ځمکه کې مړي څښ کړي، ايا د ځمکې مالک يې بيرته ايستلو ته مجبورولای شي؟

ځواب: د مړي وارث ته دي ووايي چې مړي وکارې، که يې ونه کارې د ځمکې مالک حق لري چې قبر وسپري او مړي وکارې يا د قبر ځمکه همواره کړي.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۱۹۳، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۰ په حواله)

مسئله: که مری را وباسی عام مسلمانان دي دملوکه
 حمکې اجازه واخلې يا دي په عام موقوفه حمکه کې خښ
 کړي. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۴۱۲، مجمع الانهرج ۱ ص ۱۸۵ په حواله، فتاوی دارالعلوم
 ج ۵ ص ۲۷۵)

(دمري در ايستلو يا يې د قبر په هموارولو مري ته هيڅ
 عذاب نشته، دا غلطې دژوند وده چې ولي يې اجازه نه
 اخستله، که مالک ورته اجازه ورکوي په دي کې يې ثواب ده
 . مخمدرفعت قاسمي)

په مسجد کې قبر جوړول

پوښتنه: يوه خونه وقف علی المسجد ده، متولي په هغې
 کې خپل پلار خښ کړ. ايا دا کار شرعاً جواز لري او متولي لږه
 څه حکم دی؟

ځواب: دا خیانت دی، له همدې امله متولي واجب العزل
 دی. په حاکم یا عامو مسلمانانو لازم دي چې د اقبور وسپري،
 مری راوباسي یا قبر له حمکې سره برابر کړي، ځکه د قبر په
 پاته کیدلو د مسجد وقف معطل پاته کیږي او اشغال بالغير
 ورته لازمیږي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۱۹۳، رد المحتار ج ۵ ص ۱۷۴ په حواله)

مسئله: د مسجد غرب لور ته چې کومه حمکه د مسجد له
 وقف حمکې څخه بهر وي قبر کې جوړول منع نه ده.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۵)

مسئله: د قبر د حمکې په بام (مسقف قبر) باندې لمونځ
 کیدلای شي. (فتاوی رحیمیه ج ۸ ص ۱۰۹)

مسئله: که مسجد ته نژدې د مړو د خښولو لپاره کوم ځای
 ځانگړی وي، هلته يې خښول کومه خبره نه ده، داسې ځای
 دي خښوي چې ورته خاص وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۹، رد المحتار
 ج ۱ ص ۸۲۵، باب صلوة الجنایز په حواله)

له هديرې څخه بيل د مري خښول

پوښتنه: د عام مسلمانانو له هديرې څخه بيل د مري خښول
 جواز لري کنه؟

ځواب: مسلمانان په عامه هديره کې خښول مسنون کار
 دی. ددې خلاف يو خاص ځای خښول يې مکروه دي. د کوم
 عالم يا بل مشر خښول د مدرسې يا مسجد تر څنگ يا بل
 خاص ځای يې مکروه ده. د کوم عالم يا بل مشر خښول
 د مدرسې يا مسجد تر څنگ يا بل خاص ځای او بس يو عام کار
 شوی دی، فقهاوو د اکار بنه بللی نه دی. نو په لارښود
 جنابانو دا وصيت کول واجب دي چې تر مړينې وروسته دي په
 عامه هديره کې خښ کړي.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۴۰۶، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۷ په حواله)

مسئله: گنبد جوړول يا يې په تعمير کې خښول له انبياوو
 پرته چاته جایز نه دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۹۵، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۶،
 مشکوة باب دفن الميت ج ۱ ص ۱۴۸ په حواله)

په گډه هديره کې د مري خښول

مسئله: مسلمان مری په داسې هديره کې خښول چې هلته
 غيرم مسلمانان، هندوان، سيکان او غيسايان هم خښ وي،

دميت مسئلي ۲۱۰
 بنه نه ده، مکروه ده. خو چې بل ځای د خښولو لپاره وموندل شي. اما که مجبوري وه اوله دغه شریک قبرستان پرته بل ځای نه و، د مسلمانانو بيله هديره نه وه، نو بيا دي هلته خښ کړي. د غسې ځای د جنازې لمونځ هم کول مېکروه دي، خو که هلته کوم ځای پاک و چې د قبرونو نښې پکې نه وي او د قبلي لور ته کوم قبر نه وي، نو د جنازې لمونځ او نور څه هلته صحيح دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۹۹، ردالمحتار ج ۱ ص ۲۵۲، باب تکره صلوۃ في کیفیة به حواله)

په ناپاکه ځمکه قبر جوړول

سوال: که په کوم ځای کې له ډیره وخته نجاست پروت وي، خاوره پروا چوله شي بیا مری پکې خښول صحيح دي او کنه؟
 ځواب: په حدیث شریف کې راځي: ځمکه په وچیدلو سره پاکېږي. نو چې په دې کله کې خاوره واچوي او هغه ځمکه وچه شي، هغه پاکه ده، مری پکې خښول صحيح دي.
 (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۲)

که په ودانۍ کې قبر راوخوت

مسئله: په یوه ودانۍ کې د تاد او کندلو په مهال جسد راووت، هغه به هلته ږدي ځکه جسد چې چیري وي له هغه ځایه یې بې ضرورتو ته نقل کول جایز نه دي. خو که یې هلته ایښودل ستونزمن وي او د بې عزتي ویره یې وي. مثلاً په دې تاداب کې جسد وي او یا بله مجبوري وي نو بیا جواز لري چې بل ځای په کومه هديره کې یې پرته د جنازې له لمانځه

دميت مسئلي ۲۱۱
 دفن کړي. ترڅو د مری احترام و ساتل شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۹، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۴۰ په حواله غنیه ص ۵۶۲، امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۱۹)

روافض چیري خښ کړای شي؟

مسئله: که له روافضو څخه څوک ومري، که یې خپل خلک موجود وي هغه به یې تجهیز او تکفين وکړي خو که هغوی څوک نه وو، نو نورو مسلمانانو ته لازمه ده ترڅو یې تجهیز او تکفين وکړي. که هغه رافضي داسې څوک وي چې د کفر حکم ورباندې جاري شوي نه وي، نو تجهیز او تکفين دي د مسلمانانو په څیروشي، د جنازې لمونځ دي اداء کړي او خښ دي کړي. خو که ورباندې د کفر حکم جاري کیدلای شوی، نو په تجهیز او تکفين کې دي د سنت مراعات نه کیږي او د جنازې لمونځ دي هم نه کوي، هسې دي دفن کړي.

(کفایت المفتي ج ۴ ص ۱۹۴)

مسئله: هغه څوک چې شیخینو (ابوبکر او عمر (رضی الله عنهما)) ته بدرد وایې ډیر فقهایې کافر گڼي او هغه روافض چې د عایشې (رضی الله عنها) په افک قایل دي یا د ابوبکر (رضی الله عنه) له صحابي والي منکروي یا علی (رضی الله عنه) ته د الوهیت قایل وي، هغه په اتفاق سره کافر دي او په مختار شامي کې دي چې د داسې روافضو په تکفين او تجهیز کې مرسته کول، د هغوی د جنازې لمونځ کول، د مسلمانانو په هديره کې یې خښول صحيح نه دي او له هغوی سره متارکه او مقاطعه باید وسي ترڅو وپوهیږي او اهل سنت ومني. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۲، ردالمحتار ج ۱ ص ۲۹۸، فصل المحرمات به حواله، فقه اکبر ص ۱۸۸)

د جذامي تدفين

۲۱۲

مسئله: د مسلمان جذامي جسد د مسلمانانو په هديره کې دفن کړای شي. په هغه مالګه اچول خاوري کول يا سوځول شرعي کار نه دی، بلکه لکه نور مسلمانان مړي داسي دي دفن کړای شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۴، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۳۷ په حواله، مشکوة ج ۱ ص ۱۴۹)

(د مسلمان جسد سوځول جواز نلري، د ايو مشرکانه توهم لمانځنه ده نو ځکه يې خښول په کار دي.) (محمدرفعت قاسمي) مسئله: که څوک په بحري پيړۍ کې و مړي او ساحل ته تر رسيدلو دمړي دخرايدلو ويره نه وه، نو په وچه کې دي خښ کړای شي او کنه په اوبو کې دي وغورځول شي او داچولوپه مهال که دروند وزن ورپوري وتړل شي ښه ده، ترڅو داوبو تل ته لاړ شي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۴۰، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۳۶، په حواله مشکوة ج ۱ ص ۸۶۱)

دلادرکه خښول

مسئله: که څوک په کوهې يا بل ځای کې ولويزي يا تر ودانۍ لاندې شي او و مړي، دهغه د جسد را ايستل شونې نه وي، نو د مجبوري له امله يې غسل او کفن معاف دي. چيري چي جسد دی هغه ځای يې قبر وبلل شي او د جنازې لمونځ يې وشي. دا تر هغه چي جسد خراب شوی نه وي. (شامي ج ۱ ص ۸۲۷)

مسئله: که څوک په سمندز کې لاهو شي او و مړي او د جسد معلوم نه وي. يا په بل ډول مړ شي او جسد يې ورک

دميت مسئلي

۲۱۳

شي، په داسي حال کې يې غسل، کفن د جنازې لمونځ او خښول هر څه معاف دي، د جنازې لمونځ دي په غياب کې نه کوي، ځکه د جنازې دلمانځه لپاره يو شرط دادی چي مړی به حاضر وي. (شامي ج ۱ ص ۸۲۷)

په زاړه قبر کې نوی مړی ايښودل

مسئله: که قبر دومره زوړ وي چي مړی بالکل پکې خاوري شوی وي، په داسي قبر کې دوهم مړی خښول صحيح دي اوله ضرورت پرته داسي کول منع دي خود ضرورت په مهال جواز لري. که په قبر کې زاړه هلوکي موجود وي، هغه دي بيل په قبر کې کښيښود دي. خو که مړی په قبر کې بالکل سالم موجود وي هم د ضرورت په مهال په داسي قبر کې بل مړی ورسره ايښودل جواز لري، خود زاړه او نوي مړي تر منځ دي دخاوري حائل جوړ شي.

مسئله: که کله په يوه وخت کې په يوه قبر کې دخو مړو داينښودلو اړتيا پيدا شي، که ټول سړي وي او يا ټولي ښځي وي نو تر ټولو لومړی دي افضل په لحد کې کښيږدي او بيا نور. که مړي گډ وو، نو لومړی دي سړي بيا هلکان، بيا ښځي او وروسته ښځي کښيښودلي شي او ددوی تر منځ دي خاوري واچوله شي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۱۱، دالتبين هنديه ج ۱ ص ۱۰۷ په حواله، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۴۰، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۸، درمختار ج ۱ ص ۸۲۵)

مسئله: په يوه قبر کې تر يوه زيات مړي خښول که ضرورت نه وي، مکروه دي. خو که ضرورت وي بيا کيدلای شي په يوه

قبر کې تريوه زيات مړي خښ کړای شي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۶۷ - علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۸)

دقبر خاوره دتبرک لپاره وړل

پوښتنه: که څوک دښو خلکو له قبر څخه دتبرک لپاره خاوره يوسي او له ځان سره يې کښيږدي ايا جواز لري؟ که جواز نلري نو هغه خاوره چيرې واچوي؟

ځواب: له وقف شوي هديرې څخه خاوره وړل ناجايزه ده، ځکه هغه وقف ده. له خپل مملوکې هديرې څخه خاوره وړل جواز لري، ځکه دی يې مالک دی. خو دتبرک لپاره دکوم ښه سړي دقبر خاوره وړل او له ځان سره ايښودل يومحدث (نوي پيدا شوی) کار دی.

مړی چې کله خاوري شو دقبر ځای که يې خپل ملکيت وي کرل يې صحيح دی، نو له دي څخه معلوميږي چې دقبر د خاوري کوم ځانگړی درناوي په شريعت کې نشته، مړی احترام لري نو ددي خاوري اچول په عامه لاره کې هم صحيح دي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۵۳)

مسئله: عهدنامه ليکل يا قرآن کریم يا بل څه په قبر کې ايښودل جواز نلري، دافقه او منع کړي دي، ځکه ويژه ده چې په نجاست ناپاک شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۲۷ او ج ۵ ص ۴۴۱ تفصيل يې په شامې کې ده، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۹)

په قبر کې دننه پخې خښتې، ډبره يا بل شي لگول

مسئله: په قبر کې دننه دمړي خواو شاله ضرورت پرته د

دلرگې تختې، ډبرې، سيمنت او پنبه په بټۍ کې پخې شوې خښتې لگول تحريمي مکروه دي.

مسئله: که څمکه ډيره نرمه وه، رطوبت پکې واو دقبر دلويدلو ويره وه، نو دارتيا په اندازه داشيان پکې لگول جواز لري. که په لرگيو، ډبرو يا سمټو دارتيا پوره کيدله بيا دي په بټۍ کې له پخو خښتو او اوسپنې څخه ډډه وشي، ځکه هلته پکې داوړاثر دی خو په ډبره او سمټې خښتو کې دا بدوالی نشته.

دداسې ضرورت په مهال دلرگيو او اوسپنې په تابوت کې مړي خښول جواز لري خو دا اوسپنې له تابوت څخه دي تر ممکن حده ډډه وشي، په هر ډول تابوت کې غوره داده چې دلاندي پکې خاوره واچوله شي او دمړي دواړو لورونه خامي خښتې کښيښودلي شي. دننه لوري يې په خټه وپوښل شي.

۳- دمړي پاسنې لور ته پرته له ضرورته لرگي، ډبره يا دسمت گل (اخير) يا اوسپنه لگول جايز دي.

۴- له پاسه قبر ته دخټو اخير ورکول صحيح دي خو ډډه ورڅخه کول غوره دي.

۵- په قبر دپاسه دسمتو پلستريا کوم ډول خښتې لگول جواز نلري. پلستر او ودانۍ ورباندې جوړول په صراحت سره په حديث کې منع شوي دي. خښته لگول هم په ودانۍ کې

شامل دي، دادزینت په نیت حرام دي او داستحکام لپاره تحریمي مکروه دي چې په گناه کې له حرام سره برابر دي. خو ددرندگانو له ویري خامې خښتې لگول پروا نلري.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۱۸۹، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۹ په حواله، فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۹۲)

مسئله: دقبر لحد خام پرېښودل او خواو شا پخول هم صحیح نه دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۴)

له زاړه قبر څخه خښتې را ایستل

مسئله: په دې کې شک نشته چې له اړتیا پرته په قبر کې دتنه پخې خښتې او ډبرې لگول صحیح نه دي. په پاسنۍ برخه کې یې هم اجازه نشته. خو دځښتو او ډبرو درایستلو لپاره قبر پرانستل هم صحیح نه دي. لکه دا چې کوم مړی ځښ شي او بیا معلومه شي چې غسل نه دی ورکړل شوی. نو تر خاورو اچولو وروسته دمړي دغسل لپاره قبر پرانستل صحیح نه دي. خو که په قبر دپاسه ډبرې یا خښتې لگیدلي وي نو هغه لري کولای شي. په دې شرط چې وارثان یې راضي وي، دفتنې کومه ویره نه وي او خلک خبروي چې پوخ قبر جوړول صحیح نه دي. نو بیا پاسنۍ برخه چې ډبرې او خښتې پکې لگیدلي وي هغه لري او قبر له خاورو سره سم شي. که وارثان خوښ وو داسې کیدلای شي. (فتاوی رحیمیه ج ۵ ص ۱۱۴)

مسئله: هدیره دمسلمانانو لپاره وقف ده. دهدیرې دگټې لپاره هلته دکانونه جوړول شرعاً جواز نلري. په هدیره کې دمړي خښول اصل مقصود دي. (فتاوی رحیمیه ج ۸ ص ۱۸۰)

قبر څرنگه جوړ شي؟

مسئله: قبرونه په دوه ډوله دي: بغلي او صندوقي. بغلي قبر سنت دی. ددې شکل او صورت دادی چې دپوره قبر تر کنډلو وروسته دقبلي لور ته تر دیوال لاندي یې وکړي او دومره ځای جوړ کړي چې میت په اسانې پکې کښېښودل شي. بیا یې مخته خامې خښتې داسې کیږدي چې هغه ځای بند شي کوم چاک او چوله پاته نشي. که خامې خښتې نه وي نو بانسونه دي کښېږدي که هغه هم نه وي بیا دې دلرگي تختي کښېږدي. بیا ددو نوپاني او خزلي یا دخرماوو څانگي دخوني دچت په څیر ورباندي واچوي ترڅو خاوري تري تیري نشي. خو دابغلي قبر په کلکه ځمکه کې جوړیدلای شي. که په نرمه ځمکه کې جوړ کړای شي نو ژر لویري. په دغسې ځمکه کې صندوقي قبرونه جوړوي. دهغه صورت دادی چې دقبر تر کنډلو وروسته، دهغه په تل کې په اوږدوالي دویالي په څیر دومره ځمکه وکارې او پاکه یې کړي چې مړی پکې ځملولای شي. په هغه دپاسه خامې خښتې، بانس، دلرگي تختي که داشیان نه وو، ډبرې ورباندي کښېږدي چې قبر مسقف دصندوق په څیر جوړ شي او دلاندي خاوري ورته تویې نشي. بیا دپاسه خاوري ورباندي واچوي او قبر ډک کړي.

مسئله: که مړی په قبر کې کښېښودل شي او له پوښ (چت) پرته ورباندي خاوره ولویري دادسنت خلاف دی. دادمړي بې

عزتي هم ده. (يعني اول دي تختي او نورخه په لحد کښيښودل شي او بيا دي ورباندي خاوري ولويږي، ترڅو په مري باندي راساً خاوره ونه لويږي). (فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۲۸۲، عالمکيري ج ۱ ص ۱۶۵ په حواله، وفتاوی رحيميه ج ۸ ص ۱۷۲)

مسئله: که د ځمکې دنرموالي له امله د قبر د لوييدلو ويره وه نو صندوق (ميانه گور) قبر جوړول جايز دي. د قبر دخولې د پټولو لپاره که خامي خښتې، تختې يا نورخه نه ووييا ضرورتاً ډبري هم استعماليدلای شي. ترڅو ځناوران قبرونه سپري او مري ته ونه رسيږي. خو بڼه داده چې ډبري لاندي لوري هغه چې دمري خواته وي په خټه گل (اخير) شي ترڅو دمري څلورو لورو ته خاوري معلومې شي.

(فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۲۸۴، شامي ج ۱ ص ۸۳۶)

مسئله: په نرمه او شگلنه ځمکه کې چې قبر دريدلای نشي په خامو خښتو د لحد سمول جواز لري. که د ضرورت له امله د لحد هر لوري ته خښتې کښيښودلې شي، جواز لري، آن مستحب دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۱ ص ۳۷۲)

مسئله: که دخپلې کورنۍ او خپلوانو قبرونه سره نژدي وي، کومه خبره پکې نشته. که ممکن وي نو دا کار غوره او افضل دی. که پيل، پيل وي پيژندل يې ستونزمن وي، يو ځای سره بڼه دي. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۹۵)

مسئله: قبر مربع جوړول مکروه دي، مستحب دادی چې قبر ولاړ وي، داوښد کومې په څيروي، لوړوالي يې يوه لويشت

(۱۹ انچه = ۲۲ سانتي) يا تردي څه زيات وي.

مسئله: تريوه لويشت زيات قبر لوړول مکروه دي.

(علم الفقہ ج ۲ ص ۲۰۱)

(له قبر څخه په را کښلو شويو خاورو يې لوړول پروا نلري. خو وروسته نوره خاوره اچول او لوړول مقصد دي چې پري لوړ نشي.)
د قبر (لحد) کډی والی به څومره وي؟

پوښتنه: داسې مشهور ده چې لحد به دومره لوړ وي چې کله ملايکې د سوال لپاره ورته راشي او مري کښيښوي، سريې پورته ونه لگيږي، دا خبره کوم اصل هم لري؟

ځواب: د قبر پاسنۍ برخه د سينې يا ټول بدن په اندازه لوړه وي، چيري چې مري ږدي، هغه (لحد) دومره لوړ وي چې مري پکې کښيږدي، نو پاسنۍ تخته ورسره ونه لگيږي، که نژدي دوي لويشتې وي نو له مري سره نه لگيږي. دمري دخښولو په مهال نه د ملايکو د راتلولو لپاره د ځای د پريښودلو ضرورت شته او نه دمري دراکښيښتلو، که ملايکې ورته راځي هغه دناسټې لپاره خپل ځای لري، د قبر خاوره دمري لپاره داو بو په څير نرمه وي.

مسئله: د قبر اوږدوالي او سور دومره وي چې هلته دمري او دور کښته کوونکي ځای پکې وي.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۰۵، طحطاوي ص ۳۳۳ په حواله، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۷، کتاب الفقہ ج ۱ ص ۸۶۱)

مسئله: د اهرسې ناپوهي ده، ملايکې مري په قبر کې نه بلکې د برزخ په عالم کې را کښيښوي. دلحد او شق کډی دومره لازم دی چې مري پکې د سنت مطابق ستوني ستغ ځملولای شي.

پورتنی برخه له جسم څخه بيله، خو ډيره ورته نژدي وي، تر څو له څيرونکو حيواناتو څخه خوندي وي.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۴۲، امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۹)

مسئله: د فقهاوو مطلب له نیم قامت څخه د ټول قبر ګډوالی دی چې دايې لږه اندازه ده. تر دې زیاته تریو قد پورې ښه ده او ګټه یې داده چې بدنوی یې پورته نشي اوله څيرونکو حیواناتو ساتلی وي. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۴۳، امداد الاحکام ج ۱ ص ۲۲۸)

د قبر د لحد لوری

مسئله: مستحب دادي چې لحد په قبر کې د قبلي لور ته وي، خو که مړی د غفلت یا کوم عذر له امله د ابل طرف ته کښيښودل شي او خاوري ورباندي ولويږي نو بیا د قبر سپرلو او دمړي سمولوته اړتیا نشته.

(فتاوى محمودیه ج ۱ ص ۴۲۷، عالمگیری ج ۱ ص ۱۶۴ په حواله)

مسئله: په قبر کې لحد کڼدل سنت دي، که د لحد د کڼدلو په هکله کوم عذرو، بیایې (میانه ګور) شق کول لازم دي. له لحد یا شق پرته دمړي په جسم باندي د غسي خاوره اچول د سنت خلاف دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۸۹)

که د قبر د کڼدلو په مهال هډوکي راوخیږي؟

مسئله: که وړاندي لا پوهیږي چې دلته به هډوکي راخیږي هلته دي قبر نه کاږي. خو که وړاندي نه پوهیږي او د قبر د کڼدلو په مهال هډوکي راووزي. هغه دي یوه لورته کښيږدي د هغوی او مړي تر منځ دي خاوره واچوي. (فتاوى محمودیه ج ۷ ص ۲۴۷)

مسئله: که قبر کڼدل وخت غواړي او یا ځای کم وي نو په یوه قبره کې د څو مړو اېښودل جواز لري خو لومړی دي داسي شخص کښيږدي چې بستر عالم یا باتقوی شخص وي، ورپسې د کمي درجي اشخاص کښيښودل شي.

(الجواب المتین ص ۲۲ - میان صاحب)

که د خښولو په مهال قبر ولويږي

پوښتنه: که مړی په قبر کې کیږدي، تختې او نور څه ورکړي، د خاوري اچولو په مهال تختي کښته ولويږي، هغه را ایستل او سمول او یا بل قبر ته دمړي وړل جواز لري او که نه؟

جواب: که تختې په خاوره کې پټي شوي وي نو بیایې را کښل جواز نلري. هغسي دي خاوره ورباندي واچوله شي. خو که د تختو تر پټیدلو وړاندي وي بیایې راپورته کول جایز دي، که دا قبر د بیرته سمولو وړ نه وي نو د اړتیا له مخې دي بل قبر جوړ کړل شي.

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۳، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۷ په حواله، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۷)

که زور قبر کښيږي

پوښتنه: که زور قبر کښيږي، ایا د هغه تختې را وایستلي شي او سمې شي او که بل قبر ته نقل شي؟

جواب: په قبر د پاسه دي خاوره واچوله شي او سم کړای شي، قبر سپرل، دلاندي تختي سمول یا مړی را ایستل او بل قبر ته وړل جواز نلري. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۳، رد المحتار په حواله ج ۱ ص ۱۳۹، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۶)

مسئله: قبرونه چي ونړېزي خاوره ورباندي اچول جايز دي. خو دعا شورا يا بله ورځ ددې کار لپاره ځانگړي کول کوم اصل او دليل نلري. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۳۸)

(که اړتيا وه خاوره دي ورباندي واچوي. کومه ورځ دي ورتنه ځانگړي کوي.)

مسئله: په قبرباندي خاوره اچول صحيح دي قبر که په مملوکه ځمکه کې وي او که په وقف ځمکه کې، جواز شته.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۹۶)

که په قبر کې کوم سامان پاته سي؟

مسئله: که د چا کوم سامان دمړي د خښولو په مهال په قبر کې پاته شي، بيا کښل او پيسې يا بل څه را ايستل جواز لري. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۴، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۷ په حواله، امداد الفتاوی ج ۱ ص ۷۲۴)

په زاړه قبر خاوره اچول

مسئله: د قبر سپکاوی شرعاً منع دی نو ځکه په هغه کښينا ستل، گرځيدل او نجاست ورباندي اچول هر څه ناجايز دي. کوم قبر چې خراب شوي وي نو په دي نيت چې له سپکوالي څخه ساتلی وي، په هغه خاوره اچول صحيح دي.

(فتاوی محمودیه ج ۷ ص ۲۳۳، د مجمع الانهر ج ۱ ص ۱۸۷ په حواله، فتاوی

دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۴، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۷، دفن الميت)

پوخ قبر جوړول

د قبر پوخ جوړول شرعاً اجازه نشته، منع دی. په حديث شريف کې دي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم د پاڅه قبر جوړولو، ورباندي ودانۍ جوړولو او ورباندي کښينا ستلو

ممانعت کړی دی.

له همدې امله فقهاوو په قبر کې د پوخو خښتو له ايښودلو او څلورو خواوو ته پخې چوترې له جوړولو، په قبر د پاسه له اور او په هغه له پاڅه شوي څخه ممانعت کړی دی.

(رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۷)

نو له ضرورت پرته، د قبر لپاره د ديوالونو اړتيا نشته. په خام قبر کې دمړي گټه ده، په خام او غير مشهور حالت کې قبر د الهي انوارو او رحمت ډير مستحق دی. دا د زايرينو په زړونو اغيز کوي او مړينه يې ياديزي او دنړۍ د زوال نقشه يې سترگو ته دريږي. د زيارت القبور چې کوم مقصد دی، هغه تر لاسه کيږي. له مړي سره د مينې له امله دا ضروري نه ده چې په هغه ښکلی او پوخ قبر جوړ شي. صحابه رضی الله عنهم در رسول الله صلی الله عليه وسلم ريښتونې مينه وال وو، دهغه داوداسه اوبه به يې ځمکې ته نه پريښودلي، په لاسونو او مخ او سترگو به يې وهلي. له داسې مينې سره، سره يې دخپل خوراگران بادار قبر پوخ جوړ نکړ، خام يې پريښود. موږ ته هم دهغوی په لاره تلل لازم دي.

مسئله: که اړتيا محسوسه شوه چې د قبر نښان پاته شي، کله، کله دي ورباندي خاوره اچوله کيږي. د قبر دنښې د پاته کيدلو او د افکر چې له بې عزتي څخه ساتلي وي او دخلکو تر پښو لاندي نشي نو په هغه باندي يې نوم او دمړينې تاريخ

ليکل کيدلای شي (خو چي ځمکه وقف نه وي) په هر حال د ضرورت په صورت کې که فقهاوو استثنا پکې راوستلي ده خو بيا هم غوره داده چې څه ورباندې ونه ليکل شي.

په شرعي حکم کې ډير مصلحتونه او حکمتونه وي. که پوځ قبر منع نه وای، نن به هر لور ته قبرونه وو دودانيو او کښت کروندې لپاره به هم ځمکه نه موندله کيدله. (فتاویٰ رحيميه ج ۱ ص ۲۸۵ د شامي ج ۱ ص ۸۲۹ په حواله، مشکوة شريف ج ۱ ص ۱۴۸، نورالايضاح ص ۱۴۰ د تفصيل لپاره وگورئ فتاویٰ رحيميه ج ۸ ص ۱۹۸، فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۷، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۶۴) مسئله: کوم ديني مشر هم د قبر پخول خوښ کړي نه دي. که کوم بل شخص د کوم ديني مشر قبر پوځ کړ، نو په هم هغه ديني مشري مواخذه نشته. (فتاویٰ دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۵)

(که د کوم ديني مشر د ابا وړوي چي زما تر مړينې وروسته، زما بې فکره خير غوښتونکي زما قبر ته غير شرعي بڼه ورکوي، نو په مړه کيدونکي باندې له غير شرعي امورو څخه دده ممانعت وصيت لازم دی. که په ژوند کې وصيت ونکړي نو مواخذه به شي. والله اعلم. محمد زفعت قاسمي.)

په قبر باندې ديوال راگرځول

پوښتنه: په قبر باندې خواوشا څلور پنځه فوټه لوړ ديوال له چټ څخه پرته د خوندې ساتلو لپاره جواز لري او که نه؟ چوتره جوړول او ورباندې قبر جوړول چې د باران د سيلاب له اوبو څخه خوندي وي او د زايړينو د ناستې لپاره ځای پاک وي جواز لري؟

ځواب: د ښکلا په نيت د قبر د پاسه هر ډول ودانۍ جوړول

حرام دي. د استحکام په نيت تحريمي مکروه ده. په گناه کې تحريمي مکروه له حرامو سره برابر دي.

خواوشا ديوال که څه هم يوه خښته وي، دهغه دودانۍ شکل څرگندوي او چوتره بلکې تر اصل خاورو نوره زياته خاوره اچول هم په ودانۍ کې راځي. د هديرې د خوند يتوب لپاره يې خواوشا ديوال جايز دی. له دې سره په قبر باندې ديوال راگرځول د گنبدې د جوړولو د رواج سبب دی او په داسې ديوال په وقف ځمکه باندې دنورو حق د ضايع کيدلو گناه هم ده. احاطه که هر څومره وړه هم وي، بېخونه يې لاندې ځمکه له ضرورت پرته نيسي چې دنورو حق تلفي پکې ښکاره ده.

د زايړينو لپاره د پاک ځای په غرض چوتره جوړول کوم شرعي مقصد نه دی. که د سيل (اوبو) خطر وي نو د قبر دننه داسې سمې خښتې چې په اوږپنځې شوي نه وي لگول، چاک او چولې يې په سمټو پوښل کيدلای شي. په دې ډول قبر له کښينا ستلو څخه هم ساتلي وي او دنښې د پاته کيدلو لپاره يې د سر لور ته کومه ډبره ايښودل کافي دي. (خو چي ځمکه خپل ملکيت وي.)

که د سيلاب له امله يې خاوره لري شي نو په ځای يې نوره خاوره اچول او قبر سمول صحيح دي، که بيا هم قبر ته دخاورې اچولو اړتيا وه د چوترې په ځای دې د قبر څلورو لورو ته د دالان په ډول خاوره واچوله شي او هغه ځای دې د اړتيا په

اندازه لور شي. د قبر ساتل تر هغه مهاله ضرور دي ترڅو د مړي جسد خاوري كيږي، تر هغه وروسته يې د حفاظت ضرورت نشته. د قبر د كلكتيا ډير اهميت كولاى شي. (احسن الفتاوى ج ۲ ص ۱۹۰، بحر الرائق ج ۲ ص ۱۹۴ په حواله، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۸، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۹۵)

مسئله: د هديرې دا حاطې په جوړولو كې د سود او زكوة د پيسو استعمال جايز نه دى. دا حاي د حلالې گټې پيسې غواړي. د زكات د پيسو په مصرف يې زكات نه اداء كيږي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۱۰۸)

په قبر دنوم ډبره ايښودل

مسئله: خام قبر جوړول سنت دى. پوخ قبر جوړول د شرعي خلاف او گناه ده. (فتاوى محموديه ج ۲ ص ۳۷۶، طحطاوي ص ۳۳۵)

مسئله: په قبر باندي د مرحوم په نوم ډبره ايښودل مرحوم ته هېڅ گټه نه لري. مرحوم ته اجر او ثواب په دې رسېږي چې له خپل حيثيت سره سم له بې وزلو او مسكينانو سره مرسته وشي. ياد كوم صدقه جاريه كار لپاره لگښت وكړي، دا د مرحوم په هكله غوره ده. (فتاوى رحيميه ج ۶ ص ۳۰۸)

مسئله: د قبر پخول يا ورباندي ودانۍ جوړول منع دي، جواز نلري. ليكنه هم ورباندي مكروه ده (چې هديره وقف وي). جابر رضى الله عنه وايي: د قبر له پخولو، په قبر له ليكلو او د قبر تر پښو لاندي كولو څخه رسول الله صلى الله عليه وسلم منع كړي ده. (ترمذي شريف، جواب العتين ميا صاحب ص ۵۳، امداد الاحكام ج ۱ ص ۸۱۳، احسن الفتاوى ج ۴ ص ۱۹۹، كتاب الفقه ج ۱ ص ۸۶۲)

د دفن مسئلي

مسئله: د شپې له خوابې شكه او شېبې د مړي خښول جايز دي. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۲۲، ترمذي ج ۱ ص ۱۷۱ په حواله، ابن ماجه ص ۱۰۹)

مسئله: قبر ته د مړي د كښته كولو دعاء: بسم الله وعلى ملة رسول الله. (ترمذي شريف ج ۱ ص ۲۰۲)

مسئله: د مړي د خښولو په مهال د كيوره څانگې (يوه خوشبويه ونه ده) يا د بتۍ لگول پر قبر يا تري بيل ناروا او بدعت دى. په شريعت كې يې كوم ثبوت نشته. (فتاوى محموديه ج ۲ ص ۴۹۸، طحطاوي ص ۳۲۳ په حواله، احسن الفتاوى ص ۲۷۱)

مسئله: له جنازې سره نامحرم هم ځي نو له همدې امله د خښولو په مهال د قبر د پاسه پرده كيږي. په قبر كې د ايښودلو په مهال دي د ميرمنې جسد نامحرم ونه وينې. (فتاوى محموديه ج ۲ ص ۴۴۷)

مسئله: د ميرمنې د خښولو په مهال د پردې حكم د ټولو ښځو لپاره دى، يوازې د پرده كوونكي لپاره نه دى. (د ټولو لپاره يو ډول دى). (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۲، رد المحتار ج ۱ ص ۸۲ په حواله، علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۰)

مسئله: د ميرمنې د جنازې د لمانځه په مهال پرده جوړول نه ثابت دى او نه هم ضروري. (كفايت المفتي ج ۴ ص ۷۷)

مسئله: د ميرمنې په جنازه يعنې كټ باندي څه شي اچول ضرور دي او د خښولو په مهال هم ورباندي پرده كول ضرور دي ان تردې چې په لحد كې كښيښودل شي ځكه ښځه له سره تر پښو د پردې شي دي، د خښولو په مهال خويې كوم حاي لو څيږي، نو كه كوم حاي لو څيږي پرده كول ورته واجب دي. (دلته د ديو بند په هديره كې پرده كيږي چې قبر ته يې محرم كښته)

کوي هم دمحررم سترگي يې په کوم خای ونه لگيږي او غير محرم قبر ته د کښته کولو په مهال بيلگيږي. (محمدرفعت قاسمي)

مسئله: دسړي د دفن په وخت کې په قبر پرده کول نه ده لازم خو که عذروي مثلاً باران وي يا واوره وي يا ډيره تودوخه وي بيا جايږي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۰۰)

په قبر کې د مړي په ښې اړخ اېښودل

سوال: په قبر کې مړي ستوني ستغ کښيښود شي يوازې مخ يې قبلي ته وي. يا يې په ښې اړخ کښيږدي چې ټول مخ يې قبلي ته شي. کوم صورت يې غوره دی؟

جواب: په اړخ دي شي او مخ دي قبلي ته شي يوازې د مخ په اړولو دي کفايت نه کوي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۲۲، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۳۵، هنديه ج ۱ ص ۱۶۶، غنية المستعلي ج ۱ ص ۵۵۳، مراقي الفلاح ص ۳۳۴، فتح القدیر ج ۱ ص ۴۷۱ بحر الرائق ص ۱۹۴، فتاوی البدایع ج ۱ ص ۳۱۹)

(سنت طریقه داده چې مړي په ښې اړخ مخ په قبله کښيښودل شي، دشا لورته ورته خاوره و اچوله شي ترڅو مړي نه واورې يعني پوره مخ يې قبلي ته وي، دا غوره او له پورته يادوو شويو حوالو څخه ثابت دي - محمدرفعت قاسمي)

مسئله: په قبر کې په قصد سره د مړي مخ له قبلي څخه ځول د معصيت سبب دی خو که سهواً وشي پروا نلري، تر خاورو اچولو وړاندي که معلومه شوه چې مخ يې د قبلي لوري ته نه دی، نو قبر دي وسپري. يعني خښتې، بانس، تختې او نور څه دي لري کړي، مخ دي د قبلي لور ته کړي. تر خاوره اچولو

وروسته د قبر څيرل گناه ده. (فتاوی رحيميه ج ۸ ص ۸۵، شامي ج ۱ ص ۸۳۷، دفن الميت په حواله - علم الفقہ ج ۲ ص ۲۰۸)

مسئله: مړي شمالاً او جنوباً خښول چې مخ يې قبلي ته وي يو مسنون عمل دی. ځکه په حديث شريف کې دي چې کعبه معظمه په ژوند کې هم قبله ده او په مړينه هم. دا تفاولا (نيک فالي) ده ترڅو دا گمان ورباندې وشي چې په ايمان او اسلام سره وفات شوی دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۴، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۳۷ په حواله او ابوداود)

مسئله: په قبر کې مړي ستوني ستغ څملول او مخ يې قبلي ته کول هم جايږي او په اړخ اېښودل، شاته يې خاوره اچول هم جايږي. دا صورت يې تر ستوني ستغ غوره او افضل دی.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۳۷)

مسئله: د مسلمان مړي مخ به په قبر کې د قبلي لور ته وي، په کومو هيوادونو کې چې قبله ختيځ لور ته وي د مړي سرد جنوب او پښې د شمال لور ته مخ په قبله خښيږي.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۵۱)

په قبر کې د مړي د اېښودلو مسنونه طریقه

مسئله: په قبر کې د مړي اېښودل د قبلي په لور مسنون دي. په ښې اړخ يې اېښودل مخ يې د قبلي لور ته کول سنت دی، د قبلي لور ته يې پښې کول نا جايږي. د ځينو فقهاوو په نظر په قبر کې د مړي مخ قبلي ته کول واجب دي. (فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۲۷۰، شامي ج ۱ ص ۸۳۷ په حواله، هدايه ج ۱ ص ۱۶۲)

مسئله: کله چې قبر تيار شي مړي د قبلي له لوري قبر ته

کښته شي، ددي صورت دادی چې جنازه له قبر سره قبلي لور ته کښيږدي، کښته کوونکی د قبلي لور ته مخ کړي او مړی راپورته کړي، قبر ته يې کښته کړي. قبر ته د کښته کوونکو شمير طاق يا جفت مسنون نه دی؛ رسول الله صلی الله عليه وسلم قبر ته څلورو کسانو کښته کړ.

مسئله: په قبر کې د ايښودلو په مهال بسم الله وعلی ملة رسول الله ويل، مستحب دي.

مسئله: په قبر کې تر ايښودلو وروسته د کفن هغه غوتي پرانستلي کيږي، کومې چې د کفن دخلاصيدلو له ويري ورکړل شوي وي. (علم الفقه ج ۲ ص ۲۲۰)

تر څښلولو وروسته به هر څوک څومره خاوره اچوي؟

مسئله: چې مړی په قبر کې کښيښودل شي، په تختو او نور څه بوريا اچول او خاوره تويول جایز دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۴، شامي رد المحتار ج ۱ ص ۸۲۷)

مسئله: د مړي تر څښلولو وروسته، په قبر باندې هر څوک څومره خاوره واچوي؟ په دې کې کوم حد او اندازه نشته. غوره داده چې دري، دري موټه خاوره قبر ته واچوي دا کار ټولو حاضرینو ته مستحب دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۸۸، ج ۵ ص ۴۱۴، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۸ په حواله)

هر سړی دی د دواړو لاسو د ک مورت خاوره (يوه لپه) دري ځله په قبر اچوي.

مسئله: دعا لکيري په باب الصلوة الجنائز ج ۱ ص ۱۶۳

کي دي چې مستحب داده تر څو هر څوک چې په څښلولو کې حاضر دي، دري لپي خاوره په قبر واچوي، په اول ځل ووايي: مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ.

له دوهم ځل اچولو سره ووايي: وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ.

له دريم مورت (لپي) سره ووايي: وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۴)

مسئله: د قبر تر بشپړولو وروسته، که څوک راشي خاوري اچولو ته يې اړتيا نشته. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۸۴، امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۲۷)

تر څښلولو وروسته د بقرة پيل او پای لوستل

مسئله: د مړي تر څښلولو وروسته، یو سړی د بقرة د سورة پيل

له الم څخه تر مفلحون پوري د سر لور ته او بل سړی د بقري د سورة پای له امن الرسول تر ختم پوري د پښو لور ته په تیت غږ ووايي، د اله حديث څخه ثابت دي. په قبر باندې اذان کول ثابت نه دي. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۳۱)

مسئله: تر څښلولو وروسته، د سورة بقرة پيل او پای لوستل له حديث څخه ثابت دي، د شهادت په گوته په قبر کې خاوره ايښودل ثابت نه دي، خو د مشايخو معمول دی. نو په دواړو صورتونو کې کومه خبره نشته.

د مړي تر څښلولو وروسته، یوه لحظه ځنډ کول، په ذکر او تسبیح مشغولیدل، د مغفرت دعا کول، کومه خبره نه ده، بلکې لا غوره دي تر څو یې په سوال او جواب کې سهولت راشي، ځينو

صحابه وو خو به لاددي کار وصيت کاوو. (فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۳۷۹، ابوداود ج ۲ ص ۴۵۹، به حواله، شامي ج ۱ ص ۶۰۱، کنایة المفتي ج ۴ ص ۵۲، علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۱)

مسئله: تر خنبولو وورسته خو قد مه تلل او دعا کول، دمري په کور کې راټوليدل او دعا کول د سنت خلاف يو عادت دی. (فتاوی رحيميه ج ۲ ص ۱۹۴، شامي ج ۱ ص ۸۴۲)

تر خنبولو وروسته لاسونه او چټول او دعا کول

مسئله: د ثواب غوښتلو لپاره په قبر لاسونه پورته کول ضروري نه دي، د لاسونو له پورته کولو پرته هم ثواب رسيږي. له دي څخه چاته دا اشتباه هم پيدا کيږي چې گواکې د قبر له مري څخه څه شي غواړي. نوښه داده ترڅو لاسونه هسک نشي. که پورته کيږي نو مخ پر قبله دي ودریږي، دا اشتباه به هم ختمه شي.

(فتاوی محمودیه ج ۲ ص ۲۲۱ - امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۳۷)

مسئله: د جنازي تر لمانځه وروسته دي مري ته دعا نه کيږي ځکه، د جنازي په لمانځه کې د زياتوالي اشتباه پيدا کيږي.

له صحيح او معتمد طريقي څخه ثابت دي چې دمري تر خنبولو وروسته چې په څومره وخت کي يو اوښ حلالیږي او غوښه يي ويشله کيږي، هغومره وخت له قبر سره په تلاوت او استغفار مشغوليدل مستحب دي، له دي څخه مري ته انس او گټه پيدا کيږي. دا صحيح او ثابته طريقه پريښودل د مغفرت ارزښناک وخت په دنيا يې خبرو تيږول، هسي دنوم لپاره دعا کول او تلل د سنت خلاف او وقت ضايع کول دي.

(فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۲۵۹، مرقاة المفاتيح ج ۲ ص ۳۱۹، به حواله)

رسول الله صلى الله عليه وسلم چي به د چاله خنبولو فارغ شو، هلته به دريده او ويل به يې: خپل ورور ته له الله تعالی څخه مغفرت وغواړئ، هغه ته د ثابت قدمي دعا وکړئ، اوس ورڅخه پوښتنه کيږي. (فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۲۶، ابوداود شريف ج ۱ ص ۹۵، مشکوة شريف ج ۱ ص ۱۴۹، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۱، مشکوة ج ۱ ص ۲۶)

مسئله: مري خنبول او يا قد مونه وروسته اخستل او دعا کول بد عادت او مذموم او ناجايز دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۳۸۱)

(پورته ياده شوي سنت طريقه دي نه پريښودله کيږي.)
مسئله: له عبد الله بن عمر رضی الله عنهما څخه روايت دی چې د قبر د سر لور ته د بقره پيل تر مفلجون پوري او د پښو لور ته ئي د بقرې وروستني اياتونه لوستل مستحب دي. په قبر د گوتي ايښودو يا ورته اشاره کول کوم ثبوت نلري، که يي څوک ونه کړي نو د عتاب وړ نه ده او تارک يي گنهگار نه دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۹۱، دردمحتار ج ۱ ص ۸۳۸، اوج ۱ ص ۸۴۲، به حواله)

مسئله: دمري تر خنبولو وروسته د بقرې د سورة پيل او پای پټ لوستل کيږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵-۴، امداد الفتاوی ج ۱ ص ۸۲۵)

په قبر باندي اوبه پاشل

پوښتنه: کله چي مري خنښ شي بيا په قبر اوبه پاشي يا چي کله څوک فاتحه لولي نو ضرور اوبه پاشي، ايا دا صحيح ده؟
ځواب: د قبر خاوري د کلکولو لپاره ورباندي اوبه پاشل يو مندوب عمل دی، هغه ضروري گڼل يا يې د ثواب مستقل کار بلل بدعت او گناه ده. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۲۴)

مسئله: په دې فکرچې د قبر خاوره کلکه او قبر ساتلي وي تر څښلولو وروسته اوبه ورباندې پاشل جايز بلکي مستحب دي. له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ثابت دي. د سر له لوري يې وپاشي، تر پښو يې ورسوي او ختم يې کړي. که د قبر خاوره تويږي، قبر سمول او بيا اوبه اچول پر و نلري، خو هره پنجشنبه يا جمعه داوبو پاشلو اهتمام کول کوم ثبوت نلري.

(فتاوى رحيميه ج ۸ ص ۱۷۷)

له قبر سره په اجوره قرآن کریم لوستل

پوښتنه: ځينې ځايونه دادستور دی چې دمري تر څښلولو وروسته څو ورځي په ځانگړي اهتمام، مري ته په اجرت قرآن ويل کيږي، دا شرعاً څنگه دي؟

جواب: ناوړه ده، لوستونکي او چې څوک يې مزدوري ورکوي دواړه گناهگار دي. دا اجوره حرامه ده، بيرته ورکول يې ضرور دي. (فتاوى محموديه ج ۷ ص ۲۴۶، علم الفقه ج ۲ ص ۲۱۴)

مسئله: په راجح قول دامن نه ده چې له اجوري پرته له قبر سره قرآن کریم تلاوت کيږي بلکي صحيح ده. د ناظري او حفظ پکي تفصيل نشته. خو ځينې ځايونه يې ضروري گڼي دا جواز نلري او د تارک ملا متول يې سخت منع دي.

(فتاوى محموديه ج ۷ ص ۲۴۵، احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۷۵)

مسئله: مري ته دعا کول صحيح دی، دعا دي داسي کيږي چې که يې څوک وويني داسي گمان ونکړي چې گواکې له قبر څخه څه شي غواړي. (فتاوى محموديه ج ۷ ص ۲۳۴، احسن الفتاوى ج ۴ ص ۱۸۶)

په قبر لاس پورته کول او دعا کول

مسئله: دمري لپاره استغفار ويل، لاس پورته کول او دعا کول په هديره کي جايز دي، له لاس پورته کولو پرته هم دعا کول صحيح دي. خودا چې خلک قبرونو ته ځي اوله هغوی څخه خپل مرادونه غواړي چې دا حرام او شرک دي، نو له همدې امله دي لاس نه پورته کيږي. دا اشتباه او دهغه عمل تائيد به نه کيږي. (فتاوى محموديه ج ۲ ص ۳۹۴، فتاوى رحيميه ج ۵ ص ۱۰۸)

مسئله: دعا د لاس له پورته کولو پرته کيدلای شي او په لاس پورته کولو هم کيږي. رسول الله صلى الله عليه وسلم به دمري تر څښلولو وروسته مخ په قبله ودرزيد او په پورته شويو لاسونو به يې دعا کوله.

که لاسونه پورته شي او دعا وکړي، در رسول الله صلى الله عليه وسلم، پيروي به شوي وي، خو مخ دي د قبر لورته نه کوي بلکي د قبلي لورته دي گرځوي. (فتاوى محموديه ج ۲ ص ۲۰۶، فتح الباري ج ۱۱ ص ۱۲۲ په حواله، احسن الفتاوى ج ۱ ص ۳۵۲)

پر قبر اذان کول

پوښتنه: تر تدفين وروسته په قبر باندې اذان کول څرنگه دي؟ دا عقیده ده چې اذان مري له شيطاني شرارت څخه ساتي؟

مسئله: رسول الله صلى الله عليه وسلم مري ته دمفغرت، د قبر له عذاب او شيطاني شرارت څخه د ساتلو لپاره د جنازي لمونځ کاوو او په قبر کي دمري داينودلو په مهال به يې ويل:

بسم الله وعلى ملة رسول الله . د خاوري اچولو په مهال به يې دري لپي خاوري ورباندي واچولي . په لومړي حل به يې ويل : **مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ** . په دوهم حل : **وَفِيهَا نَعِيدُكُمْ** او په دريم وار به يې ويل : **وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى** .

دهمدي ويلو لارښوونه به يې كوله . تر څښولو وروسته به يې د سر لورته د بقري د سورة پيل او د پښو لورته د بقري وروستني اياتونه لوستل او تر ديو د تلاوت او نورڅه ويلو او د الله په دربار كې په عاجزي سره مړي ته د دعا كولو ثبوت هم شته . (مشكو شريف ج ۱ ص ۱۴۸)

كه داسي وخت دا اذان اړتيا واى ، نور رسول الله صلى الله عليه وسلم به امر كړى واى او تر ځان تيرو صحابه وو به ضرور هغه عملي كاوو .

د رسول الله صلى الله عليه وسلم په مباركه زمانه كې او دهغه تروقات وروسته ، د راشدينو خلفاوو په دوره كې ، په زرگونو صحابه او تابعين وفات شول خو د چا په قبر اذان شوي نه دي ، نه يې په دې عمل كړى دى . په مسنونو طريقو عمل كولو كې زموږ نجات او ژغورنه ده . له هغې څخه خلاف كول دلاري دور كولو سبب ده .

نو هغه څه -

په دين ك

له همدې كبله دا خترو نو د لمانځه او خطبي لپاره اذان او د جماعت لپاره اقامت نشته ، ځكه د رسول الله صلى الله عليه وسلم په زمانه كې په دين كې نه وو . همداسي په قبر باندي اذان كول په دين كې شامل نه دي ، بالكل بدعت دي . ځكه له سنت څخه ثابت نه دي . (فتح القدیر ج ۲ ص ۱۰۲ ، بحر الرائق ج ۲ ص ۱۹۶ ، عالمگیری ص ۱۶۶ . تفصيل په فتاوی رحیمیه ج ۱ ص ۲۶۵ كې وگورئ .)

مړي بل ځای ته نقل كول

پوښتنه : مړي چي چيري و مړي دوهم ښار ته په منتقل كولو كې يې څه تحقيق دى ؟

ځواب : بل ښار ته د مړي وړل تحريمي مكروه ده ، بل ځای ته يې په وړلو كې د څښولو څنډه او د مړي د خراييدلو ويره وي ، نور دا مفاسد هم ورسره موندل كيږي :

۱- هغه لازمي بلل كيدل . ۲- د ډير لگښت او دزياتو ستونزو زغمل .

۳- دا لازم بلل چي په پلرني هديره كې دفن شي او په دې باندي ټينگار دا عقیده ثابتوي چي مړي له يوه اوبل سره ملاقات كوي . حال دا چي دا غلطه خبره ده .

۴- د جنازي په انتقال كې د جنازي د لمانځه د تكرار احتمال يږي او دا ناجائز ده .

(احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۹ ، طحطاوي ص ۲۲۷ په حواله ، بحرج ج ۲ ص ۱۹۵)

مسئله : مستحب داده چي ميت داسي ځای څښ كړاى شي چي هلته مړ شوي وي . تر څښولو وړاندي كه له يوه ښار څخه

بل بنارته وړل کيږي څه خبره پکې نشته، خو چي د جسد خرايدلو ويره نه وي.

مسئله: تر څينو لو وروسته دمري ايستل ناروا دي، پرته له هغه صورته چي په داسي ځمکه کې ځين شوی وي چي په ناروا توگه هغه ځمکه غصب شوي وي يا تر څينو لو وروسته چا په شفعه خپله کړي وي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۶۵، کفايت المفتي ج ۴ ص ۵۰، علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۸)

په امانت ډول ځينول او بيا نقل کول

ځيني ځايونه چي چيري څوک مړ شي په تابوت يا بل څخه کي يي امانت ځينوي، بيا يې وروسته تابوت راباسي، خپلي سيمي ته يي وړي او هلته يي ځينوي، خو تر څينو لو وروسته که امانت ځين وي يا د غسي دوباره يې را ايستل جواز نلري. امانت ځينول هم شرعي اصول ندي. (عزيز الفتاوى ج ۱ ص ۲۴۲) مسئله: په امانت ځينولو کې دا خيال وي چي څومره وخت ځمکي ته سپارل شوي دي تر هغه وخته مړي نه خرايږي. په شريعت کې ددي کوم اصل نشته او داسي کول جواز نلري. څوک چي په داسي عقيدې سره دا کار کوي، گنهگار يږي. ځکه تر څينو لو وروسته شرعاً دمري را ايستل ناروا دي او بل ځای يي ځينول سم نه دي، دا حکم عام دی.

داسي چي امانت ځينږي يا امانت نه وي، خوا امانت ځينول له شريعت څخه ثابت نه دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۴۰۳، ج ۵ ص ۴۰۸، ردالمحتار باب صلوة الجنائز ج ۱ ص ۸۳۷ په حواله)

قبر سپړل او مړي را ايستل

مسئله: تر څو پوري چي دا گمان وي چي دمري کوم اندام له خراييدلو او اوبوی کولو څخه خوندي نه دي، نو د قبر سپړل حرام دي. خو دا څو خبري وتلي دي: يو دا چي که مړي په نيول شوي ځمکه کې کنيږدي او مالک يې د قيمت له اخستلو څخه انکار وکړي يا په غصب شوي ځمکه کې ځين شي او مالک يې پکې ځينول نه غواړي. يا دا چي له مړي سره څه مال په قصد يا هيره سره ځين کړای شي. که هغه مال دمري وي يا د بل چا، که مال ډيروي يا لږ، يعني که فقط يو درهم هم وي، په دي صورت کې قبر سپړل او مال را اخستل جواز لري، که جسد خراب شوي وي او که نه وي. (کتاب الفقه ج ۱ ص ۲۶۶، علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۷)

دمري تر څينو لو وروسته يې بيا بل ځای ته وړل

پوښتنه: که دمري تر څينو لو وروسته يې د انتقال دا صورت چي د قبر او لحد د سپړلو په ځای ټول قبر يوړل شي، څلور خواوي يې دوه، دوه نيم گزه وڅيزي د يوې ستري ونې په څير قبر او لحد ټول پورته کړای سي.

پوښتنه داده چي په دي صورت کې به هم هغه حکم وي کوم چي د قبر د سپړلو او دمري در ايستلو دی.

ځواب: خامداً او مصلیاً: اصل خبره داده، انسان چي په کوم کلي او ښار کې ومري، په هغه ښار يا کلي کې دي ځين کړل شي، که هغه وصيت کړي وي چي ما فلانی ځای ځين

کړی، داسي کول ضروري نه ده. شرعاً د اوصيت باطل دي.

(شامي ج ۱ ص ۶۰۲)

پاته شوه دا خبره چي دهغه په قبر تيروي وايي که زما وس وای دلته مي نه خښولي بلکي چيري چي مړ شوي وای هلته به مي خښ کړای وای. په دي مسئله کې دو مړه تنگي هم نشته. امام محمد رحمه الله تريو دوه ميله لري د خښولو دا امکان خبره کړي ده. (شامي ج ۱ ص ۶۰۲)

خو تر خښولو وروسته يې د بيا وړلو اجازه ورکړي نه ده.

طحطاوي تر خښولو وروسته د انتقال دري صورتونه ليکلي دي: يو دا چې که مړي په پردې، ځمکه کې له اجازي پرته دفن کړل شوی وي، دا ځمکه غضب ده او مالک په هيڅ ډول دمړي په دلته پاته کيدلو خوښ نه وي، بلکې دهغه په ايستلو ټينگار کوي نو په داسي حالت کې دي بل قبر ته نقل کړای شي. د صورت په اتفاق سره جواز لري.

دوهم صورت يې دادی چې هسي دوهمي هديرې ته وړل يې موخه وي، که دادمړي د عظمت يا محبت له امله وي يا دمړي غوښتنه او وصيت په خاطر، د صورت په اتفاق سره ناروا دی. دريم صورت دادی چې: دمړي په قبر داو بو راتلل زيات شي او مړي ور څخه خوندي نه وي، په دي صورت کې ځيني علماء وايي چي د انتقال اجازه يې شته، خو ځيني يې منع وايي. د تاويل چي دوه، دوه نيم گزه ځمکه و خيزي او يوړل شي، دا کار نه ورکوي، ځکه اصل مقصد خود جسد انتقال

دی، څه شي چي ورسره وړل کيږي، هغه دمړي تابع دی، اصل مقصود نه دی، دي ته هم دمړي انتقال وايي او د خاورې انتقال نه بلل کيږي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۰۴، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۱۲۷۴ او ص ۲۸۰، غنية ص ۵۶۳، رد المحتار ص ۸۴۰)

که مړي يو وړل شي لگښت يې د چا په غاړه دی

مسئله: دمړي د انتقال لگښت د دفن په مصارفو کې نه راځي په ترکه کې نه راځي که د بالغ وارثانو په خوښه مړي منتقل شي يا وروسته ورباندي راضي شي دهغوی له برخي دي مصرف ورکړل شي، دوړو ارثانو له برخي دي نه ورکول کيږي. (فتاوی رحيميه ج ۱ ص ۳۶۴)

په تريکتور يا بل څه هديره پاکول

پوښتنه: دلته يوه پخوانۍ وقف شوي هديره ده، له څو کلونو راهه دي خواپکې مړي نه خښيږي، ځای، ځای پکې کلي دي. د ځمکي د هموارولو او پاکولو لپاره تر دريو فوټو د ځمکي کنډل شرعاً څرنگه دي؟ ايا دا کار په تريکتور يا بلدوزر يا بل شي کيدلای شي کنه؟

ځواب: د ځمکي د سمولو لپاره دي داسي لاره غوره شي چي دمړو احترام و ساتل شي، د قبرونو بي احترامي کول، ورباندي گرځيدل او کښينا ستل جواز نلري، دا خبره له حديث څخه ثابته ده. په اسلام کې چي دمړو او قبرونو څومره درناوی دی هغه له احاديثو څخه معلوميدلای شي. په بلدوزر يا تريکتور د ځمکي سمول دمړو ډير سپکاوی او توهين دی. په قبرونو له

دميت مسئلي
تيريدلو او کښينا ستلو څخه ممانعت شوی دی نو د ترکتور
د ګرځولو به څرنگه اجازه وي؟

دا چي هديره پخوانۍ ده نو د ډيرو قبرونو نښي به پاته نه وي
دا خيال کول چي قبرونه به نه وي، کيدلای شي هلته قبرونه وي
نو د ترکتور اراده مه کوئ. د وړو ماشومانو قبرونه ډير کلي نه
وي، د قبرونو د سپړلو امکان ډير دی، دا اراده دي پرېښودل
شي او د هديرې د پاکولو دي بله لاره غوره شي.

(فتاوی رحيميه ج ۸ ص ۱۸۲، مشکوة شريف ج ۱ ص ۱۴۸ په حواله)

په هديره کې د کښينا ستلو لپاره چوکۍ جوړول

پوښتنه: دلته د زړو کسانو لپاره په هديره کې چوکۍ ډډي
ترڅو ورباندې کښينې، په هديره کې چوکۍ ايښودل
کيدلای شي کنه؟

ځواب: که سپين ږيرو ته تکليف وي، دا مقصد
څرګنديدلای شي، خو ورو، ورو له دي څخه غلطه پايله
راوړي، بي خبره خلک له هديرې څخه د تفريح ځای جوړوي
هلته به ناست وي او په بي کاره خبرو اترو به مشغول وي،
ستاسو چي کوم نیک مقصد وي هغه به پاته وي نو په هديره
کې دي په زړه او ساده طريقه کښيني چوکي يابل څه دي نه
ډډي. که سپين ږيري په تکليف وي په ځمکه کښينا ستلای

(۸ ص ۱۷۱)

ی دی د تفريح ځای او باغ نه دی
ې وشي، که خلکو ته د زیارت لپاره

دميت مسئلي
په تلو، راتلو کې ستونزه وه، قبرونه دي پرېږدي خو او شادي
خالي ځایونو ته ځي هغه دي پاکوي او هلته په ځمکه
کښينا ستلای شي. (محمد رفعت قاسمي)

مسئله: په هديره کې د جaro او صفا کولو لپاره د ښځو مقررول
صحيح نه دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۵۷۹)

(ځکه د فتنې ويره ده نو ښځې دي د زیارتونو د صفایې او
څارنې لپاره نه مقررېږي. محمد رفعت قاسمي)

مسئله: د هديرې په خدمت کې دي داسي کسان لگيا وي
چي د قبرونو په ادب او احترام باندې پوهیږي، د دي لپاره تر
څو شوني وي مسلمان شخص ورته د چوپړ لپاره درول لازم
دي. که مسلمان شخص ونه موندل شي، بیا خو مجبوري ده.

(کفایت المفتي ج ۷ ص ۱۲۷)

د هديرې د ګټې لپاره ونې ايښودل

پوښتنه: د هديرې د عايد د زیاتوالي لپاره په هديره کې میوه
لرونکي ونې ډډي، څه حکم یی دی؟ او په دي باندې ډیر
لګښت هم کیږي، څه موده وروسته عايد ترې ترلاسه کیږي؟
ځواب: په هديره کې داسي ځای چي فارغ وي او اصل
مقصد ته چې د مړو څښول دي زیان ونه رسیږي، ونې ايښودل
جواز لري، د دي ونو څرخول هم جایز دی او د میوې بیه دي
د هديرې په کار لګیږي، د جواز لپاره یې دا شرط هم دی چې
د ونو ساتلو، د میوو تویولو او د ټولولو په مهال په قبرونو
ګرځیدل او هغه تر پښو لاندې کول نه وي. د ونو په ايښودلو کې

بي که دکتهي تمه وي د هديرې پيسې لگول جايز دي.

(کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۲۱)

مسئله: د هديرې دونو د مينوي خورل په دي وجه چې هغه د قبرونو ده، پروا نلري خو که هديره وقف وي، نو د هغې په اړه چې څرنگه شرط يا تعامل دی هغسي دي وشي. که د خرڅولو شرط و، بې پيسې دي نه خوري، که بې وزلوته وقف و، شتمن خلک دي نه خوري. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۲، فتاوی عالمگيري ج ۱ ص ۱۵۶)

دهديرې دونو حکم

مسئله: د هديرې ونې که تر هديرې وړاندي پکې وي او ځمکه د چا مملوکه وه او بيا يې هديرې ته وقف کړه، ونې دده دي چې هر څه ورباندې کوي. که ځمکه د چا ملکيت نه وي ونې دي هغسي پکې پاته شي، لکه د هديرې تر جوړولو وړاندي چې وي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۱۶)

مسئله: د هديرې ځمکه که د چا په ملکيت کې وه، دا ونې که يې ايښي وي او که پخوا په خپله شنې شوي وي، د مالک دي که يې هديرې ته زيان رسیده مالک ته يې وهل جواز لري.

خو که په ملکيت کې نه وي، وقف وي او ونې د ځمکې د وقف په حالت کې راشنې شوي وي، نو د مقبرې اهل يې په تصرف کې اجازه لري. ځکه هغه ونې هم د وقف په حکم کې دي، اختيار يې له قاضي يا متولي سره ده. که چيرې قاضي نه وي نو هلته د هديرې اهل يې په تصرف کې واک لري. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۱۵، هنديه ج ۲ ص ۲۵۵) (که وغواړي ودي پلوري، د مقبرې په کار کې يې لگولای شي)

په قبر د پاسه کرونده جوړول

پوښتنه: د زید په باغ کې د چا قبر و. هغه يې په یو کولو وران و یجاړ او بې نښې کړ. هلته يې دانې وکرلي، دلته له دانو څخه دراټو کیدلو او د قبرو دورک کولو حکم څه دی؟

ځواب: که قبر دومره زور وي چې مړی پکې خاوري شوی وي، هلته د قلبه (یوې) کولو څه خبره نشته، بلکې هغه کښت او کرونده صحیح ده. (خو چې ځمکه يې خپله وي) یا که چا د زید له اجازې پرته خپل مړی پکې خښ کړی وي، بیا هم زید ته جايز ده چې هغه داځای وکړي. که د زید خپل مړی وي او یا د زید په اجازه پکې خښ شوي وي، نو د زید لپاره تر هغه چې دامړی خاوري شوي نه وي د کولو جواز نشته، ترڅو هلته په غله دانو کې خرابې رانشي. له دي څخه د قبر يې نښانه کولو حکم هم معلوم شو. (فتاوی محمودیه ج ۷ ص ۲۲۱)

مسئله: په موقوفه هديره کې کرونده کول، قبرونه هوارول، ځمکه يې په کرایه ورکول او نور څه جايز نه دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۷۹، رد المحتار ص ۸۴۰)

مسئله: دا چې هديرې ته د اور وړلو ممانعت دی نو په قبرونو د پاسه به دوچو وښود سوزولو څرنگه اجازه وي. د پا کولو لپاره دي بله طريقه وکارول شي. (فتاوی رحمیه ج ۵ ص ۱۰۳)

دهديرې دونو د مصرف ځای کوم دی؟

پوښتنه: په یوه احاطه هديره کې چې په ماین کې يې یو وړوکی مسجد هم دی، هديره خورا زړه ده، څلورو خواوو ته

چې کوم تمليکي ځمکې راځي، هغه يې هم خرڅي کړي دي. که د هديرې ونې څوک ووهي او خپله گټه ترې واخلي، د مسجد مصارف په مرسته او چنده پوره کړي حکم يې څه دی؟
 ځواب: که هغه هديره وقف وي، لکه څرنگه چې عادت او عرف دی، نو هيچاته د ونو د وهلو او په خپله بڼه کولو جواز نشته. بلکې د وقف په ځايونو يې لگول واجب دي اوله هديرې څخه شنه ونه له ضرورت پرته وهل جواز نلري. خو وچې ونې دي ووهي او د وقف په ځايونو کې دي مصرف کړي. که وقف کوونکي په مسجد کې د لگولو اجازه ورکړي هم صحيح ده، که چا خپل ملکيت خرڅ کړی وي، په دغسې حال کې هم هغه وهل او خپل کار ورباندې کول جواز نلري. که هديره وقف نه وي بلکې د چا ملک وي نو بيا وچي ونې وهل او په خپل کار کول ورته جايز دی.

(فتاویٰ محموديه ج ۷ ص ۲۳۹، د عالمکيري ج ۱ ص ۲۴۴ په حواله)
 مسئله: د هديرې د ونو د غوڅولو ممانعت له دې امله دی چې دهغو له تسبيح څخه چې کومه گټه مړو ته رسېږي له هغو څخه بې برخي کېږي. خوله قبرونو خوا وشا که دلاري د جوړولو يا پاکولو لپاره رېبل کېږي، پروا نلري. د ونو د سمولو لپاره که کله د قبر د پاسه واخستل شي هم کومه خبره پکې نشته امله تسبيح څخه چې يې کومه گټه مړو ته رسېږي په رېبلو يې هغه بې برخي کېږي، بڼه داده چې غوڅ نشي، تر وچيدلو وروسته يې غوڅول صحيح دي. (فتاویٰ رحيميه ج ۲ ص ۱۸۹)

په هديره کې څاروي څرول

مسئله: په هديره کې څاروي د ونو د خوړلو لپاره څرول منع دي. نجاست او ناپاکي يې په قبرونو پاته کېږي چې دادمري بې عزتې ۵۵. (فتاویٰ رحيميه ج ۲ ص ۴۰۹، بحر الرايق ج ۵ ص ۲۵۴، کتاب الفقه ج ۱ ص ۱۲۵)
 مسئله: د يوه وقف شتمني د بل وقف په هکله استعمالول شرعاً جواز نلري. نو د هديرې لپاره وقف به د مشاعري او نورو لپاره مصرف کول څرنگه جواز ولري؟ يعنې اجازه يې نشته. (فتاویٰ رحيميه ج ۱ ص ۱۸۹)

د قبرونو زيارت کول

مسئله: د قبرونو زيارت کول يعنې هلته تلل او هغه ليدل مستحب دی چې په هره اونۍ کې لږ تر لږه يو ځل ورشي. بڼه داده چې دا ورځ د جمعي وي، دميرمنو لپاره هم د قبرونو زيارت جواز لري، خو په دې شرط چې ځوانې نه وي او د غم د تازه کولو لپاره زيارت ونکړي. بلکې د عبرت او برکت د ترلاسه کولو لپاره وي. (علم الفقه ج ۲ ص ۲۱۴، احسن الفتاویٰ ج ۴ ص ۱۸۶، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۳، فتاویٰ محموديه ج ۲ ص ۴۴۴)
 مسئله: د قبرونو زيارت کول د عبرت حاصلولو او د آخرت د يادولو په غرض مستحب دی. په تيره د جمعي په ورځ او تر هغې يوه ورځ وړاندې يا وروسته. زيارت کوونکي ته بنيایي چې دعا او زاری وکړي، عبرت واخلي او د قرآن کریم تلاوت وکړي چې له دې څخه مړي ته گټه رسېږي.
 (کفايت المفتي ج ۱ ص ۸۷۰)

چې کوم تمليکي ځمکې راځي، هغه يې هم خرڅي کړي دي. که د هديرې ونې څوک ووهي او خپله گټه ترې واخلي، د مسجد مصارف په مرسته او چنده پوره کړي حکم يې څه دی؟
 ځواب: که هغه هديره وقف وي، لکه څرنګه چې عادت او عرف دی، نو هيچاته د ونو د وهلو او په خپله بڼه کولو جواز نشته. بلکې د وقف په ځايونو يې لګول واجب دي او له هديرې څخه شنه ونه له ضرورت پرته وهل جواز نلري. خو وچې ونې دي ووهي او د وقف په ځايونو کې دي مصرف کړي. که وقف کوونکي په مسجد کې د لګولو اجازه ورکړي هم صحيح ده، که چا خپل ملکيت خرڅ کړی وي، په دغسې حال کې هم هغه وهل او خپل کار ورباندې کول جواز نلري. که هديره وقف نه وي بلکې د چا ملک وي نو بيا وچي ونې وهل او په خپل کار کول ورته جايز دی.

(فتاویٰ محموديه ج ۲ ص ۲۳۹، دعا لکيري ج ۱ ص ۲۴۴ په حواله)

مسئله: د هديرې د ونو د غوڅولو ممانعت له دې امله دی چې دهغو له تسبيح څخه چې کومه گټه مړو ته رسېږي له هغو څخه بې برخي کېږي. خوله قبرونو خوا و شا که دلاري د جوړولو يا پاکولو لپاره رېبل کېږي، پروا نلري. د ونو د سمولو لپاره که کله د قبر د پاسه واخستل شي هم کومه خبره پکې نشته اما له تسبيح څخه چې يې کومه گټه مړو ته رسېږي په رېبلو يې هغه بې برخي کېږي، بڼه داده چې غوڅ نشي، تر وچيدلو وروسته يې غوڅول صحيح دي. (فتاویٰ رحيميه ج ۲ ص ۱۸۹)

په هديره کې څاروي څرول

مسئله: په هديره کې څاروي د ونو د خورلو لپاره څرول منع دي. نجاست او ناپاکي يې په قبرونو پاته کېږي چې داد مړي بې عزتې ده. (فتاویٰ رحيميه ج ۲ ص ۴۰۹، بحر الرائق ج ۵ ص ۲۵۴، کتاب الفقہ ج ۱ ص ۱۲۵)
 مسئله: د يوه وقف شتمني د بل وقف په هکله استعمالول شرعاً جواز نلري. نو د هديرې لپاره وقف به د مشاعري او نورو لپاره مصرف کول څرنګه جواز ولري؟ يعنې اجازه يې نشته. (فتاویٰ رحيميه ج ۱ ص ۱۸۹)

د قبرونو زيارت کول

مسئله: د قبرونو زيارت کول يعنې هلته تلل او هغه ليدل مستحب دی چې په هره اونۍ کې لږ تر لږه يو ځل ورشي. بڼه داده چې دا ورځ د جمعې وي، دميرمنو لپاره هم د قبرونو زيارت جواز لري، خو په دې شرط چې ځوانې نه وي او د غم د تازه کولو لپاره زيارت ونکړي. بلکې د عبرت او برکت د ترلاسه کولو لپاره وي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۱۴، احسن الفتاویٰ ج ۴ ص ۱۸۶، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۲، فتاویٰ محموديه ج ۲ ص ۴۴۴)

مسئله: د قبرونو زيارت کول د عبرت حاصلولو او د آخرت د يادولو په غرض مستحب دی. په تيره د جمعې په ورځ او تر هغې يوه ورځ وړاندې يا وروسته. زيارت کوونکي ته ښايي چې دعا او زاری وکړي، عبرت واخلي او د قرآن کریم تلاوت وکړي چې له دې څخه مړي ته گټه رسېږي.

(کفايت المفتي ج ۱ ص ۸۷۰)

هديري ته دتلو مسنونه طريقه

مسئله: کله چې دقبر دزيارت کولو لپاره څوک ځي، قبر ته په رسيدلو ووايي: السلام عليكم دار قوم مؤمنين وانا ان شاء الله بكم للاحقون ونسال الله لنا ولكم العافية.

مسئله: دزيارت کولو په مهال ودرېږي او په ولاړه، ولاړه څه لوستل او ثواب يې مري ته بېنل، هغه او ځان ته دعا کول مستحب دي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۱۵ - ترمذي ج ۱ ص ۲۰۳)

مسئله: په ولاړه دي فاتحه ولولي، که څوک ډير پاته کيږي يا په ولاړه سترې کيږي، کښينا ستل هم صحيح دي. که په ژوند کې له مري سره بې تکلفه اړيکې وي نو دواړه ډوله صحيح دي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۰۵، دشامي ج ۱ ص ۵۴۳ په حواله، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۲)

مسئله: دا خلاص سورت يا نور څه ويل او ثواب يې ورته بېنل هم ښه دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۱)

په قبر باندې دسلام ويلو څه گټه ده؟

پوښتنه: دانسان تر مړينې وروسته دانسان روح جنت يا دوزخ ته ځي نو په هديره کې دسلام جواب له چا څخه پيدا کيږي؟

جواب: دمري دروح اړيکې له قبر سره پاته وي، ددي لپاره چې السلام عليكم ويل کيږي تفصيل يې په کتاب الروح دابن قيم کې وگورئ. دمري له لوري دسلام جواب ويل دحديثو له

صاحح کتابونو څخه ثابت نه دي خو په نورو کې شته. دصاحح کتابونو له روايتونو څخه ښکاري چې فقط دالسلام عليكم ويلو حکم دی. ددي وجه داده چې که څه هم مري يې نه اوري او نه ځواب ورکولای شي. خو زيارت کوونکي ته دعبرت لپاره دا الفاظ مشروع شوي دي، لکه چې انتم لنا سلف ونحن لكم خلف، څرگند دي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۱۹۴)

دقبر دزيارت کولو لوري

مسئله: که دمري دسر لور ته ودرېږي نو مري ته دستونزو سبب دی، دپښو لور ته دي ودرېږي او فاتحه دي دثواب دپېنلو لپاره ووايي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۲۷، دشامي ج ۱ ص ۹۴۲ په حواله)

دنپاکي په حالت کې دقبرونو زيارت کول

مسئله: قبر ته دپاکي په حالت کې ورتلل ښه دي، ځکه هلته دقرآن کریم تلاوت هم مننون دی. دقرآن تلاوت دنپاکي په حالت کې هم جواز لري. که قرآن کریم نه تلاوت کوي نو دجنابت په حالت کې هم ورتگ گناه نه ده، خو خلاف يې افضل او غوره دي. (يعني په پاکي کې ورتلل ښه دي.)

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۶۴ دشامي بحث زيارت القبور ج ۱ ص ۹۴۲ په حواله)

داختريه ورځ کې دقبرونو زيارت

مسئله: داختر ورځ دخوشحالي ورځ ده. ډير وخت په خوشحالي کې له آخرت څخه غفلت کيږي او دقبرونو په زيارت کولو آخرت يادېږي. که څوک داختر په ورځو کې د

دميت مسئلي
قبرونوزيارت وکړي ښه دی کومه خبره پکې نشته. خو التزام
که څه هم عملي وي چې نور دافکر وکړي چې لازمي دی بيا
صحيح نه دی.

که څوک داخترپه ورځ دقبرونوزيارت ونکړي په هغه
ملا متي ويل صحيح نه ده، په دي کې احتياط لازم دی.

(فتاوی محموديه ج ۲ ص ۲۷۷)

مسئله: د شپې زيارت کيږي يا مروت ته څه ويل او ثواب يې
ورته بخښل صحيح دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۲ - مشکوٰۃ ج ۱ ص ۱۵۴)

مسئله: دمور او پلار زيارت ته تلل که په خپل ملک کې وي
او که په بل ملک کې، دورځي له تعين پرته څه خبره نه ده،
ورتلای شي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۸)

دمزاراتو د نذر حکم

پوښتنه: کومه ځمکه چې پاچهانو د پيرانو په نوم وقف کړي
وي، که دهغه عايد يې دلنگر لپاره چاري کړي وي نو خوړل
يې څرنگه دي؟ هغه چې پيرانو ته نذر شوي وي، دهغه خوړل
څرنگه دي؟ ايا ميراث پکې چاري کيدلای شي؟

ځواب: که وقف کوونکی د وقف عايد لنگر ته د چاري کولو
اجازه ورکړي وي نو مستحق ته يې خوړل جايز دي. که نذر
د پيرانو او مزارونو په نوم وي نو خوړل او نظريې جايز نه دي
او که د بېوزلو لپاره وي، نو هغوی ته يې خوړل جواز لري. که
هغه په شرعي ډول وقف شوي وي په ميراث کې نه وړل کيږي،

دميت مسئلي
۲۵۱-

بلکې واقف چې يې برخه څرنگه معلومه کړي ده هغسي دي
په مستحقينو ويشل کيږي. که منظم وقف نه وي بلکې دکوم
خاص شخص ملکيت وي نو په شرعي ډول ميراث پکې چاري
کيږي. (فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۵۴ د طحاوي ص ۴۰۲ په حواله)

مسئله: له زيارت سره نژدې که مسجد وي يا کومه کوټه، څه
خبره پکې نشته، که قبر د لمونځ کوونکي مخته نه وي نو په
هديره کې لمونځ کول پروا نلري. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۵)

مزار ته پيسې ورکول څرنگه دي؟

پوښتنه: زه چې په کومه لاره مو ترگرځوم، په هغې لاره يو
مزار دی، خلک پيسې را کوي چې زيارت ته يې ورکړم،
زيارت (مزار) ته د پيسو ورکړه څرنگه ده؟

ځواب: مزار ته پيسې په دي نيت ورکول چې په بې وزلو به
يې صدقه کړي جواز لري. که د مزار نذرانه مقصد وي، بيا
ناجايزه او حرامه ده. داخود اصولو خبره ده. خونن سباد
خلکو د حالاتو په ليدلو ويل کيږي چې دعوامو مقصد د وهم
دی نو ځکه ممنوع بدل کيږي. (آپ کې مسائل ج ۸ ص ۲۶۵)

مسئله: درسول الله صلی الله عليه وسلم د قبر د زيارت کولو
لپاره کومه ورځ مغلومه نه ده. دکال په جريان کې مينه وال
ورته په هره نېټه راځي. دا چې درسول الله صلی الله عليه وسلم
په مبارکه روضه عرس او غونډه نه کيږي نو دنورو ديني
مشرانو په مزارونو به څرنگه جايز وي؟ له همدې امله ديني

دميت مسئلي : مشرانو ، محدثينو او فقهاوو په څرگندوو الفاظو دا رواجي عرسونه ناجايز بللي دي . (فتاوى رحيميه ج ۲ ص ۳۱۹)
په قبر دخادر غورول
 پوښتنه : په قبر دخادر غورول څرنگه دي ؟ چاويل چې په كعبه پوښ غوريدلي دي نو پر قبر باندي يې اچول څه خبره ده ؟
 ځواب : دعائيشي رضي الله عنها له روايت سوي حديث څخه په ديوالونو باندي دخادر دڅورند كولو ممانعت راغلي دي ، داله دي سره چې په ښكاره كومه بدې پكې نه وه ، دشرک شبه يا بل څه پكې نه وه ، نو په قبرونو باندي دخادر غورول دشرک دوهم او دغير الله دتعظيم له امله په لومړي درجه ناجايز دي .

كعبې مباركې ته خو په خپله رسول الله صلى الله عليه وسلم پوښ ورکړی و ، دهغې تعظيم كفر ته مقضي نه دی . ځكه يې هم په لمانځه كې استقبال ضروري دی خو قبرونو ته په مخ گرځولو لمونځ مكروه ده . (احسن الفتاوى ج ۱ ص ۳۷۶)
 مسئله : په قبر باندي دښكلا لپاره گلان اچول ښه نه دي .
 (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۵۷ ، دعالمکيري ج ۱ ص ۳۶۲ باب السادس په حواله)
 كه دگلانو بيه مړي ته دثواب په نيت صدقه شي مړي ته يې گټه رسيږي . رفعت قاسمي .

په قبر باندي دخراغ حكم
 پته : په قبر باندي دخراغ ، گريټي ، لويان يا نورو حكم څه دی ؟

دميت مسئلي : ځواب : بدعت او منع دی . دمړي لپاره خوشبويي په دري وختونو كې ثابت دي : يو دروح ختلو په مهال ، دوهم دغسل وركولو او دريم دكفن وركولو په مهال .
 در رسول الله صلى الله عليه وسلم دقول او فعل دپوهيدلو لپاره دصحابه وو تعامل كتل ضروري دي ، دهغو كړه وړه در رسول الله صلى الله عليه وسلم دقول او فعل تفسير دی .
 نن سبا چې ددي دومره اهتمام كيږي ، هغه لازم بلل كيږي ، نو په بدعت كې يې څه شك او شبهه نشته ځكه هم ناجايز دي په شريعت كې كوم ثبوت نلري .

(احسن الفتاوى ج ۱ ص ۳۷۴ ، فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۲۱۵)
 مسئله : دا در رسول الله صلى الله عليه وسلم دمبارك لاس برکت دی ، بيا داچې دسترو ، سترو مشايخواو اولياوو په مزارونو گلان اچوي ، دهغوی په هكله دا عقیده هم مشكله ده چې دهغوی د عذاب تخفيف ته اړتيا ده . كه كوم شتمن ومړي او ډير حقوق يې په ذمه پاته وي ، دنصوصو په حكم دقبر د عذاب وړ دی نو دهغه په قبر دي گلان نه ږدي .

(علم الفقہ ج ۲ ص ۲۰۸ ، فتاوى محموديه ج ۲ ص ۲۸۲)
داولياووله مزارونو څخه غوښتنه

سوال : ددينې مشرانو په دربار كې حاضریدل او داويل چې تاسي مستجاب الدعوات ياست ، ماته دعا وكړئ چې الله تعالى مو فلانی وړاندیز پوره كړي ، په شريعت كې ددي څه اصل دی ؟

جواب: په دي هکله مشروع خبره داده چې دزيارت کولو په مهال، له سنت سره سم سلام ورباندي ووايي او قبرونو ته د مغفرت دعا وکړي. که څه ووايي ثواب يې دهغه روح ته وېښي. دا خورا ښه دي. که کومه غوښتنه کوي، له الله تعالى څخه دي کوي، مثلاً داسي: اي الله! ددي په برکت زما حاجت پوره کړي. مشرانو ته داسي ونه وائي چې تاسي دعا وکړئ، يا ووايي زما فلاني کار وکړئ، دا ثابت نه دي او قرآني اياتونه په دي دلالت کوي. نو داسي هغه مخاطب کول چې تاسي دعا وکړئ، نه ويل کيږي. بلکې له الله تعالى څخه هغوی ته د مغفرت دعا کيږي او د درجو دلور تيا غوښتنه يې کيږي او که دهغوی په ذريعه دخپلو حاجتونو دپوره کيدلو دعا وشي هم څه خبره نه ده. په حصن حصين کې راغلي دي چې دصالحانو په واسطه دعا کول مستحب دي. چې الله تعالى دهغوی په برکت دعا قبوله کړي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۴۲-۴۴۳. حصن حصين ص ۱۸)

مسئله: له مري څخه په دي عقیده غوښتل چې گواکې هغه متصرف في الامور دی (واک لري) لکه دعوامو عقیده چې ده، دا صحيح نه ده بلکې په دي سره د کفر ويره ده.

که له الله تعالى څخه دهغه په واسطه، دعا او غوښتنه وشي مثلاً وويل شي: يا الله! زما دا کار د فلاني ديني مشر په برکت ترسره کړي. جواز لري. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۲۴، رد المحتار ج ۱ ص ۱۷۵ باب الاعتکاف په حواله)

دميت مسئلي ۲۵۵
مسئله: قبر ته سجده کول حرام دي عام او خاصويو ته هم صحيح نه ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۲)

اياتر مړينې وروسته دا ولياو و فيوضات باقي پاته وي؟
پوښتنه: دا ولياو و تصرف دهغوی فيوض او برکات تر مړينې وروسته يې هم پاته کيږي او که تر دي ظاهري مړينې وروسته ختميږي؟

جواب: فيوض او برکات يې تر مړينې وروسته پاته وي. مثلاً دا چې له زيارت او نژدېوالي څخه يې زايړينو ته برکات حاصليږي او په دوی هم درود او رحمت وي، تر هغه چې اولياء د الهي رحمت مورد وي څوک چې يې زيارت کوي هغوی هم له خپلو مرتبو سره برابر له برکتونو څخه گټه اخلي. پاته شوه دا خبره چې هغوی تصرف کوي او کنه؟ هغوی ته څه اختيار ورکړل شوی دی، کنه؟ په دي هکله سمه عقيده درلودل لازم دي.

په عالم کې له الله تعالى پرته څوک متصرف نشته، دهغه وحده لا شريک، ذات له حکم او ارادې پرته يو ذره هم حرکت کولای نشي. دهغه په خدايي کې هيڅوک شريک نشته او هيچا ته د څه شي اختيار نشته. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۷۸)

ايدا مري روح کورته راځي؟

پوښتنه: د مري روح کورته راځي او که نه؟ که نه راځي نو په خوب کې ولي ليدله کيږي؟

خواب: په خوب کې د چارو ليدل دا معنی نلري چې دهغه روح کوزته راځي. په خوب کې ليدل درو حاني تعلق په سبب ده. له کور سره دهغه هيڅ اړيکې نشته. ډير ژوندي خلک چې لري، لري هستوگنه لري په خوب کې ليدل کيږي. د خوب کيسه بيله ده، د شيانو څرگند تړون ورسره ضرور نه دی. ارواحو نړۍ بيله ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۶۰، امداد الاحکام ج ۱ ص ۸۱۸)

مسئله: روح کورته نه راځي، د دې کوم ثبوت نشته، داسي خيال او عقیده مه لرئ، (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۳۳)

مسئله: دا عقیده غلطه ده چې د پنځشنبې په ورځ روح د خپلو قريبانو کره راځي او د ثواب په هيله وي، د جمعي د لمانځه ترکولو وروسته ځي. د دې هيڅ حقيقت نشته. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۲۶۹)

د روح سرگرداني

د ځينو کسانو دا عقیده ده چې که څوک ځان وژنه وکړي، دهغه روح گمراه او لالهانده کيږي، په روحگانو کې ځای نشي موندلای. دا خبره بالکل غلطه ده، بي اصله ده، په شريعت کې هيڅ اصل نلري خو ځان وژنه يوه ستره گناه ده.

مسئله: دنيا ته د مړو روح د تلو راتلو فکر غلط دی. ځکه هغه چې نیک دي دنيا ته راتلل نه غواړي، هغه چې بد دي هغوی اجازه نلري.

مسئله: ځينې ناپوهان د افکر کوي چې که کومه ميرمن د ماشوم د زېږولو په مهال ومري ناپاکه ده. دا خبره پينځې غلطه ده بلکې په حديث کې راځي چې د امير من شهيد ده.

مسئله: ځينې خلک دا باور لري چې د برات په شپه د مړو روح کورته راځي او گوري چې زموږ لپاره څوک څه پنځوي کنه، داسي عقیده باطله ده.

مسئله: د ځينو عوامو دا عقیده ده چې د هري پنځشنبې ماښام د مړي روح خپل کورته راځي او گوري چې څوک ورته ثواب بښي. که څه ثواب و موندل شي خوښه، کنه ناهيلي بيرته گرځي. دا خيال غلط دی، بده عقیده ده په شريعت کې کوم اصل نلري. (اغلاط العوام ص ۲۰، دزيات تفصيل لپاره زما کتاب مسایل شرک او بدعت وگورئ)

ايا مړی، خپلوان پيژني؟

مسئله: تر مړينې وروسته د روح ملاقات ثابت دی، په يوه روايت کې دي، هغه خپلوان چې پخوا مړه شوي وي داسي ورته خوشحاله وي، لکه څوک چې له سفر څخه بيرته راشي. خپلوان ورڅخه د نورو ژوند و خپلوانو د حال احوال پوښتنه کوي. دهغوی په ښو حالاتو خوشحاله کيږي او د مور او پلار په هکله، د ورو ماشومانو سعي او هڅه له حديث څخه ثابته ده چې دهغوی د بښنې لپاره يې کوي. (فتاوی محموديه ج ۷ ص ۲۴۰)

مسئله: مړ پيدا شوی ماشوم هم د والدينو شفاعت کوي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۰۵)

د مړي دکور غروته خواړه استول

مسئله: په کوم کور کې چې څوک مړ شوي وي، دهغه کورته خواړه استول سنت دي. څوک چې د مړينې يا په بل مصيب کې

اخته وي، هغوی ته دي خپلوان يا همسايه خلک څه پاڅه کړي او ورته ودي ليري. نور تکليفونه او دنوم لپاره کارونه يا په بدل کې کارونه لکه اوس چي رواج دي، معيوب او منع دي. د مرستې په نيت د ثواب لپاره خواړه ورته استول مناسب دي. دا خواړه يوازي دهغو خلکو لپاره وي چي دمري په کار يا غم کې لگيا وي. داسي نه چي ټول خپلوان يې خوري. د اهم دناپوهۍ خبره ده چي وايي دمري په کور کې تر دريو ورځو څه پنځول جايز نه دي، يا بد دي او يا هم د وبال سبب دي.

د رسول الله صلى الله عليه وسلم سکنی د کا کا زوی، جعفر رضی الله عنه په شام کې بيت المقدس ته نژدې شهيد شو. دهغه د شهادت خبر مدينې منوري ته دحي په ذريعه رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راوړسیده او رسول الله صلى الله عليه وسلم خلکو ته خبر ورکړ چي د جعفر رضی الله عنه کورنۍ ته خواړه چمتو کړئ، ځکه هغوی ته چي خبر ورسيرې هغوی به مصروف کړي. (چي د جعفر رضی الله عنه د مرگ خبر راغله هغوی به په غم او تکليف کي وي د خور لو څښلو انتظام به ونکړي).

(بخاري ج ۱ ص ۱۷۱، ابوداود او ترمذي، الجواب المتين ص ۵۴، کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۷۰)

مسئله: څوک چي ومري، دهغه خپلوانو او گاونډيانو ته مستحب ده چي هغوی يې په دغې ورځ د خور لو څښلو انتظام وکړي، دوی ورسره گڼسني او ټينگبار وکړي تر څو يې وخوري. د غم، تجهيز او تکفين له امله د خور لو پخولو موقع ورته نه موندله کيږي. رسول الله صلى الله عليه وسلم هم ددي

امر کړی دی. (مشکوٰۃ ص ۱۵۱ - مرقات ج ۴ ص ۹۶)
نوپه حديث د عمل کولو په نيت، دمري خپلوانو ته مستحب ده تر څو يې د کور لپاره د خوړو بندوبست وکړي. داد اجرا او ثواب کار او دمري له کورنۍ سره د همدردی څرگندونه ده. خودا کار يوازي د الله تعالی درضا او په حديث باندې د عمل په نيت وي. يوازي درسم، نوم او ریا لپاره نه وي. د محققينو په نزد ددي موده يوه ورځ او يوه شپه ده. (فتاوی رحيمه ج ۸ ص ۱۹۵، دشامي ج ۱ ص ۸۴۱ په حواله، غايه الاوطار ج ۱ ص ۴۲۲، احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۰۴، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۴۱)

مسئله: په شريعت کې يوازي دويمره ثابت دي چي تر هغه وخت دمري د کور د خوړو بندوبست وکړای شي چي د غم او تکليف زياتوالی دی. دهغوی تسلاوشي، هغوی ته خورل څښل برابر شي، هغوی راوبولي يا يې هلته وروړي. خورا غوره داده چي دا خواړه برابر ونکړي په خپله هم ورسره په دي نيت شريک شي چي دهغوی تسلاوشي. تر دې زيات څه ثابت نه دي. بلکې دمري خپلوانو ته د خوشحالي دورځي په خير ميل مستيا ورکول مکروه دي. په شامي کې راځي چي که د دفن لپاره له لري څوک راغلي وي يا د تسلا لپاره وي، هغوی ته په دي خوړو کې د گډون ځای شته، لاکن خپلوان چي له لري، لري راځي او دلته يې اړولي وي او څو ورځي پاته کيږي لکه څرنګه چي رواج دی او د خوشحالي د ميل مستيا په ډول ټول يې دا هر څه مکروه او بدعت دی. (نظام الفتاوی ج ۱ ص ۱۴۷)

دمري کورنۍ ته تر څو ورځو پوري خواړه واستول شي؟

پوښتنه: ايا دمري کورنۍ ته تر دريو ورځو پوري خواړه استول مستحب دي که يوه دوه ورځي؟

ځواب: دمري کورنۍ ته د اقراربو او ګاونډيانو لپاره يوه ورځ او شپه خواړه استول مستحب دي. تريوې ورځي وروسته دخوړلو څښلو شيان ورته استول مکروه دي، په دي رسم کې غير عبادي تکليف او غلو سره، دابدوالي هم شته چې عوام يې شرعي حکم بولي او دا په شرعي حکم کې زياتوالي او بدعت دی. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۰۴، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۱ په حواله، احسن الفتاوى ج ۱ ص ۲۵۸)

مسئله: دمري کورنۍ ته چې کوم خواړه يې خپلوان استوي دمري خپلوانو ته يې خوړل صحيح دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۴۴۸، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۴ په حواله)

دمري خواړه څوک خوړلای شي؟

مسئله: کوم کسان چې دمري په تجهيز او تکفين کې لگيا وي هغوی هم دا خواړه خوړلای شي. (معارج النبوة ج ۱ ص ۷۱۰)

مسئله: دمري کورنۍ ته چې د ميلمستيا کوم رواج را پيدا شوي دي دا واجب الترك دي. يوازې دمري دکورنۍ هغه خپلوان چې له لري څخه راغلي دي، بيرته تللای شي يا هغه کسان چې دمري دکورنۍ د تسلا لپاره يې اوسيدل ضرور دي. هغوی که دمري دکور خواړه خوري خوځير، نور ټول تعزیه ورکونکي دي خپلو، خپلو کورنو ته لار شي، نه دي

ميلمستيا خوري او نه دي دمري په کور کې اوسيږي.

مسئله: دمري نژدي خپلوان دمري کورنۍ ته که ورسره ورخواړه وراستوي مستحب دي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۰۹)

مسئله: مري څښوونکو ته دمري دکورنۍ ميلمستيا ورکول جايز نه دي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۱۰۷، عالمکيري ج ۱ ص ۱۷۸، مراقبي الفلاح ج ۱ ص ۲۲۹)

مسئله: دا هم صحيح نه دي چې مري څښ شي او ټول خلک دمري کور ته راشي. کله چې له دفن څخه فارغ شي عام وگړي دي خپلو، خپلو کارونو ته لار شي. (کفايت المفتي ج ۴ ص ۲۲)

دمري خواړه ضروري گڼل

پوښتنه: دمري تر څښولو وروسته خپلوان دمري د وارثانو کور ته ورسره دخوړلو لپاره راځي، دا خبره ښه ده خو نور هم ډير خلک په دي خوړو کې گډون کوي، له دي امله هغه خواړه کميږي، ايا د تسلا لپاره په خوړو کې شريک شي؟

ځواب: دا رواج رښتيا هم نا جايز دی، ډيره بي غيرتي ده. په دې گناه کې خوړونکي او خواړه ورکوونکي دواړه گډ دي. نژدي خپلوان که دا رواج لازمي وگڼي او نه گډون کوونکي بد وگڼي يا دا خواړه دمري دکورنۍ له لوري وي، نو هغوی ته دا فعل هم نا جايز دی. (احسن الفتاوى ج ۱ ص ۲۸۱، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۲ په حواله)

دمري دخپلوانو له لوري ميلمستيا

مسئله: يو رواج دادی چې تر څښولو وروسته دمري دکورنۍ غړي د ټولنې خلکو ته دعوت ورکوي چې فلانۍ ورځ راشي او راسره ميلمستيا وخورئ.

داياد ولري چي دادعوت او دهغه منل دواړه منع دي. هېڅکله هم جواز نلري له دي بد رواج څخه ځان ساتل لازم دي. علامه شامي ددي دعوت په اړه ليکي: ددي په حراموالي کې هېڅ شک نشته، دشوافعو او نورو هم ددي په ناوړوالي کې اتفاق دی. (امداد الاحکام ج ۱ ص ۱۱۵)

(ځينې ځايونه ترڅينلو سمدستي وروسته په هديره کې دمري خپلوان اعلان کوي چې ټول خلک دي زما کورته راشي اوله موږ سره له ډوډۍ خوړلو پرته دي نه ځي. دا طريقه هم دشرعي خلاف ده، د عقل خلاف هم ده. ځکه په کور کې چي مړی شوی وي، هغوی په غم کې ډوب وي. له لوږې سره، سره يې خوړلو ته رغبت نه وي او دی په منظم ډول دخوړلو ددعوت اعلان کوي.

الله تعالی دي موږ ټولو ته په ژوند او مړينه کې دشریعت موافق عمل کولو توفیق راکړي. - محمد رفعت قاسمي)

دخوړو داستولو غلط رواج

مسئله: ځينې ځايونه دمري دخپلوانو له لوري ورته خواړه راځي، دابنه خبره ده. بلکې مسنونه طريقه ده، خو په دې کې ځينې خلک په ډول، ډول خرابيو کې اخته دي چي اصلاح يې ضروري ده. مثلاً بعضي ځايونه داډل بدل په خيال وي. خواړه داسي ورکول کيږي لکه ددوی په مړي چي هغوی ورکړي وي. يا هم تر هغه په کمه اندازه.

که دنژدې خپلوانو په موجوديت کې لري خپلوان خواړه واستوي دا عيب گڼي. نژدي خپلوان که لاس تنگي هم وي دنوم بدي له ويري، له تکليف سره لوږيږي خواړه استول ضروري گڼي که څه هم ددي کار لپاره پوراخلي.

داسې رسمونه دشریعت خلاف دي، په خوړو استولو کې له بې تکليفي او سادگي څخه کار اخستل مناسب دي. ځينې خلک لري خپلوانو ته استول نه کوي. دا ټول امورد اصلاح وړ دي. (اصلاح الرسوم ص ۱۷۷، مولانا تهاڼوي رحمه الله)

دمري په کور کې خواړه خوړل

پوښتنه: اوریدل کيږي چې دمري په کور کې تر څه مهاله مخله او دکور خلک دخوړو خوړل سم نه گڼي، ددي شرعي حکم څه دی؟

ځواب: ددي کوم ثبوت نشته، بلکې دمري دخپلوانو يعني دهغه کور چې مړی پکې شوی له خوړو څخه شرعي پرهیز نشته، دا چې دغم له امله يې نه خوري بيله خبره ده.

نن سبا دارواج جوړ شوی دی او اهتمام يې هم کيږي ترڅو دمري په کور کې وي له لوږې سره، سره دخوړو خوړل گناه گڼي.

ددي رسم پريښودل واجب دي، په تکليف سره دي څه خوري. په عزيزانو، خپلوانو او گاونډيانو دالزام دي چې دمري په خپلوانو په ترغيث او تشويق سره څه وخوري.

(احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۱۴)

دمري په کور کې د ميرمنو غوندېدل

دمري په کور کې کله ميرمنې هم راغونډيږي. حال دا چې تر يوه وار تعزيب (فاتحي) وروسته بيا تعزيبه مکروه ده. (دا دعوا مو لپاره، خواصو ته نه ده).

په ښکاره خو د ميرمنو راتلل د صبر او تسلا لپاره وي خو هلته د تسلا يوه خبره هم نه کوي، بلکې غم يې زياتوي او په ژړلو پيل کوي يا هلته کښيني، د دنيا خبرې پيل کوي او دمري خپلوان تر نور بار او دباو لاندې کوي، ډيري ميرمنې خولا داسي جامي اغوندي لکه په خوشحالي کې چې گډون کوي. نور هم مفاسد او منکرات پکې ليدل کيږي چې ځان ساتل ورڅخه ضروري دي. (اصلاح الرسوم، ص ۱۷۴)

ډير ځايونه خو ميرمنې د ژړلو په حال کې بي پردي کيږي د پردې هيڅ خيال نکوي. ځيني ځايونه خو ميرمني د غم له زياتوالي له نامحرمو خپلوانو لکه ليور، دکا کا زوی، د ماما او خاله زوی او نورو سره په نژدې نژدې کې ژاړي. دا هم حرام دی. ځکه د غم او درد په حالاتو کې خود شريعت احکام نه ختميږي. ځيني ځايونه خو د کور او خپلوانو ميرمنې له کور څخه د جنازې د ايستلو په مهال ژاړي او تر کور بهر وزي. د غير محرمو خلکو په وړاندې بې حجابې کيږي، د اتهولي ناروا دي. ځيني ځايونه راغلي ميرمنې په قصدي ډول داسي خبرې کوي چې د کور والو ژړا راسي او ځيني ميرمني خواهسي په تکليف

ژاړي دا ټول غلط او منع دي، يعني د شريعت خلاف دي.

(اصلاح الرسوم)
ځيني ځايونه خو د نزع په مهال د دي په ځای چې کلمه او ياسين ولولي او مري ته د نزع د سهولت او خاتمي د خير دعا وکړي ميرمنې ژړا پيل کوي، که ناروغ څه پوهيږي هغه ډير پريشانه کيږي، د دي په ځای چې د نزع تکليف يې کم شي هغه زياتيږي. يادولرئ چې په زوره ژړل، غم کول او گريبان څيرل ټول حرام او گناه دي. که ژړا راتله له او از ايستلو پرته داوښکو په راتلو څه پروا نلري. (اصلاح انقلاب امت ج ۱ ص ۲۳۲)

(در رسول الله صلى الله عليه وسلم زړه به له غم او تکليف څخه غمجن کيده او په دغسي حالت کې به يې له سترگو څخه اوښکې هم راتلي، دا د انسانيت کمال دی چې له خوشحالي او د خوشحالي له خبرو ورته خوشحالي پيدا کيږي او د رحمت او غم له اسبابو څخه ورته غم او تکليف پيدا کيږي، که د چا دغسي احساس او خيال نه وي دانميگر تيا ده، کمال نه دی.)

په مري باندې ژړا کول

مسئله: په مري باندې په لوړ غږ ژړل او چيغې وهل حرام دي. له غږ پرته داوښکو په بهيدلو ژړل په اتفاق سره مباح دي. نوحه جواز نلري يعني داسي چې دمري نيکي بيانېږي او ژاړي، مخ تورو، مخ وهي، گريبان څيري او نور ناروا دي. ځکه در رسول الله صلى الله عليه وسلم ارشاد دی: (څوک چې ځان په چاپيره وهي او گريبان څيري هغه له موږ څخه نه دی.)

خرگنده ده چې دمري دپاته کسانو له ژړا څخه چې يو حرام کار دی، مري په عذاب کيږي. هو! که مري دژړلو وصيت کړي وي (عذاب شته). که مري ته معلومیده چې دده خپلوان دده تر مړينې وروسته په غير شرعي طريقه ژاري او داگمان ولري چې که له منع کولو يې وصيت وکړي نو خلک منع کيږي او په وصيت يې عمل کوي، نو ورباندې واجب دی چې (له غير شرعي) ژړلو څخه دمنع کولو وصيت وکړي، که همداسي وصيت ونکړي نو ددوی په ژړا مري ته تکليف رسيږي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۶۰)

(تر غسل ورکولو وروسته، دميني له امله مري ښکلول جواز لري. لکه رسول الله صلی الله علیه وسلم چې عثمان ابن مظعون رضی الله عنه ښکل کړ او ابوبکر رضی الله عنه در رسول الله صلی الله علیه وسلم مبارک تندي تر مړينې وروسته ښکل کړ. محمد رفعت قاسمي)

مسئله: غم او درد بې اختياره کاردی. شرعا پکې کوم حداو اندازه نشته. مخ نیوی يې هم نه کيږي. دامنع ده چې دغم لباس واغوندي، دا خبره ثابته نه ده. (بيان يا نور څه کول او ژړل دامنع دي.) (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۷)

(رسول الله صلی الله علیه وسلم تر ټولو راضي بقضاء الهي او حمد و یونکی و، له دې سره، سره يې دخپل زوی ابراهيم په مړينه دميني او شفقت دزياتوالي له امله وژړل خو په دغه حالت کې يې هم زړه دالله تعالی له رضا او شکر څخه ډک ؤ او ژبه يې په ذکر

او حمد مشغوله وه. در رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد دی: الله دسترگو په اوبنکو او دزړه په غم سزا نه ورکوي ځکه دادبنده په واک کې نه دي، دخپلې ژبې لور ته يې اشاره وکړه، ارشاد يې وکړ: خود دي په غلطي، يعني په ژبه نوحه او غم کول سزا ورکوي. محمد رفعت قاسمي)

دغم موده او کار بندول

مسئله: دکوم خپلوان په مړينه تردريو شپو پورې غم کول مباح دي، ددې ثبوت له صحيح حديث څخه شته، در رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد دی: په الله او آخرت باندي د مومني ميرمنې لپاره دا روانه ده چې تردريو ورځو دير غم وکړي. خو دميره په مړينې تر څلورو مياشتو اولس ورځو غم کوي. (شامي ج ۲ ص ۸۵۱)

مسئله: په عالمگيري کې دي چې دمصیبت په مهال تردريو ورځو په کور کې کښينا ستل جايز دی خو پريښودل يې ښه دي. خو نوحه کول تا جايز دي.

مسئله: دورځواو تاريخ له تعين او درسم او رواج له پابندي پرته، دقرآن تلاوت کول او ثواب يې بخښل ځای لري.

مسئله: دچا دخپلوانو دمړينې له امله يې خپلوانوته تردريو ورځو کار بندول جايز دي، خودادي ضروري نه گڼي او څوک چې کار نه بندوي هغه دي نه ملامتوي.

(فتاوی رحيميه ج ۸ ص ۱۹۰-۱۹۳، مجموعه فتاوی ج ۳۱ ص ۹۸ عيني ج ۳ ص ۲۰۶)

ثواب بخښل څه شي دي؟

تر مړينې وروسته يې خدمت او يا ورسره ښه کول خو يو دادی چې له الله تعالی څخه ورته مغفرت او رحمت وغواړي. لکه چې وويل شول: د جنازې د لمانځه هم اصلي مقصد همدا ده. د زیارت قبور په لړ کې چې کوم حدیثونه راغلي دي، په هغوی کې هم د قبر څښتنانو ته له سلام سره، سره مغفرت هم وغوښتل شي. د خیر د غوښتلو له دې طریقې سره، سره رسول الله صلی الله علیه وسلم د مړو خدمت او هغوی ته د گټې رسولو یوه بله طریقه هم ښوولي ده چې دهغه له لوري صدقه ورکړي او یا بل د خیر کار وکړي او ثواب یې ورته وبخښي. ثواب بخښل ددې نوم دی چې ورڅخه د ژوند وغم سپک شي او مړو ته اسانتیا هم پیدا شي. (معارف حدیث ج ۳ ص ۴۹۰)

د ثواب د بخښلو طریقه خورا ساده او اسانه ده. خو هغه طریقي چې دا اوس غوره شوي دي، دانه الله تعالی، نه رسول الله صلی الله علیه وسلم ښوولي دي، نه صحابه وو غوره کړي دي او نه هم د دین امامانو خوښي کړي دي. ددې طریقو عاملین وایي: که موږ د ثواب درسیدلو دا رواج ونکړو وروڼه (خلک) ناراضه کیږي نو ځکه به یې موږ کوو.

دا یوازې بدعت نه دی بلکې شرک هم دی. ځکه کوونکی یې دا د الله جل جلاله لپاره نه کوي، بلکې له ټولنې څخه د و مره اړیږي چې هغه یې خدای بللی دی، دا شرک دی چې د غیر الله

دميت مسئلي ۲۶۹
درضايت لپاره يې کوي.

هر نفلي عبادت چې انسان يې د ځان لپاره کوي، هغه دي نور و ته د ثواب درسیدلو په نیت وکړي، دهغه ثواب ورته رسیږي، مړه او ژوندي دواړو ته ثواب رسیږي، فقط دانیت وشي چې ددې ثواب فلاني ته بخښم، نو ثواب ورته رسیږي. (اصلاح الرسوم مولانا تهاڼوي رحمه الله)

د ثواب د بخښلو لپاره غونډه

مسئله: د نافله صدقاتو، تلاوت، تسبیح او تهلیل یا نور څه بیل، بیل ثواب مړي ته بخښل له حدیث څخه ثابت دي، خو د ثواب بخښلو او رسیدلو لپاره د غونډې اهتمام، په هغه کې د قید او رسم پابندي یا د مړي د خپلوانو له لوري میلمستیا کول، دا ټول بدعت او ناروا دي.

(احسن الفتاوی ج ۱ ص ۳۶۶، دردالمحتار ج ۱ ص ۸۴۲ په حواله)

مسئله: څوک چې څه شي ولولي ثواب یې رسیږي. که یې نوي ولولي یا یې وړاندي لوستلي وي.

مسئله: د ثواب لپاره د ټول قرآن لوستل ضروري نه دي څو مړه چې ولولي دهغوی ثواب بخښل صحیح دي.

مسئله: بل چاته د تلاوت کولو ویل صحیح دي، په دې شرط چې ورباندې درنه تمامه نشي، کته بیا صحیح نه ده.

(آپ کی مسائل ج ۸ ص ۴۵۷)

ایا ثواب ویشل او بیا بخښل کیږي؟

پوښتنه: که څو مړو ته ثواب وبخښل شي ایا ورباندې تقسیم او بیا رسیږي؟

ځواب : په دې مسئله کې د علماوو اختلاف دی. د ځينو نظر دی چې د برخې په اندازه رسيږي، لکه څوک چې یوه روپۍ په څو پوزله کسانو وویشي، ټولو ته یوه، یوه نه رسيږي، بلکې ورباندې ویشل کیږي او برخه ورته رسيږي.

ځينې علماء وايي: هر یوه ته پوره، پوره رسيږي. ځکه د الله تعالی رحمت ډیر پراخ دی، که هر یوه ته دیوې، یوې روپۍ پوره ثواب ورکړي، کوم کمښت نه راځي، بلکې در رحمت ډیراخي غوښتنه داده چې هر یوه ته پوره، پوره ورسيږي. د ثواب ډیر او کم رسيدلو دارو مدار په خلوص پوري دی. که له اخلاص سره لږ څه د ثواب لپاره ورکړي، هغه به زیات وي تر هغه چې د ډیر شي ثواب پرته له اخلاص څخه ورته وېځي. نو ډیره اړتیا خلوص ته ده او که له دې سره څه شی هم زیات وي، بیا خونو غور په غور وځي.

(فتاوی محمودیه ج ۷ ص ۲۳۴، رد المحتار ج ۵ ص ۶۰۵ په خواله)
مسئله: که یو مهال څو مروت ته ثواب وېځي، ټولو ته رسيږي. خو که لومړی یوه مړي ته وېځي، بل وخت د دې صدقي یا نور څه ثواب نور و مروت ته نشي رسيدلای. ځکه هغه ثواب لومړني مړي ته رسيدلی دی.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۹، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۴)
مسئله: که څوک دیوه عبادت ثواب څو مروت ته وېځي، هغه ثواب په ویش سره د هغوی روحگانو ته نه رسيږي، بلکې هر یوه ته پوره، پوره څومره چې دهغه د عبادت لپاره مقرر دی

رسيږي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۱۰، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۹)
له علي رضی الله عنه، څخه روایت دی چې در رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد دي: څوک چې په هدیره تیريږي او یو ولس ځله دا خلاص سورة (قل هو الله) ولولي او دمړو روحگانو ته یې وېځي. دغو مروت ته چې څومره ثواب ورکوي هغه یوازې د الله فضل دی، دهغه په خزانه کې دڅه شي کمښت نشته. (فتاوی رحیمیه ج ۱ ص ۳۸۸)

ایا د ثواب په وېځلو ټول گناهونه معاف کیږي؟

پوښتنه: که څوک وفات شي په ژوند کې یې دوړو او سترو گناهونو ارتکاب کړی وي، اوس که یې اولاد ډیر قرآن کریم او ډیره صدقه خیرات کړي نو ورې او غټي گناوي یې ټولي معاف کیږي او که یوازې وري؟

ځواب: په دې باندې اتفاق دی چې طاعات او حسنات د وړو گناهونو کفاره کیږي او دسترو گناهونو نه کیږي. لکه په قرآن کریم کې چې له "إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ" څخه مطلب ورې گناوې دي نه غټې. له حدیث څخه هم دا ثابت دي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۳۶)

مسئله: مروت ته د صدقو او قرآن کریم ثواب رسيږي، مروت ته د ژوندوله دعاء او استغفار څخه گټه رسيږي. داله قرآني نصوصو او حدیثونو څخه ثابت دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۴۷، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۴، باب صلوة الجنایز په خواله)

ديولک پنځه ويشت زره ځله کلمه ويلو ثواب بخښل

پوښتنه: يولک پنځه ويشت زره ځله کلمه ويل او بيا مري ته يې دبځښلو اميد دی. دا روايت په کوم کتاب کې دی او لا اله الا الله ويل کيږي که محمدرسول الله هم ورسره يوځای شي؟

ځواب: دا روايت د حديث په کتابونو کې تر نظر تير شوی نه دی. ځينو مشايخو رانقل کړی دی، نو عمل ورباندې صحيح دی. معمولاً، لا اله الا الله دی. کله، کله محمدرسول الله هم ورسره ويل کيږي. د ترمذي او ابن ماجه په حديث کې راځي چې (افضل الذكر لا اله الا الله).

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۴۲، مشکوٰۃ باب ثواب التسبیح ص ۲۰۱ په حواله)

په اجرت (مزدوري) د ثواب بخښل

مسئله: په معلوم يا مشروط اجرت که قرآن کریم دمري لپاره وويل شي، په دې هکله محققين ليکي چې مري ته يې ثواب نه رسيږي. چې ويونکي ته يې ثواب نه وي ځکه دا اجرت نيت لري، نو مري ته به له څه شي ورسېږي. خو که څوک يوازې د الله تعالی لپاره قرآن کریم تلاوت کړي او ثواب يې مري ته وبځښي، انشاء الله ثواب به يې مري ته ورسېږي. که يې کور ووايي او که په قبر او ثواب ورته وبځښي، فرق نلري.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۲۵)

مسئله: درجب په مياشت کې مري ته ثواب بځښي، ددې کوم اصل نشته. د کومې ورځې له قيد څخه پرته چې کومه

ورځ غواړي په بې وزله خلکو خواړه وځوري يا نغدي پيسې ورکړي، ثواب دي مري ته وبځښي.

مسئله: که څوک په ژوند کلمه او قرآن کریم ووايي او خپل ځان ته يې ثواب پرېږدي، تر مړني وروسته ورته رسيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۱، رد المحتار ج ۱ ص ۸۴۴ په حواله)

د ثواب بخښلو طريقه

مسئله: د ثواب بخښلو په طريقو کې نن سبا ډيري نامشروع خبري او رواجونه گڼل شوي دي. ان تردې چې ډير خلک هغه شيان مسنون او مشروع فکر کوي چې بالکل ناروا دي او همدا سې خرابي پکې پېښېږي.

مسئله: د ثواب دبځښلو او استولو طريقه داده چې د کوم عبادت چې ثواب لېږل مقصود وي، دهغه عبادت له فراغت څخه وروسته، الله تعالی ته دعا وکړي چې يا الله ددي (نفلي) عبادت ثواب د فلانې شخص روح ته ورسوي. مثلاً، د قرآن کریم کوم سورت تلاوت کړي يا بل ذکر وکړي يا نفل لمونځ وکړي يا کوم بې وزله ته خواړه ورکړي يا نفلي روژه ونيسي يا نفلي حج وکړي. بيا له الله تعالی و غواړي يا په زړه کې د ثواب رسيدلو نيت وکړي، نو الله تعالی يې په خپل فضل سره دهغه د عبادت ثواب ورته رسوي. (علم الفقہ ج ۲ ص ۲۴۰، فتاوی رحيميه ج ۵ ص ۱۲۴، شامي ج ۱ ص ۸۴۴، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۱)

مسئله: کله چې عبادت کوي ورسره سمدستي هم هغه وخت نورو ته د ثواب په نيت کوم شرط نه دی. تردې چې له

هغه څخه فارغ شئ او دثواب درسيډلو نيت وکړئ هم جايز دی او ثواب يې نورو ته رسيږي. (علم الفقه ج ۲ ص ۱۲۰، فتاوی محموديه ج ۲ ص ۴۰۸، دسامي ج ۱ ص ۶۰۵ په حواله)

مسئله: نابالغ ته هم دخپلو حسناتو (نيکيو) ثواب رسيږي. له دې څخه داهم معلومېږي چې بل ته هم ثواب پخښلای شي. په جنازه کې يې هم دعا کول گټور دي، له دې څخه هم دثواب پخښلو افاده ثابتېږي. (احسن الفتاوی ج ۴ ص ۲۰۵، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۱۹، مشکوٰۃ ج ۱ ص ۸۲، عالمکيري ج ۵ ص ۹۴)

ثواب پخښونکي ته هم ثواب پيدا کيږي؟

مسئله: که څوک دخپل نفلي عبادت ثواب بل چاته وبخښي، داسي نه کيږي چې دهغه عبادت ثواب ده ته پخپلي پاته نشي، بلکې ده ته هم رسيږي او هغه ته هم رسيږي چې ورته پخښلي يې دي. دا يو الهي فضل دی. له همدې امله علماء ليکي: څوک که نفلي عبادت کوي هغوی دي دهغه ثواب د مؤمنانو روح ته پخښي ترڅو يې ده ته هم ثواب ورسيږي او هغو خلکو ته هم، بلکې مؤمنانو ته دگټه رسولو په سبب اميد دی ده ته دوه برابره ثواب ورسيږي. (علم الفقه ج ۲ ص ۲۱۰، فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۴۱)

دثواب پخښلو مسائل

پوښتنه: مري ته دصدقي، خيرات، تلاوت او يا نور څه ثواب رسيږي. اهل سنت او جماعت دثواب درسيډلو په هکله متفق دی. امام ابو حنيفه (رح) د بدنې نفلي عباداتو دثواب په درسيډلو هم قايل دی. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۳۰)

يعني ميت ته دنفلو ثواب رسيږي.

مسئله: مري ته دثواب درسيډلو لپاره لومړی، دريمي، لسمي او څلوېښتمي ورځو قيد ختمول ضرور دي. شرعاً دا ځانگړتياوي دثواب درسيډلو لپاره روانه دي، بدعت او حرام دي. دتاريخ له قيد څخه پرته کله چې وغواړي ثواب پخښنه دي کوي. څلورمه، پنځمه يا اوومه يا دکومې بلې ورځې له تخصيص پرته بې وزلو ته خواړه ورکړل شي، دارسوم او رواجونه چې عوامو معلوم کړي دي، څه اصل نلري. هره ورځ دثواب پخښلو او استولو لپاره برابر ده. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۳۴، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۴۲ په حواله)

مسئله: په دريمه ورځ تلاوت او دقرآن کریم ختم له خير القرون څخه ثابت نه دي، اوس يې التزام دومره کيږي چې عوام هغه ضروري گڼي، له همدې امله بايد هغه ترک شي. دارسم ماتول ضرور دي، که بيا هم کومه ورځ داسي لازمه وي بلله شي او رواج شي هغه هم بندول ضرور دي. کومه طريقه چې له سلفو ثابته نه وي، هغه لازمول که څه د عقيدې په لحاظ نه وي، هستي په عمل کې وي واجب الترك ده.

فاتحه او وړاندي خواړه اېښودل جايز نه دي. همداسي يوولسمه ورځ هم جواز نلري. ټول هغه رسوم چې شارع عليه السلام، صحابه و او ددين امامانو کړي نه دي يا يې حکم کړي نه دي، هغه ټول ناروا او بدعت دي، خو کفر او شرک نه دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۳۷، ردالمحتار ج ۱ ص ۸۴۲ په حواله)

مسئله: څوڪ چي مسلمان و مري ثواب و رتبه بخښل کيږي. بي لمانځه مسلمان ته هم کيدلای سي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۳۷)

مسئله: که د چا ټول قرآن کریم یاد نه و او یوازې لس جزء یې یاد و، که هغه لس سپیاري دري ځله تلاوت کړي، د ټول قرآن کریم ثواب ورته نه حاصلیږي. خو د لسو سپیاري دري ځله تلاوت کړي، که پوره قرآن کریم نه کيږي دا غوره ده چې د همدې لسو سپیاري ټول تلاوت وکړي، ثواب یې وېځي، مري ته رسیږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۳۲)

مسئله: که د هندوانو په کومه هدیره کې، کوم ماشوم څښ وي، هلته ورتلل او څه لوستل ضرور نه دي.

مسئله: د اهل هندو (هندوانو) ماشوم چي و مري هغه جنتي دی. (خو ثواب بخښل یوازې د مسلمانانو په هدیره کې حکم لري. یعنې یوازې د مسلمانانو په هدیره کې یې د لوستلو او ویلو حکم شوی دی.) (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۳، شرح فقه اکبر ص ۱۲۱، مشکوٰۃ باب زیارت القبور ج ۱ ص ۱۵۴)

مسئله: که د غیر مسلم ماشوم، کوم مسلمان په زوی والي نیولي وي، د فقه له قاعدې سره سم هغه ماشوم کافر بلل کیږي ځکه د ماشوم لپاره د مور او پلار دیوه اسلام شرط دی او یا به هغه ماشوم د شعور او تمیز په حالت کې اسلام منلی وي او که له دې وجو هاتو کومه یوه نه وي نو د فقه د قواعدو په حساب هغه مسلمان نه گڼل کیږي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۷۰، رد المحتار ج ۱ ص ۸۳۱)

ایا په میره صدقه کول ضروري دي؟

مسئله: مړه شوي ته د خیرات کولو په هکله حکم دادی چې که مري وصیت کړی وي نو د هغه د پاته مال په دریمه کې عملي کول ضروري دي او تر هغه زیات د وارثانو په اجازه پوري اړه لري. که وارثان بالغ وي او اجازه ورکړي نو په زیات مال کې هم وصیت جاري کیږي او که نه، نو بیا نه کیږي. که مري وصیت کړي نه وي او مري، تر مړینې وروسته یې ټول مال له ملکیت څخه وزي او د وارثانو په ملکیت کې ورځي. بیا د وارثانو اختیار دی چې څومره غواړي هغومره دي خیرات کړي او مري ته دي ثواب وېځي. که کوم وارث نابالغ وي، د هغه په برخه کې صدقه کول جواز نلري.

په میره باندې کومه صدقه او خیرات کول لازم نه دي، که یې په خپله خوښه صدقه وکړه نو ثواب یې رسیږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۲ ص ۴۲۴ کتاب الجناین)

ناراضه والدینو ته د ثواب بخښل

مسئله: که والدین له چا څخه ناراضه وو او وفات شول، د هغه لپاره د قرآن کریم تلاوت، صدقې او خیرات ثواب وېځل شي، ورته استغفار وشي، د هغه پورونه ادا کړل شي، که یې وس و، د هغه له لوري حج وکړل شي. انشاء الله هغوی به راضي شي او اولاد به مطیع وگڼل شي. په حدیث شریف کې راځي: څوک چې د مور یا پلار له لوري حج وکړي، هغه د هغه له لوري اداء کیږي او د هغه روح ته زیږي ورکول کیږي او اولاد

دخدای جل جلاله په نزد مطیع او امر منونکی بلل کیږي.

مسئله: دنفلو په واسطه هم ثواب ورته استول کیږي.

(فتاوی رحیمیه ج ۱ ص ۳۸۷) دتفصیل لپاره وگورئ: (مشکوٰۃ شریف ص ۳۲ کتاب العلم، ترمذی ج ۱ ص ۸۵ او شامی ج ۴ ص ۸۴۴)

دمري له خوا حج بدل کول

مسئله: دمري له لوري حج بدل کیدلای شي، که هغه وصت کړي وي دهغه دشتمنې په دریمه برخه حج بدل (دهغه لپاره حج) کیدلای شي. که په دریمه برخه حج ناشونی و، بیا که وارثان بالغ او حاضر وو او په ټول مال یې دحج بدل اجازه وکړه نو په ټول مال هم اداء کیدلای شي. که مري وصیت کړي نه و، بیا دوارثانو خوښه ده. دالري نه ده چې الله تعالی یې په دي صورت کې هم حج قبول کړي او گناهونه یې وبخښي.

(آپ کې مسائل ج ۴ ص ۴۰)

یادونه: دمري له لوري دحج بدل کولو په هکله تفصیل زما په "مکمل ومدلل حج وعمره کتاب" کې وگورئ.

دمري له خوا قرباني کول

دمري له خوا او دمري لپاره قرباني کیدلای شي. ددې لپاره څو صورتونه دي:

۱- چې مري وصیت کړی وي چې زما له شتمنې زما لپاره قرباني وکړئ، دهغه له وصیت سره سم چې دهغه له مال څخه قرباني وشي، جواز لري. خو ددې قرباني ټوله غوښه او نور څه مستحقو کسانو (هغوی چې دزکات مستحق دي) ته صدقه

کول واجب دي.

۲- که مري وصیت کړی وي یا یې کړی نه وي، خپلوان او دوستان یې په خپلو پیسو ورته نفلي قرباني کوي، داصحیح دي او ددې قرباني غوښه شتمن او بې وزله ټول خوړلای شي.

۳- څوک له خپل مال څخه او په خپل نوم قرباني وکړي، ثواب یې یوه یا ډیرو مرو ته وبخښي، داسي هم صحیح ده. ددي غوښه هم ټول شتمن او بې وزله خوړلای شي.

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۸۶، شامی ج ۵ ص ۲۹۳)

دمري لپاره قرباني ښه ده او که صدقه؟

پوښتنه: مري ته دثواب لپاره پیسي صدقه کول ښه دي او که په هغو پیسو قرباني وشي او ثواب یې ورته وبخښل شي کوم یو غوره دی؟

ځواب: دقرباني په ورځو کې دپیسو او نورڅه ترصدقي قرباني کول او ثواب یې ببخښل غوره دي، ځکه په صدقه او خیرات کې فقط دمال ورکړه ده او په قرباني کې دمال ورکړه ده او فدا کول یې هم دي. یعنې دوه مقصده ترلاسه کیږي.

(فتاوی رحیمیه ج ۲ ص ۸۷)

دثواب دبخښلو غوره طریقه

مسئله: دثواب لپاره دا طریقي غوره او ښي دي چې ددینې مدرسوله یې وزلو زده کوونکو سره څه نغدي یا دجامو مرسته وشي یا دتفسیر، حدیث او فقه کتابونه او نورڅه واخستل شي مدرسې ته وقف شي، ترڅو طالبان ورڅخه ګټه واخلي او مري

ته هم تل ثواب رسيږي. د تاريخ او ورځي له تعين پرته بيوزلو ته خواره وركړل شي او ثواب يې وبخښل شي، دا هم ښه دي. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۴۵۶، درد المحتار ج ۱ ص ۸۴۴ په حواله)

تعزيتي جلسه جوړول

مسئله: د كوم مسلمان په مړينه دمري دخپلوانو تعزيت كول، يعنې د صبر تلقين كول له سنت څخه ثابت دي. كه هلته د ورتللو موقع نه وه، د ليك په واسطه هم تعزیه له سلفو ثابته ده.

كه له مړينې څخه ډيرو كسانو ته صدمه ورسېږي، د ډيرو كسانو تعزيت ته ضرورت احساسېږي او د ټولو هلته تلل او رسيدل ستونزمن وي، نو د دې لپاره اسانه لاره داده چې يوه تعزيتي جلسه وكړي او ډير كسان د سفر له ستونزو ژغورلي وي. دمري په خپلوانو هم د ډيرو ميلمنو بار نه وي او په ستره غونډه كې يو ځاى دعا كول هم د قبول وړ وي. په ښكاره خو په داسې تعزيتي جلسه كې كومه بدې نشته، خو ډير ځايونه دي كارهسي د يوه رسم او رواج بڼه خپله كړي ده. مقصد يې دا وي چې په اخبارونو كې يې نوم راشي، شهرت يې وشي، يا وايي كه تعزيتي جلسه جوړه نكړو خلك به موملامت كړي او داسې نور، كه داسې وي ترك يې ښه دى. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۲۴)

مسئله: د چاپه مړينه دري څلور دقيقې پټه خوله كښينا ستل او د غم ښكاره كول، رواج طريقه نه ده. په دې سره له نصارا او

نوروسره مشابهت راځي نو ځكه دا رواج پريښودل ضرور دي.

د تعزيتي (فاتحي) مسنونه طريقه

مسئله: تعزیه تر دریو ورځو ډیره جواز نلري، خو كه غايب تر دریو ورځو وروسته راشي، بيا هم كيدلاى شي، د ډلي په څير يې راتلل صحيح نه دي، كه په ناڅاپي توگه سره يوځاى شي پروا نلري. د هر يوه بيل، بيل تعزیه كول مسنون دي. خو كه د كومې كورنۍ څوك مشر وي اوله هغه سره كشران هم وي، نو بيا د مشر تعزیه كافي ده، د تعزيتي دعا ده:

اعظم الله اجرک واحسن عزائك وغفر لميتک.

تر دې زيات داسې مضمون بيانيدلاى شي چې ورسره غم ښكېږي، تسلا او دا خرت فكر پيدا كېږي، د تعزيتي په دعا كې لاس پورته كول بدعت دي. (احسن الفتاوى ج ۴ ص ۲۲۵ كتاب الجنائز)

مسئله: د تعزيتي سنت طريقه داده چې تر څښولو وړاندې (كه موقع نه وه) وروسته، دمري كور ته ورشي، تسلا وركړل شي، د صبر تلقين او ترغيث وركړل شي، دمري په هكله دعا يه جملې وويلي شي. د تعزيت الفاظ او مضمون تعين شوي نه دي. بيل، بيل دي. د صبر او تسلا لپاره چې كومې جملې برابرې وي هغه وويلي شي. د تعزيت په هكله په حديث شريف كې ډير فضيلت ښودل شوى دى. په يوه حديث كې راځي څوك چې دمصيبيت او پرېشانۍ په مهال خپل ورور ته تسلا وركړي او تعزیه يې وكړي، الله تعالى به د قيامت په ورځ هغه ته د عزت جامه وروا غونډي. (ابن ماجه شريف ص ۱۱۶)

همداسي په حديث شريف كې دي: څوك چې د غم رسيدلي تعزیه وکړي، الله تعالی به هغه ته دويمره ثواب ورکړي څومره چې هغه مصيبت رسيدلي ته يې (دهغه په صبر کولو) ورکوي.

(ترمذي ج ۱ ص ۱۲۷)

مسئله: که څه مجبوري يا لريوالی وي او په خپله حاضریدلای نشي، دليک په واسطه هم تعزیه کيدلای شي، داسي هم سنت دي. رسول الله صلی الله عليه وسلم معاذ بن جبل (رضی الله عنه) ته، دهغه د زوي د مړينې له امله ليک وليک.

(فتاوی رحيميه ج ۶ ص ۲۴۲ د حصن حصين پنځم منزل ص ۱۸۰ په حواله)

د تعزیه موده

مسئله: په کوم کور کې چې څوک مري، دهغه د غم په هکله پوښتل مستحب دي. د غم د پوښتلو يعني تعزیه وخت له وفات کيدلو وروسته تر دريو ورځو پوري دی. تر هغه وروسته مکروه دی. له هغو پرته چې يا پوښتونکی او يا د کور څښتن موجود نه وي چې په داسي صورت کې تر دريو ورځو وروسته هم مکروه نه ده. د دې لپاره کوم خاص الفاظ مشخص نه دي، بلکې د حال له مقتضاسره سم د غم پوښتل او تسلا کيږي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۶۸)

مسئله: په تعزيت کې به د تسلا الفاظ ويل کيږي لکه دا: صبر کوئ الله تعالی به درته د صبر کولو اجر درکړي او نور. د تعزیه لپاره په مسجد کې (د دې کار لپاره منظم) کښيनाستل مکروه دي، په کور کې به وي. (فتاوی دارالعلوم ج ۵ ص ۴۱۷، علم الفقه ج ۲ ص ۲۰۷)

دمرينې يا د غسي د بلي سختې پيښې له امله تسلا ورکول او ورسره د همدزدې اظهار کول، دهغه د غم د سپکولو هڅه کول په مکارم اخلاق (بنو اخلاقو) کې دي. رسول الله صلی الله عليه وسلم په خپله د دې اهتمام کړی دی. نورو ته يې هم د دې لارښوونه کړي او ترغيب کړی يې دي. لکه له عبد الله ابن مسعود رضی الله عنه څخه چې روايت دی: رسول الله صلی الله عليه وسلم ارشاد وکړ: چا چې د مصيبت د څښتن تسلا وکړه هغه ته د مصيبت د څښتن په برابر اجر دی.

(معارف الحديث ج ۳ ص ۴۶۳ د جامع ترمذي او ابن ماجه په حواله)

د رسول الله صلی الله عليه وسلم تعزيتي ليک

له معاذ بن جبل رضی الله عنه څخه روايت دی چې دهغه زوی وفات شو، رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته د تعزيت ليک وليک. دهغه ژباړه داده:

بسم الله الرحمن الرحيم

د الله در رسول، محمد صلی الله عليه وسلم له لوري، معاذ بن جبل ته، تاسي دي سلامت پياست. زه لومړی د الله حمد وایم، هغه چې له هغه پرته بل معبود نشته. تر حمد او ثنا وروسته، دعا کوم چې الله تعالی درته ستر اجر درکړي. د صبر توفيق درکړي او موږ او تاسو ته د شکر کولو برخه راکړي. د دې لپاره چې زموږ ځانونه، مالونه، اهل او عيال ټول، لوی الله جل جلاله د ښې تحفي په توگه راته سپارلي دي، امانت دي (له دې سره سم ستازوی له تاسره د الله جل جلاله امانت و).

الله هغه تاته له خوشحالي سره درکړي و، له هغه څخه دگټې اخستلو موقع يې درکړي وه. اوس يې درڅخه دلوی اجر په بدل کې واخيست، تاسو ته دالله تعالی له لوري د رحمت او لارښوونې زيری دی، که ته دثواب په نیت صبر وکړي نو ته له صبر (اوشکر) سره اوسه. (گوره) ستا ژر استا اجر ضایع نکړي، بیا به ورته پېښمانه يې په یاد ولره چې دچا ژړل مری بیرته نه راگرځوي او نه داغم او درد لري کوي، هغه چې د کولو دی، هغه، هغه کوي. هغه چې شوي دي، هغه شوي دي. والسلام. در رسول الله صلی الله علیه وسلم په دې تعزیت لیک کې هر مؤمن ته د تعزیه، نصیحت او تسلی پوره سامان دی. چاته چې کومه صدمه ورسیري، کاشکي په خپلو مصیبتونو کې در رسول الله صلی الله علیه وسلم له دې ایمان روښانوونکي، آرام کوونکي تعزیه څخه ارامي حاصله کړو صبر اوشکر خپل شعار کړو او په آخرت کې دالله تعالی له رحمت او هدایت څخه برخمن شو. (معارف الحديث ج ۳ ص ۴۶۸)

په مړینه باندي د صبر اجر او ثواب

له ابوهريره رضی الله عنه څخه روایت دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد وکړ: دالله تعالی لارښوونه ده چې کله زه دیوه مؤمن یو خپلوان ترې واخلم بیا هغه دثواب په هیله صبر وکړي. له ماسره دهغه بدله له جنت څخه پرته بل څه نه دی. (ترمذي ج ۱ ص ۱۹۸، بخاري ج ۱ ص ۱۷۵ باب الجنایز، معارف الحديث ج ۳ ص ۴۶۴)

دمیره مړي (کونډي) عدت

مسئله: که دچا میره دمياشتې په لومړۍ نېټه وفات شو، میرمن حمل نه درلود نو دسپوږمۍ په حساب يې عدت تر څلورو مياشتو او لسو ورځو پوري دی. که پرته له لومړۍ نېټې په کومه بله نېټه ومري، هره مياشت دیرش شپې وشمیرلي شي، څلور مياشتې او لس ورځې پوره کړي. یعنې ټولې یوسل او دیرش ورځې، تروفات وروسته چې دومره وخت تیر شي نو عدت ختم شو.

مسئله: که میرمنې حمل درلود او میره يې مړ شونود ماشوم تر پیداکیدلو پوري يې عدت دی. په دې صورت کې مياشتو ته اعتبار نشته. که دمیره تر مړینې څه موده وروسته ماشوم وزیږيد نو هم عدت ختمیږي.

(عالمگیری - امداد الفتاوی، احکام میت ص ۱۲۶)

مسئله: دحاملې عدت دماشوم په زیږیدلو ختمیږي، خو که ماشوم نقصان شي نو تفصیل يې دادی چې که دماشوم کوم اندام مثلاً، پزه، گوته یا بل څه جوړ شوي و، نو عدت يې ختمیږي او که کوم اندام جوړ شوی نه و، فقط دغوښې یوه ټوټه وه، په هغه سره عدت نه ختمیږي، داسې اټکل کیږي چې دامیرمن حمل نلري، عدت به يې تر څلورو مياشتو او لسو ورځو پوري وي. (شامي ج ۲ ص ۸۳۱، احکام میت ص ۱۲۸)

مسئله: که تر نکاح وروسته، تر واده وړاندي يې میره مړ شو، بیا هم په میرمنې باندي دوفات عدت واجب دی.

مسئله: که دکومي ميرمنې په گيله کې دوه بچيان وو، يو وزيرې او بل پاته وي، ترڅو چې يې دوهم ماشوم زيږلی نه وي عدت نه ختمیږي. (شامي ج ۲ ص ۸۳۱ - احکام ميت ص ۱۲۹)

يادونه: دا عدت دهغې ميرمنې دې چې ميره يې مړ شوی وي، په دې کې دميرمنې د عمر قيد نشته، که په هر عمر وي خو که طلاقه شي دهغې د عدت حساب بيل دی.

کله چې کومه ميرمن کونده شي، د عدت په رسم ميرمنې راټوليرې، وايي موبدې له عدت څخه د وتلو لپاره راغلي يو. ځينې ميرمنې دا ضروري گڼي چې کله يوه ميرمن له عدت څخه خلاصه شي، هغه له هغه کوره بل کور ته بيايي او د دې ډير اهتمام کوي، دا دواړه خبرې غلطې دي. مسئله داده چې کله څلور مياشتې اولس ورځې يې تيري شي يا يې د حمل وضع وشي، هغه ميرمن له عدت څخه په خپله وزي، که څه هم په هغه کور کې هستوگنه لري. (اصلاح انقلاب امت، احکام ميت ص ۱۴۱)

(ځينې ځايونه چې دميرمنې عدت پوره شي، والدين يا دکورنۍ غړي ورته جامي ورکوي، دا غير شرعي شيان دي، ځان ژغورل ورڅخه ضرور دي. رفعت قاسمي)

دميرمنې په مهال د مهر معاف کيدل

يوه غلطې چې خورا عامه ده داده چې کله کومه ميرمن مري ورته وايي، مهر معاف کړه او هغه يې معاف کړي، ميره يې همدا معاف کول کافي گڼي او ځان د مهر له بار څخه خلاص گڼي. که يې کوم وارث پاته شي هغه ته يې نه ورکوي.

په ياد ولرئ چې يو خو په داسې وخت کې معاف کول د سخت زړه خبره ده، بله خبره داده چې کله هغه په فکر او حال کې هم وي او په خپل زړه يې معاف کړي هم مهر نه معافېږي. ځکه د مرض الموت په وخت کې معافول د وصيت په حکم کې ده او ميره ته وصيت کيدلای نشي. ځکه د وارث په هکله وصيت کول باطل دی. خودميرمني بل وارث چې عاقل او بالغ وي خپله برخه ميراث په دې مهر کې په خپله خوښه پرېښودلای شي، که يې پرېږدي. خو که وارث ليونی يا نابالغ وي، دهغه برخه دهغه په اجازه هم نه بخښله کېږي.

(اصلاح انقلاب امت ج ۱ ص ۲۳۸)

يوه غلطې په خلکو کې داده چې کله يې دميرمنې وخت راشي او دې شخص مهر ورکړي نه وي، ميرمن يې مجبوروي ترڅو مهر ورته وبخښي، په داسې حال کې ميرمن په زړه کې ورباندې راضي نه وي، خو دخلکو په ټينگار يا پر رواج مجبورېږي له شرمه هغه مغافوي. ياد ولرئ چې د مهر داسې معافول جواز نلري، ستر ظلم دی. (احکام ميت ص ۲۲۶)

دناروغ په ناسته لمونځ کول

مسئله: کوم ناروغ چې له دريدلو څخه بې وسه وي يعنې که قيام کوي نولويږي يا يې ناروغي ډيريږي يا يې دنه رغيدلو ويره وي، يا ورته ډير تکليف وي. هغه ته په ناسته لمونځ کول جايز دي. خو که د دريدلو وس يې وي او په ناسته

لمونځ کوي بیا جایز نه دی. که دلرې شیبې لپاره دریدلای شي، هغومره دي ودریزي آن تر دي که یې په ولاړه دتحریمي تکبیر ویلای شوی، یعنی طاقت یې و، نو دتحریمي تکبیر دي په ولاړه ووايي بیا دې کښینې. ځیني ناروغان ولاړوي، کښینې او دتحریمي تکبیر وایي. داسې صحیح نه ده.

(فتاویٰ رخمیه ج ۱ ص ۲۲۰ - شامي ج ۱ ص ۷۱۰)

مسئله: دناروغ معذور لپاره غوره طریقه دده چې د لمانځه لپاره ستونې ستغ ځملي، دواړه پښې دقبلي لور ته کړي. ځنگونه ودروي او سرڅه لوړ کړي ترڅو یې مخ قبلي ته شي، داسې هم کیږي چې په پښې یا کین اړخ ځملي لمونځ وکړي، بیا هم پښې اړخ ترچپ غوره دی.

خوداتول صورتونه په داسې حال کې دي چې څوک د داسې کولو وي او که څوک له داسې کولو څخه هم بې وسه و، څرنگه چې ورته شوني وي هغسي دي لمونځ وکړي.

(کتاب الفقه ج ۱ ص ۸۰۳)

که تر مړینې وړاندې قضاء شوی لمونځ ادا نکړای شي؟
پوښتنه: که دقضا شوي لمانځه د اداء کولو وړ نه راغی او څوک په مرض الموت اخته شو او دقديې طاقت یې نه و، نو له مواخذي څخه دخلاصیدلو یې څه صورت دي؟

ځواب: دپاته شویو لمونځونو اداء کول یا (تر مړینې وروسته) فدیو ورکول له عذابو دخلاصي سبب کیدلای شي نور نو دالله خوښه ده لکه چې ارشاد کوي:

ويغفر مادون ذلک لمن يشاء. (فتاویٰ دارالعلوم ج ۴ ص ۳۶۲)
مسئله: که قضا شوي لمونځونه ډیر وو چې شمیرل یې مشکل و، تر ښه فکر کولو وروسته دي تخیمني حساب ورته وکړي. مثلاً په ۱۴ یا ۱۵ کلنۍ کې بالغ شوی دی تر څلور پنځه کلونو یې لمونځ کړی نه دی یا یې کله کړی او کله یې پرې ایښی دی. په دي صورت کې ددي شخص اندازه مثلاً څلور کلونه کیږي، نودی دي په خپل اټکل دغومره لمونځونه وکړي.

په نړۍ کې که څوک پوروړي وي، اندازه یې معلومه نه وي په تخمین سره هغه اداء کوي چې په ذمه یې څه پاته نشي. همداسې دي فکر وکړي چې څومره لمونځونه تري قضا شوي دي، هغه دي اداء کړي او مناسب داده چې څومره کیدلای شي زیات دي وکړي چې سراسر گټه ده.

(فتاویٰ دارالعلوم ج ۴ ص ۳۵۳، هدايه ص ۱۲۸ باب القضاء)

که دلمونځ نه کوونکي له لوري فدیو ورکړل شي

مسئله: که کوم مړي وصیت کړی نه و او څه شتمني ورڅخه پاته شوي نه وه، په وارثانو باندې یې دده له لوري هېڅ کفارو واجب نه ده. که دتبرع په توگه دهغه دلمونځونو کفارو اداء کړي صحیح ده او خورا ښه خبره ده. کیدلای شي الله تعالی تر گناهونو ورتیر شي. په دي کې څه خبره نشته. دایقینې خبره نه ده چې مړی دي بري الذمه شي څه هله یې شته. اما دافديه

ورکول دي شتمن خلک دلمانځه په پرېښودلو زړور نکړي. ځکه ايا دلمانځه پرېښودونکي داباور دى چې دده وارثان به يې فديه ورکړي کڼه، دوهمه داچې له وصيت پرته او دمال له پرېښودلو پرته که يې فديه ورکړي براءت يې يقيني نه دى.

په هر حال دفرایضو پرېښودل ستره گناه ده، پوښتنه يې حتمي کيږي، بخښنه دالله تعالى اختيار دى. ويغفرمادون ذالک لمن يشاء. (فتاوى دارالعلوم ج ۵ ص ۳۶۵، ردالمحتار ج ۱ ص ۶۸۵ باب قضاء الفوائت)

دمري له لوري دلمانځه او روژي اداء کول

مسئله: که دمري وارثان دهغه په حکم دهغه قضا شوي لمونځونه اداء کړي، دالمونځونه دهغه له لوري صحيح نه دي ځکه لمونځ بدني عبادت دى او هر مکلف ته يې حکم دى چې هغه يې په خپله اداء کړي، دبل چا په اداء کولو دده په ځاى نه اداء کيږي. خو په حج کې نيابت قبليږي يعنې که وارث دمري له لوري حج وکړي نو دده له ذمي فرض ساقطیږي، که څه هم مري يې وصيت کړي نه وي. (درمختار ج ۱ ص ۶۷۳، امداد الاحکام ج ۱ ص ۶۶۸)

که ناروغ په ژوند کې دلمونځونو فديه ورکړي دا څرنگه ده؟

مسئله: شيخ فاني (ډير زور، دژوند په وروستيو شپو ورځو کې) که دروژې فديه ورکړي صحيح ده خو دلمانځه فديه که په خپله په ژوند کې ورکوي صحيح نه ده اولمونځونه يې په دي فديه سره نه ساقطیږي. ځکه په لمانځه کې دا سهولت شته چې که يې په ولاړه کولای نشي په ناستودې وکړي او که د

کښينا ستلو وس ورسره نه وپه څمليدلو دي وکړي، که يې په رکوع او سجده سره کولای نشواى په اشاره دي وکړي. خو تر مړينې وروسته يې دپاته شويو لمونځونو او روژو فديه ورکول په وارثانو ضرور ده چې وصيت يې کړي وي او مال يې هم پاته شوي وي. ددې حکم ذکات په څير دى چې دبې وزله تمليک پکې ضرور دى، که يې داسلامي علومو بې وزله شاگردانو ته ورکړي هم صحيح ده، په دې کې يې ثواب ډير دى. ځکه ددينې زده کړې له زده کوونکو سره مرسته ده.

(فتاوى دارالعلوم ج ۴ ص ۴۲۸، هدايه ج ۱ ص ۲۰۴ د کتاب الصوم په حواله)

مسئله: په توبه يا حج يوازې گناه بخښله کيږي فرايض نه معاف کيږي. داسي چې که څوک حج وکړي يا توبه وباسي نو دپورو پوري يې هسي په ذمه پاته دى. لکه څرنگه چې تر حج وړاندي و. همداسي حقوق الله چې قرض دي لکه لمونځ او نور، په اداء کولو اداء کيږي. په توبه يې تاخير معاف کيږي او ژر اداء کول يې لازم دي. ان که په قضا راوړلو کې تاخيري شي بيا گنهگار نه کيږي. (فتاوى دارالعلوم ج ۴ ص ۲۲۷، شامي ۲- ۲۷۶)

مسئله: دقضا شويو لمونځونو كفاره دهغوى اداء کول دي او الله تعالى ته په عجز سره توبه کول دي. صدقه ورکول واجب نه دي، خو که صدقه ورکړي، داچې په صدقه سره الهي غضب دفع کيږي نو هيله ده دالله تعالى غضب چې دلمانځه په تاخير يا ترک کې وي، هغه پاته نشي او دبې وزلو د حاجت په پوزه کولو کې الهي رحمت وشي. کڼه اصل خودلمانځه اداء

کول دي چې په ژوند کې د صدقي په ورکولو نه ساقطېږي.
(فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۲۵۴)

مسئله: قضاء شوي لمونځونه او روژې يوازې په توبه نه معاف کېږي، بلکې قضا راوړل يې لازم دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۲۶۳، ردالمحتار ج ۱ ص ۶۸۰)

په مرض الموت کې په خپله فديه ورکول

مسئله: که څوک د مرض الموت په مهال په خپله د لمونځونو فديه ورکړي دانه صحيح کېږي. په دې واجب دی ترڅو وصيت وکړي، دروژې فديه که په خپله په مرض الموت کې ورکړي دا جواز لري خو صحت يې دده تر مړينې وروسته ثابتېږي.

مسئله: د لمانځه او روژې فديه، يوه بي وزله (چې دنصاب خاوند نه وي) ته د يوې فديې پيسې ورکول صحيح دي، بل ته يې هم ورکولای شي. (درمختار ج ۱ ص ۶۷۴)

د قضا شويو لمونځونو فديه څه وخت ورکړل شي؟

په ژوند کې د پاته شويو لمونځونو فديه نه اداء کېږي. بلکې د پاته شويو لمونځونو قضا راوړل لازم دي. خو که څوک په همداسې حال کې ومري چې قضا شوي لمونځونه يې په ذمه پاته وي، نو د هر لمانځه فديه د فطر د صدقي په څېر پاو کم يو چارک غنم دي. د فديې په ورکړه کې ورځني قيمت ته اعتبار دی. دغه وخت چې غله په څومره وي په هغه حساب فديه ورکړل کېږي. دا چې و تر مستقل لمونځ دی نو له دې امله په يوه ورځ او شپه کې شپږ لمونځونه شميرل کېږي. د يوې

شپې او ورځې په قضا شويو لمونځونو کې شپږ صدقي لازمېږي. که مړی د دې وصيت وکړي نو د مال له دريمې برخې څخه يې دا صدقه ورکول کېږي او دا واجب ده. که يې وصيت کړي نه وي نو د وارثانو په ذمه واجب نه ده. ټول وارثان که عاقل او بالغ وو او په خپله، خپله خوښه دا صدقي اداء کړي نو هيله ده چې د مړي د ابار له غاړې واوړي. (آپي مسائل ج ۲ ص ۲۵۹)

د لمونځونو فديه څومره ده؟

مسئله: تر مړينې وروسته د لمونځونو كفاره وارثان ورکوي، په ژوند کې د كفاري حکم نشته. د لمانځه كفاره پاو کم يو چارک (يو کيلو گرام او ۶۳۳ گرامه) غنم دي. په شپه او ورځ کې د شپږو لمونځونو ورکول کېږي يعنې له وترو سره. په فديه ورکولو کې شخص اختيار لري چې غنم ورکوي او که نغدي پيسې. نغدي بڼې دي ځکه نوري اړتياوي په پوره کېږي. که ديني کتابونه ورباندې واخلي د اهم صحيح ده. خو داپکې ضروري ده چې هغه کتابونه به په بي وزله زده کوونکو ويشي او د هغوی ملکيت به يې گرځوي. داسې چې په ديني مدرسو کې کېږدي جواز نلري، په هغوی سره كفاره نه اداء کېږي. بلکې مالک گرځول پکې ضرور دي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۲۶۴ فتاوی محموديه ج ۱۳ ص ۵۰)

مسئله: دهرې ورځې روژې فديه له يوه لمانځه سره برابره ده. درمضان المبارک له روژو پرته که بله کومه نذر روژه پاته وي، دهغې فديه هم ورکوله کېږي.

مسئله: زکات که د خومره کلونو پاته وي، دهغه حساب کيږي او اداء کيږي.

مسئله: فرض حج که مړي کړي نه وي، د مړي له کلي څخه دي څوک د حج بدل لپاره واستول شي او پوره لگښت دي ورکړل شي.

مسئله: خومره د فطر صدقي چې پاته وي، دهرې يوې فديده دي ورکړل شي.

مسئله: واجب قرباني که پاته شوي وي، يو پسه يا ديوې برخې بيه صدقه کيږي.

مسئله: که د تلاوت سجده پاته شوي وي احتياط په دې کې ده چې دهرې سجدې په بدل کې ديوه لمانځه بدل فديده ورکړل شي.

مسئله: که پاته شوي لمونځونه يا روژې سمې شميرلاي نشي په اټکلي حساب دي وگڼي. (رساله جيله اسقاط، محمد شفيع رحمه الله)

مسئله: د دې مصرف هغه دی چې د زکات او صدقي مصرف دی، ډير مستحق کسان دي چې ډيرار دي لکه قرضداره خلک يا نور. که د مدرسې زده کوونکو ته ورکړل شي هم بڼه مصرف يې دی خو په فس، مني اړور، درافت او نورو کې نه حسابيږي.

(فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۴۶۹)

مسئله: که مړی وصيت وکړي او شتمني هم تري پاته شي، او وارثان يې په دريمه برخه کې هغه وصيت پوره نکړي گنهگاره کيږي. مړی هم له اخروي مواخذي تر هغه وخته خلاص نه دی څو يې الله تعالی ونه بخشې. (فتاوی دارالعلوم ج ۴ ص ۳۶۸، رد المحتار ج ۱ باب قضا انقوائت، فتاوی محموديه ج ۲ ص ۹۸)

مړينې ته د چمتو کيدلو طريقه

له الفرقان مياشتنۍ (لکهنو) ۱۹۷۷م ۱۳۹۷هـ څخه په منځه يادونه: د ۱۳۶۱ هـ کال د دې قعدي د مياشتې د ۲۹ نيټې په شپه، دگران ورور حاجي محمد حسين مرحوم د خښولو په مهال چې قبر څخه وځنډيده مولانا منظور نعماني مرحوم د ديوبند دارالعلوم دشوري غړي چې کومه وينا کړي ده، دلته به د تبرک لپاره راوړله شي.

بسم الله الرحمن الرحيم

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّنُ أَجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْفُرُورِ (آل عمران - ايه ۱۸۵)

درنو حاضرینو! تراوسه لا د قبر تیارولو ته وخت شته، یوه ورور راته وویل چې په دې ځنډ کې څه ووايم. دده په دې خبره راته یاد شول چې دایو نبوي سنت هم دی. په صحیح بخاري شریف کې یو بیل باب دی چې دهغه عنوان دی:

باب موعظ المحدث عند القبر.

په هر حال د دې سنت د اداء کولو په نیت زه څو ثوري عرض کوم، الله تعالی دي قبول کړي او مورت ته دي الله ورڅخه دگټې اخستلو توفیق راکړي.

ماچې د آل عمران د سورت آیت تلاوت کړ، دهغه ژباړه داده: (هر ژوندی به د مړینې خوند وڅکي او ستاسو د اعمالو نتایج

دميت مسئلي به په بشپړه توگه د قيامت په ورځ درته ورسېږي نو په هغه ورځ چې څوک له دوزخ څخه وژغورل شي او جنت ته ننوزي، هغه به بريالی وي او دادنړۍ ژوند هسې دغولولو متاع ده.

له دې ژباړي څخه به درته معلومه شوي وي چې په دې آيت کې دمړينې او آخرت يادونه شوي ده. ددې په لمرنۍ برخه کې ويل شوې دي چې هر ژوندی شی مري او دژوند څښتن ته به يوه ورځ هرو مرو مړينه راځي.

که قرآن کریم داهم وييلې نه وای، زموږ هم داباورو چې هر ژوندی موجود يوه ورځ مري. هغه انسان چې په قرآن کریم باندې هم ايمان ونلري، دهغه په مړينه کې هم کوم شک نشته. څرنگه به څوک پکې شک وکړي چې دنړۍ دټول عمر تجربه دابسيې چې دهر ژوندي پای مړينه ده.

په هر حال دا يو حقيقت دی چې هر ژوندی به دمړينې خوند وڅکي. دا يو يقيني بلکې په سترگو ليدل شوی حقيقت دی چې کوم کافر هم ورڅخه انکار کولای نشي.

خو دانيي او عليهم السلام معلومات چې دالله لوري دي، تر مرگ وړاندي داهم وايي چې مړينه هسې يوازې فناه او ورکه نه ده، بلکې په حقيقت کې مړ کيدل له يوې نړۍ بلې نړۍ ته تلل دي. يوه ورځ داسي هم راتلونکې ده چې لکه په ورځني ډول چې په انفرادي ډول خلک مري او له دې نړۍ بلې نړۍ ته ځي، همداسي به ټول عالم او بشپړه نړۍ په يوه شيبه کې فناه

شي. دامهال چې چيري هم په کایناتو کې کوم ژوندی سړی وي، هغه به ټول ومري او بلې نړۍ ته به لاړ شي. دانړۍ چې موږ پکې هستوگنه لرو خرابه او ويرانه به شي، کوم خلک چې له دې نړۍ څخه تللي وي، دالله تعالی په قدرت سره به بله نړۍ ورته جوړه شوي وي. دلته چې يې کوم بد يا ښه کار کړي وي يا يې دلته ښه يا بده زندگي تيره کړي وي. هلته به له دې سره ورته برابره سزا يا جزا موندله کيږي. دادايت ددې جزا اتماتوفون اجورم، مطلب دی.

په هر حال دانړۍ زموږ لپاره دعمل ځای دی او دجزا ورکولو ځای بله نړۍ ده. هغه چې موږ تر مړينې وروسته ورځو، هلته چې کوم ژوند راکول کيږي هغه به محدود او دڅو ورځونه وي، تل پاتي او لامحدود به وي. دا زموږ خوبه ده چې دهغه ژوند لپاره کار نه کوو او ځان نه په دوزخ کې ژوند جوړوو که له بديو او گناهونو څخه ځان ساتو، نيکي کوو او په جنت کې ژوند جوړوو. غرض دادی چې دخپل ځان دجنتي او دوزخي جوړولو سبب په خپله موږ او زموږ اعمال دي. شاغرډير ښه وايي:

"په عمل سره ژوند جوړيږي دجنت او ددوزخ هم دا خاورين په خپل فطرت کې نه نوري دی او نه ناري."
کله چې دامعلومه شوه چې دانړۍ دارالعمل دی، په راتلونکي کې به ددې ځای د اعمالو په نتايجو کې اوسو، نو

فکر وکړئ چې هغه کسان خومره غلطې کوي او خومره زیانمن دي چې ددې ژوند مهلت او وخت په بېخبرې کې تیروي او له دې ځایه تر تللو وروسته چې په هغې نړۍ کې د تل لپاره هستوګنې دارامي لپاره به یې هیڅ تیاري کړي نه وي، بلکې ددې نړۍ په خوندونو کې دومره ډوب دي چې ګواکې تل همدلته اوسېږي او کله هم مړینه نه راځي.

پیغمبران ولي راغلي دي؟

له دې غفلت څخه درابهر کولو او د دنیا دمینه والو لپاره د آخرت دیادولو لپاره، د الله تعالی پیغمبران راغلي دي او د الله تعالی په ټولو کتابونو کې یې د ادرس ورکړی دی. خو انسان داسې بې خبره او بې فکره دی چې له دې سره، سره له آخرت څخه بې پروا ده او خپله مړینه یې بېخي هیڅه نه ګوري. ددې غفلت لوړه درجه داده چې هغه همداسې انسانان چې هره ورځ مري او له دې نړۍ څخه سفر کوي وینې خو بیا هم دانبي او له دې درس څخه خپله مړینه نه یادوي. هغه تر ځان مشران بلکې همزولي او واره وینې چې ناروغه کیږي، ناروغی یې ډیرېږي. د طبیبانو او ډاکټرانو له ډیرو هڅو سره، سره د درملنې ورته دومه کټه نه رسیږي. کومه دوا ورته کار نه ورکوي. د ناروغ درملستنه شیبې راځي، نزع پیل کیږي، خوشیبې وروسته ورته دمړینې ملایکه راځي، روح یې اخلي او دی هسې بې روح جسد پاته کیږي. غسل ورکوونکي یې له بستري څخه

اخلي او په یوه وړه وړه یې لمبوي، کفن ورکوي د جنازې لمونځ یې کوي. په وحشت ځای ځنګل کې یې د زرګونو وران ویجاړ قبرونو په منځ کې خښوي، پنځوس منه خاوره ورباندې اچوي، ټول همدا مړي یوازې پرېږدي، هریو خپل کورته ځي... څه غور خو وکړئ، هر مړی زموږ د عبرت او نصیحت لپاره خومره سامان له ځان سره لري، خو غافل انسان داهر څه وینې کله هم فکر نکوي چې موږ ټول به له دې منزل څخه تیریږو او زموږ د ژوند پای به هم همدا وي. په حقیقت کې د غفلت دا درجه چې دنورو مړینه وینې او خپله مړینه ورته په یاد نه راځي، له نړۍ څخه دنورو تلل وینې خو په خپله د آخرت د سفر لپاره د چمتو کیدلو فکر نه کوي، وروستۍ درجه ده.

مړینه تر ټولو ښه نصیحت او واعظ دی. په مبارک حدیث کې راځي: "کفی بالموت واعظاً"

یعني مړینه د انسان لپاره ښه واعظ دی.

په یوه بل مبارک حدیث کې د غفلت دلري کیدلو لپاره یو خاص تدبیر بیانوي. رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد کوي: "اکثر ذکرها ذم الذات."

یعني د خوندونو ختموونکي مړینه ډیره یادوي. په دې سره به مو له زړونو څخه غفلت لري شي.

د رسول الله صلی الله علیه وسلم عادت و چې د شپې به ډیره برخه تیره شوه او لږه برخه به یې پاته وه، د کورنۍ کسان به یې

د غفلت له خوب څخه راوړېښول او ارشاد به يې کاوو:

"اذکر الله، اذکر الله جاءت الراجفة تتبعها الرادفة جاء الموت بما فيه جاء الموت بما فيه. (پاڅی، الله یاد کړی، الله یاد کړی ددینا دلاندي باندې کیدلو داخرت زلزله راتلونکي ده، هغه چې وړاندي ترې راځي، هغه به هم راشي، ستاسو له ټولو سختیو او مصیبتونو سره، سره راځي، وگورئ مړینه راځي.) مقصد دا چې رسول الله صلی الله علیه وسلم هم د غافلو خلکو د هوښیارولو او له غفلت څخه د ایستلو لپاره د مړینې یادونه کوله. خو زموږ غفلت په داسې اندازه دی چې له مړینې څخه مو هم نشه نه لري کیږي او زموږ په څیر نور چې مري او په ځمکه کې خښیږي، وینو بیا هم زموږ د قبر پېوزلي او یوازیتوب نه رایا دیږي او فکر نکوو چې کله زموږ دا وخت راشي چې یقیناً راتلونکی دی، په موږ به څه تیريږي.

د خپل قبر لپاره څه وکړو؟

درنو مشرانو او گرانو وروڼو! اوس مهال چې موږ ژوندي یو، جوړیو، گرځو راگرځو، موږ ته شوني ده او زموږ اختیار دی چې په قبر کې دارامي، روښانتیا او انس انتظام وکړو او له دې تنگ او تاریک کلي څخه د ځان لپاره ښکلي باغ تیار کړو. خو که موږ دامهلت په غفلت تیر کړو کوم څه چې داخرت لپاره یې کول وړ دي. ونه کړو، له الله ونه ډاریږو، داخرت له محاسبې څخه بې پروا سو، د الله تعالی نافرمانی او د خلقو

حق تلفي وکړو نو یقین وکړی چې دا قبر به یوه تاریکه کوډله نه وي، بلکې یو وړوکی دوزخ به وي. په هغه کې به اور وي. په هغه کې به مار او لږم وي، هلته به د خبراخیستلو لپاره څوک نه راځي، کوم یار او مرستندوی به نه وي، تنده به وي خو څوک داوبو ورکولو به نه موندل کیږي. ښي او کین لورته به اور وي، د ژغورلو به څوک نه وي، چيغې او نارې به مو وي خو داوړیدلو به څوک نه وي. بیا به دا دیو دوو ورځو کار نه وي، که مو اعمال درحمت او قبول وړ نه وي نو تر قیامت به دا عذاب مسلط وي. (الله تعالی مو دې تري وساتي. آمین)

در رسول الله صلی الله علیه وسلم په مبارک حدیث کې دي: "انما القبر روضة من رياض الجنة او حفرة من حفرة النار." (قبر به یا د جنت له باغونو څخه یوه باغچه وي یا به د دوزخ له ژورو څخه یوه ژوره وي).

په یوه بل حدیث کې راځي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ارشاد وکړ: هره ورځ قبر ناري وهي:

"انا بیت الغربة انا بیت الواحدة، انا بیت التراب، انا بیت الدود." (یعني زه د نابلدتیا کوریم، زه دیوازیتوب جوړنگره یم، زه د خاورو کوریم، زه د چنچو خزانه یم.)

وړاندي په همدې حدیث کې نبوي ارشاد دی:

کله چې د الله تعالی مؤمن بنده خښ کړای شي، قبر یې په مینه استقبال کوي هغه قبر ورته دومره پراخ شي چې تر څو یې

نظر لگېږي، هغه پراخي او پراختيا ويني. خو که کوم بدکاره او بې ايمانې څښ کړای شي نو د قبر معامله ورسره د یوه دښمن په څېر وي، هغه ورته ډیر تنگ شي، خواوښا ورسره داسې زهرجن ماران وي چې که یې یو ځمکه وچيچې هغه به یې وښو شي، دشنه کولو صلاحیت به ترې لري شي.

چې په مړینه زموږ باور دی نو بیا؟

اوس تاسو فکر وکړئ، موږ په يقيني توګه مړو او قبر ته څو، په قبر کې چې له موږ سره کومه معامله کېږي، دهغه په هکله رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر را کړی دی او موږ هم په هغه سم پوهیدلي یو. که مو تر قبر وروسته دخپلو بدو کړو، وړو له امله خدای مکره دوزخ ته واستوي، هلته هم تر قبر په سخت عذاب زموږ باور دی. نو له قبر او آخرت څخه بې پروایې او په غفلت کې ژوند تیرول، مړینه هیږول، دلته دخو ورځو په عیش کې مست پاته کیدل، په خپل ځان باندي څومره ستر ظلم دی.

مشرانو او عزیزانو! څه چې کولای شئ په دې ژوند کې یې وکړئ، همدا وخت یې وکړئ. دامعلومه نه ده چې سبا څه مهال د مړینې ملایکه د اجل پیغام راوړي او تاسو به څه کولای نشي. په الله سوګند دلته چې زموږ ټول ژوند په غفلت کې تیر شي، هغه چې ورځ او شپه بلکې میاشتې او کلونه په موږ په غفلت تیرېږي او ځي، هلته به د شینې، شیبې ارمان وي او که

موږ وغواړو چې ددې غفلت د تلافی لپاره مو یوه ورځ یا لږه موده دنیا ته بیرته را واستوي یا ددوه رکعته یا یوې سجدې وخت بیا را کړي یا یوازې د توبې او استغفار لپاره یوازې یوه شیبه د دنیا ژوند راته وبخښل شي، نو موږ ته دافرصة نه را کوي زموږ غافل او مجرم خلکو به هغه مهال د ډیرې رسوایي او ستر غم وخت وي. قرآن کریم دهغه ذلت او حسرت تصویر داسې انځور کړی دی:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ. (السجده - ۱۲)

ژباړه: او چې ته ووينې چې مجرمان سر ښکته دخپل رب په وړاندي ولاړ او وايې: ای زموږ ربه! موږ اوس ولیدل، او واوریدل، نو موږ بیرته ولیږه، موږ به ښه کارونه وکړو اوس مو پوخ باور راغلی دی.

خو دا چې غوښتنه به غلطه او بې ځایه وي، نو نه اوریدله کیږي او څرګند به وویل شي:

فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا إِنَّا نَسِينَاكُمْ وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ. (السجده - ۱۴)

ژباړه: نو اوس یې خوند وڅکئ، ځکه چې تاسې له دې ورځې سره مخامخ کیدل هیر کړي وو. اوس موږ تاسې هیر کړي یې. دخپلو کړنو په بدل کې د تل پاتې عذاب خوند وڅکئ.

په قرآن کریم کې دي چې بل خای به وویل شي :

حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ . (المؤمنون، ۹۹)
ددې آیاتونو مطلب دادی چې دا مجرمین او هغوی چې
خدای یې هیر کړی و کله ورباندي مړینه راشي ، دخپلو بډیو
او غفلت پایلې وگوري نو داگړې پیل کړي چې ، ای الله! دڅه
مهال لپاره موږ بیا دنیا ته واستوه ، هغه چې موږ پریښودله او
ترې راغلو ترڅو ښه کړه وړه وکړو . خو داسې به هیڅکله هم
ونشي . دابه هسي ددوی چیغې وي ، دقیامت تر ورځې به
هغوی دبرزخ په عالم کې پاته شي ، هلته به دخپلو کړو ، وړو
خوند څکي . کله چې دقیامت وخت راشي او دصور شپیلۍ پو
کړای شي . دحشر او نشر دوهم عالم ودریږي په هغې ورځ
اړیکې سره وشلیږي ، کوم عزیز او دوست ورسره پاته نشي ،
نه یې څوک د کومې خبرې پوښتنه وکړي ، هسې به پریکړه
وشي چې په کومه پله کې دایمان او ښېگڼو درنښت وي ، هغه
به ژغورلي وي ، کامیاب به هغوی وي ، په کومو پلو کې چې
داوزن نه وي یعنې درښتني ایمان او غوره اعمالو له شتمني
څخه خالي وي ، له دې نړۍ څخه تش لاس تللي وي ، هغوی به
هلته ډیر په زیان کې وي ، هغوی ته به دوزخ وي هلته به پاته
وي . ددوزخ اور به یې مخونه سوزوي ، صورتونه به یې ورته
خرابوي او دلیدلو وړ به نه وي .

له غفلت څخه راویښ شي

الله تعالیٰ په بیا ، بیا اعلان کړی دی ، څوک چې څه کوي
ددې نړۍ په ژوند کې دي وکړي تردې وروسته به چاته دعمل
مهلت پیدا نشي .

نواي دخدای بندگانو ! دژوند دامهلت چې دایې هم معلوم
نه دي چې تر څه وخته به وي غنمیث وگڼي ، قدر او ارزښت یې
وپیژني ، که تر اوسه دریاندي وخت په غفلت کې تیر شوی
دی ، له اوس څخه ویښ شي ، داخرت او دهغه دژوند لپاره چې
رښتونی ژوند دی تیاري ونیسي .

زما مطلب دانه دی چې تاسو له دنیا او دهغې له شیانو څخه
بیل شي ، د فقر تغرو غوړوئ ، په ځنگل کې کښینی ، کور او
اولاد پرېږدئ . یوازې تسبیح وواياست . نه ، نه دشریعت
غوښتنه دانه ، نه دخدای درضا او داخرت دسمولو لپاره
ددې اړتیا ده . الله تعالیٰ له موږ څخه دومره غواړي چې دهغه
په را استول شویو او در رسول الله صلی الله علیه وسلم په راوړل
شویو لارښوونو کې ژوند وکړو ، زموږ په زړونو کې ایمان وي ،
کړه وړه مونیک وي ، موږ د دنیا ټول ضروري کارونه وکړو
خو دالهي احکامو پابندي پکې وي .

ورونو ! دادنیا د مؤمن لپاره هم ده او دکافر لپاره هم ، خو
توپیر پکې دادی چې مؤمن دالهي احکامو پابند وي او په
دنیا کې تصرف کوي او کافر له دې پابندې پرته پکې لټار دی .

دالله تعالی درضا او داخرت دنجات اوفلاح لپاره دي ته ضرورت نشته چې تاسو بالکل تارک الدنيا اوسئ، یوازې ددي ضرورت دی چې څه کوی، هغه دالله تعالی دقانون په دننه کې کوی او دایوازې په لمانځه اوروژه کې نه دي، بلکې په خوړلو څښلو، تجارت او راکړه ورکړه کې، له خپلو مشرانو او وروځپلوانو او دوستانو، خپلو ګاونډیانو، عامو انسانانو سره په معامله کې، لنډه دا چې دژوند په هره څانګه کې دالله تعالی داحکامو او دهغه دلارښوونو متابعت وکړئ. بس همدا داسلام حقیقت دی چې ورباندې داخروي نجات او دالهي رضا دارومدار ورباندې ولاړ دی.

دغفلت دلري کولو طریقه

زه پوهیږم او دامنم چې الحمدلله زموږ په زړونو کې ایمان شته، خو څه کمې چې سته او رښتیا هم ډیر کمښت دی، ددې سبب هغه غفلت دی چې زموږ په زړونو کې دی او دهغه له امله نه دخدای له نیولو او نه یې هم له محاسبې څخه څه راته په یاد راځي او نه موږ داخرت فکر مشغول کړي یو. نو تر ټولو لومړی او تر ټولو ستر کار زموږ دغفلت زایلول او له منځه وړل دي، داخرت لور ته زړونه متوجه کول دي. دا غفلت لري کیدلای شي، فقط په وار وار سره دمهړینې او تر مهړینې وروسته دقبر، حشر او نشر او په آخرت کې د را پېښېدونکو پېښو په یادولو سره کیږي. نوزه تاسو ټولو جنابانو ته، هره یوه ته بیل

بیل عرض کوم چې ډیر نه، په شپه او ورځ کې لږ تر لږه یو ځل ضرور داسې وکړل شي چې هغه مهال په ډیره توجه دافکر وشي چې، یوه ورځ به موږ هم ضرور همداسې مرو، لکه نور چې وینو. نو پام وکړئ هغه وخت به څومره سخت وي، چې په قبر کې مو کښیږدي، څه حال به مو وي، تر قیامت په څه راباندې تیر یږي، بیا به دحساب او کتاب په مهال چې زموږ دګناهونو فهرست زموږ په وړاندې وي او زموږ په خلاف زموږ لاسونه شاهدي ووايي، زموږ به څرنگه رسوایي وي او که موږ د بڅښلو وړ نه وو او دوزخ ته واچول شو هلته به مو حال څه وي. همداسې په دې فکر کې چې په زړه کې دخدای ویره پیدا کړي ورسره دخپلو ورځنیو ښو او بدو اعمالو محاسبه وکړي. په دې توګه به په داسې کولو سره غفلت لري شي، خدای دې وکړي چې یو وخت داسې کیفیت پیدا سي چې دهر کار په کولو په زړه کې دافکر پیدا شي چې، آیا په دې سره الله راضي کیږي او که دالله دنارضايتي کار دی؟

دداسې کیفیت نوم تقوی او خشية الله دی چې دټولو نیکمرغيو بنسټ دی او دا دولايت مقام دی. بیا به موله مهړینې څخه کومه ویره او تر هغه وروسته په راتلونکو مراحلو کې کوم زیان او اذیت نه وي، بلکې په خوشحالی سره به دمهړینې استقبال کیږي او په هره مرحله کې به دالله تعالی فرشتې دالله تعالی زیري درکوي، تاسو به ډاډمن کوي او

دميت مسئلي د ميت مبارک شه به ووايي: **أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ . الَّذِينَ آمَنُوا وَكَاتُوا يَتَّقُونَ . لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ .** (يونس ۶۲-۶۴)

ژباړه: واورئ! د الله په دوستانو نه ډار شته او نه به غمجن کيږي. دوی همغه دي چې ايمان يې راوړئ اوله الله څخه ډاريږي. په دنيا او آخرت کې دهغوی لپاره د خوښې زيری دی. د الله پاک خبر اوږي راوړي نه، او بس همدا ډيره لويه کاميابي ده.

په ځينې روايتونو کې راځي چې کله دمړينې ملايکه کوم مؤمن، صادق او نیک بنده ته راشي او روح يې اخلي نو لومړی ورته وايي: "لاتخف مما انت قادم عليه" يعني هغه بل عالم ته چې ځي، هلته ستا لپاره راحت او سوکالي ده. په دې مړينه به ستا ټول وحشت او ويره ختمه شي. بيا ملايکه ورته وايي: "لاتحزن على الدنيا ولا على اهلها وابشر بالجنة"

يعني د دنيا او د دنيا اهل چې ستا خپلوان او عزيزان دي، هغه چې درڅخه پاته کيږي، دهغوی لپاره غم مکوه، خوشحاله اوسه چې د دنيا بدل جنت او د دنيا د اهل بدل به د جنت له اهل څخه به ستا په واسطه پاته شي، ته مړ کيدونکی په خوشحالي له دنيا څخه تللو ته چمتو شه.

په ځينې رواياتو کې راځي، هغه صالح بنده ته چې له الله تعالی

دميت مسئلي ۳۰۹

سره يې زړه لگيدلي وي، دمړينې ملايکه راشي نو لومړی د الله له لوري ورته سلام رسوي او ورته وايي:

رب يقرءك السلام - ستا رب په تا سلام وایي.

اوس تاسو پوهيدلای شئ چې کله دمړينې فرشته دا ډول پيغامونه کوم نیک مرغه بنده ته ورسوي، هغه به څومره خوشحاله وي او څرنگه په بشاشه او غوړيدلی څېره به له دې نړۍ څخه ځي.

د الله تعالی نیک بندگانو ته تر مړينې وروسته پيښو په اړه

قرآن کریم دا زيری اوړوي:

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ . ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً . فَأَدْخُلِي فِي عِبَادِي . وَادْخُلِي جَنَّاتٍ . (الفجر ۲۷ - ۳۰)

جنابانو! د الله تعالی دا انعامونه او د ملايکو دا بشارتونه حاصلول زموږ هر يوه لپاره شوني دي، شرط يوازې دادی چې موږ دا اوسنی د غفلت حالت لري کړو، د الله تعالی څخه ويره او تقوی په ځان کې پيدا کړو او بيا خپل ژوند د هغه له لارښوونو سره برابر تير کړو.

يو عارف ښه وایي: "درته ياد دي چې کله تا په دې دنيا لومړنی قدم کښيښود، کورنۍ دي خوشحالي کوله خو تا ژرل اوس په دنيا کې داسې ژوند وکړه چې کله له دې نړۍ څخه لاړ شي، ټول درېسي ژاري خو ته خوشحاله لاړ شي گواکې له قيد څخه خلاصیږي او خپل کور ته ځي."

د ابن جرير (رح) په تفسير کې يو روايت دی: کله چې يو صالح مؤمن شخص ته د مرگ فرشته راشي نو لومړی ورته ووايي: "زه تا راسره بوزم او که دې په دې نړۍ کې پريږدم؟" هغه ورته وایي ته ما دلته په پریشانو او مصیبتونو کې پریښودل غواړي. قدموني الى الله تعالى - ما په پیره د الله لور ته بوزه. ځينې د ادمن کسان دامهال له دې کبله هم خوشحاله وي چې اوس به موږ هغه عالم ته رسيږو چې هغه ته رسول الله صلی الله عليه وسلم او دهغه نور اصحاب او پخواني انبياء پخوا لا تللي وي. هلته به انشاء الله دهغو جنابانو زیارت او لیدل کتل را په برخه شي. لکه په شفاء د قاضي عیاض کې چې منقول دي: د بلال رضی الله عنه د وفات وخت چې راغی، د هغه دمیرمنې له خولي ووتل: (واحننا) يعني های خومره دغم وخت دی. بلال رضی الله عنه سمدستي وویل: نه، نه! واطرباه غدا القي الاحبته محمداً وحزبه.

دیرد خوشحالي ځای دی، زه به سبا انشاء الله دخپلو تېلو دوستانو يعني رسول الله (صلی الله عليه وسلم) او دهغه د ملگرو ملاقات وکړم.

خو دا کیفیت او داشتمني به هغه مهال حاصلېږي چې موږ ورته ځان وړ وگرځوو، که موږ په داسې غفلت کې ژوند تیر کړو، داځرت له محاسبې څخه به پړواشو، د شیطان په لاره لاړشو هغه چې زموږ عام حال دی، نو موږ لره مصیبت دی او غم دی غم.

څه پوهیږو که دا ورځ د ژوند وروستۍ ورځ وي؟

موږ ډیر په دې غلطۍ کې یو چې بڼه ژوند وکړو او کله چې مړینه راشي توبه به وکړو، الله تعالی غفور او رحیم دی. خو دایاد ولری چې د اشیطاني وسوسې دي. یو خو دا چې څوک خبر دي چې د مړینې وخت راشي، ایا دتوبې وخت به هم پیدا شي. ورسره دا چې دتوبې قبول او نه قبول قانون په څرگنده په قرآن کریم کې بیان شوی دی چې دتوبې منل او نه منل دهغو کسانو په هکله دي چې په ناپوهۍ سره بدکارونه وکړي او کښیني بیا ژر د زړه له کومې توبه وکارې. خو هغه خلک چې ټول عمر دتوبې په بې باکي کې گناه کوي چې مرگ ته ورته شي بیا توبه کوي، په داسې بې پروایو کې توبه هیڅ هم نه ده. قرآن کریم په خورا څرگندو تورو اعلان کړی دی: إِنَّمَا التَّوْبَةُ عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ يَتُوبُونَ مِنْ قَرِيبٍ فَأُولَٰئِكَ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا. وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ. (النساء ۱۷-۱۸)

ژباړه: الله پاک یوازې دهغو خلکو توبه مني چې په ناپوهۍ سره بدکار وکړي او بې له درنګه تري توبه وباسي نو دهمدغو خلکو توبه الله پاک مني، او الله پاک په هرڅه بڼه پوه او د حکمت څښتن دی. خو دهغو کسانو توبه نشته چې د مرگ تر غر، غرو بد کارونه کوي او چې مرگ وويني وایي اوس مې په رښتیا توبه ده.

دميت مسئلي داهم چاته معلومه نه ده چې مړينې ته خومره وخت پاته دی، څه پته ده چې دا ورځ د ژوند وروستۍ ورځ او داشپه د ژوند وروستۍ شپه وي. همدا موږ او تاسو او رو چې فلانی صاحب ښه روح ناست و ناخاپه يې زړه ودرید او په دوو دقیقو کې ختم شو.

په هر حال هره ورځ بلکې هره شپه د توبې او استغفار وروستۍ مهلت و گڼل شي او ژر تر ژره له الله تعالی سره خپله معامله پاکه شي. کوم وخت چې په غفلت تیر شوی او کوم بد کارونه چې په دې غفلت کې راڅخه شوي دي، دهغوی په هکله په پاک او عاجزه زړه له الله تعالی څخه بخښنه وغواړو او د بیا لپاره په بشپړ عزم د دې امر منلو وعده وکړو او ورته دمغفرت او رحمت هیله ولرو. که زموږ د اتوبه، دامعافي غوښتل له پاک زړه څخه وي نو په یقین سره به زموږ وړاندي گناهونه و بخښل شي. په حدیث شریف کې دي :

التائب من الذنب کمن لا ذنب له.

یعني له گناه څخه تر توبه کولو وروسته انسان بالکل بې گناه غوندي وي. بلکې په یوه حدیث شریف کې راځي :

کیوم ولدته امه "یعني تر ریښتوني توبه کولو وروسته انسان له گناهونو څخه داسي پاکيږي لکه هغه چې د زیږیدلو په مهال بې گناه دنیا ته راغلي دي.

دميت مسئلي په قرآن کریم کې له یوې اشارې څخه داسي معلومیږي چې د توبه کوونکي پخواني گناوې هم په نیکو بدلېږي. په سورة فرقان کې یو آیت دی :

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا. (الفرقان- ۷۰)

له دې آیت څخه معلومیږي، هغه نیک مرغه خلک چې ریښتوني توبه وکړي، پاته ژوند په ریښتوني او ښو کړو وړو سره تیر کړي نو دهغه گناهونه هم الله پاک په نیکې بدل ورکوي. الله اکبر! داده درحمت کرشمه.

خو داسي فکر کول چې یوازې په ژبه دا ویل چې زما توبه ده، یا د "استغفر الله ربی من کل ذنب واتوب الیه." په ویلو به مستحق وگرځي، نه هیڅکله نه.

د توبې حقیقت دادی چې په تیرو غلطیو او گناهونو له زړه پښمانه وي او د بیا لپاره په حتمي توګه د اړیکه وشي چې بیا به دا غلطې او گناه نکوي.

که بیا هم د بشري کمزوري له امله هغه خطا وکړل شي بیا دې هغسي توبه وکړل شي، الله تعالی بخښوونکی او رحمت کوونکی دی.

په هر حال د توبې په مهال په زړه کې پښیماني او په پخوانیو غلطیو خفګان او د بیا لپاره له گناهونو څخه ځان ساتل ضروري دی. له دې پرته که په ژبه زر ځله هم توبه وویل شي ګټه نه ورکوي.

دميت مسئلي
 ښه ياد ولرئ، انسان هر چاته دوکه ورکولای شي، دخپل
 ځان په غولو لو کې هم اخته کيدلای شي، خو الله ته هيڅکله
 هم دوکه ورکولای نشي، هغه عليم بذات الصدور ذات دی، ښه
 پوهيږي چې ستا توبه هسي په ژبه ده او که له زړه څخه هم ده.
 اوس زه داوينا پای ته رسوم او په پای کې له الله تعالی
 څخه دخپلو گناهونو معافي غواړم او تاسو ته هم الله تعالی
 ته دمغفرت او رحمت دعا کوم. تاسو هم، ځان ته او ماته
 داسي دعا وکړئ. دخدای رحمت ته دسپارلولپاره موږ دا د
 شپې مهال دلته راغونډ شوي يو.

(تر دې وروسته په دعا واستغفار ويلو داسلسله ختمه شوه.)

مړينه څوک نه پريږدي

که ستاسو اړيکي پراخي هم نه وي بيا هم تر اوسه څومره
 دوستانو مو ستاسو په وړاندې له دې نړۍ څخه سفر کړی دی.
 څرنگه جوړ او ځواکمن ځوانان، څرنگه سپورت کوونکي،
 پهلوانان، څرنگه کشران، څرنگه واره ماشومان چې په خيال
 کې يې هم مړينه نه راتله، په کتلو، کتلو لارل. نو هوتي علماء
 چې د علم او فضل شهرت يې فضا نيولی وه، وتلې ليکوالان
 چې دهغوی د قلم يوې، يوې ليکني د شوق او عقيدې سترگي
 رڼولي، د قومونو مشهور مشران چې د هر قدم نښې ته يې په
 کروړونو متعلقين منتظر پاته کيدل، د دين سپيڅلي مشران
 چې تقوی يې دبشریت وياړ او ناز وه، ځواکمنان چې درست

دميت مسئلي
 او سهراب نومونه يې روښانه کول ...

مينه ناک ميړونه، تر ځان تيري ميرمنې، خوږې ميندې،
 نیک مرغه زامن، خدمت کوونکي لوني، خواږه دوستان،
 ددې ټولو ديو په يو تللو دردناک او زړه دردوونکي مثالونه
 ډير ستاسو تر نظر تير شوي دي.

نوداخه دي چې ددې ټولو تر ليدلو وروسته بيا هم په
 داسي غفلت او بي پروايي کې اوسئ.

په ژبه اقرار کوو چې دمړينې وخت معلوم نه دی، هر ځای،
 هروخت، هره شيبه او هره گړۍ هرانسان ته دمړينې پيغام
 رسيدلای شي، خو ستاسو په زړه کې مړينه تاسو ته په زړه کې
 نژدې نه ده، مړينه چې رانژدې شي نه ځوان پريږدي نه زوړ، نه
 ماشوم، نه بد او نه نیک، نه روغ او نه هم ناروغ.

دنورو مثالونو په کتلو تاسو هم دا گليبه بشپړوي. خوله دې
 گليي څخه خپل گران او خوږ ځان مستثنی کوي. پلانونه
 جوړوي چې فلانۍ ازموینه به په فلاني کال تيروم، تر فلاني
 کال پوري به دومره روپیۍ جمع کوم، په فلاني کال به هلک يا
 نجلی ته واده کوم، په فلاني کال به له فلانۍ دندې څخه
 تقاعد اخلم. په فلاني کال به دومره جايداد اخلم، په فلاني
 کال به له فلاني کار څخه دومره گټه ترلاسه کوم. مړينه او بي
 وخته مړينه هروخت وينئ بيا هم په خپل ذهن کې هر وخت
 داسي طرحي جوړوي ...

دميت مسئلي ستاسويه هم تعزیه (فاتحه) واخسته شي

هغه ورځ رانژدې کيدونکي ده چې تاسو به د بل په ځای کې نه بلکې نوريه ستاسو په ځای کې ستاسو د تعزیه لپاره راغونډ وي، تاسو به بې حسه، بې حرکت، دواوري په څير سوړ، پرتخته د پاسه د غسل لپاره پراته ياست.

کله چې تاسو په دې درجه بې وسه شئ چې په خپله بې وسي به ستاسو هم رحم راځي. کله چې ستاسو ماشومان ستاسو درابللو لپاره ناري وهي او تاسو اشاره لاهم کولای نشئ. کله چې مو ميرمن ستاسو په غم ژاري، ليو تتوب ته ورسېږي او تاسو يې يو څاڅکی او ښکته هم وچولای نشئ، کله چې مومور او پلار ویش او واخ کوي او تاسو تسلا ورکولای نشي. کله چې ستاسو جسد په چارپايي کښيږدي او اوچت يې کړي، کله چې نور ستاسو د جنازې لمونځ کوي، کله چې تاسو په تنگ او تياره کډي (قبر) کې کښيږدي او په زرگونو منه خاوره درياندی واخلو، ...

دميت مسئلي هغه وخت ژر راتلونکی دی، هغه شپه رارسيدونکي ده، چې ته په د خوشحالي مجلسونه، په خوشحاله محفلونو کې، رنگين او له خوند ډکوناستو کې، په خپلو خنداگانو افسوس وکړي.

آيا يادېږي دي "مړينه!"

(مرحوم مولانا عبدالماجد دريا ابادي، د صدق جديد لکهنونه په منډه. (۷ صفر المظفر ۱۳۹۷ هـ، ق ۲۸ جنوري ۱۹۷۷ م))

پای

ربنا فاغفر لنا ذنوبنا وكفر عنا سيئاتنا وتوفنا مع الابرار.

محمد رفعت قاسمي د ديوبند خادم

۲۷ ذی قعدہ ۱۴۲۹ هـ ق

۲۷ نومبر ۲۰۰۸ د جمعي شپه

د ژباړې پای

عبدالله گل ريان

د هجرت دنړۍ لالهانده ژوند

دیکشنې ورځ ۱۴۳۱/۲/۲۳ هـ ق، ۱۳۸۸/۱۱/۱۷ هـ ش